

TOOTH ISLIVAN
ÜGYVED

M A G Y A R

41

TÖRTÉNELMI TÁR.

A TÖRTÉNETI KÚTFŐK ISMERETÉNEK

ELŐMOZDÍTÁSÁRA

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

TIZENEGYEDIK KÖTET.

PESTEN,

EGGENBERGER NÁNDOR M. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

M. DCCC. LXII.

1708

NYELVÉRTÉK
KÖNYVTÁR

NYELVÉRTÉK

TÖRTÉNELMI TÁR

A TÖRTÉNELMI TÁR KÖNYVTÁRÁNAK

KÖNYVTÁRÁNAK

NYELVÉRTÉK

A TÖRTÉNELMI TÁR KÖNYVTÁRÁNAK

KÖNYVTÁRÁNAK

NYELVÉRTÉK

NYELVÉRTÉK

A TÖRTÉNELMI TÁR KÖNYVTÁRÁNAK

Dr. Lovász Könyvtára
1764 1959. sz.

A M. TUDOM. AKADEMIA
TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA

1862-ben.

B. EÖTVÖS JÓZSEF, bizottn. elnök.
CSENGERY ANTAL.
ÉRDY JÁNOS.
NAGY IVÁN.
PODHRADCZKY JÓZSEF.
SALAMON FERENCZ.
SZALAY LÁSZLÓ.
TOLDY FERENCZ, bizottn. előadó és szerkesztő.
WENZEL GUSZTÁV.

3. Rimay János szülei	237
4. Szelepcsény Mihály sírköve	238
5. Désházy Istvánné szül. Bánffy Anna sír-irata	239
6. Gezti Jánosné szül. Sulyok Anna sírköve	239

I.

A TURÍNI BÉKEKÖTÉS.

M.CCC.LXXXI.

WENZEL GUSZTÁVTÓL.

A TURINI BÉKEKÖTÉS;

egyrésztől I. Lajos magyar király, a génuai köztársaság, Carrara Ferencz paduai fejedelem, és az akkor ürültségben lévő aquilejai patriarchatus, másrésztől a velencei köztársaság közt, 1381. augusztus 24-kéről.

Magyarország részvétét Európa középkori államéletében, s azon befolyást, melyet hazánk az akkori európai államrendszerben bírt, megismertetni, nem kevesebb az általános európai, mint a különös magyar, történeti irodalomnak feladata. Mindkettő eddig e tekintetben igen keveset tett; s nagyobbára, határozott tények részletes felemlítése helyett, csak phrasisokkal szoktunk élni mi is, midőn hazánk régi hatalmát szóba hozzuk.

Mellözve, hogy az ország politikai történetének kiindulási pontja iránt sincs egyetértés történetiróink közt; mert vannak kik azt a vérszerződéssel, mások, kik sz. István uralkodásával kezdik; holott nézetem szerint egy perczig sem volna szabad csak kételkedni is abban, hogy a hún birodalom alapítása és Ethele király tettei Magyarország történetének kezdete; — nem tekintve, hogy a hazánk és a többi európai államok közt a középkorban létezett nemzetközi viszonyok iránt, de még az iránt sem vagyunk tisztában, ha vajjon a magyar történet Európa keletének vagy nyugatának történetéhez tartozik-e; itt a hazai történet barátjának figyelmét csak az u. n. keleti kérdés multjának, és azon befolyásnak tárgyában kérem ki, melyet Magyarország kezdettől fogva gyakorolt arra.

A keleti kérdés gyakorlati nehézségeit és nagy politikai súlyát érzik korunk államférfiai és diplomatái. De ha mindazon tárgyalásokon és fejtegetéseken végig tekintünk, melyek napjainkban arra vonatkozólag történtek; nem lehet nem cso-

dálkozunk, hogy annyi éles eszű és mély belátású férfiú, ki abban fáradozott, mindeddig még nem volt képes a dolog főpontját és a kérdés lényegét felismerni. Ennek okát különösen abban látom, hogy minden fejtegetésekben és kombinációkban mellőztetett azon befolyás, melyet Magyarország kezdettől fogva gyakorolt a keleti kérdésre. Pedig a keleti kérdés nem a török birodalom államerejének hanyatlásával, sőt még a törökök Európában fellépésével sem kezdődött; hanem sokkal régibb. A néhai byzanci birodalomban kell annak bölcsőjét keresni, s a pápák, Magyarország, s a velencei és génuai köztársaságok voltak annak akkori kezelői. A keleti kérdés mai jelenségei annak csak legújabb stádiumát képezik; s ilyenmő stádiumot tulajdonkép legalább is hármat kell megkülönböztetnünk. Az első stádium a keresztadakkal kezdődik, és tart Konstantinápolynak a törökök általi elfoglaltatásáig; a másodikban a török hatalom emelkedése, s a harmadikban ennek hanyatlása képezi az eseményeknek mintegy főfonalát.

A turini békekötés 1381. a legfontosb események egyike, melyek a keleti kérdés első stádiumából folytak. S bármi nagy is azon jelentőség, melyet mi ezen békekötésnek Magyarország, Velence és Genua speciális történetei szempontjából tulajdonitunk, ez még is igen csekély ahoz képest, melylyel a keleti kérdés tekintetében bír.

Három századot (XII., XIII. és XIV.) kell itt egybe foglalnunk, hogy kellőleg legyünk tájékozva. A keleti kérdés akkor különösen Konstantinápolynak a francziák és velenceiek általi elfoglalásának, és az ottani ephemer tartamú ú. n. latin birodalom alapításának (1204.) folytán, oly bonyolodott gordiusi csomóvá alakult, hogy már akkor előre lehetett volna látni, mikép az többé békés úton meg nem oldható, hanem csak karddal vágható szét. Magyarország, mely már a XI. és XII. századokban Horvát-, Dalmátországot és Boszniát annectálta volt, a XII-nek végén és a XIII-nak első felében Szerbiát és Bolgárországot vetette hatalma alá. Velence és Genua, melyek a keresztadak alatt a keletnek kereskedését csaknem kizárólag magokhoz ragadták, most mint nyílt vetélytársak lépnek fel egymás ellen. Genua a fekete tenger felett majd nem uralkodik, s Velenczét a Középtengernek Gö-

rögországtól kelet felé eső részéből mindinkább kiszorítja. Velence Moreát vagyis a régi Peloponnesust bírja, Konstantinápolyban és a byzanci birodalom európai tartományaiban a kereskedési monopóliumot, s ezzel együtt nevezetes politikai jogokat szerez magának; végre az ádriai tenger uralmát magáévá tenni igyekszik. De ezeknek folytán Magyarországgal ellenséges érintkezésbe jön.

Ez volt körülbelül akkor a keleti kérdés konfigurációja.

Az Anjou ház uralkodásának kezdete Magyarországbán, a magyar velencei differentia régi bajait előtérbe helyezte. Róbert Károly státuseszélye még nem igen foglalkodott azzal közvetlenül; mert ő házi politikája érdekeinek mindent kész lett volna feláldozni, s Magyarország politikai tekintélyét különösen azért is igyekezett emelni, hogy az neki további terveinek kivitelében támaszul szolgáljon. Azonban a velencei köztársaság az események fejlődésének irányára már akkor reá ismert, s Boszniában és Szerbiában, sőt a horvát-és dalmátországi főurak közt is Magyarország ellen terjedelmes fondorlatokat szőtt. Midőn nagy Lajos az uralkodáshoz jutott, ezen fondorlatok eredményeit azonnal tapasztalta. De volt már akkor, legalább Boszniában, egy hatalmas, a magyar koronához hű párt is, melynek élén István bán állt, ki Mladénnak separatisticus törekvéseivel szembe szállt. S ámbár Lajos király Velenczével síkra szállván, 1346-ki hadjáratában nem volt szerencsés; ezen kedvezőtlen esemény bátorságát még sem törte meg, sőt utat mutatott neki, melyen, ha czélt kíván érni, a köztársaság ellen működni kell. Egyébiránt már ez alkalommal is sikerült neki, a dalmát és horvát főurakat arra bírni, hogy neki hódoltak; minek folytán belső Dalmatia, Bosznia és Horvátország ezen oldalról patificáltatott. Legközelebbi teendője volt, háza és az ország legsürgösb ügyeit elrendezni, s ez után Velence ellen szövetségeseket keresvén, ezekkel egyesülve, egész erejét a köztársaság ellen fordítani. S ezen politikai és stratégiai combináció csakugyan szerencsés eredményhez vezetett. Mindenekelőtt családja érdekében a nápolyi kérdést igyekezett elintézni. Habár kívánatát, melynek folytán 1347. házának Nápolyban uralkodó ága ellen indult, teljesen el nem érte, az ottani felette bonyolodott viszonyokat

még is annyira rendezte, hogy azok neki bajt nem okoztak többé. Magyarország belviszonyairól, miután 1351. II. Endre király aranybulláját megerősítette, oly szerencsésen intézkedett, hogy az ország akkor belső virágzásának fénykorát elérte. Külső politikájára nézve kedvező eset volt, hogy Dussán István szerb uralkodó, ki a czári címet vette fel, épen akkor (1356.) halt meg, midőn ő Velence ellen második háborúját indította. Ennek kettős fontos következése volt. Mert egyrésztől Szerbia, mely IV. (Kún) László király uralkodása óta Magyarországtól elpártolt vala, most legnagyobb uralkodójának halála után belső pártoskodások színhelyévé levén, ezek folytán később régi összeköttetését a magyar koronával megújította; másrésztől Velence ez által Magyarország elleni egyik legnevezetesebb szövetségesét vesztette el. S valóban, az 1356—1358-ki velencei háború alkalmával Magyarország seregei nem kevesebbé, mint diplomatiája dicsőséget és kedvező sikert arattak. Az 1358-ki magyar-velencei békekötés hazai történetünk egyik legszebb lapját képezi. Ez mindazonáltal azon sokkal nevezetesebb és nagyobb szerű háborúnak csak mintegy előkészítője volt, mely Lajos, szövetségben a génuai köztársasággal, az aquilėjai patriárhával és Páduával 1373-ban Velence ellen kezdett.

Nem lehet itt feladatomban, ezen hazánkra nézve nagy dicsőségű hadjárat részleteibe ereszkedni. Az olvasót, ki arról körülményesb tudósítást kíván, Szalay László és Horváth Mihály jeles történeti munkáihoz útasítom. Elég legyen itt röviden megjegyezni, hogy ezen háború a középkor legfontosb harczainak egyike volt. Nem csak a hadtörténet igen érdekes tárgyát képezi az; hanem az említett öt állam közti régi bajokat és egyenetlenségeket oly tág téren akarta a kard éle által elintézni, hogy tekintve azoknak hatalmát és messze terjedő politikai szereplését, ezen, szárazon és tengeren minden részről a legnagyobb erőmegfeszítéssel folytatott háborúnak Európa akkori nemzetközi conjunctúráira nézve epochális jelentősége szembetűnő. Különösen pedig mindazon érdekek voltak kérdés alatt, melyeket Velence és Génua három évszázad óta a keleten magoknak kívántak vala, s melyek összeegyeztetése vagy legalább czélszerű ellensúlyozása Byzancz további fenál-

lásának, és Magyarország nemzetközi tekintélyének, valamint egész Európa a törökök elleni sikeres védelmezésének lett volna akkor egyik legnevezetesebb biztosítója. Hazai viszonyaink tekintetéből kiemelem, hogy a velencei köztársaság és Magyarország közt a tengeri jognak egyik sarkalatos kérdése, t. i. a *mare clausum* és *mare liberum* kérdése, az adriai tengerre nézve volt szóban. Ezt a magyar király, amazt Velence védte. Pádua és Aquiléja azon nyomás alól akart kiszabadulni, melyet reájok a velencei köztársaság gyakorolt.

S ezen álláspontból veszem itt az 1381-ki turíni békekötést szemügyre, melylyel ezen háború befejeztetett. Bár Európa középkori nemzetközi jogában ez főfontossággal bír; még is a nemzetközi jogot illető okmány-gyűjteményekben azt sikertelenül keresnök. Tudtomra csak egyetlenegyszer volt nyomtatva (Giambatista Verci: *Storia della Marca Trivigiana e Veronese*, a XV. kötetben, Velence 1790; *Documenti* 71—112 ll.), de annyi és oly lényeges hibákkal, hogy ezen kiadványában sincs köszönet. Hazánk történetbúvárai annak szövegét a legújabb időkig sem ismerték, s azért ezen fontos békekötésről szólván, a velencei történetirók (Dandolo, Caresino, Sanuto stb.) vagy a dalmát Lucius rövid és csak töredékes tudósításait követték. Fejér György is csak innen merítette azon tudósítást, melyet a turíni békekötésről Okmánytárába (*Codex Diplom. Hungariae*, IX. köt. 5. rész 453. sk. ll.) iktatott. C z e c h J á n o s volt első, ki 1835. július 30. azon a magyar történetet érdeklő oklevelekről, melyek a cs. k. házi és udvari titkos levéltárban Bécsben őriztetnek, a magyar tud. akademiához jelentést tevén, említette, hogy ezen békekötés teljes szövege ott a *Liber Pactorum* című velencei státuskönyvnek hatodik kötetében fel van jegyezve, melyről azonban egyebet nem mond, mint-hogy „fölötte hosszú, de igen érdekes“. (Tudománytár IX. kötet. Budán 1836. 225. l.) Horváth Mihály, történeti nagyobb munkája második kiadásában (II. köt. Pest, 1860. 164. l.) már ezen szöveget használta.

E sorok írója a bécsi császári levéltárban a magyar történet érdekében buvárkodván, egyik fő teendőjének tartotta,

a velencei Liber Pactorum-ból a turini békekötésről teljes másolatot venni, melynek alapján annak szövegét itt közzé teszi.

I. A fő okmány.

In nomine Sancte et Individue Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, et Gloriose Virginis matris eius, ac tocius curie supernorum feliciter, Amen. Anno Dominice Nativitatis millesimo trecentesimo octagesimo primo, Indiccione quarta, die Jovis, octavo mensis Augusti, ante et circa horam hesperorum, in Civitate Thaurini provincie Pedemoncium, in castro, in quo Illustris et Magnificus Princeps, et dominus dominus Amedeus Comes Sabaudie, Princeps Dux Chablaysii et Auguste, et Marchio Italie suam residenciam faciebat, et aula maiori dicti castri; presentibus Reverendis in Christo patribus dominis Johanne Episcopo Taurinensi; Philippo Episcopo Trossellano; Guidone Abbate Sancti Michaelis Clusini; Illustribus viris Amedeo de Sabaudia, Domino Breusie et Vallisbonne, inclito genito domini Comitis memorati; Amedeo de Sabaudia, Principe Achaie; Ludovico de Sabaudia, ipsius domini Principis germano; presentibus eciam honorabilibus et egregiis viris domino Donato de Aldigeriis Legum Doctore, Johanne Cambii et Marco Benvenuti, Oratoribus et Ambaxiatoribus Communis Florencie; et presentibus magistro Antonio Marcelini Ordinis Minorum, Sacre Pagine Magistro, Oratore et Ambaxiatore Communis Ancone; viris egregiis et potentibus dominis Ybleto de Callat Domino Montisionetti, Amedeo Domino Urterrarum, Girardo de Stres Cancellario Sabaudie, Gaspardo de Monte Majori Domino Villarii Salletti, Stephano de Balina, Aimone Romuardi, Bertolomeo Chignino, Philippo Domino Collegii, Girardo de Novo Castro, Richardo Mufardi, Johanardo Provani, Militibus; Sauvino de Florano, Sudeono de Mediis Barbis, Thomino Borgesii, Romeo Canalis, Milone Gruarti, Legum Doctoribus; Johanne Domino Midlani, Bernardo nato Domini et Comitis Vallislongini, Bertolomeo et Vigetto Condominis Sancti Georgii ex Comitibus Blandrate, Vigetto et Bertetto Condominis Ailadii ex Comitibus Sancti

Martini, Georgio Condomino Ferruzaschi, Aimone de Mentone, Petramado Ravaysii, Guilielmo de Savalle, Sybuetto Revojrerie, Cavallino de Cavallis, Johanino Provane Condomino Durueti, et Petro Vicini de Confletto; et pluribus aliis testibus ad infrascripta specialiter vocatis et rogatis.

Ab inicio nascentis mundi provida et ineffabilis Dei sapientia, cui consilia non comunicant aliena, rectum plasmavit hominem ad ipsius preclaram effigiem ceteris animantibus prerogativa pollentem, conferrens eidem cognicionem et scienciam boni et mali, ut iussibus dominicis propius dedicaret propositum, et ad illicita suum animum in posterum non lassaret, ut sic genus nobile suos motus reffrenaret in sobriis, et alter alterum non lederet indiscrete. Ad idem misericors et miserator Dominus de summis celorum fastibus ad terre inferiora descendens, per effusionem proprii sanguinis pacem vicio parentum primitivorum infectam Rex pacificus misericorditer reformavit in terris; proprios nempe discipulos, de quorum firma stabilitate pensaverat, cum discessit ab eis pace facta, munifica largicione dotavit, cum dixit: „Pax vobis“. Quid autem aliud, nisi pax ymnus dicit angelicus et tercius Agnus Dei. Veruntamen serpentis antiqui perfidia in humani generis iniquitates venena traffundens ipsius diris conatibus portu salutis perperam interdicto a semite tranquillitatis et fidei repellere nequam non desinit incessanter, non permittens illos quiescere, qui solent esse voluntatum unanimes solo momento firma stabilitate conformes. Cum igitur insurgente vario guerrearum discrimine inter partes inferius nominatas, quod iam processu temporis malignorum inpetibus in tantum invaluerat inter ipsas, quod exinde cedes, vulnera, raptus, incendia et alia multipharia nephanda crimina sunt secuta, plerisque hominibus ab origine propria factis exulibus, aliis carcerum et vinculorum angustiis interclusis, multis viduatis uxoribus et proventuum suorum solacio destitutis. Quot nobiles et potentes galearum impetibus submersis navibus perierunt, infinitis virginibus claustro virginitatis corruptis. Quibus villis, castris et locis flammaram incendiis iam exustis, variis hominibus membratim decisis, et aliis aborrendis criminibus, que narrare non licet, in multitunine glomerata commissis. Adeo quod pre effu-

sione sanguinis pugnatorum equora facta sunt multis ipsorum undis erutantibus, prohdolor, rubicunda. Turbatur siquidem ex eis christianorum sincera devocio, corrumpitur monarchia, et detestatur plurimum tota machina mundialis. Letantur quini- mo perfidi nequam orthodoxorum emuli viribus reassumptis, erigentes nihilominus cornua superbe ceterae barbatae nationes. Quod attendens et considerans prefatus illustris et magnificus princeps et dominus dominus Amedeus Comes Sabaudie etc. tamquam verus pacis promotor et sincere christianitatis atleta, in archivo sue consideracionis solita meditatione revolvens bona singula, quae fructu pacis eminent proventura, quam bonum sit, quamque iocundum habitare fratres in unum, quamque humanis laudibus attolendum. Desiderans idem ipse princeps christianissimus tamquam zelator federis et sollicitus irrenarcha furores parcium mulcere, iras compescere et rancores expellere a cordibus earundem, carceres aperire et carceratorum dissolutis vinculis querere liberacionem petitam, ita quod omni rancoris expulsa caligine, quod bellorum calamitas introduxit, hoc pacis lenitas sopiret. Hinc est, quod ad fidelem tractatum, procuracionem, promocionem et deliberacionem felicem preclarissimi et christianissimi principis et domini domini Amedei Sabaudie Comitis memorati, ipsis partibus de remotis regionibus ad ipsius domini Comitis presenciam non sine variis sudoribus et expensis propter ea convocatis; visis eciam, et studio frequenti matura deliberacione pensatis ac examinatis provide petitionibus, demandis et singulis questionibus et querelis, ac eciam responsionibus et excepcionibus factis subtiliter hinc et inde: ipse partes, videlicet Reverendi in Christo patres et domini, dominus Valentinus Quinque-Eclesiensis Decretorum Doctor, et dominus Paulus Zagrabiensis Episcopi, procuratores, actores, nuncii et legati Serenissimi et Invictissimi principis et domini domini Ludovici Dei gracia Hungarie, Polonie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Galicie, Lodomerie, Bulgarie, Comanieque Regis, Principis Salernitati, et Honoris Montis Sancti Angeli Domini, procuratorio et actoreo nomine prefati domini Regis, habentes ad infrascripta plenum et sufficiens mandatum, prout constat publicis litteris Regiis magno sigillo Maiestatis Regie sigillatis impendenti, datis Bude

in palacio Regali decima tertia Februarii millesimo trecentesimo octuagesimo primo, quarum tenor inferius est insertus; cum quibus dominis procuratoribus Regiis fuit presens egregius dominus Johannes Dominici de Postoch miles aule Regie, qui cum dictis dominis ambaxiatoribus fuerat ad ea, sicut asseruerunt, per Regiam Maiestatem transmissus: et cum eis fuerunt eciam presentes egregii viri domini Paulus de Georgiis miles, et Jacobus de Racluchis Legum Doctor, Communis Jadre ambaxiatores, ut asserebant, ex una parte; et honorabiles et egregii viri dominus Leonardus de Montalto Legum Doctor, Franciscus Embriacus, Neapolion Lomelinus, et Matheus Marucius cives Janue, syndici, actores, procuratores, ambaxiatores et nuncii speciales illustris et magnifici domini domini Nicolai de Guarco Dei gracia Januensis Ducis, et Perpetualis Defensoris, et eius Consilii et Communis Janue nomine prefatorum illustris et magnifici domini Ducis, Consilii et Communis habentes ad infrascripta plenum et sufficiens mandatum, ut patet publico instrumento scripto manu Baldasaris Nicolai de Pineto Imperiali auctoritate Notarii, et prefatorum Illustris domini Ducis, eius Consilii et Communis Janue Cancellarii sub anno Dominice Nativitatis millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indicione tertia, secundum cursum Janue die VIII Maii hora paulo ante tercias, cuius tenor inferius est insertus, ex una alia parte: et egregii viri domini Thadeus de Azoguidis miles Bononiensis, Antonius de Zechis de Montechalerio et Jacobus Turchettus Legum Doctores, actores et procuratores, ambaxiatores et nuncii speciales magnifici et excelsi domini domini Francisci de Carraria Padue etc. Imperialis Vicarii Generalis, filii quodam recolende memorie magnifici domini Jacobi de Carraria olim Domini Padue; et magnifici domini Francisci iunioris, nati ipsius domini Francisci de Carraria nomine et vice ipsorum et cuiuslibet eorumdem; et dictus dominus Jacobus Turchettus, syndicus, actor et procurator Communis et Vniversitatis dicte Civitatis Padue nomine et vice dicti Communis, habentes ad infrascripta plena et sufficiencia mandata, prout apparet tenore dictorum publicorum instrumentorum, unius videlicet prefatorum dominorum patris et filii, et scripti manu Bondini filii Angeli Notarii de Bandino de

Brazis civis Padue Imperiali auctoritate Notarii, ipsius magnifici Domini Padue scribe anno Nativitatis Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo indicione quarta, die Jovis XVIII. mensis Aprilis; et alterius, scilicet Communis Padue scripti manu Johannis de Bassanello filii ser Rolandi civis Padue Imperiali auctoritate Notarii sub anno Nativitatis Domini millesimo tercentesimo octuagesimo primo indicione quarta die Sabbati vigesimo mensis Aprilis, quorum tenores inferius sunt descripti, dictis nominibus ex una alia parte: et venerabilis, egregii et circuspecti viri domini Georgius de Tortis de Papia juris utriusque peritus, Decanus Ecclesie Aquilegensis, Federicus de Savorgnano miles, et Nicolaus Zerbini de Utino, syndici, actores, procuratores, ambaxiatores et nuncii speciales egregii et venerabilis domini Federici Comitis de Porcileis Aquilegensi Sede vacante Vicecomitis Generalis Patrie Fori Julii, ac dominorum Consilii, Parlamenti, Prelatorum, Nobilium, Communitatum et Capituli ipsius Patrie, nomine et vice prefatorum, habentes ad infrascripta plena sufficiencia mandata, ut apparet ex forma duorum publicorum instrumentorum scriptorum, unius videlicet manu Antonii quondam Nicolai olim ser Guarnerini de Soffumbergo publici Imperiali auctoritate Notarii et Judicis ordinarii, et Patriarchalis Curie spiritualis Aquilegensis officialis et scribe sub anno Dominice Nativitatis millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indicione quarta, die nona mensis Aprilis, et alterius manu Johannis quondam Lancelloti de Cucanca Aquilegensis Diocesis clerici, Imperiali auctoritate Notarii et Capituli Aquilegensis sub anno Nativitatis Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indicione quarta, die XI mensis Januarii, sigillo dicti Aquilegensis Capituli sigillati impendenti, quorum tenores inferius sunt descripti ex una alia parte: et honorabiles et egregii viri domini Zacharias Contareno, Johannes Gradonico et Michael Mauroceno Procurates Ecclesie Sancti Marci, cives Veneciarum, syndici, procuratores, actores, ambaxiatores et nuncii speciales illustris et magnifici domini domini Andree Contareno Dei gracia Ducis Veneciarum etc. et Consiliorum eius, nomine prefatorum illustris et magnifici domini Ducis, Consiliorum et Communis Veneciarum habentes ad infrascripta ple-

num et sufficiens mandatum, ut patet publico instrumento scripto manu Leonardi de Anzolellis de Veneciis Notarii sub anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indiccione quarta die quinto mensis Aprilis, cuius tenor inferius est insertus dictis nominibus, ex una altera parte: ad infrascriptam pacem, transaccionem, composicionem, convenciones et pacta solempnibus stipulacionibus hinc inde mutuo et vicissim, interpositas concedente Domino perpetuo duraturas pervenerunt, et pervenisse dictis nominibus et quolibet dictorum nominum singula singulis referendo confitentur in forma infrascripta:

In primis namque prefati Reverendi in Christo patres domini Quinque- Ecclesiensis et Zagrabiensis Episcopi, cum quibus, ut supra, erat dominus Johannes Dominici de Postoch, nominibus quibus supra ex parte una, et prefati domini Zacharias Contareno, Johannes Gradonico et Michael Mauroceno, nominibus quibus supra ex altera, sibi invicem mutuo et vicissim remiserunt omnes iniurias, rancores, hodia, offensas, incendia, homicidia, furcta, rapinas, cedes, predas et alias quas-cunque et cuiuscunque generis offensiones et dampna realia et personalia illatas et illata pro una ipsarum parcium contra reliqua, seu terras, universitates, gentes, subditas seu singulares personas, adherentes, vallitores et sequaces ipsarum parcium et cuiuslibet earum, vel inter eas per eas, vel contra eas toto tempore preterito usque in presentem diem, et omnes penas et interesse, in quibus per presentem guerram vel aliqua hinc retro inter dictas partes facta vel commissa fuisset incursum, facientes dicte partes dictis nominibus de predictis omnibus et singulis sibi invicem et vicissim finem, quietacionem, omnimodam liberacionem et pacta de ulterius non petendo; ac se vicissim et mutuo liberantes per acceptillacionem et aquilianam stipulacionem verbis solempnibus et legitimis interpositis; promittentes sibi invicem et vicissim, quod occasionibus supradictis nulla in perpetuum lis, causa, molestia, controversia vel requisicio fiet vel movebitur per aliquam ipsarum parcium, terras, universitates, gentes, subditos, seu adherentes et sequaces ipsarum parcium vel alterius earum in iudicio vel de facto. Et non obstantibus predictis dicte partes inter se mutuo et vicissim, nominibus, quibus supra, firmaverunt bonam

et veram pacem Deo propicio perpetuis temporibus inviolabiliter duraturam. Item fuit actum inter dictas partes, quod omnes et singuli captivi, carcerati, et detempti parcium predictarum et cuiuslibet ipsarum, ac subditi ipsarum ubicunque sint et penes quemcunque capti vel detempti sint, et quicunque sint, sive capti fuerint per ipsas partes vel gentes ipsarum, vel per singulares personas seu stipendiarios ipsarum parcium, et cuiuslibet earum, sive eciam si fuerint detempti in virtute seu potestate ipsarum parcium, vel quarumcunque singularum personarum, cuiuscunque condicionis et gradus sint, libere et sine aliqua redempcione, exaccione vel impedimento quocunque reali vel personali relaxentur, liberentur et expediantur et restituantur pristinae libertati infra tempora, prout inter dictas partes extiterit ordinatum. Successive cum guerre, lites, discordie, questiones et controversie verterentur, verti spectarentur et in futurum verti possent inter prefatum Serenissimum dominum Regem ex una parte, et dictum Commune Veneciarum ex altera, super eo, quod prefatus Serenissimus Rex Hungarie dicebat buccas fluminum Gulfi ad se spectare et pertinere, et quod sibi et suis subditis licebat libere et impune ad dictas buccas et in eis navigere, intrare et exire, immittere et exportare sal et alias quascunque merces pro sue libito voluntatis, sicut et quemadmodum in aliis partibus dicti Gulfi habet, sic eciam dicebat habere a Pulmentorio et ab Arimino exclusive versus Venecias, nec dicto Communi Veneciarum competere ius prohibendi ipsi domino Regi vel eius subditis introitum et exitum dictarum buccarum cum quibuscunque navigiis, rebus, et mercibus. Ac eciam diceret ipse Serenissimus Rex, quod ad aperiendum dictas buccas et libere permittendum, ipsum dominum Regem et suos subditos, dictas buccas et quamlibet earum intrare, exire, immittere et extrahere erat et est Commune Veneciarum eidem expresse et specialiter obligatum vigore pacis alias facte et firmate inter dictas partes, de qua apparent publice littere ipsorum dominorum Regis et Ducis date, Regie videlicet Jadre millesimo trecentesimo quinquagesimo octavo, die XVIII Februarii, et Ducis die XXV Februarii, ac eciam vigore juris communis et multis aliis rationibus et cansis. Ex adverso vero prefatum Commune Veneciarum

diceret dictas buccas ad se pleno jure spectare, sibique legitime competere jus prohibendi et vetandi dictas buccas et accessum ad eas, in eis et per eas, et usum earum, et quod ipsi Serenissimo domino Regi, nec eius subditis licebat contra dicti Communis Veneciarum voluntatem ad dictas buccas accedere vel navigare, vel in eis quidcunque immittere, vel de eis extrahere contra ipsius Communis voluntatem; ac negaret dictum Commune vigore dicte pacis prefato Serenissimo Regi vel suis subditis ad predicta se fore aliquo modo obligatum, et dicto domino Regi vel subditis suis seu alicui alii in dictis buccis jus aliquod competere quovis modo seu occasione qualibet sive causa. Finaliter dicte partes sub tractatu prefati illustris domini Amedei Comitis Sabaudie ad infrascriptam transaccionem, compositionem et pacta solempnibus stipulacionibus hinc inde intervenientibus pervenerunt in forma infrascripta, videlicet: Quod pro omni iure ipsi domino Regi et eius successoribus et subditis quocunque et qualiterunque competente navigandi per gulfum, scilicet inter dictos confines, videlicet a Pulmentorio et ab Arimino exclusive versus Venecias, et ad dictas buccas, et in eis, et imittendi quascunque res et merces, et inde extrahendi et exportandi, et pro quocunque interesse ipsius domini Regis et subditorum suorum, pro eo quod per dictum Commune Veneciarum prohibeantur uti dictis buccis, et pro omni jure, petitione, accione et requisicione, que in eis buccis, vel pro eis, vel earum occasione competeret dicto domino Regi, successoribus et subditis suis quomodocunque et qualiterunque, et occasione qualibet sive causa, et ut ipsi domino Regi et eius successoribus et subditis in dictis buccis perpetuum scilicet imponatur sic et taliter, quod intra dictos limites, videlicet a Pulmentorio et ab Arimino exclusive versus Venecias navigare cum mercibus seu aliis quibuslibet victualibus sive rebus; exceptis tamen hiis, que pro victu et vestitu ipsorum quemlibet expediret alio quam Venecias non valeat, nec possit; sine mercibus autem, victualibus et rebus predictis, cum hiis tamen, que pro victu et vestitu ipsorum expedierint, ut supra, intra dictos limites navigare valeat et possit. Deinde Commune Veneciarum dare et solvere debeat dicto domino Regi et eius successoribus in Regno et Corona, et ipsi Corone repre-

sentanti dictum Regnum, et presidentibus pro ipsa Corona in perpetuum annuatim ducatorum septem millia boni auri in auro et boni et justis ponderis, solvenda dicto domino Regi et ejus successoribus, et Corone, et presidentibus predictis vel thesaurariis ipsorum, et cuilibet alii habenti idoneam potestatem recipiendi solutionem predictorum septem millium ducatorum, et de ipsa solutione quietacionem, absolucionem et liberationem debitam faciendi per procuratorem seu syndicum dicti Communis in festo Sancti Regis Stephani vigesima die Augusti cujuslibet anni vel ante dictum festum. Qua solutione facta quietacionem et liberationem de receptis facere teneatur et teneantur nuncio et sindico Venetorum. Quod si nullus predictorum ibi esset, tunc consignent et deponant dictam pecunie quantitatem vel pignora aurea vel argentea infrascripta infra viginti dierum terminum inferius descriptorum. Et quod dicta pecunia risico et periculo Communis Veneciarum portetur usque ad civitatem Jadre; et ibi et ab inde in antea usque ad civitatem Bude, et in Buda per officiales et gentes dicti domini Regis, successorum et Corone debeat salva fieri, sociari et conduci risico et periculo dicti domini Regis, successorum et Corone predictorum. Sic tamen, quod si postquam dicta pecunia pro parte dictorum Venetorum in Jadra conducta fuerit, ut prefertur, aliquo casu fortuito perderetur, intelligatur et sit dictum Commune Veneciarum liberatum penitus et quietatum de ipsa quantitate predicta. Conducatur tamen expensis dicti Communis Veneciarum, quantum de vectura et nuncio, seu sindico Venetorum. Et si dicta solutio dictis loco et tempore facta non fuerit, tunc procurator vel syndicus nomine dicti Communis Veneciarum teneatur et debeat se presentare coram superscriptis vel aliquo eorum, quibus ut supra dicta solutio fieri debetur infra viginti dies proxime subsequentes, et ponere et conducere et realiter consignare eo modo, quo dicta pecunia conduci debetur, ut supra, in Buda tot pignora aurea vel argentea equivalencia dicte quantitati septem millium ducatorum, que pignora communi extimacione vendi possint usque ad quantitatem septem millium ducatorum. Que si facta non fuerint, ut supra, tunc incurrat Commune Veneciarum in penam ducatorum decem millium pro qualibet vice seu anno. Et

si tribus annis, seu per tres vices in solucione, deposicione, et consignacione predictis dictum Commune Veneciarum cessaverit, tunc per dictum Regem, ejus successores, coronam, et presidentes predictos singula singulis referendo, seu pro ejus parte fieri debeant protestaciones et denunciaciones contra dictum Commune Veneciarum tres et per temporum intervalla, videlicet pro unaquaque denunciacione inter protestacionem et denunciacionem sex mensium. Que protestaciones et denunciaciones fiant coram infrascripto iudice, sic tamen et taliter, quod per dictum iudicem dicte tres denunciaciones et protestaciones ad noticiam dictorum Ducis et Communis Veneciarum deducantur. Et si tribus vicibus seu tribus annis continuis vel interpolatis cessatum et contrafactum fuerit, et facte fuerint, ut supra, dicte protestaciones et denunciaciones, et non fuerit soluta sors predicta in loco predicto, vel facta non esset consignacio pecunie et deposicio pignorum predictorum cum solucione dictarum penarum dicto domino Regi, vel suis successoribus, vel corone, vel alicui predictorum nomine ipsorum recipienti, ut prefertur, et elapsa forent tempora omnia predicta, tunc duntaxat et non antea intelligatur presens pax rupta dicto domino Regi. Item quod dicto casu liceat dicto Serenissimo domino Regi et successoribus ejus in Regno et Corona petere et exigere dictas sortes sive prestaciones pro dictis annis, quibus solucio facta non esset, et dictas penas, in quas dicta occasione esset incursum. Et ultra liceat dicto domino Regi et successoribus ejus predictis uti quibuscunque juribus suis sibi competentibus in dictis bucchis, et ad eas et usum earum, contra Commune Veneciarum, non obstante in aliquo presenti transaccione, nec pactis, perinde ac si facta non essent, et prout poterat ante presentem guerram. Sane tamen intellecto, quod dicto casu occasione presentis pacis vel transaccionis, vel aliquorum contentorum in eis, sive occasione solucionis sive prestacionis dicte quantitatis septem millium ducatorum, ad quam dicti Veneti se obligaverunt, seu aliqua occasione vel causa ex presenti pace vel transaccione, seu aliquorum contentorum in ea, dicto domino Regi nullum jus in ipsis bucchis vel aliqua ipsarum acquiratur, augeatur, vel am-

plietur, ultra quam haberet ante proximam presentem guerram, nec ipsi Communi Veneciarum in ipsis vel aliqua ipsarum, seu juribus suis aliquod prejudicium generetur, nec jus aliquod rupta pace, prout supra, per dictos Venetos acquisitum intelligatur dicto Communi Veneciarum, nec dicto domino Regi in aliquo diminutum. Et pro majori cautela et stabilimento predictorum dicte partes teneantur ratificare presentem pacem et contenta in ea, et quod dictus dominus Dux in Consilio habente omnimodam potestatem, in quo debeant adesse ipse dominus Dux et sex Consilarii sui, tria capita de Quadraginta, sapientes de guerra, Consilium de Quadraginta, Consilium Rogatorum et Consilium Adjunte, nomine dicti Communis teneatur emologare et approbare presens capitulum; et dominus Dux et omnes de dicto Consilio teneantur de observantia corporaliter et expresse jurare super tota pace, et specialiter super capitulo supradicto. Et quod omnes Duces Veneciarum, qui pro tempore erunt, cum eorum Consiliis predictis, semper et quandocunque ad requisicionem prefati Serenissimi domini Regis et successorum ejus teneantur semel tantum pro quolibet Duce prestare dictum juramentum. Et viceversa prefatus dominus Rex et singuli ejus in posterum successores similiter teneantur de observantia tocuis presentis pacis et transaccionis, et omnium contentorum in ea jurare corporaliter, ut preferitur, pro quolibet Rege semel tantum. Demum pro stabilimento predictorum, et ut predicta omnia et singula firma sint, et effectum et execucionem debitam assequantur, dicte partes super omnibus et singulis in presenti pace et instrumento contentis eligunt et assumunt in judicem, cognitorum et executores omnium predictorum Sanctissimum dominum nostrum Papam, in quem et cujus jurisdictionem et tribunal expresse consenciant, eius jurisdictionem expresse et solempniter prorogando. Cujus cognicioni et declaracioni dicte partes stare promittunt, et sibi invicem dare, facere et observare omne, et quicquid per ipsum Sanctissimum dominum nostrum Papam dictum, sentenciatum seu declaratum fuerit, et solucionem in terra seu loco tribunalis et judicii prefati Sanctissimi domini nostri Pape sibi invicem facere promittunt, per quem pro omnibus et singulis in presenti pace contentis voluerunt contra

dictas partes et quamlibet earum realiter et personaliter, temporaliter et spiritualiter posse et debere procedi. Renunciantes fori privilegio non sui iudicis (vel l.) Si convenerit ff. de jure o. ju., et omni alii juri canonico et civili. Item cum in pace antiqua alias facta inter prefatum Serenissimum dominum Regem et Commune Veneciarum contineatur, quod dominus Dux et Commune Veneciarum effectualiter renunciaret de facto in manibus prefati domini Regis Hungarie et successorum ejus toti Dalmacie; nunquam dicti syndici, procuratores et ambaxatores domini Ducis et Communis Veneciarum nomine dictorum dominorum Ducis et Communis Veneciarum in pace presenti renunciarent effectualiter de jure et de facto in manibus supradictorum dominorum Episcoporum, procuratorum et actorum dicti domini Regis recipientium nomine dicti domini Regis et successorum suorum in Regno et Corona toti Dalmaciae, a medietate scilicet Quarnerii usque ad confines Duracii tanquam ab antiquo de jure Regno et corone Hungarie spectanti et pertinenti. Item fuit actum inter dictas partes, quod super facto Stendalis Sancti Marci de Segna et jurisdictionis Consulatus, quam Commune Veneciarum in loco Segne obtinet, sit et esse debeat in electione Serenissimi domini Regis et dominorum Comitum Segne simul in hac forma videlicet: Quod si disposerint vel elegerint Stendale et Consulatum de Segna tolli, quod hoc casu dicti domini Comites de Segna carere debeant omnibus et singulis beneficiis, honoribus, privilegiis, pactis et convencionibus, que haberent in Veneciis et cum Communi Veneciarum, nisi tamen ipsi domini Comites Segne ostenderint se in Veneciis et cum Communitate Veneciarum habere alia privilegia, honores, beneficia, pacta et convenciones alia occasione, quam occasione dictorum Stendalis et Consulatus, que dicti de Veneciis habent in loco Segne. Quo casu illa alia, que alia occasione ostenderent se habere, et in posterum habeant non obstante remotione dictorum Stendalis et Consulatus. Item fuit actum et solemniter conventum inter dictas partes, quod omnes subditi Regis, et precipue Jadratini, tam in Civitate Veneciarum, quam in quibuscunque terris et locis sibi subditis, possint et valeant tute et secure mercari et mercaciones facere,

et alia quecunque, que et prout ante presentem guerram facere poterant. Et quod dicti subditi Regii, et precipue Jadratini, per Commune Veneciarum et ejus officiales benigne et favorabiliter tractentur, sine aliqua injuria, vel offensa. Sane semper intelligendo, quod per presens capitulum, nec aliqua in ipso contenta, non intelligantur dicti subditi Regii seu Jadratini navigare seu mercari posse in dictis bucchis, nec aliis locis in presenti instrumento prohibitis. Et versa vice dicti Veneti et subditi eorum in Regno Hungarie, et terris et locis sibi subditis, possint et valeant tute et secure mercari et mercationes facere, et alia quecunque, que et prout ante presentem guerram facere poterant. Et quod dicti Veneti et eorum subditi per prefatum Serenissimum Regem et ejus officiales benigne et favorabiliter tractentur sine aliqua injuria vel offensa. Et ultra predicta, quod dicti Jadratini usque ad annos viginti singulis annis et quolibet anno, et alii Dalmatini usque ad dictos annos viginti singulis annis et quolibet anno, possint et valeant, et eis conceditur et concessum esse intelligatur per dictum Commune Veneciarum, portare vel portari facere ad dictam Civitatem Veneciarum tot res seu merces ex illis, que nascuntur vel extrahuntur de territorio dicti domini Regis, que valeant ducatorum triginta quinque millia auri, videlicet dicti Jadratini valorem ducatorum viginti millium, et alii Dalmatini valorem ducatorum quindecim millium. Quas res et merces ad dictam Civitatem Veneciarum per dictos Jadratinos et Dalmatinos delatas vel transmissas, vendere et vendi facere, et alio quocunque titulo alienare possint in dicta Civitate Veneciarum quibuscunque personis eis placuerit, eciam non Venetis. Et in dicta civitate Veneciarum dicti Jadratini et Dalmatini emere et alio quocunque titulo acquirere possint singulis annis et quolibet anno ex dictis annis viginti tantam quantitatem mercium mobilium, que valeant dicta triginta quinque millia ducatorum, dividenda inter dictos Jadratinos et Dalmatinos pro rata predicta a quibuscunque personis etiam non Venetis. Et ipsas merces portare possint Jadram et Dalmaciam et ad alias partes subditas dicto domino Regi, ipsis Jadratinis et Dalmatinis solventibus tam portando quam extrahendo, et tam ementibus quam vendentibus gabellas, dacia, pedagia, et

alia onera consueta, que per Venetos tantum solvuntur. Et quod per dictum Commune Veneciarum licencia concedatur quibuscunque non Venetis emendi a dictis Jadratinis et Dalmatinis, ut supra, et similiter eisdem vendendi absque aliquo banno sive pena. Et hoc singulis annis pro quantitibus et usque in quantitates contentas in presenti capitulo; dummodo per predicta non intelligatur, quod dicti Jadratini et Dalmatini possint Venecias portare salern, nec immittere vel extrahere de Veneciis ea, que Veneti proprii immittere vel extrahere non possunt. Et sic predicta fiant sine dolo, et tali cautela adhibita, quod salvis predictis et concessione predicta Commune Veneciarum defraudari non possit. Item per dictum Commune Veneciarum conceditur et concessum intelligatur in perpetuum dictis Jadratinis, quod eisdem liceat emere in Veneciis et inde extrahere cupos, seu tegulas et matrones tantum pro constructione et reparacione edificiorum suorum absque solucione alicujus pedaggi, dacia vel gabelle. Item fuit solemniter conventum et actum inter partes predictas nominibus antedictis, quod Commune Veneciarum, nec aliquis officialis ejusdem, non possit facere aliquod statutum, decretum vel provisionem specialem contra subditos dicti domini Regis, et precipue contra Jadratinos, seu in ipsorum prejudicium, generaliter vero statuere et ordinare liceat pro libito voluntatis. Item fuit actum et conventum inter dictas partes dictis nominibus, quod bona immobilia singularum personarum existencia in Veneciis vel territorio dicti Communis Veneciarum, que tempore inchoacionis presentis guerre erant aliquorum subditorum dicti domini Regis, seu per eos possidebantur, restituantur eisdem, et in eo jure possessionis et dominii, quo tenebantur tempore inchoationis presentis guerre. Et eodem modo omnia bona immobilia singularum personarum de Veneciis vel eorum territorio existencia in territoriis prefati Serenissimi domini Regis dictis singularibus personis restituantur in eo jure possessionis et dominii, quibus tenebantur ante presentem guerram. Item fuit actum et specialiter conventum inter dictas partes dictis nominibus, quod de debitis, ad que subditi unius partis tenebantur subditis alterius partis tempore inchoacionis presentis guerre, fiat justitia perinde ac si presens guerra non

occurrisset. Item quod Veneti cum aliqua galea vel galeis armatis intrare non possint aliquem portum de catena dicti domini Regis seu subditorum suorum contra voluntatem habitantium seu tenencium dictum portum. Item fuit actum et specialiter conventum inter dictas partes dictis nominibus, quod dicto domino Regi restituantur omnes terre, loca et castra, que per Commune Veneciarum tenentur, que dicto Domino Regi ablata fuissent per Venetos tempore presentis guerre, et specialiter civitas et castrum Chatari. Et versa vice dictis domino Duci et Communi Veneciarum restituantur omnes terre, loca et castra, que per dictum dominum Regem tenentur, que dicto domino Duci seu Communi Veneciarum ablata fuissent tempore presentis guerre. Acto tamen inter ipsas partes, quod vigore hujus capituli prefatus dominus Rex non sit obligatus quoad Trivisium, et terras, et loca traditas et tradita domino Duci Leopoldo per dominum Ducem et Commune Veneciarum in Trivisio et territorio Trivisino, seu que per dictum dominum Leopoldum detinentur, nec eciam jus aliquod competens dicto domino Duci et Communi Veneciarum in ipsis in aliquo minuatur, sed in eis sua jura remaneant semper salva. Nec per aliqua in presenti capitulo contenta intelligantur Commune Veneciarum seu dicti syndici ejus nomine aliquid immutasse, nec sibi quolibet derogasse, seu innovasse vel prejudicasse eciam quoquo modo aliquibus conventionibus seu pactis, que habeant, seu hactenus habuerunt cum prefato domino Duce Leopoldo ante, super, de seu pro civitate Trivisii et Cenetensi, seu territorio Trivisino et Cenetensi; et similiter eciam vigore presentis capituli prefatus dominus Rex non sit obligatus quoad terras et castra, que de dicto territorio Trivisino tenet magnificus dominus Franciscus de Carraria Dominus Padue, videlicet castra Anoalis, Castri franchi, Asilii, Bastitam Romanam, turrem rotundam de supra Sillerim, bastitam Casalis, bastitam Castri Alverii, cum territoriis, villis et jurisdictionibus spectantibus ad dicta loca. Nec eciam intelligatur dictus dominus Rex Hungarie vigore dicti capituli obligatus ad restitutionem bastite de Colle et Rocha Sancti Martini de Cenetis cum villis, territoriis et jurisdictionibus earum, que per dictum dominum Regem vel suas gentes tenentur. Nec eciam intelli-

gatur vigore presentis capituli prefatus dominus Rex obligatus quoad terras, et castra, que dominus Patriarcha, seu illi de Patriarchatu Aquilegensi tenent seu occupaverunt in presenti guerra. Hoc tamen salvo et sane intellecto, quod prefatus Serenissimus dominus Rex per se vel alium non possit, nec debeat capere, occupare vel tenere aliquam ex castris, terris vel locis, que in presenti guerra capta seu occupata sunt vel fuerunt per dictum dominum Patriarcham, vel Vicedominum, vel gentes de Patriarchatu, que vigore seu virtute presentis pacis facte et firmate cum sindicis, actoribus, et procuratoribus dicti Patriarchatus debent dimitti et relinquere libera et expedita dicto Comuni Veneciarum, nisi prius facta restitutione dicto Comuni Veneciarum per dictos Aquilegenses. Ita tamen et taliter, quod per dicta verba etiam post dictam restitutionem intelligatur, quod dictus dominus Rex contra formam presentis pacis possit capere vel invadere dicta loca. Item fuit actum inter dictas partes, quod adherentes et sequaces dicti domini Regis intelligantur et sint inclusi in presenti pace, videlicet spectabiles viri Guecellonus, Gerardus et Rizardus de Camino Comites Cenetenses cum ipsorum subditis, locis et fortificiis quibuscunque. Et similiter pro parte Communis Veneciarum spectabiles viri Rambaltus et Ansedisius Comites de Colalto, tanquam ipsorum Venetorum adherentes cum ipsorum subditis, locis et fortificiis quibuscunque includantur. Demum fuit inter partes predictas dictis nominibus conventum, quod super non specificatis et declaratis in presenti pace stetur paci anti-que inter partes predictas hactenus celebrate.

Et supradicti syndici, actores et procuratores, et ambaxatores et nuncii speciales dictorum dominorum Ducum, Consiliorum et Communium Janue ex una parte, et Veneciarum ex altera, pro dictis dominis Ducibus, Consiliis, Comitibus, Civitatibus, terris, subditis et fidelibus, adherentibus, vallitoribus et sequacibus ipsarum partium et cujuslibet earum in quibuscunque mundi partibus existentibus, contraxerunt sibi invicem mutuo et vicissim et inter se bonam et veram pacem dirigente Domino perpetuo duraturam. Et primo sibi invicem et vicissim remiserunt omnia odia, rancores, injurias, offensas, cedes, vulnera, captiones, raptus, rapinas, incendia, viola-

ciones et alia quecumque dampna tam realia, quam personalia per dictas partes vel aliquos subditos ipsarum parcium vel alterius earum, seu aliquas gentes vel singulares personas ipsarum, vel alterius earum, seu adherentes, complices, vallitores vel sequaces ipsarum parcium, communiter vel divisim contra reliquam partem, terras, subditos, gentes, vel singulares personas ipsarum, seu adherentes, complices, vallitores vel sequaces alterius partis quomodocunque et qualitercunque illata, dicta seu facta fuissent, et in quibuscunque mundi partibus, et tam in mari, quam in terra hinc retro usque ad diem et horam presentes; et omnes penas et interesse, in quibus per presentem guerram, vel aliqua hinc retro inter dictas partes facta vel commissa fuisset incursum. Facientes sibi invicem et vicissim dicte partes nominibus antedictis de predictis omnibus et singulis finem, quietacionem omnimodam, libertatem et pactum de ulterius non petendo; nec non de predictis omnibus et singulis per acceptilacionem et aquilianam stipulacionem verbis solempnibus et legitimis interpositas plenarie sese invicem liberando, sibi invicem mutuo et vicissim promittentes bonam et veram pacem, predictis non obstantibus perpetuo observare. Et quod occasionibus supradictis nulla in perpetuum lis, causa, molestia, controversia vel requisicio fiet vel movebitur per unam partem contra aliam, vel per singulares personas unius partis contra alteram vel contra singulares personas alterius partis, complices, adherentes, vallitores et sequaces ipsarum parcium vel alterius ipsarum in iudicio vel extra, tam de jure quam de facto. Item fuit actum inter dictas partes, quod omnes et singuli captivi et carcerati et detempti parcium predictarum, et cujuslibet ipsarum et subditorum ipsarum, ubicunque sint, et penes quemcunque capti vel detempti sint, et quicunque sint, sive capti fuerint per ipsas partes vel gentes ipsarum, vel per singulares personas seu stipendiarios ipsarum parcium vel quarumcunque singularium personarum, cujuscunque condicionis et gradus sint, libere et sine aliqua redemptione, exactione vel impedimento quocunque reali vel personali relaxentur, liberentur et expediantur, ac restituantur pristinae libertati infra tempora et prout inter dictas partes extiterit ordinatum. Item fuit actum inter dictas partes nominibus

antedictis, quod insula de Tenedon cum omnibus et singulis castris, burgis, villis, locis, domibus, hedefficiis et habitacionibus in eadem insula existentibus, cum ipsorum juribus et pertinenciis, infra menses duos cum dimidio proxime venturos in manibus prefati domini Sabaudie Comitis, seu ejus certi vel certorum nunciorum per Venetos libere relaxentur et expediuntur, tenenda per eum vel per ejus nuncios sumptibus communibus parciū predictarum. Qui siquidem dominus Comes Sabaudie de eadem insula, castris, burgis, et aliis ipsorum pertinenciis per se vel alium seu alios ejus certos nuncios possit facere, prout sue fuerit voluntatis. Acto tamen et in pactum expressum deducto pariter et convento inter prefatos dominos Sabaudie Comitem et ambaxiatores Januenses, etiam e consensu et consciencia dictorum sindicorum et ambaxiatorum Venetorum, quod omnia castra, hedifficia, burgos, domos et habitaciones quascunque dicte insule, quandocunque placuerit dictis domino Duci et Communitati Janue, ipse dominus Sabaudie Comes dirui et demoliri a summo usque ad deorsum totaliter facere teneatur, sumptibus tamen dicti Communis Janue, sic etiam et taliter, quod nunquam rehedificari, nec habitari valeat ipse locus. Quam quidem relaxacionem et expeditionem dicte insule Tenedi et omnium predictorum, per prefatum dominum Ducem et Commune Veneciarum eidem domino Comiti libere et realiter, ut premittitur, facere infra tempus predictum solempniter promittunt dicti syndici et procuratores prefati domini Ducis et Communis Janue sindicario nomine ipsorum recipientibus, et facere et observare sub pena florenorum centum quinquaginta milium boni auri et justī ponderis, pro qua pena infra dies quinquaginta proxime venturos promittunt deponere penes unam ex Communitatibus Bononie, Florencie, Pesarum et Ancone, vel penes duas ipsarum Communitatum tot jocalia, que extimabuntur valere dicta florenorum centum quinquaginta milia. Que quidem jocalia penes unam vel duas ex dictis Communitatibus stare debeant usque ad dictum tempus, quo dicta restitucio Tenedi prefato domino Sabaudie Comiti fieri debet, ut supra. Et si dicta restitucio infra dictum tempus et terminum facta fuerit, debeant dicta jocalia prefatis domino Duci et Comuni Veneciarum vel eo-

rum certis nunciis libere et integre restitui atque reddi. Si vero infra dictum tempus et terminum dicta relaxacio et expedicio predictorum insule et locorum facta non fuerit, ut prefertur, eo casu dicta jocalia predictis domino Duci et Comuni Janue libere per dictum vel dictos depositarios debeant expediri et tradi, et pene predictae cedere in solutum. Que quidem Communitas vel Communitates, penes quam vel quas dicta depositio fieri debeat, debeant ad predicta se solempniter obligare, cum promissionibus et juramentis, quod predicta facient et complebunt, non obstantibus quibuslibet represaliis, compensacionibus, questionibus, querelis et ceteris quibuscunque, vigore quorum restitucio dictorum jocalium, ut premititur, Comuni Janue facienda posset aliquo modo impediri. Et tradita eidem domino Comiti, aut ejus certis nunciis, vel nuncio possessione dicte insule de Tenedon, castrorum, burgorum et pertinenciarum suarum, dicte partes teneantur et debeant eorum expensis communibus de tota ipsarum parcium potencia protegere et defensare dictum dominum Comitem et alios ibidem ejus nomine deputandos ab omnibus et contra omnes, qui dictam insulam, castra, burgos vel pertinencias, aut ibidem pro dicto domino Comite habitantes, invadere seu aliter offendere presumeret quovis modo. Item cum Illustris et Serenissimus Princeps et dominus, dominus Petrus Dei gracia Rex Jerosolimitanus et Cipri non venerit, nec transmiserit aliquem procuratorem pro ipso cum idoneo et sufficienti mandato ad tractatum pacis presentis cum Januensibus faciende, quod dicti Veneti seu Commune Veneciarum guerra durante presenti inter dictum dominum Regem et Commune Janue de ipso domino Rege et suis se nullatenus intromittant directe vel indirecte, publice vel occulte, eidemque ipsa presenti guerra durante non prebeant quovis modo auxilium, consilium vel favorem. Eo excepto, quod dominus Fredericus et Franciscus Cornarii, et ceteri Veneti, et successores ipsorum, fructus, redditus, exitus, obvenciones et emollumenta, que et quos nasci et provenire contigerit ex prediis, possessionibus vel bonis ipsorum, que et quos habebant ante presentem guerram, et que vere et non ficticie, et sine fraude usque in presentem diem acquisiverunt, non intelligendo, quod acquirere potuerint aliqua casalia vel

loca, que fuerunt Communis Janue vel aliquorum Januensium, de dicta insula extrahere, et quo voluerint portare et portari facere valeant quocunque libere et impune. Recipiendo tamen bulletam in Civitate Famagoste de predictis extrahendis, dummodo portare vel extrahere debentes jurent in manibus officialium Famagoste, vel alicujus ipsorum, ea que tunc extrahuntur, ex possessionibus, prediis vel bonis ipsorum Venetorum infra Ciprum existentibus crevisse. Quam bulletam dicti officiales Famagoste requisiti tradere libere tocies, quocies dictis Venetis opus erit sine contradiccione qualibet teneantur. Possint autem dicti officiales super navigio, vel navigiis, super quo vel quibus hujusmodi res extrahi debebunt, mittere unum eorum nuncium, qui videat res, ut premittitur, per dictos Venetos deferendas. In civitate autem Famagoste, et ex ipsa, et ad ipsam possint ire, stare, reddere et conversari pro mercando et alia sua negocia exercendo quicunque Veneti, et ibidem etiam quoad commercia et gabellas tractentur et tractari debeant ipsi Veneti favorabiliter et benigne, tanquam cives proprii Januenses. Item fuit actum et solempniter conventum inter dictas partes nominibus antedictis, quod si et ubi inter Serenissimum Principem et dominum dominum Grecorum Imperatorem Kalojanum, seu nuncios et factores ejus, et dominum Duxem et Commune Janue, seu nuncios vel factores eorum sit presencialiter, sicut per aliquos asseritur, pax et concordia celebrata, eo casu liceat quibuscunque Venetis et singulis ipsorum cum ipsorum rebus, mercibus, et bonis aliis pro sue voluntatis libito navigare more solito ad Imperium, et per Imperium Constantinopolitanum absque impedimento vel molestia eisdem in personis vel bonis per Januenses vel eorum subditos et stipendiarios quomodolibet inferendis. Si vero nondum facta sit concordia memorata inter partes superius nominatas, eo casu dicti dominus Dux et Commune Janue teneantur et debeant omnino dare pacem, ac facere cum dicto domino Imperatore Kalojano, dummodo ipse Imperator Kalojanus duntaxat promittat observare condiciones, et pacta, que vigeabant inter ipsum dominum Imperatorem et Commune Janue ante inceptam guerram presentem. Et det potestatem dicto domino Comiti, et deputandis ab eo, et cuilibet ipsorum, si qua alia nova

dubia occurrissent inter ipsum dominum Imperatorem et Januenses predictos, super ipsis cognoscendi, dicendi, declarandi, pronunciandi, et disponendi, prout ipsius domini Comitis vel ejus nunciorum fuerit voluntatis. Et recipiat ipse dominus Imperator Kalojanus dominum Andronicum ejus filium ad ejus gratiam, ordinando, quod ipse dominus Andronicus eidem patri succedat in Imperio Constantinopolitano post ejus dicti patris obitum et decessum; ipso tamen domino Kalojano, dum vixerit, domino dicti Imperii remanente. Quibus pendentibus dicti Veneti prefato domino Kalojano non prebeant auxilium, consilium vel favorem. Ipsis tamen factis, ut supra, vel saltem per dictum dominum Kalojanum, non staret, quominus predicta fierent, ut prefertur, tunc eo ipso et in continenti etiam predictis novis dubiis non sedatis, super quibus sedandis prefato domino Comiti potestas extiterit, ut predicatur, attributa, possint ipsi Veneti, et eis liceat per dictum Grecorum Imperium cum ipsorum mercibus et rebus libere more solito navigare. Et si forte dictus dominus Andronicus, ejusdem patris sui servata forma predicta pacem facere et recipere recusaret, vel per eum staret, quominus fieret dicta forma, tunc etiam liceat dictis Venetis libere per dictum Grecorum Imperium cum eorum et cujuslibet eorum bonis, mercibus et rebus more solito navigare. Acto tamen, quod facta et non facta pace predicta inter prefatos dominos Imperatores Kalojanum et Andronicum et Januenses, ut supra, dicto Imperatore Kalojano se et suos ad fidem catholicam reducere recusante, semper dicti Januenses et Veneti teneantur et debeant quandocunque pro parte dicti domini Comitis fuerint requisiti, eidem domino Comiti Sabaudie toto eorum posse prestare auxilium, consilium et favorem contra dictum dominum Imperatorem Kalojanum, sic et taliter, quod ipsorum viribus et potencia mediante ad fidem catholicam Deo propicio convertatur. Quia vero supradicti syndici, procuratores, ambaxiatores et nuncii prefati Illustris domini Ducis et Communis Veneciarum dubitare videntur, ne virtute presentis capituli, si treuga, cataneum, status vel abstinentie fient vel facte essent inter dictum dominum Imperatorem et Commune Janue, ipsi Veneti ad dictum et per dictum Imperium navigare non possint, durantibus ipsis treugis, cataneis, statu vel abstinentiis,

donec pax firmata esset, voluerunt et consenserunt dicti syndici, ambaxiatores et nuncii Communis Janue, quod tempore dictarum induciarum, cataneorum, status, treugarum et abstinentiarum navigare possint et conversari dicti Veneti ad dictum Imperium et per illud cum ipsorum personis, mercibus et rebus, prout possent tempore pacis. Successive fuit actum inter dictas partes nominibus antedictis, quod omnia et singula castra, ville, civitates et loca, que per partes predictas hinc inde capta fuerunt a tempore incepte guerre presentis, que per ipsas partes vel ipsarum alteram tenerentur, libere restituantur hinc inde. Item quod non obstantibus aliquibus superius vel inferius declaratis omnia et singula hinc inde singularibus personis debita per aliquem subditum parcium predictarum vel alterius earum per debentem vel debentes creditoribus integre persolvantur, exceptis hiis debitis, que legitimis probacionibus reperirentur fuisse levata vel exacta a debitoribus per dominum Imperatorem Andronicum, vel per donaciones alterutrius parcium predictarum. Item fuit actum inter partes predictas dictis nominibus, quod dicti Januenses possint et valeant navigare per Gulfum Veneciarum, prout sicut, et quemadmodum continetur in pace veteri, et inter dictas partes alias celebrata sub anno domini millesimo trecentesimo quinquagesimo quinto. Item fuit actum inter dictas partes dictis nominibus, quod super facto Tane, ad quam Januenses petierunt dictos Venetos navigare non debere usque ad certum tempus et terminum statuendum. Et super hoc idem dominus Sabaudie Comes possit disponere et ordinare pro sue libito voluntatis. Qui illustris dominus Comes in continenti in presentia dictarum parcium dixit, disposuit et ordinavit, quod dicti Veneti ad dictum locum Tane accedere vel navigare non debeant, neque possint per duos annos continuos proxime secuturos. Quo tempore durante fuit actum inter dictas partes, aliquos Januenses ad dictum locum Tane navigare non debere neque posse; sicut nec dicti Veneti facere possunt, neque debent. Item fuit actum et solempniter conventum inter dictas partes dictis nominibus, quod predicta omnia et singula, super quibus specialiter est provisum in presente pace inter partes predictas penitus observentur. In omnibus autem aliis et singulis, de quibus in

presenti pace non disponitur, dicte partes pacibus veteribus stare promittunt, et ipsarum continencie et tenori. Demum inter dictas partes nominibus antedictis actum fuit, ac voluerunt et ordinaverunt dicte partes nominibus, quibus supra, quod presens pax et omnia et singula in ea contenta per dictas partes et earum subditos debeant inviolabiliter observari, et aliquo modo vel casu per aliquam ipsarum partium infringi, rumpi vel violari non debeat, neque possit. Et si forte contigerit, quod Deus avertat, quod per ipsas partes vel alteram earum, seu gentes vel subditos alicujus ipsarum partium contra alteram partem, gentem vel subditos ejusdem fieret aliqua violencia, injuria, lesio seu dampnum quovis modo, quod propterea dicta pars rumpi, infringi vel violari non debeat neque possit, sed teneri debeat et observari modus et forma infra scripti, videlicet quod pars que diceret se offensam requirere debeat partem, per quam assereret contrafactum, quod eidem emendam faciat de illatis; quam quidem emendam contrafaciens facere teneatur infra menses tres a die requisicionis, ex quo constiterit de dicta dampnificatione vel contrafaccione seu offensione. Quam si fecerit, bene quidem, nec propter hoc dici possit, si satisfecerit, ut prefertur, penam aliquam incurrisse. Si vero dictam emendam non fecerit, sicut supra, nullam excusacionem debitam faciendo, tunc ad dictam emendam faciendam, et penam, quam propter hoc incurrerit, persolvendam parti lese, prout infra sequitur, compellatur. Et si ad dictam emendam se assereret non teneri, forte pretendens hoc fecisse aliqua justa causa vel aliter; tunc eligantur quatuor probi viri, videlicet duo a qualibet partium predictarum, qui quatuor electi teneantur et debeant jurare super corpore Domini nostri Jesu Christi bene et bona fide, prius tamen informacione recepta cognoscere, pronunciare et declarare in et super hujusmodi tunc commissis infra menses tres a die eleccionis de ipsis facte inchoandos. Et quicquid super hiis per dictos quatuor seu tres ex eis infra dictum terminum fuerit cognitum, pronunciatum, vel declaratum, penitus observetur. Et infra alios tres menses a die dicte cognicionis, sentencie seu declaracionis execucioni mandetur. Quod si dicti quatuor electi, vel tres ex eis inter se non poterunt convenire, exnunc dicte partes nominibus ante-

dictis eligunt et assumunt prefatum illustrem principem et dominum dominum Amedeum Sabaudie Comitem, cui dicte partes dictis nominibus dant et concedunt omnimodam potestatem cognoscendi,pronunciandi et declarandi,partes citandi et procedendi summarie, simpliciter et de plano,sine strepitu et figura, juris ordine observato et non observato; sola, mera et pura facti veritate perspecta. Et quidquid per dictum dominum Comitem dictum, pronunciatum, sentenciatum aut declaratum fuerit in predictis et circa predicta; illud a dictis partibus et earum qualibet observetur et debeat execucioni mandari infra menses tres a die dicte ejus declaracionis, sentencie, et notificacionis facte parti de dicto pronunciamento,sentencia et declaracione ejusdem. Et interim predictis pendentibus non liceat dictis partibus, seu aliquibus vel alicui ex ipsis, vel alicujus earum quovis modo procedere in hac parte ad aliquod opus facti. Si vero cognita, pronunciata et declarata per prefatum dominum Comitem non fuerint observata et, ut premittitur, executata, tunc presens pax per partem non observantem habeatur pro rupta. Item ulterius fuit actum inter dictas partes, quod si super aliquibus contentis in pace predicta quevis obscuritas, dubietas, ambiguitas, vel contrarietas aliqua, quod avertat Deus, oriretur inter partes superius nominatas, seu aliquam earumdem, quod idem dominus Sabaudie Comes habeat plenam et liberam potestatem declarandi et interpretandi super ipsis ambiguitatibus, contrarietatibus, obscuritatibus et dubiis ortis, prout sibi videbitur faciendum.

Supradicti eciam Sindici, Actores, Procuratores, Ambaxiatores, Nuncii speciales prefati Illustris domini Ducis, Consiliorum et Communis Veneciarum nomine et vice dictorum domini Ducis, Consiliorum et Communis, ex una parte; et predicti Procuratores, Actores, Sindici, Ambaxiatores et Nuncii speciales prefatorum Magnificorum dominorum domini Francisci de Carraria Imperialis Vicarii Generalis Padue etc. et domini Francisci Junioris, generosi eius nati, et dicti Communis Padue, nomine et vice supradictorum Magnificorum dominorum et dicti Communis ex altera pro se, civitatibus, terris, locis, subditis suis, fidelibus, adherentibus, vallitoribus et sequacibus ipsarum parcium et cujuslibet earum contra-

xerunt et firmauerunt sibi invicem mutuo et vicissim et inter se bonam et veram pacem dirigente Domino perpetuo duraturam. Et primo sibi mutuo, invicem et vicissim remiserunt et remittunt omnia odia, rancores, iniurias, offensas, cedes, vulnera, capciones, raptus, rapinas, incendia, violencias et alia quecunque damna tam realia, quam personalia per dictas partes vel aliquos subditos ipsarum parcium vel alterius earum, seu aliquas gentes vel singulares personas ipsarum vel alterutrius earum, seu adherentes, complices, vallitores vel sequaces ipsarum parcium communiter vel divisim contra reliquam partem, terras, loca, subditos, gentes et singulares personas ipsarum, seu adherentes, complices, vallitores vel sequaces alterutrius parcium quocunque et qualitercunque illata, data seu facta fuissent, et omnes penas et interesse, in quibus per presentem guerram vel aliqua hinc retro inter dictas partes facta vel commissa fuisset incursum. Facientes sibi invicem et vicissim dicte partes nominibus antedictis finem, quietacionem, omnimodam liberacionem, et pactum de vltius non petendo; nec non de predictis omnibus et singulis per acceptilationem et aquilianam stipulacionem verbis solempnibus et legitimis interpositis plenarie sese invicem liberando sibi mutuo et vicissim promittentes bonam et veram pacem predictis non obstantibus perpetuo observare. Et quod occasionibus supradictis, nec aliqua earum, nulla in perpetuum lis, causa, molestia, controversia, vel requisicio fiet vel movebitur per vnam partem contra aliam, vel singulares personas vnus partis contra aliam vel contra singulares personas alterius partis, complices, adherentes, vallitores, vel sequaces ipsarum parcium vel alterius earum in iudicio vel extra, tam de jure, quam de facto. Item fuit actum inter dictas partes, quod omnes et singuli captivi; carcerati et detempti parcium predictarum et cuiuslibet earum et subditorum ipsarum, vbi cunque sint et penes quemcunque capti vel detempti sint, et quicunque sint, sive capti sint per ipsas partes vel gentes ipsarum, vel per singulares personas vel stipendiarios ipsarum parcium et cuiuslibet ipsarum, sive eciam fuerint detempti in virtute seu potestate ipsarum parcium vel quarumcunque singularum personarum cuiuscunque condicionis et

gradus sint, libere et sine aliqua redempcione, exaccione vel impedimento quocunque reali vel personali relaxentur, liberentur et expediantur, ac restituantur pristinae libertati. Item est actum inter dictas partes dictis nominibus quo supra, in castris, bastitis, terris et locis, que Dominus Padue tenet super territorio Triuisano, Commune Veneciarum ipsos dominum Franciscum de Carraria et eius natum et dictum Commune Padue non debeat quomodolibet molestare de iure vel de facto. Item quod prefatus dominus Franciscus Dominus Padue, natus eius et Commune Padue restituant et remittant Communi Veneciarum castrum Capitis Aggeris, et bastitam Morenzani in eo statu, in quo sunt, salvis tamen municionibus in ipsius castro et bastita existentibus, et aliis mobilibus, que dictus Dominus Padue in dictis locis haberet, que de dictis castro et bastita extrahi facere possit. Et quod si a kalendis Julii proxime preteriti citra, aliquod castrum vel fortilicium alicuius parcium predictarum captum vel occupatum fuisset, vel de cetero fuerit, tam in territorio Ducatus Veneciarum, quam Triuisino, quod debeat hinc inde restitucio fieri. Et similiter si a dictis kalendis Julii citra, et de cetero aliqua bastita seu fortilicium aliquod de nouo facta vel factum esset super territorio, quod altera dictarum parcium a dictis kalendis Julii citra possedisset vel tenuisset, debeat tolli et libere dimitti parti, que dictum territorium a dictis kalendis Julii citra possideret vel teneret. Item quod turris Curani, que detinetur per Commune Veneciarum, dimittatur et relaxetur Domino Padue in eo statu, in quo nunc est, salvis tamen municionibus in ipsa turri existentibus et aliis mobilibus, que dictum Commune Veneciarum in dicta turri haberet, que de dicta turri extrahi facere possit. Item super facto confinium fuit actum et specialiter conuentum inter dictas partes dictis nominibus, quod pax noua ultimo inita in millesimo trecentesimo LXXIII. indiccione XI. die XXI. Septembris inter dictos dominum Ducem et Commune Veneciarum ex vna parte, et dictum dominum Franciscum de Carraria Dominum et Commune Padue ex altera. Nec apposicio seu declaracio terminorum vigore dicte pacis facte, quoad dictos terminos non obsit, nec prosit, nec preiudicet alicui ipsarum parcium, sed predictis non obstantibus dicti

termini de nouo apponi debeant in illis locis, in quibus iuste et rationabiliter stare debent, ita quod per predicta non preiudicetur, nec in aliquo derogetur aliquibus pactis seu conuencionibus factis inter dictas partes ante dictam pacem de dictis confinibus facientibus mencionem. Quibus pactis et conuencionibus de dictis confinibus loquentibus ille vel illi, quis vel qui dictos confines apponere debuit vel debuerunt, se debeant quantum poterunt conformare. Quibus pactis ante dictam ultimam pacem factis inter partes predictas de dictis confinibus loquentibus et quoad dictos confines per predictam pacem ultimam, seu per aliqua in ipsa contenta, non intelligatur in aliquo derogatum, sed sint in ea firmitate, in qua esse debebant ante dictam pacem. Item super eo quod per alteram dictarum parcium petebatur, quod pactum assassinatorum, et pactum banitorum, que inter dictas partes vigeant, tollerentur vel equaliter seruarentur, actum et conuentum fuit inter dictas partes, quod pacta et conuenciones super predictis inita et facta inter dictas partes ante supradictam pacem vltro factam inter easdem partes debeant inuiolabiliter obseruari, custodiri et executioni mandari. Item super eo quod per alteram dictarum parcium petebatur, quod coloni Venetorum habitantes in districtu Paduano tenerentur onera et facciones subire, sicut faciunt alii coloni ciuium Padue, actum fuit et conuentum inter dictas partes, quod super hoc seruentur pacta inita inter dictas partes ante dictam pacem nouam superius designatam, et vbi pacta deficerent, seruetur Jus Commune. Item super requisicionem per alteram dictarum parcium factam, continentem de expensis factis per Dominum Padue in constructione et destructione castrorum Portus Noui et Castri Cari, actum fuit inter partes predictas, quod dicta occasione prefato Domino Padue nihil restitui vel dari debeat per Commune Veneciarum. Item super requisicione alterius ipsarum parcium loquente de pecuniis, quas Veneti coegerunt Dominum Padue dare Domino Marsilio eius fratri, actum fuit inter dictas partes nominibus antedictis, quod ex quo dicta pecunia per dictum Dominum Padue soluta fuit eius fratri, non debeat restitui per Commune Veneciarum. Item super eo, quod a dicto Commune Veneciarum petebatur pro parte domini Francisci Dotti ducati qua-

tuor millia auri, actum fuit inter dictas partes, quod si reperiatur vel appareat, quod propter defectum iusticie dicti Communis Veneciarum seu eius officialium dictus dominus Franciscus Dottus dampnificatus fuerit, quod sibi debeat fieri restitucio et satisfaccio per dictum Commune Veneciarum. Si vero dictum Commune Veneciarum seu eius officiales in exhibicione iusticie secundum vsum et consuetudinem dicte Ciuitatis Veneciarum non fuerit in defectu, nihil restituere teneatur. Item super eo, quod per ambas dictas partes petebantur expensa, dampna et interesse istius et alterius guerre, actum fuit inter dictas partes, et solempniter conuentum, quod dicte expense, dampna et interesse compensentur hinc inde et omnino cassentur et tollantur, et pro cassatis, remissis et abolutis penitus habeantur. Item super eo, quod per alteram dictarum partium petebatur, quod bona mobilia accepta vel occupata per dictas partes, vel singulares personas ipsarum partium, remitterentur et quittarentur, actum et conuentum fuit inter dictas partes nominibus antedictis, quod omnia bona mobilia capta tempore presentis guerre pro qualibet ipsarum partium vel in alium translata, quantum ad dictas partes vel earum subditos pertinerent, non debeant hinc inde restitui; ea vero, que reperirentur non capta vel non translata, restituantur in statu quo reperirentur et essent tempore presentis pacis. Super debitis vero singularum personarum, que per Communia vel dominaciones dictarum partium capta non essent, fiat iusticie complementum, et possint compelli ad solutionem, sicut poterant ante presentem guerram. Item super eo, quod pro parte prefatorum Magnificorum Dominorum Padue et Communitatis eiusdem petebatur sibi sal dari per Commune Veneciarum, actum et conuentum fuit inter dictas partes, quod per Commune Veneciarum dicti Domino et Comuni Padue dictum sal dari debeat secundum pacta inita inter dictas partes ante predictam vltimam pacem. Et super hoc dicta pacta ante dictam pacem inita obseruentur et debeant obseruari. Item super requisicione facta pro parte prefati Magnifici Domini Padue de ducatis viginti millibus domine Fine olim consortis dicti Magnifici Domini Padue, actum et conuentum fuit inter dictas partes, quod si legitime probetur dictam pecuniam in toto vel pro

parte peruenisse in Commune Veneciarum vel eius officiales, quod in totum vel pro ea parte, que ad eos peruenisset per dictum Commune Veneciarum fiat et fieri debeat dicto Domino Padue seu heredibus dicte Domine Fine restitucio. Si vero in singulares personas peruenisset, fiat inde plenum et expeditum iusticie complementum. Item fuit actum et conuentum inter dictas partes ante dictam pacem ultimo factam, de qua superius facta est mencio, debeat inter ipsas partes inuiolabiliter obseruari super hiis, super quibus per presentem pacem specialiter non est prouisum. Item super eo, quod per alteram dictarum parcium petebatur, quod dirui deberent et dirupta stare omnia castra, bastite et loca, que contra pacem supradictam rehedificari fecisse dicitur prefatus Dominus Padue, videlicet castrum Carum, Ordiacum alias Portus Nouus cum suis fortaliciis, et turreis, que est ex opposito dicti castri, actum et conuentum fuit inter dictas partes nominibus antedictis, quod dicta castra, bastite, turres, fortificia et loca stare debeant vel dirui pro libito voluntatis Domini Padue, non obstante pace predicta. Item fuit actum inter dictas partes, quod domini Comites de Colalto, velut adherentes dicti Communis Veneciarum, in presenti pace cum eorum subditis, rebus et bonis includantur et inclusi habeantur. Item fuit actum inter dictas partes dictis nominibus, quod non obstantibus aliquibus pactis vel conuencionibus inter dictas partes hinc retro factis, tam Commune Veneciarum, quam prefati Domini et Commune Padue, et quilibet eorum intra confines, qui terminabuntur et declarabuntur ad quamlibet dictarum parcium pertinere, possit et valeat quemlibet ipsarum parcium intra terminos et confines suos licite et impune et pro sue beneplacito voluntatis construere et hedificare, et construere seu hedificari facere quecumque castra, turres et fortificia et constructa tenere. Item fuit actum inter dictas partes nominibus antedictis, quod si contingat prefatos Dominos et Commune Padue vel alterum ipsorum in futurum acquirere, vel in eos vel eorum alterum quomodolibet peruenire ciuitates Feltri et Belluni, vel ipsarum alteram, quod non obstantibus aliquibus pactis vel conuencionibus inter dictas partes dictis nominibus hinc retro initis, prefati Domini et Commune Padue seu aliquis non intelligatur

nec sit obligatus vel obligati dicto domino Duci et Comuni Veneciarum ad sibi tradendum, restituendum vel dimittendum casamattam, turrem Sanctiboldi et clusam Queri, nec aliquem dictorum locorum. Item fuit actum et conuentum inter dictas partes, quod facta pace presenti omnes pallate et passus Ducalis Domini et prefatorum Dominorum et Communis Padue aperiantur hinc inde, sicut et prout erant ante presentem guerram. Item cum in pace supradicta inita inter prefatum Magnificum dominum Ducem et Commune Veneciarum ex vna parte et predictum Dominum et Commune Padue ex altera facta in millesimo trecentesimo septuagesimo tercio die vigesimo primo septembris scripta manu Bandini de Uragis Notarii et scribe Domini Padue, appositum et insertum fuit quoddam capitulum tenoris et continencia subsequentis: „Ceterum promiserunt dicti procuratores et syndici prefati Domini seu Vicarii et Communis Padue dictis nominibus suprascriptis sindicis domini Ducis et Communis Veneciarum stipulantibus et recipientibus nominibus, quibus supra, quod dominus Marsilius de Carraria integraliter gaudebit redditibus et bonis suis, que habebat, antequam exiret de Padua; et quod non fiet ei aliqua nouitas in bonis suis, facientes ex nunc dictum dominum Vicarium debitorem de hoc Ducali Dominio et Comuni Veneciarum; et quod ipse dominus Marsilius possit ipsa bona conducere vel conduci facere Venecias tanquam Venetus et Ciuis Venetus“; — voluerunt dicte partes nominibus antedictis et solempniter conuenerunt, quod dictum capitulum cassetur et irritetur; et pro cassato et irritato habeatur; et quod vigore dicti capituli prefatus Dominus et Commune Padue dictis domino Duci et Comuni Veneciarum non sint in aliquo obligati. Item quod in non specificatis et non determinatis in presenti pace, stetur dicte alteri paci ante presentem pacem inter partes predictas facte.

Ceterum suprascripti syndici, actores, procuratores, ambaxiatores et nuncii speciales egregii et venerabiles viri domini Federici Comitiss de Porcileis Sede Aquilegensi vacante Vicedomini Patrie Fori Iulii nomine et vice ipsius domini Vicedomini ac dominorum Consilii, Parlamenti, Prelatorum, Nobilium et Communitatum ipsius Patrie Fori Iulii ex una parte, et supradicti syndici, ac-

tores, procuratores, ambaxiatores et nuncii speciales prefatorum Illustris domini Ducis, Consiliorum et Communis Veneciarum ex altera parte pro se, ciuitatibus, terris, locis, subditis, fidelibus, adherentibus, vallitoribus et sequacibus ipsarum parcium et cuiuslibet earum firmaverunt et contraxerunt sibi mutuo, inuicem et vicissim et inter se bonam et veram pacem dirigente Domino perpetuo duraturam. Et primo sibi mutuo, inuicem et vicissim remiserunt et remittunt omnia odia, rancores, iniurias, offensas, cedes, vulnera, capciones, raptus, rapinas, incendia, et alia quecunque dampna tam realia, quam personalia per dictas partes vel aliquos subditos ipsarum parcium, vel alterius earum seu aliquas gentes vel singulares personas ipsarum vel alterius earum, seu adherentes, complices, vallitores, vel sequaces ipsarum parcium vel alterius earum communiter vel diuisim contra aliquam partem, terras, loca, subditos, gentes vel singulares personas ipsarum, seu adherentes, complices, vallitores vel sequaces alterutrius partis quomodocunque et qualitercunque illata, data seu facta fuissent, et omnes penas et interesse, in quibus per presentem guerram vel aliqua hinc retro facta vel commissa fuisset incursum. Facientes sibi inuicem et vicissim dicte partes dictis nominibus de predictis omnibus et singulis finem, quietacionem, remissionem, omnimodam liberacionem, et pactum de vltius non petendo, nec non de predictis omnibus et singulis per acceptilacionem et aquilianam stipulacionem verbis solempnibus et legitimis interpositas, plenarie sese inuicem liberando et sibi mutuo et vicissim promittentes bonam et veram pacem predictis non obstantibus perpetuo obseruare. Et quod occasionibus supradictis, nec aliqua earum, nulla in perpetuum lis, molestia, controversia, vel requisicio fiet vel mouebitur per vnam partem contra alteram, vel per singulares personas vnus partis contra aliam vel contra singulares personas alterius partis, adherentes, vallitores, complices, vel sequaces ipsarum parcium, vel alterius earum in iudicio vel extra, tam de iure, quam de facto. Item fuit actum inter dictas partes nominibus predictis, quod omnes captiui, carcerati et detempti parcium predictarum et cuiuslibet earum, ac subditorum ipsarum parcium, vbicunque sint et penes quemcunque

capti vel detempti fuerint, et quicumque sint, siue capti sint per ipsas partes vel gentes ipsarum vel singulares personas seu stipendiarios ipsarum parcium et cuiuslibet earum, siue eciam si fuerint detempti in virtute seu potestate ipsarum parcium vel quarumcunque singularum personarum cuiuscunque conditionis et gradus sint, libere et sine aliqua redempcione, exactione vel impedimento quocunque reali vel personali relaxentur, liberentur et expediantur ac restituantur pristinae libertati. Item fuit actum inter partes predictas nominibus predictis, quod omnes ciuitates, castra, terre, et loca, que tempore inchoacionis presentis guerre tenebantur seu possidebantur per aliquam ipsarum parcium, seu ipsarum parcium subditos, vel adherentes, que in presenti guerra per aliquam ipsarum parcium, subditos vel adherentes ipsarum capta vel capte, occupata vel occupate tenerentur, relaxentur et expediantur per partem occupantem seu tenentem in eo statu, in quo hodie sunt, exceptis municionibus mobilibus, quas ipse partes vel aliqua ipsarum posuissent in dictis locis vel aliquo ipsorum, quas libere exportari facere possit; taliter, quod illa pars, vel persona, que dicta loca, castra vel terras tenebant tempore dicte inchoate guerre, ipsa possit intrare, tenere et munire, sic et taliter, quod dicta loca, que ante presentem guerram per Commune et Dominacionem Veneciarum seu eorum nominibus tenebantur sine aliquo impedimento, ad manus et potestatem dicti Communis Veneciarum poterunt deuenire et peruenire, si ipsa capere volent, saluo iure compromissi subterscripti. Et consimiliter loca, que ante presentem guerram per dominum Patriarcham et Ecclesiam Aquilegensis seu eorum nominibus tenebantur, sine aliquo impedimento ad manus et potestatem dicte Ecclesie poterunt deuenire et peruenire, si ipsa capere volent et ipsa tenere possint, prout tenebant et tenere poterant ante presentem guerram in omni et tali iure possessionis et dominii, quibus ante presentem guerram tenebantur. Ita quod per dictam occupacionem, vel relaxacionem, vel expedicionem ipsarum terrarum vel alicuius earum nullum ius de nouo intelligatur acquisitum, auctum vel diminutum alicui ipsarum parcium, nisi prout habebant ante presentem guerram. Exceptis a predictis omnibus et singulis ciuitate Tergesti, castris de Mocho

et Mochulano, territoriis, districtibus, villis et pertinenciis ipsius et ipsorum et cuiuslibet eorum cum omnibus fortificiis et locis, que intra eorum continentur confines et districtus. Quam ciuitatem, communitates et loca predicti sindici, actores et procuratores prefati domini Ducis et Communis Veneciarum nomine antedicto liberant perpetuo ab omni iure possessionis et domini, quam seu quod in dictis locis, vel aliquo eorum haberent, et ab omni vinculo cuiuscunque homagii, fidelitatis, iurisdictionis et obligationis alterius cuiuscunque, quocunque nomine censeatur, et que dici vel excogitari possit, qua seu pro qua dicta Ciuitas et Castra, Communia, terre et homines forent quocunque et qualitercunque dicto domino Duci et Comuni Veneciarum obligati, vel quomodolibet tenerentur, liberantes et absoluentes nos Notarios infrascriptos tanquam personas publicas stipulantes et recipientes nomine et vice predictarum Ciuitatis, Castrorum, Communium, Uniuersitatum et singularum personarum earundem a predictis omnibus et singulis per acceptillacionem et Aquillianam stipulacionem verbis legitimis et solempnibus interpositas. Promittentes nobis dictis Notariis, ut supra stipulantibus et recipientibus, nec non predictis venerabilibus et egregiis sindicis, actoribus, procuratoribus ambaxiatoribus et nunciis specialibus dicti domini Vicedomini, Ecclesie et Capituli Aquilegensis et Patrie Fori Iulii nomine et vice dicti Patriarchatus et Ecclesie Aquilegensis recipientibus, quod nulla in perpetuum lis, causa, molestia, controuersia vel requisicio fiet vel mouebitur contra dictas Ciuitatem, Castra, Communia, et personas, nec non contra dictum dominum Patriarcham et Ecclesiam Aquilegensem in iudicio nec extra, de iure, nec de facto, publice vel occulte, directe vel per indirectum. Exceptis et reseruatis a predictis omnibus et singulis prestacione annua illius quantitatis vini, ribolei, et olei, que per dictos Venetos et Commune Veneciarum regalia appellantur, que dicta Ciuitas et Communitas Tergesti dicto domino Duci et Comuni Veneciarum solite et consuete sunt prestare, antequam dominus Dux et Commune Veneciarum haberent dominium et possessionem, et tenerent ciuitatem Tergesti, que prefato Magnifico domino Duci et Comuni Veneciarum prestari debeant predictis non obstantibus, prout et se-

cundum quod Commune Tergesti consuetum et solitum erat prestare antequam Commune Veneciarum teneret et possideret dictam Ciuitatem Tergesti. Et excepto eciam, quod dictis domino Duci et Communi Veneciarum et subditis et districtualibus eorundem remaneant salua, integra, illibata, et illesa iura mercandi libere et absque solucione alicuius pedagii, dacia, vel gabelle, seu alterius impositionis cuiuscunque, ac transeundi, standi et redeundi cum suis nauigiis, mercimoniis, atque rebus, que habebant in ipsa Ciuitate et territorio eo modo et forma, prout soliti et consueti erant, antequam dominus Dux et Commune Veneciarum haberent dominium et possessionem et tenerent ciuitatem Tergesti. Et versa vice dicti dominus Dux et Commune Veneciarum teneantur et debeant soluere et prestare omnia illa, que soliti et consueti erant soluere et prestare Communi Tergesti et singularibus personis, si eis, soluere vel prestare aliquid consueuerunt. Et insuper fuit actum inter dictas partes nominibus predictis, non obstantibus superscriptis, quod omnes domus, possessiones, et bona mobilia singularum personarum subditarum dicti Communis Veneciarum, quas habent in dicta ciuitate et territorio Tergesti, et castrorum, locorum, et districtus predictorum, que tenebant et possidebant ante presentem guerram, eisdem restituantur talia, qualia sunt, in eo iure possessionis et dominii, quod habebant ante presentem guerram. Et eodem modo dictis Tergestinis et districtualibus dictorum locorum restituantur omnes domus, terre et possessiones, quas habebant ante presentem guerram in Veneciis, territoriis et districtibus Communis Veneciarum tales, quales sunt; et restituantur in eo iure possessionis et dominii, in quibus erant ante presentem guerram. Hoc dato et specialiter conuento inter dictas partes, quod syndici, procuratores, actores, ambaxiatores et nuncii speciales Ecclesie Aquilegensis nomine et vice dicte Ecclesie promiserunt per stipulacionem solempnem prescriptis sindicis et procuratoribus dictorum domini Ducis et Communis Veneciarum stipulanti- bus et recipientibus nomine et vice dictorum domini Ducis et Communis Veneciarum, se facturos et curaturos cum effectu, quod dictum Commune Tergesti ratificabit et approbabit per publicum instrumentum superscriptum capitulum infra duos

menses a presenti die numeracionis sub pena in presenti pace apposita. Que pena ipso facto Communi Veneciarum applicetur, et possit exigi cum effectu. Et quod pro dicta pena possit conueniri, arrestari et detineri personaliter et realiter. Acto et conuento inter ipsas partes, quod omnes domus, possessiones, predia et bona immobilia parcium predictarum et singularium personarum ipsarum, que per ipsas partes et singulares personas ipsarum ante presentem guerram tenebantur in eo statu, in quo nunc sunt, restituantur hinc inde illis partibus et personis, que ipsa tenebant ante presentem guerram. Item fuit actum inter dictas partes, quod omnia debita, ad que dicte Communitates vel singulares persone subdite et districtuales dictarum parcium et cuiuslibet earum sibi inuicem tenebantur ante presentem guerram, que per dominia ipsarum parcium vel alicuius earum exacta non fuerint seu capta, remaneant inter ipsas partes in eo statu, in quo erant ante presentem guerram. Et fieri debeat hinc et inde iusticia inter partes, et plenum et expeditum iusticie complementum. Item fuit actum inter partes predictas nominibus predictis, quod prefatus dominus Dux et Commune Veneciarum teneantur et debeant de cetero soluere, facere et prestare dicto domino Patriarche et Ecclesie Aquilegensi et eius ecclesiis et subditis annuas prestaciones pecuniarum et aliarum quarumcunque rerum, quas soluere, facere et prestare ante presentem guerram consueverunt, et tenentur ex forma pactorum initorum inter dictam Ecclesiam et Patriarcham seu Patriarchatum Aquilegensem et dominum Ducem et Commune Veneciarum. Et quod dictus dominus Patriarcha et Ecclesia Aquilegensis restituantur et restituti esse intelligantur ad omnia iura, immunitates et facultates, que ex forma dictorum pactorum, sibi competebant ante presentem guerram. Que pacta inter dictas partes debeant super predictis inuiolabiliter obseruari. Et similiter prefatus dominus Patriarcha et eius Ecclesia et subditi de cetero soluere, facere et prestare teneantur dictis domino Duci et Communi Veneciarum et eorum ecclesiis et subditis annuas prestaciones pecuniarum et aliarum quarumcunque rerum, quas soluere et prestare ante presentem guerram consueuerunt et tenentur ex forma predictorum pactorum. Et quod dominus Dux et Com-

mune Veneciarum restituantur et restitui intelligantur ad omnia iura, immunitates et facultates, que ex forma dictorum pactorum eis competebant ante presentem guerram, que pacta inter dictas partes super predictis inuiolabiter obseruentur. Item fuit actum et solempniter conuentum inter dictas partes dictis nominibus, quod dominus Dux et Consilia nomine et vice ipsius et dicti Communis Veneciarum infra vnum mensem a die publicacionis presentis pacis facient compromissum super questionibus, controuersiis et discordiis, que sunt et esse possunt inter dominum Patriarcham et Ecclesiam Aquilegensem ex una parte et ipsum dominum Ducem et Commune Veneciarum ex altera super iurisdictione et iuribus tocius prouincie Istrie in Sanctissimum dominum nostrum Papam, ita quod dictus Sanctissimus dominus noster Papa cognoscat simul et semel diffiniat tam de proprietate quam de possessione dicte iurisdictionis et aliorum dictorum iurium per arbitracionem, per arbitrium, per racionem, laudacionem, ordinacionem et amicabilem composicionem, alte et basse, sicut ei videbitur, sub pena mille marcharum auri, medietas cuius pene cedat Romane Ecclesie, et alia medietas cedat parti obseruanti predicta, prout et sicut continetur alias fuisse compromissum inter dictas partes in dominum Papam Nicolaum Quartum, secundum quod apparet in quodam publico instrumento scripto manu Donati Lombardi Imperiali auctoritate Notarii publici et Ducatus Veneciarum scribe, et Gualterii Ciuitatensis Apostolica et Imperiali auctoritate Notarii et Henrici Imperiali auctoritate Notarii, anno domini millesimo ducentesimo LXXX primo indicione quarta die XI intrante Nouembri. Et si post predictum instrumentum compromissi reperiretur aliud instrumentum compromissi facti per dictas partes de predictis in dictum dominum Papam vel alium Papam ultimo confectum, stetur ultimo compromisso, quantum ad formam baylie date. Et sic per presens capitulum illa baylia intelligatur esse data dicto Sanctissimo domino nostro Pape presenti et successoribus suis, que in ipso ultimo compromisso reperiretur, si contingat ultimum reperiri. Sane semper intellecto et excepto ab omnibus predictis, quod Civitas Tergesti cum castris de Mocho et Mochulano cum territoriis, districtibus, villis et pertinenciis ipsius vel

ipsorum et cuiuslibet eorum cum omnibus fortificiis et locis, que infra eorum continentur confines et districtus, de quibus fit mencio in speciali capitulo presentis pacis, non includatur, nec veniat, nec venire intelligatur in supradicta cognicione, arbitrio et potestate data predicto Sanctissimo domino nostro Pape per presens capitulum. Et quod interim, donec et quousque dictum compromissum in forma predicta factum fuerit, dicti domini Vicedominus et alii gubernatores regentes seu representantes Ecclesiam Aquilegensem et dictam Patriam Fori Julii non teneantur, nec sint astricti seu obligati vigore presentis pacis ad relaxandum, dimittendum seu expediendum dicto domino Duci et Communi Veneciarum ciuitates, castra, terras et loca, que eis dimittere et relaxare tenentur secundum formam presentis pacis. Sed de dictis locis, nec aliquo ipsorum, dictus dominus Dux et Commune Veneciarum, nisi prius facto dicto compromisso, se impedire non debeat, neque possit, nec dictam Ecclesiam in dictis locis et terris molestare. Facto autem dicto compromisso, ut supra, dictus dominus Vicedominus et dicti representantes seu gubernatores Ecclesiam Aquilegensem et Patriam Fori Julii teneantur et debeant obseruare et execucioni mandare contenta in dicto capitulo de relaxacione et expedicione dictarum terrarum et locorum mencionem faciente. Et in casu, quo supradicti syndici, actores, et procuratores dicte Ecclesie et Patrie Fori Julii, vel alter ipsorum habens in solidum potestatem, infra dies viginti quinque dicti mensis non fecerint dictum compromissum insimul et vna cum dicto domino Duce et Consiliis, quod prefatus dominus Dux et Consilia nomine dicti Communis Veneciarum soli et per se possint dictum compromissum facere in forma predicta. Hoc acto et specialiter conuento inter dictas partes, quod prefatus dominus noster Papa vigore dicti compromissi cognoscere et procedere non possit, nec dicti Aquilegenres vel presidentes Ecclesie Aquilegensi possint vigore dicti compromissi procedere, vel dominum nostrum Papam requirere, nisi prius dictum compromissum factum per dictum dominum Ducem, Consilia et Commune Veneciarum ex vna parte, et supradictos syndicos, actores et procuratores, ambaxiatores et nuncios speciales dicte Ecclesie Aquilegensis et Patrie Fori Julii, vel alterum

ipsorum ex altera, ratificatum et approbatum fuerit per personam vel personas legitime presidentem vel presidentes Ecclesie supradicte. Item fuit actum inter dictas partes nominibus antedictis, quod omnes homines et persone cuiuscunque conditionis, status et sexus existant, que ante presentem guerram habitabant seu solite sunt habitare, seu que habebant possessiones et bona, et que poterant habitare ante presentem guerram in aliqua ciuitatum, terrarum, villarum, castrorum et locorum tocius prouincie Istrie, qui adhesissent quouis modo in presenti guerra dicto domino Patriarche et Ecclesie Aquilegensi seu eius gentibus et subditis, seu aliquid fecissent, perpetrassent vel commisissent toto tempore presentis guerre contra dominum Ducem et Commune Veneciarum, seu eorum adherentes, subditos et sequaces in personis et rebus, restituantur in integrum quoad personas, statum et bona in eo statu, quo dicta bona hodie sunt, et restituantur et restituti esse intelligantur ad gratiam domini Ducis et Communis Veneciarum, cassatis, irritatis et abolitis quibuscunque processibus, sentenciis, bannis et forestacionibus factis hactenus contra eos vel ipsorum aliquem toto tempore presentis guerre, et quod possint dictis bonis suis gaudere et stare, et habitare vbi eis placuerit. Et idem et eodem modo in omnibus et per omnia fiat et obseruetur per Ecclesiam Aquilegensem de hominibus et super hominibus dicti Patriarchatus et subditis suis, qui quouis modo adhesissent in presenti guerra dictis domino Duci et Comuni Veneciarum. Item quod super non specificatis in presenti pace stetur pactis et conuencionibus initis inter ipsas partes, que inter ipsas partes debeant inuiolabiliter obseruari, saluo semper compromisso predicto.

Denuo cum inter Serenissimum dominum Regem Hungarie etc. ex vna parte, et Commune Janue ex alia; nec non inter prefatum Serenissimum dominum Regem ex vna parte et prefatum Dominum et Comune Padue ex vna alia parte; ac etiam inter prefatum Serenissimum dominum Regem ex vna parte et dominum Patriarcham et Ecclesiam Aquilegensem ex alia parte vigeant colligaciones seu lige, de quibus apparent publica instrumenta, fuit actum et specialiter conuentum in omnibus pacibus supradictis inter omnes et singulas partes

predictas, quod si presens pax rupta fuerit dicto domino Regi vel alicui ex colligatis predictis, quod intelligatur rupta omnibus colligatis et cuilibet ex eis. Quo capitulo lecto prefatus Reuerendus pater dominus Paulus Zagrabiensis Episcopus, procurator et procuratorio nomine Regie Maiestatis, vt supra, statim et in continenti dixit, qualiter prenominate Dominus Paduanus pro adherente eius domini Regis in pace huiusmodi et non pro colligato scriberetur. Quibus dictis dominus Jacobus Turchettus et ceteri ambaxiatores dicti domini Paduani nomine eiusdem Domini Paduani dixerunt, quod imo pro colligato scriberetur, quum colligatus erat dicti domini Regis, ut apparere dicebant per publicum instrumentum. Quibus dictus dominus Zagrabiensis respondit, quod non erat colligatus dicti domini Regis, nec eum pro colligato etiam reputabat. Hiis sermonibus interuenientibus supradictus dominus Leonardus de Montalto dixit, quod si appareret per instrumentum publicum dictum Dominum Paduanum fore colligatum eiusdem domini Regis, quod ipse pro colligato habeatur, sin autem pro adherente ipsius teneretur. Item quod omnes adherentes dictarum parcium et cuiuslibet earum, qui superius sunt descripti, intelligantur et sint inclusi in presenti pace. Et quia non esset conueniens, neque iustum, quod presens pax, quoad offensiones et restitutiones dampnorum ligaret ignorantes, actum fuit et specialiter conuentum inter omnes dictas partes, quod offensiones inter dictas partes et earum gentes, subditos, adherentes et complices cessare debeant secundum determinationem et limitationem locorum et temporum, que fiet inter dictas partes, de qua conficietur instrumentum publicum, post que tempora secundum distinctionem ipsorum temporum et locorum, que fiet, si aliquod dampnum fiat per alteram ipsarum parcium, vel eius subditos, gentes, adherentes vel sequaces, debeat fieri parti lese emendatio et restitutio ipsorum dampnorum. Pro offensionibus autem et dampnis, que inter dictas partes inferrerentur ante tempora ordinanda in locis singulis, nulla emendatio vel restitutio fieri debeat, nec contra presentem pacem intelligantur illata. Ita tamen, quod omnia castra, loca, terre, fortificia et captiui, que et qui caperentur vel occuparentur a die firmate presentis pacis, etiam ante seu

infra dictum terminum et tempus statuendum per aliquam partem predictarum seu gentes earum hinc inde, semper et in omni casu restituantur et libere relaxentur. Que omnia et singula supradicta omnes dicte partes dictis nominibus, et quilibet ipsarum sibi inuicem et vicissim solempnibus stipulationibus hinc inde interpositis promiserunt attendere, complere, et obseruare, et contra in aliquo non facere vel venire sub pena florenorum centum millium auri solempniter stipulata. In qua pena incidat quelibet ipsarum partium, que predicta non obseruauerit, et committatur et applicetur parti obseruanti, contra quam esset contrafactum, ratis manentibus omnibus et singulis supradictis. Sane semper intellecto, quod dicta pena generalis in presenti capitulo posita locum non habeat in illis casibus seu capitulis, in quibus seu per que in presenti pace de pena specialiter est prouisum, sub ypotecha et obligatione omnium bonorum dictarum partium et cuiuslibet earum presentium et futurorum. Et ad maiorem roboris firmitatem dicte partes in animas constituencium corporaliter tactis sacrosanctis scripturis iurauerunt ad Sacra Dei Euangelia predicta omnia et singula habere et tenere rata, grata et firma attendere, complere et obseruare et non contra facere vel venire, beneficio restitutionis in integrum nec alio quocunque iure generali vel speciali, quod dici vel excogitari possit, quolibet non obstante. Promiserunt eciam et solempniter convenerunt omnes partes suprascripte, videlicet quelibet ipsarum nominibus antedictis, quod presens pax publicabitur in principalibus Ciuitatibus ipsarum partium, et ratificabitur per Dominia et Communitates constituencium earundem modis et formis consuetis, videlicet per prefatum Serenissimum dominum Regem Hungarie infra menses duos hodie inchoandos, et per omnes alias partes infra mensem vnum. De quibus publicatione et ratificatione fiant plena et sufficiencia instrumenta cum cautelis, iuramentis, penis et solempnitatibus opportunis et in talibus fieri consuetis.

Tenor vero mandatorum, de quibus supra in principio fit mencio, sequuntur prout inferius. Et primum mandatum Regie Majestatis:

In Christi nomine Amen. Nos Ludovicus Dei gracia

Hungarie, Polonie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Galicie, Lodomerie, Bulgarie, Comanieque Rex, Princeps Salernitanus et Honoris Montis Sancti Angeli Dominus, omni jure, via, modo et forma, quibus melius et efficacius possumus et valemus, pro nobis, heredibus et successoribus nostris sponte et ex certa omni scientia facimus, constituimus, creamus et ordinamus fideles nostros dilectos venerabiles in Christo patres et dominos Valentinum Quinque-Ecclesiensem et Paulum Zagrabiensem Episcopos absentes tanquam presentes nostros certos nuncios, negotiorum gestores, missos, actores et legitimos ac speciales procuratores, et quicquid melius magis amplius, atque majus censi, dici et esse possunt. Ita quod de infra dicendis, agendis et gerendis incipere seu mediare valeant, concludere vel finire, et quemlibet ipsorum in solidum; ita quod non sit melior conditio occupantis, sed altero absente unus eorum, et quilibet prosequi, aut incipere, mediare valeat et finire, in omnibus causis, litibus nostris, controversiis et querelis civilibus et criminalibus, presentibus et futuris. Specialiter ad tractandum, iniendum, complendum, faciendum, et concludendum nomine nostro bonam, veram, sinceram, perpetuam, solidam atque tranquillam pacem atque concordiam cum Magnifico domino Andrea Contareno Dei gracia Duce Veneciarum etc. et cum ipso Communi Veneciarum, seu cum eorum procuratoribus et sindicis ad hec legitime constitutis de omnibus et singulis guerris, discordiis, dissidiis, dissensionibus, differentiis, questionibus, litibus, et controversiis vertentibus et existentibus, seu que quoquo modo verti et existere et esse possent inter Majestatem nostram ex una parte, et prefatum Ducem et Commune Veneciarum, et adherentes, subditos, fideles et sequaces suos ex alia. Et de omnibus et singulis dampnis, injuriis, cedibus, incendiis, violenciis, et offensionibus personalibus et realibus per partes predictas vel alteram earum factis, dictis, commissis vel perpetratis in alia parte seu subditos, benevolos, adherentes, et sequaces ejusdem quocunque vel qualitercunque, et alia quacunque ratione vel causa seu occasione, sub illis modis, formis, pactis, convencionibus, promissionibus, obligationibus, realibus et personalibus, penarum adfectionibus, renunciacionibus, cautelis, et

clausulis opportunis, que dictis nostris procuratoribus videbuntur, vel eorum alteri alio absente videbitur; finem quoque, liberationem, remissionem, refutationem, quietacionem, absolutacionem, et pactum de ulterius non petendo faciendum et recipiendum cum stipulacionibus et clausulis necessariis; et ad prestandum nomine nostro dictis procuratoribus et sindicis domini Ducis et Communis Veneciarum omnem promissionem et obligacionem, de qua invicem convenerint; et similiter eas a dictis procuratoribus et sindicis domini Ducis et Communis Veneciarum Regio nomine nostro recipiendas seu recipiendum; et quod pro observacione eorum omnium et singulorum, que hinc inde promissa et gesta fuerunt, nos et bona nostra, et heredes obligandum et ab ipsis procuratoribus et sindicis domini Ducis et Communis Veneciarum obligacionem recipiendam seu recipiendum perpetuam. Item et specialiter ad recipiendum seu alterum eorum recipiendum et acceptandum ab ipso domino Duce et Commune Veneciarum, seu ab eorum procuratoribus et sindicis, quascunque civitates, terras, castra, oppida et loca quecumque cum mero et mixto imperio, jurisdictione, subjeccione, obediencia et dicione quacunque ad ipsum dominum Ducem et Commune Veneciarum quocunque spectantes et spectancia, quas et que dictus dominus Dux et Commune Veneciarum, seu syndici et procuratores sui ex pactis et in pactis hinc inde firmandis et fiendis, et in ipsius pacis conclusiense Culmini nostro tradere, submittere et applicare vellet, de ipsisque Majestatis nostre nomine tenutam et possessionem corporalem intrandi, accipiendi et apprehendendi, cum omnibus solempnitatibus, que in hujusmodi similibusque contractibus de jure ac de consuetudine requirantur. Et ad jurandum in animam nostram perpetuo attendere et inviolabiliter observare quecumque dicti procuratores nostri ambo simul, vel alio absente alter eorum pro se duxerint vel duxerit promittenda, et prout super premissis et quolibet predictorum convenerint, simile quoque juramentum recipiendum ab aliis. Volumus insuper et ordinamus, ut quecumque occurrerint facienda, ipsi domini Episcopi predicti ambo simul vel alter eorum procuratores et syndici nostri incipere, mediare, concludere, exequi valeant, ambo simul, vel alio absen-

te alter eorum valeat et finire. Et generaliter ad omnia alia et singula agendum, dicendum, faciendum, procurandum, tractandum, promittendum et execucioni mandandum, que in premissis et circa ea, et in dependentibus et connexis ab eis fuerint necessaria, utilia et opportuna. Et que nos idem Ludovicus Rex predictus dicere, facere et exercere, tractare et exequi possemus, atque concludere, si ibidem nostra ad hec personalis presencia se offerret, et que quilibet verus vel veri, et legitimus vel legitimi procurator vel procuratores dicere, facere et exercere posset vel possent. Dantes et concedentes dictis procuratoribus et nunciis nostris plenum, liberum, generale ac speciale mandatum cum plena, libera, generali et speciali administracione omnia et singula agendi, dicendi, faciendi, promittendi, tractandi, concludendi et execucioni mandandi nomine Majestatis nostre in premissis et circa premissa, et dependentibus et connexis ab eis, eciam si talia majora vel graviora forent, ac prorsus extranea, que mandatum exigent speciale. Promittentes per nos et successores nostros semper firma, rata et grata habere, tenere, attendere et inviolabiliter observare, quecunque per ipsos procuratoras et nuncios nostros vel alio absente per unum eorum dicta, facta, gesta, promissa, conclusa et ordinata fuerunt in premissis et circa premissa, et in dependentibus et connexis ab eis, et non contrafacere vel venire aliqua racione vel causa, de jure vel de facto sub obligacione nostra, heredum et successorum nostrorum, et bonorum omnium ypotecha, presentium sub sigilli nostre Majestatis appensione, testimonio litterarum. Actum Bude in nostro palacio Regali tercia decima die Februarii anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo.

Tenor procuracionis Venetorum.

In Christi nomine Amen. Anno Natiuitatis eiusdem millesimo trecentesimo octuagesimo primo, Indiccione quarta, die quintodecimo mensis Aprilis. Excelsus et Illustris dominus dominus Andreas Contareno Dei gracia Dux Veneciarum vna cum suis Consiliis habentibus ad infrascripta et alia exercenda plenissimam libertatem ad sonum campane et voce preconia more solito specialiter conuocatis et congregatis, et ipsa Consilia vna cum ipso domino Duce vnanimiter et concorditer

nemine discrepante, omnibus modis, iuribus, formis et causis, quibus melius potuerunt pro se ac successoribus suis, ac nomine et vice Communis Veneciarum fecerunt, constituerunt et ordinauerunt suos et dicti Communis Veneciarum syndicos, actores, defensores, procuratores legitimos et negociorum gestores, et quicquid melius esse et dici possunt nobiles et sapientes viros Dominos Zachariam Contareno, Johannem Gradonico et Michaellem Mauroceno, Procuratorem Ecclesie Sancti Marci, honorabiles Ciues Veneciarum absentes tanquam presentes, et quemlibet eorum in solidum, ita quod occupantis condicio potior non existat, et quod vnus vel plures eorum inceperit, alii vel alius possint proseguere et finire in omnibus eorum et dicti Communis Veneciarum litibus, controuersiis et querelis ciuilibus et criminalibus, presentibus et futuris, et specialiter ad tractandum, conueniendum, transigendum et paciscendum, ac tractatus, conuenciones, transacciones et pacta inueniendum, faciendum et firmandum cum Serenissimo et Excellentissimo domino Ludouico Dei gracia Illustri Rege Hungarie etc., seu cum quibuscunque Prelatis, Baronibus, Commissariis et Procuratoribus deputatis vel deputandis a prefata Serenissima Regia Maiestate Hungarie et quolibet eorum, nec non cum Excelso et Illustri domino Nicolao de Guarco Duce Janue et Communi Janue, eiusdem Maiestatis Hungarie colligatis, seu cum sindicis, procuratoribus et ambaxiatoribus ipsius domini Ducis et Communis Janue; et cum Patriarchatu et Ecclesia Aquilegensi, colligatis eiusdem Maiestatis Hungarie; seu cum Rectoribus, Administratoribus et agentibus pro ipso Patriarchatu et Ecclesia Aquilegensi; ac eciam cum Magnifico et potenti domino Francisco de Carraria Ciuitatis Padue et Districtus pro Imperiali Maiestate Romanorum Vicario Generali, colligato eciam prelibate Regie Maiestatis Hungarie, seu cum procuratoribus suis et cuiuslibet predictorum, et cum quibuscunque aliis colligatis, adherentibus, fautoribus, complicibus, subditis et fidelibus eiusdem Regie Maiestatis et quolibet eorum simul vel diuisim. Et ad tractandum, faciendum, complendum et firmandum cum prelibata Serenissima Maiestate Hungarie, et cum suprascriptis et quibuscunque aliis colligatis, adherentibus, fautoribus, complicibus, subditis et fidelibus

eiusdem Maiestatis, et quolibet eorum simul vel diuisim bonam, veram et perpetuam pacem et concordiam, vel treugas de omnibus guerris, discordiis, dissidiis, questionibus, dissensionibus et rancoribus vigentibus seu que vigere possent inter prefatam Serenissimam Maiestatem Hungarie et eius colligatos, adherentes, fautores, complices, subditos et fideles, et quemlibet eorum simul vel diuisim ex vna parte, et prefatum dominum Ducem et Commune Veneciarum ac eorum colligatos, adherentes fautores, complices ac subditos et fideles, et quemlibet eorum simul vel diuisim ex parte altera, causa et occasione seu ratione quacunque sub illis pactis, modis, condicionibus, obligationibus, promissionibus, penarum adiectionibus, terminis, conuencionibus, formis et articulis, cautelis et clausulis, que dictis sindicis et cuilibet eorum videbuntur; et ad faciendum et recipiendum finem, absolucionem etc. promittentes etc. sub obligatione etc. Actum Veneciis in Ducali palacio presentibus sapiente et circumspecto viro Domino Raphayno de Carasinis Ducatus Veneciarum Cancellario; ac prouidis viris ser Amedeo de Bonguadagnis, ser Johanne Vido et ser Petro quondam ser Jacopini de Rubeis Ducatus Veneciarum scribis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis, et aliis. In premissorum autem omnium fidem et euidenciam pleniorum prefatus Inclitus Dominus Dux presens instrumentum Sindicatus fieri mandauit et sua bulla plumbea pedente muniri. Ego Leonardus de Anzolellis de Veneciis filius quondam ser Francisci, Imperiali auctoritate Notarius, predictis omnibus et singulis presens fui et ea de mandato prefati Incliti domini Ducis publicauit rogatus.

Tenor sindicatus Januensium.

In nomine Domini Amen. Illustris et Magnificus dominus dominus Nicolaus de Guargo Dei gracia Januensium Dux et perpetualis Defensor, in presencia, consilio, deliberacione sui spectabilis et prudentis Antianorum Consilii in pleno numero congregati, et quorum de dicto Consilio nomina sunt hec: dominus Nicolus de Recho Prior, dominus Bartholomeus de Jacopo Legum Doctor, dominus Vincencius de Flische, dominus Quilicus Bondinarius, dominus Perciual Cibo, dominus Franciscus de Anthona, dominus Anthonius Lercharius,

dominus Bartholomeus de Prato de Bulzaneto, dominus Thomas Cataneus, dominus Petrus Cazanus, dominus Thomas Spinulla, nec non dictum Consilium seu Consilarii, Anciani in presencia, auctoritate, voluntate et decreto prefati Illustris et Magnifi domini Ducis nomine et vice Communis Janue et pro ipso Communi ac quibuscunque subditis et districtualibus eiusdem Communis absoluentes et deliberantes se prius super infrascriptis ad ballotulas albas et nigras, que reperte fuerunt omnes albe numero XIII nulla nigra. Et ad cautelam in presencia, voluntate, deliberacione et consensu infrascriptorum octo prudentum officialium guerre maioris dicti Communis Janue eciam in pleno numero congregatorum, nomina quorum sunt hec: Babillanus Ventus Prior, Demanus de Claparia, Cataneus de Auria, Franciscus Leardus, Luchinus de Ronavey, Bertholomeus Pindebene de Vernacia, Ambaldus Lomelinus et Antonius Grillus, omnique iure, via, modo et forma, quibus melius potuerunt et possunt, fecerunt, constituerunt, elegerunt et ordinauerunt, ac faciunt, constituunt, eligunt et ordinant eorum dictique Communis Janue veros, certos, indubitatos, legitimos syndicos, procuratores, nuncios ac actores, et prout de iure melius dici, censeri et appellari possunt, nobiles et circumspectos viros dominos Leonardum de Montalto Juris peritum, Franciscum Embriacum, Neapolionum Lomelinum et Mattheum Marucium, Nobiles Ciues Janue licet absentes tanquam presentes, et tres eorum semper in solidum, quociens contigerit vnum eorum causa absencie vel infirmitatis, seu alia iusta et rationabili causa una cum aliis tribus interesse non posse ad tractandum, proueniendum et iniendum, et firmandum bonam, veram, sinceram pacem, et bonum, verum, sincerum accordium Deo propicio perpetuo duraturam et duraturum cum Illustri et Magnifico domino domino Andrea Contareno Duce Veneciarum etc. Ego Baldasal Nicolai de Permetto Not. etc.

Tenor procuratorii patris et filii Dominorum Padue:

In Christi nomine Amen. Anno eiusdem Natiuitatis millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indiccione IIII, die Jouis decimo octauo mensis Aprilis, Padue in palaciis habitacionum infrascriptorum Magnificorum dominorum patris et filii in camera a quadris, presentibus egregiis et strenuis militibus,

domino Bonifacio de Lupis de Parma Marchione Soranee filio condam egregii militis domini Ugollotti de Lupis de Parma de contrata Sancti Firmi de Padua, domino Romeo de Pepolis de Bononia quondam Magnifici Domini Johannis de Pepolis Padue habitantis in contrata Braydi, ac domino Simone de Lupis de Parma Marchione Soranee quondam nobilis militis domini Guidonis de Lupis de Parma de contrata domi de Padua, egregio Legum Doctore domino Paganino de Sala Ciue Patauo filio quondam domini Conradi de Sala de contrata Sancti Laurentii, nobili viro Checho quondam Petri de Leone de Padua de contrata Sancte Lucie, et circumspecto et prudente viro ser Francisco Turchetto infrascripti domini Francisci de Carraria Referendario filio quondam ser Antonii Turchetti de contrata Domini de Padua testibus vocatis et rogatis et aliis. Ibiq̄ue Magnificus et Excelsus dominus dominus Franciscus de Carraria Padue etc., natus olim felicis recordacionis Magnifici domini Jacobi de Carraria similiter Domini Padue; ac Magnificus natus eius dominus Franciscus de Carraria auctoritate, consensu et licencia dicti Magnifici genitoris sui domini Francisci de Carraria ibi presentis, volentis, consencientis et parabolam ei dantis, vterque ipsorum in solidum et pro se omni iure, via, modo et forma, quibus melius et efficacius potuerunt et possunt pro se et eorum heredibus et successoribus sponte et ex certa sciencia fecerunt, constituerunt, creauerunt et ordinauerunt egregios et honorabiles viros dominum Arsendinum de Arsendis de Furliuio Legum Doctorem eximium natum quondam famosissimi Legum Doctoris domini Raynerii de Furliuio, dominum Thadeum de Azoguidis Bononiensem militem, dominum Antonium de Zechis de Pedemuncio Legum Doctorem ipsius Magnifici Domini Padue Generalem Vicarium filium quondam domini Manuelis de Montechalerio, nec non dominum Jacobum Turchettum Legum Doctorem filium quondam ser Antonii Turchetti Ciuem Patanum, omnes Padue habitatoras ibi presentes, et honus mandati sponte suscipientes, quemlibet eorum in solidum, ita quod occupantis condicio potior non existat, et id quod vnus ipsorum inceperit, alius possit mediare, prosegui et finire, suos certos et veros nuncios, missos, actores etc. in omnibus suis et Com-

munis Padue causis, litibus etc., et specialiter ed tractandum et concludendum etc., bonam, veram, puram, sinceram, perpetuam, solidam et tranquillam pacem, unanimitatem atque concordiam cum Illustri et Magnifico domino domino Andrea Contareno Dei gracia Duce Veneciarum etc. et cum ipso Commune Veneciarum etc. de omnibus et singulis guerris, discordiis etc. vertentibus etc. inter prefatos Magnificos dominos patrem et filium de Carraria seu Commune Padue ex parte vna et prefatum dominum Ducem et Commune Veneciarum et adherentes, subditos, fideles et sequaces suos ex altera, et de omnibus et singulis dampnis, iniuriis etc. promittentes etc. sub obligacione etc. Ego Bandinus filius Angeli Notarii de Bandino de Brazis Ciuis et habitator Ciuitatis Padue in quarterio domi, centuria et contrata Sancte Lucie Imperiali auctoritate Notarius et Judex ordinarius ac prefati Magnifici domini Francisci de Carraria Padue etc. scriba hiis omnibus interfui et rogatus hec omnia bona fide scripsi.

Tenor sindicatus Communis Padue. In nomine Domini nostri Jesu Christi etc. (ut in superiori).

Tenor mandati Vicedomini Aquilegensis :

In Christo nomine Amen. Anno Dominice Natiuitatis millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indictione quarta, die nono mensis Aprilis. Actum in castro Sacili Aquilegensis Diocesis in Camera Palacii presentibus Reuerendo patre domino Karolo Abbate Monasterii Rosacensis et venerabilibus, egregiis et honorabilibus viris dominis Johanne juniore de Lature, et Antonio de Rancone Canonicis Aquilegensibus, Nicolao, Johanne Furlano et Articho Comitibus de Porcileis, Rizado Comite de Prata, et Andrea Nicolao eius filio Comitibus de Pulcinico, Nicolao de Mels, Bernardo de Strasoldo, Johanne Tazotto de Sbroglavacca, Ludouico de Villalta, Nicolao de Strasoldo, Federico de Murucio, Ottacho et Utussio de Ciuitate Austria, Nicolao Bonben, et Nicolao magistri Gregorii de Utino, Thomado et Fantono de Glemona et Simone de Venzone testibus et aliis pluribus vocatis et rogatis. Ibiq̄ue spectabilis et venerabilis vir dominus Federicus Comes de Porcileis Aquilegensis Ecclesie Sede Patriarchali Aquilegensi vacante Vicedominus generalis de

unanimi et matura deliberacione, voluntate, assensu pariter et consensu Consilii Parlamenti Prelatorum, Nobilium et Communitatum Patrie Fori Julii in unum ad sonum campane super infrascriptis more solito congregati in loco prefato tractandis, et specialiter peragendis, et ipsum Consilium una cum ipso domino Federico Vicedomino et de ipsius voluntate etc. modis omnibus atque formis etc. fecerunt, constituerunt etc. venerabilem virum dominum Georgium de Tortis Decanum Aquilegensem et ipsius Aquilegensis Capituli dicta Sede vacante in spiritualibus Vicarium generalem, et egregium militem dominum Federicum de Sauorgnano quondam spectabilis militis domini Francisci de Sauorgano, et nobilem Johannem de Cucanea ibidem presentes et hoc mandatum in se sponte suscipientes; nec non venerabilem et prudentes dominos Ottobonum de Ceneta Decanum Collegiate Ecclesie Sancte Marie de Utino Aquilegensis Diocesis, et Nicolaum Zerbini de Utino etc. absentes tanquam presentes etc. nuncios, actores etc. ad tractandum etc. puram, veram pacem, concordiam et amorem seu treugas etc. tam in perpetuum, quam ad tempus etc. cum Illustri et Excelso domino domino Duce Veneciarum, ipsiusque Consilio et Communitate Veneciarum, eorumque subditis, fidelibus, colligatis etc. eorum Illustri et Excelso Principe et domino domino Amedeo Comite Sabaudie seu quibuscunque aliis dominis Commissariis per Regiam Maiestatem Hungarie deputatis, de et super quibuscunque guerris, rancoribus, discordiis etc. vertentibus etc.

Tenor instrumenti sigillo Aquilegensis Capituli sigillati.

In Christi nomine Amen. Anno Natiuitatis eiusdem millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indicione quarta die XI mensis Ianuarii Aquilegie in Ecclesia Aquilegensi in loco, in quo dicitur Ecclesie Capitulum pro capitularibus actibus expediendis et negociis pettractandis consuevit euocari et congregari; presentibus nobilibus viris dominis Praogna de Sbroglavacca, Johanne Furiano fratre infrascripti domini Federici de Porcileis, Nicolao de Strasoldo, Leonardo de Castelerio, et Bucino de Strasoldo testibus et aliis ad hec specialiter vocatis et rogatis. Conuocato et congregato in loco supradicto dicte Ecclesie Aquilegensis Capitulo pro infrascriptis tractandis,

agendis, et perficiendis; in quo quidem Capitulo sic congregato interfuerunt venerabiles viri domini Georgius de Tortis Decanus, Hermacoras de Murucio, Johannes senior de Lature, Thomasinus de Pontarolis de Furlivio, Johannes junior de Lature, Johannes de Spiritellis de ciuitate Belluni, Ottobonus de Ceneta, Cristophorus de Spengenbergo, Odoricus de Ragona, Johannes Ribisinus de Ciuitate Austria suo et procuratorio nominibus domini Matthei de Rauanis de Regio, Antonius de Uneto, Antonius de Rancona de Utino, Thomas de Spengenbergo, Johannes de Utino, Johannes Proti de supradicta Ciuitate Austria suo et procuratorio nominibus domini Jacobi de Mutina, Muschinus de Lature et Bertholomeus de Bobio Canonici prebendati prefate Ecclesie Aquilegensis, totum ipsius Ecclesie Capitulum facientes et representantes, Cum plures dicte Ecclesie Canonici non essent presentes, nec absentes, in loco in quo vel de quo de iure debuerint, vel de consuetudine ipsius Ecclesie consueuerint ad infrascripta vel aliquos alios actus capitulares euocari, predicti Decanus, Canonici et Capitulum, ad quos tam de iure, quam antiqua et legitima prescripta consuetudine spectauit et pertinuit Patriarchali Sede Aquilegiensi vacante omnis et omnimoda in spiritualibus et temporalibus iurisdiccio et potestas, et iurisdictionis et potestatis exercitium et cunctorum dispositio et ordinatio in tota Patria Fori Iulii et extra in locis et circa loca Ecclesie prefate Aquilegensis subiecta, prout et quemadmodum predicta et quodlibet predictorum spectant et pertinent, et spectare et pertinere possint ad dominum Patriarcham Aquilegensem dum vitam tenet in humanis et Ecclesie Aquilegensi presidet antedictae. Ad quos eciam Decanum, Canonicos et Capitulum spectauit et pertinuit, spectat et pertinet eligere, ordinare, creare, facere et constituere Vicedominum ad generale Regimen Gubernatorem, dispositionem et defensionem cunctorum in temporalibus Ecclesie et Patrie predictarum, et ceteros officiales generales et particulares tam in temporalibus, quam in spiritualibus, et e conuerso quibuscunque nominibus censeantur. Considerantes dictas Ecclesiam Aquilegensem ac Patriam Fori Iulii fore de presenti earum pastore, rectore et domino destitutam et desolatam pro obitu pie memorie Reuerendissimi quondam in

Christo patris et domini domini Marquardi ultimi dicte Ecclesie Patriarche et Potestatis, et dicte Patrie Fori Julii Domini generalis, et ipsas Ecclesiam et Patriam indigere prouisione et studio magni et studiosi Regiminis et diligentis et prouide gubernacionis, et se non posse ad singula et in singulis sufficere, et non decere eas circa omnia occurrence maxime in temporalibus se actualiter immiscere, deliberacione prehabita deliberauerunt et decreuerunt unum dictarum Ecclesie et Patrie inter alios Officiales ordinandos eligere, constituere et facere Vicedominum generalem. Et attendens ipsum Capitulum strenuitatem, industriam et probitatem Magnifici et egregii viri domini Federici Comitis de Porcileis, per cuius virtutem et circumspectam prouidenciam ac industriam et potenciam ipsum Capitulum sperat indubie et sperat ex certo predictam Ecclesiam Aquilegensem et jam dictam Patriam Fori Julii laudabiliter, vtiliter, feliciter et cum profecto et felicitate et pacis incremento in temporalibus posse et debere gubernari, regi, et defensari; ipsum iam dictum Capitulum eundem dictum Federicum suum et Ecclesie Aquilegiensis et tocius Patrie Fori Julii fecit, ordinauit, constituit et creauit, ac per seriem presentis publici instrumenti facit, constituit, ordinat et creat Vicedominum generalem cum plena, et libera, et generali auctoritate et potestate, dictas Ecclesiam Aquilegensem et Patriam Fori Julii, et queque loca dicte Ecclesie subiecta et ad eandem spectancia quouis modo in temporalibus generaliter regendi, gubernandi, et defensandi, preordinandique et disponendum in temporalibus in ipsa patria et extra, prout et quemadmodi ipsi domini Decanus, Canonici et Capitulum per se ipsos et quoscunque alios eorum officiales ad premissa et premissorum quodlibet facienda et exercenda, seu faciendum et exercendum plene, sufficienter et legitime cum omni iuris obseruacione constitutos et ordinatos, facere et exercere posset in premissis omnibus et singulis et circa premissa omnia et singula; commitentes ipsum Capitulum dicto domino Federico eorum Vicedomino sponte, libere et ex certa sciencia dicta Patriarchali Sede vacante plenarie vices suas, donec eas ad se dictum Capitulum duxerit reuocandas. De quibus omnibus et singulis suprascriptis dictum Capitulum mandauit per me Johannem

Notarium infrascriptum vnum et plura debere confici publica instrumenta etc.

Et de predictis omnibus partes omnes superius nominate rogaverunt per nos Notarios infrascriptos fieri et confici debere plura publica instrumenta unius et ejusdem continencie et tenoris, et absque ulla variacione substancie, videlicet per discretum virum Johannem Ravaisii Notarium, et prefati Illustris et magnifici domini Comitis Secretarium, per Bonjohannem de Brissariis Notarium Camere dominorum Advocatorum Communis Veneciarum et Cancellarium dictorum dominorum ambaxiatorum Venetorum, per Antonium de Credencia Notarium et domini Ducis, Consilii et Communis Janue Cancellarium; per Galvanum quondam ser Bartholomei de Castrobaldo Notarium et dictorum Reverendorum dominorum Episcoporum ambaxiatorum Regionum scribam; et per Bandinum filium Angeli de Bandino de Brazis, Notarium et Domini Paduani scribam, et per me Antonium Notarium infrascriptum, et per quemlibet nostrum in fidem et testimonium omnium premissorum.

Et ego Antonius quondam Nicolai olim ser Guarnerini de Sonumbergo Concordiensis Diocesis publ. Imp. auct. Notarius et Judex ordinarius etc. ea omnia scripsi etc.

Ego Bonjohannes quondam Christophori de Brissariis Imp. auct. Notarius etc. his omnibus et singulis supradictis et ipsorum publicacioni presens fui etc.

Ego Antonius filius quondam Conradi de Credencia Civis Janue publ. Imp. auct. Notarius etc. predictis omnibus interfui.

Ego Galvanus quondam ser Bartholomei de Castrobaldo Civis Padue publ. et Imp. auct. Notarius et judex ordinarius etc. presens fui etc.

Ego Bandinus filius Augeli Notarii de Bandino de Brazis civis Padue etc. premissis omnibus iiterfui etc.

Ego vero Johannes Ravaisius auct. Imp. et dicti domini Comitis Notarius publ. ejusdemque domini Comitis secretarius premissis omnibus presens fui etc.

Nos autem Amedeus Comes Sabaudie, Princeps, Dux Chablaysii et Auguste, et Marchio Ythalie, notum facimus universis, quod nos viso instrumento publico suprascripto et om-

nibus et singulis contentis in eodem, attestantes et viridice profitentes ea omnia fore vera, presens instrumentum publicum instantibus dominis ambaxiatoribus prescriptis in predictorum robur et testimonium nostri majoris sigilli sub contrasigillo nostro jussimus apponi et muniri. Datum Taurini die XXIII Augusti anno domini millesimo CCCLXXX primo.

Ravaisius.

Per Dominum presentibus dominis :

A. de Sabaudie genito.

A. de Sabaudia Principe Achaje.

A. Domino Urteriarum.

G. de Stres Cancellario Sabaudie.

G. de Monte Majori.

Franc. de Arencon.

Rev. Musardi et Johanne de Verneto } Militibus et
Savino de Florano Legum Doctore.

II. Mellékokmányok

Magyarország- és a velencei köztársaság közt.

1. A magyar király és a velencei köztársaság követei közti egyesség, hogy a kötött békekesség iránt vitatkozás ne támaszthatassék, míg az egyház egysége helyreállítva nem lesz. 1381. Turinban augustus 8-kán.

In nomine Domini Amen. Anno Nativitatis ejusdem millesimo trecentesimo octuagesimo primo indicione quarta, die octava mensis Augusti, in magna aula castris Taurini in provincia Pedemoncium, ante conspectum Illustris et Magnifici Principis et domini, domini Amadei Comitis Sabaudie, Principis, Ducis Chablaysii et Auguste, et Italie Marchionis; presentibus Reverendis in Christo patribus dominis Johanne Dei gracia Taurinensi, Philippo Photorsellano Episcopis, Guidone Abbate Sancti Michaelis Clusini; Illustribus Amadeo de Sabaudia, Domino Breisie et Vallisbone, dicti domini Comitis genito, et Amadeo de Sabaudia Principe Achaje, et pluribus aliis testibus ad infrascripta vocatis specialiter et rogatis. Per

presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter, quod Reverendi in Christo patres domini Valentinus Quinque-Ecclesiensis, et Paulus Zagrabienſis Episcopi, procuratores, actores, nuncii et legati Serenissimi Principis, et domini, domini Ludovici Dei gracia Vngarie, Polonie, Dalmacie, Chroacie Regis etc., prout de ipsorum mandato fidem fecerunt legitimam per patentes litteras, sigillo majori Regio sigillatas in pendentem, datas Bude in palacio Regali die decima tertia mensis Februarii anno Domini millesimo tercentesimo octuagesimo primo, penes ambaxiatores Venetos subscriptos remanentes, procuratorio nomine prefati Serenissimi domini Regis, habentes noticiam et veram scienciam, quod in instrumento pacis et concordie die presenti pronunciate et lecte, et firmate inter prefatos dominos Quinque-Ecclesiensem et Zagrabiensem Episcopos nomine predicto ex una parte; ac Egregios et circumſpectos viros dominos Zachariam Contareno, Johannem Gradonico et Michaellem Mauroceno, Procuratorem Ecclesie Sancti Marci, cives Veneciarum, syndicos, actores, ambaxiatores, procuratores, et nuncios speciales Illustris et Magnifici domini domini Andree Contaremo Dei gracia Veneciarum Ducis etc. et Consiliorum et Communis Veneciarum ex altera parte; per me subscriptum Notarium ante istud receptum, scriptum et appositum est quoddam capitulum tenoris subsequentiſ: Demum pro stabilimento predictorum et ut predicta omnia et singula firma sint, et effectum et executionem debitam assequantur, dicte partes super omnibus et singulis in presenti pace et instrumento contentis eligunt et assumunt in iudicem, cognitorem et executorem omnium predictorum Sanctissimum dominum nostrum Papam, in quem et cuius jurisdictionem et tribunal expresse consenciant, ejus jurisdictioni expresse et solemniter prorogando, cuius cognitioni et declaracioni dicte partes stare promittunt, et sibi invicem dare, facere, et observare omne, et quicquid per ipsum Sanctissimum dominum nostrum Papam dictum, sentenciatum seu declaratum fuerit. Et solucionem in terra, seu loco tribunalis et iudicii prefati Sanctissimi domini nostri Pape sibi invicem facere promittunt, per quem pro omnibus et singulis in presenti pace contentis volunt contra dictas partes et quamlibet

earum realiter et personaliter, temporaliter et spiritualiter posse et debere procedi. Renunciantes fori privilegio, non sine iudicio L. si convenerit ff. de jur. o. jud., et omni alii juri Canonico et Civili; — et quod in dicto capitulo, et post verba predicta inserta non fuerunt verba infrascripta, que inter ipsas partes conventa et promissa fuerunt, apponi et subscribi debere. Volentes domini prefati Quinque-Ecclesiensis et Zagrabiensis Episcopi, procuratores et procuratorio nomine predicto dictis dominis syndicis et procuratoribus Veneciarum agnoscere bonam fidem, et observare promissa et conventa inter eos, ante dictam pacem et contractum, et in principio, medio et fine ipsius contractus dicte pacis, cum aliter dicti syndici et procuratores dicti Illustris domini Ducis et Communis Veneciarum ad contractum dicte pacis non pervenissent, nec consensissent in ea inscribi capitulum supradictum, nisi verba infrascripta per modum infrascriptum sub dicto capitulo apponi debuissent continuative sub verbis et serie capituli supradicti. Ea potissimum ratione, quia dictis dominis Episcopis nomine supradicto, licet certum et indubitatum, et pro constanti teneant, Sanctissimum dominum Vrbanum sextum pro vero Papa, non obstante presenti scismate; tamen quia eis videtur rationabile et justum, quod iudex de tante re et iudicio iudicaturus, potius plenissima libertate et securitate, voluerunt et consenserunt, et solemniter promiserunt nomine predicto Sacrosanctis Scripturis positus coram ipsis, manibus positus ad pectus Prelatorum more, prefatis syndicis et procuratoribus dictorum domini Ducis et Communis Veneciarum solemniter stipulantibus et recipientibus, quod non obstante capitulo superius descripto, nec aliquibus contentis in eo, quantum est super iuribus buccarum in dicta pace contentarum et nominatarum, et aliis dicto domino Regi competentibus; exceptis illis ducatis septem millibus annuis et plenis, de quibus in dicto instrumento pacis fit mencio, non possit lis, questio vel controversia fieri vel moveri coram dicto domino Papa vel ejus successoribus, donec et quousque Ecclesia Dei, Deo disponente ad unitatem unius Pape reducta fuerit. Quo casu coram dicto unico Sanctissimo Papa de predictis omnibus libere agi possit, et omnis questio agitari. Quam promissionem et verba voluerunt

haberi pro insertis in capitulo supradicto, et sub serie ejusdem, et quoad omnem effectum obtinere illam vim et robur et intellectum, perinde ac si sub dicto capitulo, et ut supra in contractu pacis predictae inserta fuissent. Que omnia et singula supradicta dicti domini Episcopi dicto nomine, dictis syndicis et procuratoribus dictorum domini Ducis et Communis Veneciarum promiserunt et juraverunt, ut supra, et tenere rata, grata, et firma attendere, et complere et observare, et contra in aliquo non facere, vel venire aliqua ratione, modo, vel causa, vel ingenio de jure vel de facto. Ac etiam dictis syndicis, et mihi dicto Notario, ut supra, stipulantibus et recipientibus specialiter promiserunt, quod presens instrumentum, et omnia et singula in presenti instrumento contenta, ratificari facient specialiter et expresse per prefatum Serenissimum dominum Regem per publicum instrumentum illis temporibus, modis et formis, quibus dicta pax seu instrumentum ejusdem per dictum dominum Regem ratificari debent. Promittentes dicti domini Episcopi nomine predicto, predicta omnia et singula attendere et observare sub penis omnibus, promissionibus, roboribus et cautelis et renunciacionibus in dicto instrumento dicte pacis contentis. De quibus omnibus et singulis dicti domini syndici et procuratores dictorum domini Ducis et Communis Veneciarum pecierunt a me dicto Notario sibi dicto nomine fieri unum et plura publica instrumenta.

Et ego Johannes Rauaysii publicus auctoritate Imperiali Notarius, et dicti domini Comitis Secretarius, premissis omnibus interfui, hoc presens instrumentum rogatus recepi, scripsi, et signum meum apposui consuetum.

(A *Copia de Commemorati* című velencei államkönyv VIII. kötetéből.)

2. *A magyar király és a velencei köztársaság követeinek egyessége Cattaro városról. Turin 1381. augusztus 16-kán.*

Anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indiccione quarta die sextodecimo mensis Augusti per presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter, quod cum in tractatu pacis inter Serenissimum et Excellentissimum Principem et dominum dominum Regem Hungarie, seu

Reverendos in Christo patres et dominos dominos Valentinum QuinqueEcclesiensem Decretorum doctorem, et Paulum Zagrabiensem Episcopos, prefati Serenissimi domini Regis procuratores, actores, legatos et nuncios speciales, ut patet presentibus literis patentibus Regiis magno sigillo Regie Majestatis in pediti sigillatis, datis Bude in palacio Regali tercio decimo Februarii millesimo trecentesimo octuagesimo primo procuratorio et actorio nomine supradicto ex una parte; et Illustrem et Magnificum dominum Ducem et Commune Veneciarum, seu egregios et honorabiles viros dominos Zachariam Contareno, Johannem Gradanico et Michaellem Mauroceno, Procuratorem Ecclesie Sancti Marci, ambaxiatores, syndicos et procuratores, actores et nuncios speciales predicti Illustris domini Ducis et Communis Veneciarum ex altera parte, facte et celebrate, firmate et iurate hoc presenti anno, indiccione, mense, die Jovis octavo ejusdem, inter cetera actum fuerit specialiter et conventum inter dictas partes, quod dicto domino Regi restituantur omnes terre, loca, et castra, que pre Commune Veneciarum tenentur, que dicto domino Regi ablata fuissent per Venetos tempore presentis guerre; et specialiter Civitas et Castrum Cathari. etc. ut in ipso Capitulo continetur. Et quia prefati ambaxiatores et nuncii supradicti domini Regis personaliter accedere nequeunt, mittant Egregium militem dominum Paulum de Georgiis de Jadra in eorum nuncium ad accipiendum et capiendum nomine domini Regis predicti tenutam castri Cathari, et eciam civitatis, si dicti Veneti tenerent, quod dicti Veneti tenent, et habent in suis manibus, et custodiendum et servandum nomine, quo supra. Quod castrum et civitatem si tenerent, predicti nuncii et ambaxiatores Illustris domini Ducis et Communis Veneciarum ad requisicionem dictorum ambaxiatorum et procuratorum prefati Serenissimi domini Regis fuerunt et sunt contenti et promittunt solemniter secundum formam et tenorem predicte pacis, et capituli predicti nominibus, quibus supra, eidem domino Paulo militi tradi et libere destignari facere nomine domini Regis prefati et dictorum ambaxiatorum suorum, dummodo eis fiat promissio et obligacio per dictos dominos ambaxiatores Regios, quod tradito dicto castro Cathari seu possessione ipsius et

civitatis, si tenerent in manibus prefati domini Pauli, prefatus dominus Rex solemniter liberabit, absolvet et quietabit prefatum dominum Ducem et Commune Veneciarum ab omni restitutione predictae civitatis et castrum Cathari, ad quam prefatus dominus Dux et Commune Veneciarum tenetur et obligati sunt predicto Serenissimo domino Regi vigore prefate pacis et capituli supradicti. Idcirco supradicti Reverendi in Christo patres et domini domini Valentinus Quinque-Ecclesiensis et Paulus Zagrabiensis Episcopi, procuratores, actores et nuncii supradicti domini Regis, procuratorio et actorio nomine supradicto solemnibus stipulationibus, et recipientibus nomine et vice predictorum domini Ducis et Communis Veneciarum, quod si et in quantum restitucio, designacio seu tradicio dicti castrum Cathari et civitatis, si tenerent, seu possessio ejus fiat, detur et tradatur et designetur in manibus prefati domini Pauli Militis, quod predictus Serenissimus dominus Rex eosdem dominum Ducem et Commune Veneciarum facta dicta restitutione et assignacione libera castrum predictum Cathari et civitatis, si tenerent, ut est dictum, dicto domino Paulo solemniter liberabit, absolvet et quietabit, per publicum instrumentum, seu per publicas patentes litteras dicti Serenissimi domini Regis bulla Regia bullatas ab omni et qualibet obligacione, ad quam predicti dominus Dux et Commune Veneciarum eidem domino Regi tenentur et obligati sunt restituere civitatem et castrum predictum Cathari, vigore dicte pacis et capituli memorati cum omnibus solemnitatibus, promissionibus, cautelis necessariis et oportunitis. Et nihilominus ex nunc prout ex tunc predicti dominus Dux et Commune Veneciarum facta designacione et restitutione predicta dicti castrum et civitatis, si tenerent, predicto domino Paulo Militi, sit et esse intelligatur ab obligacione predicta et restitutione dicte civitatis et castrum Cathari fienda per formam dicte pacis et capituli predicti liberatus et absolutus et penitus quietatus. Et ipsi domini ambaxiatores et procuratores Regii ex nunc, prout ex tunc facta restitutione et designacione predicti castrum Cathari et civitatis, si tenerent, dicto domino Paulo, predictos dominum Ducem et Commune Veneciarum ab obligacione predicta per acceptilacionem et Aquilianam stipulacionem legitimis et solemnibus verbis in-

terpositis solemniter liberant et absolvunt. Ita tamen, quod predicta liberacio sive absolucio non sortiatur effectum nisi prius habita per dictum dominum Paulum possessione libera dicti castris Cathari et civitatis, si tenerent, ut est dictum. Ceterum cum predicti domini ambaxiatores Regii ex una parte, et ambaxiatores domini Ducis et Communis Veneciarum ex altera insimul ad invicem et vicissim convenerunt, quod predictus dominus Paulus de Jadra Miles in tradicionem, restitutionem et assignacionem castris Cathari sibi nomine domini Regis predicti recipienti faciendam per dictum dominum Ducem et Commune Veneciarum seu per eos nuncios, possit in se nomine domini Regis de municione dicti castris illud, quod voluerit, retinere hoc pacto et condicione, quod totum illud, quod retinuerit et retinere voluerit, debeat extimari, et de recepzione ejus, quod taliter retinuerit, et extimatum fuerit, dictus dominus Paulus debeat et teneatur illis, qui nomine domini Ducis predicti et Communis Veneciarum castrum predictum dabunt, et restituent, et assignabunt eidem, ut supra, facere publicum instrumentum. Et quod predictus dominus Rex dare et solvere debeat et teneatur extimacionem totius ejus, quod per dictum instrumentum apparebit dictum dominum Paulum habuisse et recepisse de municione predicta ad valorem ipsius secundum extimacionem predictam domino Duci et Comuni Veneciarum, aut defalcare et dimittere eidem domino Duci et Comuni Veneciarum de prestacione presentis anni septem mille ducatorum, quam solvere debet et tenetur prefato domino Regi vigore pacis predictae. Ideo domini ambaxiatores et procuratores Regii, procuratorio et actorio nomine, nomine predicto, solemnibus stipulacionibus hinc inde intervenientibus solemniter promiserunt dictis ambaxiatoribus et procuratoribus domini Ducis et Communis Veneciarum stipulantibus et recipientibus dare, solvere et restituere extimacionem et valorem totius ejus, quod per dictum instrumentum apparebit dictum dominum Paulum habuisse et recepisse de municione dicti castris, ut superius dictum est, aut tantam quantitatem defalcare et diminueri dicto domino Duci et Comuni Veneciarum de prestacione predicta, quam dominus Dux et Commune Veneciarum solvere debent et tenentur pro anno presenti, quanta fuerit ex-

timacio supradicta, et fuisse apparuerit per instrumentum predictum. Promittentes procuratorio et actorio nomine predicti domini Regis ambaxiatores solemnibus stipulacionibus hinc inde intervenientibus dictis ambaxiatoribus domini Ducis et Communis Veneciarum nomine predicto domini Ducis et Communis Veneciarum recipientibus predicta omnia et singula firma et rata habere, tenere, et observare et non contrafacere vel venire aliqua ratione vel causa, de jure vel de facto sub pena et obligacione omnium bonorum dicti Regis presencium et futurorum. Acta fuerunt hec Taurini in aula domus heredum Matthei de Panarolio, presentibus et vocatis testibus, domino Jacobo de Raduquis de Jadra Legum Doctore, domino Rodulpho Vasundij thesaurario Quinque-Ecclesiensi, Antonio, Bartholomeo Mareschalco de Veneciis, et pluribus aliis. Ego vero Giugo Marchiandi Illustris domini Comitum Sabaudie Secretarius, Imperiali auctoritate Notarius publicus, qui una cum prenomminatis testibus ad premissa, dum sic fiebant, presens interfui, hoc publicum instrumentum rogatus recepi, manu mea propria subscripsi et signum meum apposui consuetum in robur et veritatis testimonium contentorum in eodem ac tradidi, facti substantia non mutata.

(A *Copia de Commemoriali* velencei államkönyv II. kötetéből
284. lev.)

3. *Amadé Savoyai gróf nyilatkozata a turíni békekötés körüli azon kétség iránt, ha vajjon a békesség megszegése esetében a szövetségesek kölcsönös segítsegre köteleztetnek-e? 1881. Turinban augustus 22-kén.*

Nos Amadeus Comes Sabaudie stb. — — — Prenominati ambaxiatores domini Ducis et Communis Janue nobis dixerunt et deliberato animo asseruerunt et sponte, quod eorum intencionis non erat, quod si aliquis colligatus rumperet pacem dictis Venetis, quod propter hoc ipsi Januenses deberent, nec possent ipsum talem colligatum sic rumpentem contra ipsos Venetos aliquo modo adjuvare. — — (Ennek folytán) declaramus, quod eo casu, quo aliquis ex colligatis predictis rumperet pacem dictis Venetis, quod propterea dicto casu Januenses predicti non debeant, neque possint ipsum sic rum-

pentem contra dictos Venetos aequaliter adjuvare, nec eidem tali, qui ruperit contra ipsos, prebere consilium, auxilium et favorem.

(A *Copia de Commemoriali* című velencei államkönyv VIII. kötetéből.)

4. Contareno Endre velencei dogenak de Ripa Jakab cattaroi parancsnokhoz intézett parancsa, hogy a várt és várost a magyar király meghatalmazottjának átadja. Velence 1381. szeptember 7-kén.

Nos Andreas Contareno Dei gracia Dux Veneciarum etc. cum nostris Consiliis consuetis et opportunis nomine nostro et successorum nostrorum ac Communis Veneciarum presencium per tenorem damus et concedimus tibi, nobili viro Jacobo de Ripa de nostro mandato Capitaneo sive Castellano castris Cathari plenissimum mandatum, vigorem et potestatem, et te syndicum et procuratorem ac negotiorum gestorem constituimus et facimus specialiter et nominatim ad dandum et assignandum nomine nostro nostrique Communis nobili et sapienti viro domino Paulo de Georgiis de Jadra militi recipienti nomine et vice Serenissimi et Excellentissimi domini domini Ludovici Vngarie etc. Regis Illustris, castrum Cathari et municionem eciam dicti castris in toto vel in parte, sicut ipse dominus Paulus voluerit, faciendo ipsam municionem, quam receperit extimari, et ad repiendum a dicto domino Paulo confessionem de recepcione dicti castris et municionis, et finem et remissionem, quietacionem, absolucionem et pactum de ulterius non petendo, et instrumenta necessaria faciendum et recipiendum cum stipulacionibus, promissionibus et obligacionibus, cautelis et clausulis opportunis, promittens firmum, ratum et gratum perpetuo habere et tenere, quicquid duxeris faciendum, et non contra facere vel venire, sub obligacione bonorum nostri Communis. In premissorum autem fidem et evidenciam pleniorum presentes nostras patentes litteras ac mandatum fieri mandavimus per nostrum Notarium infrascriptum et bulla nostra plumbea pendente muniri. Datum in nostro Duali palacio

die septimo Septembris, quarta indiccione anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo.

Ego Guilielmus filius ser Thomasini de Vicenciis, publicus Imperiali auctoritate Notarius et Ducatus Veneciarum Scriba de mandato et voluntate suprascripti Serenissimi domini Ducis scripsi manu mea, et meo solito signo signavi.

(A *Copist de Commemoriali* című velencei államkönyv II. köt. 287. lev.)

5. *De Georgiis Pál, a magyar király meghatalmazottjának elismerése, hogy Cattaro vára és városa neki átadatott. Cattaro 1381. september 26-kán.*

In nomine Domini Amen. Anno millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indiccione quarta secundum cursum Janue die vigesimo sexto Septembris, nobilis et sapiens vir dominus Paulus de Georgiis de Jadra Miles, fuit contentus, confessus et manifestus se habere, tenere, et penes se habuisse et recepisse, ac sibi datum, traditum et consignatum fuisse et esse castrum Cathari cum omnibus et singulis suis juribus et pertinentiis, cum adherentibus et pertinentibus ab eodem, et municionem ejusdem loci integraliter habuisse et recepisse, et penes se habere, tenere et possidere, ac de eo in corporalem possessionem, dominium, et tenutam intrasse, et apprehendisse nomine et vice antedicti domini Regis secundum pacta pacis; renuncians excepcioni non habiti, recepti, traditi ac consignati dicti castri, et municionis predictae, et omnium et singulorum jurium, confinium, dependencium et connexorum ab eodem, speique future tradicionis, dacionis et consignacionis pacto dicto nomine omnino renunciavit, a nobili viro domino Jacobo de Rippa castellano et capitaneo pro Commune Veneciarum, faciens eidem domino Jacobo antedicto dicto nomine finem, quietacionem, remissionem, liberacionem, et plenam securitatem, et pactum de amplius dictum castrum cum omnibus suis juribus et rebus dicte municionis non petendo, liberans et absolvens dictus dominus Paulus dicto nomine ipsum dominum Jacobum nomine predicto suscipientem, et acceptilacionem et

aquilianam stipulacionem verbis solemniter introductis, et omni modo, via, jure et forma, quibus melius et efficacius fieri et esse potest. Quem finem, remissionem, quietacionem, et pactum, et omnia et singula suprascripta et infrascripta idem dominus Paulus dicto nomine cum expensis, damnis et interesse litis intra et extra reficiendis et obligacione omnium bonorum prefati domini Regis presencium et futurorum firma, rata et grata habere et tenere promisit, in nullo contrafacere, vel venire aliqua racione, occasione vel causa de jure vel de facto per se dicto nomine, vel per alium seu alios, neque per interpositam personam vel personas, que dici vel excogitari posset, et hoc sub pena in pace contenta. Que pena tociens peti et exigi possit cum effectu per dictam dominum Jacobum vel per habentes causam ab eo dicto nomine, quociens contra predicta vel predictorum aliquod et singulorum suprascriptorum capitulorum a dicto domino Paulo dicto nomine fuerit in aliquo contrafactum vel commissum, et pena quoque commissa, petita, soluta et exacta vel non, semel aut pluries vel minus, presens contractus sui roboris obtineat firmitatem. Actum in civitate Cathari juxta portam civitatis presentibus testibus nobilibus viris dominis Francisco de Benedicto cive et syndico Communis Janue, Andrea Paradiso cive et syndico Communis Veneciarum, Geronimo Contareno cive Veneciarum, et quam pluribus aliis ad predicta vocatis et rogatis.

Ego Johannes Birorfus de Diano natus quondam Dominici, Imperiali auctoritate Notarius predictis omnibus et singulis interfui et rogatus scripsi.

(U. o. II. köt. 285. lev.)

6. *De Ripa Jakab velencezi parancsnok ellenirata. Cattaro 1381. september 27.*

In Christi nomine Domini Amen. Anno millesimo trecentesimo octuagesimo primo indiccione quarta secundum cursum Janue die vigesimo septimo Septembris, nobilis et sapiens vir dominus Jacobus de Ripa Capitaneus seu Castellanus pro Dominio Ducali Veneciarum castri Cathari, habens speciale

mandatum ad infrascripta agenda et facienda a suprascripta Dominacione Ducali, ut constat publico instrumento scripto manu Guillielmi filii ser Thomasini de Vicenciis, publici Imperiali auctoritate Notarii et Ducatus Veneciarum scribe, de mandato et voluntate suprascripti Serenissimi domini Ducis cum sigillo et bulla plumbea pendente dicti Communis Veneciarum, cujus quidem baylie, mandati et commissionis tenor talis est:

(Következik a 4. sz. a. okmány mint fennebb.)

Visis et diligenter examinatis omnibus et singulis his, que in dicto mandato et commissione dicte Ducalis dominacionis continentur, dedit et tradidit ac imposuit et induxit idem dominus Jacobus de Ripa in tennntam et corporalem possessionem, dominium et bayliam dicti castri Cathari et secundum pacta contenta in tractatu pacis inite inter Illustrissimum et Serenissimum dominum Regem predictum, Januenses, Venetos et ceteros religatos, nobilem et egregium virum dominum Paulum de Georgiis de Jadra Militem antedictum, ac eciam municionis ejusdem loci sibi integraliter dicto nomine assignavit, suscipientem eundem dominum Paulum dicto nomine dictum castrum et municionem nomine et vice prefati domini Regis Vngarie; dans et concedens idem dominus Jacobus de Ripa castellanus predictus, dicto nomine prefata domino Paulo Militi recipienti nomine et vice quo supra plenam auctoritatem et bayliam, prout in commissione Ducali continentur, et pactis pacis plenissime dicitur contineri, apprehendendi, intrandi et ingrediendi dictum castrum cum municione antedicta et cum omnibus et singulis suis juribus, accionibus, racionibus et confinibus eidem castro spectantibus et pertinentibus quoquo modo, ac claves dicti castri in manus prefati domini Pauli posuit atque dedit, et in omnibus, et per omnia cum illis obligacionibus, clausulis et cautelis necessariis et oportunis, prout in tractatu dicte pacis seriosim dicitur contineri, et sub pena et in pena in dicta pace contenta. Promittens dicto nomine mihi Notario infrascripto velut persone publice stipulanti et recipienti nomine, quo supra, et omnium et singulorum, quorum interest, intererit seu interesse poterit perpetuo dicto nomine ratum, gratum et firmum, et in nullo contra facere vel venire

aliqua ratione vel causa de jure vel de facto per se vel alium seu alios vel per interpositam personam seu personas sub pena et in pena in dicta pace contenta. Et ad majorem cautelam et roboris firmitatem, et ad perpetuam rei memoriam de predictis omnibus et singulis dicte partes rogaverunt me Notarium infrascriptum confici debere duo publica instrumenta, videlicet unum pro parte similis tenoris. Actum in civitate Cathari juxta traditam civitatem, presentibus testibus egregiis et nobilibus viris dominis Francisco de Benedicto cive et syndico Communis Janue, Andrea Paradiso cive et syndico Communis Veneciarum, Hieronymo Contareno cive Veneciarum, et quam pluribus aliis ad predicta vocatis et rogatis.

Ego Johannes Birorfus de Diano natus quondam Dominici, Imperiali auctoritate Notarius predictis omnibus et singulis interfui et rogatus scripsi.

(U. o. II. köt. 286. lev.)

7. *A velencei köztársaság ratificálja a turíni békekötést. Velenczében 1381. october 4-kén *)*

In Christi nomine Amen. Anno Nativitatis ejusdem millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indiccione quarta, die Veneris, quarto mensis Octobris. Illustris et Magnus dominus Andreas Contareno Dei gracia Dux Veneciarum etc. de voluntate et consensu suorum Consiliorum Minoris, Rogatorum, Quadraginta et Addicionis ad sonum campane more solito vocatorum et congregatorum. Et ipsa Consilia una

---

*) Bálint pécsi és Zakár zágrábi püspökök, s I. Lajos magyar király követeinek akkor Velenczében jelenlétére vonatkozik a nagytanács végzése: 1381. 1-a Octobris.

Capta: Quod possint expendi in honorando dominum Episcopum Isagrabiensem id, quod erit necessarium usque ad quantitatem ducatorum 200; postea captum fuit, quia etiam venit Venecias dominus Episcopus Quinque-Ecclesiarum, quod possint expeudi alii centum ducati, videlicet ducati 300 in totum pro honorando ambos ipsos dominos Episcopos.

(A velencei nagytanács *Misti* című jepyzökönyve, XXXVII. köt. 22. lev.)

cum ipso domino Duce tam nomine suo, quam Communis et singularium personarum de Veneciis et fidelium et subditorum suorum et dicti Communis, in quibus Consiliis affuerunt prefatus Illustris dominus Dux Veneciarum; et inter alios de dictis Consiliis nobiles et sapientes viri sex Consilarii ejusdem domini Ducis, videlicet domini Nicolaus Lauredano, Andreas Donato, Johannes Miani, Lucas Gradonico bone memorie domini Johannis Gradonico Ducis Veneciarum, Thomas Minto et Johannes Barbo; et tria capita de Quadraginta, scilicet nobiles viri domini Johannes Gradonico Sancti Leonis, Andreas Mauroceno, et Blancus Aymo. Qui quidem dominus Dux et Consilia habent ad infrascripta et alia exercenda omnimodam potestatem, volentes pacem, et pacta, et convenciones et remissiones generales, et omnia et singula, que in ipsa pace, seu in instrumentis ipsius continentur, observare, factis et firmatis per Reverendos in Christo patres, dominos Valentinum Quinque-Ecclesiensem Decretorum Doctorem, et Paulum Zagrabiensem Episcopos, procuratores, actores, nuncios, et legatos Serenissimi et Invictissimi Principis et domini Ludovici Dei gracia Hungarie, Polonie, Dalmacie, Chroacie, Rame, Servie, Galicie, Lodomerie, Bulgarie, Comanieque Regis, Principis Salernitani et Honoris Montis Sancti Angeli Domini, nomine et vice prefati domini Regis, cum quibus erat et fuit presens egregius dominus Johannes Dominici de Postoch, Miles aule Regie, qui cum dominis ambaxiatoribus fuerat ad ea, sicut asseruerunt, per Regiam Majestatem transmissus ex una parte; et nobiles et sapientes viros dominos Zachariam Contareno, Johannem Gradonico et Michaellem Mauroceno, Procuratorem Ecclesie Sancti Marci, cives Veneciarum, syndicos, procuratores, actores, ambaxiatores, et nuncios speciales prefati Inclyti domini Ducis, Consiliorum et Communis Veneciarum ex altera parte, interventu et laudabilibus operibus Excelsi et Illustris Principis domini Amadei, Comitis Sabaudie anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indiccione quarta, die Jovis, octavo mensis Augusti proxime preteriti in castro Taurini; de cujus quidem pacis instrumentis conficiendis, ejusdem tenoris fuerunt rogati Notarii infrascripti, videlicet Johannes Rauaysii Secretarius Illustris domi-

ni Comitis Sabaudie, Antonius de Credencia Notarius Janue, Baudinus filius Angeli Notarii de Bragis Notarius Paduanus, Galuanus quondam ser Bartholomei de Castro Baldo Notarius Reverendi patris domini Episcopi Quinque-Ecclesiarum, Antonius quondam Nicolai olim ser Guarnerii de Sonunbergo Notarius Furlanorum, et Bon Johannes de Brixariis Notarius Ducalis Dominacionis Veneciarum. Cujus quidem pacis tenor per omnia talis est, videlicet successive :

Cum guerre (mint fenebb 14. laptól a 18. lapig) — — nec dicto domino Regi in aliquo diminutum.

Idcirco prefatus Inclitus dominus Dux Veneciarum una cum supra scriptis suis sex Consiliariis, tribus Capitibus de Quadraginta et quinque Sapientibus Consilii guerre, cum omnibus aliis de dicti Consiliis; et ipsi Consilarii, Capita et Sapientes, et omnes et singuli de dictis Consiliis, sponte et ex certa animi sciencia et non per errorem, et omni modo, jure, forma et causa, quibus melius et efficacius potuerunt et possunt, ipsam pacem et suprascriptum capitulum, pacta, convenciones, finem, et remissionem, et omnia et singula in dictis pace et capitulo, seu instrumentis ipsius pacis contenta, in presencia prefatorum Reverendorum patrum dominorum Quinque-Ecclesiarum et Zagrabiensis Episcoporum, procuratorum et legatorum Regie Majestati Hungarie ibi presencium, stipulancium et recipiencium procuratorio nomine prefate Regie Majestatis, habencium ad infrascripta plenum et sufficiens mandatum, prout constat publicis litteris Regiis magno sigillo Majestatis Regie sigillatis impendenti, datis Bude in palacio Regali XIII. Februarii millesimo trecentesimo octuagesimo primo, a me Notario infrascripto visis, et lectis, ratificaverunt, laudaverunt, admiserunt, approbaverunt et confirmaverunt, ac emologaverunt, atque ratificant, laudant, admittunt, approbant, confirmant et emologant; promittentes nomine suo et successorum suorum, et Communis Veneciarum, et fidelium et subditorum suorum suprascriptis Reverendis patribus, dominis Quinque-Ecclesiarum et Zagrabiensi Episcopis, procuratoribus et legatis suprascriptis, ac procuratorio nomine suprascripto stipulanti-bus et recipientibus ipsam pacem et capitula, pacta, convenciones et remissiones, et omnia et singula in instrumentis dic-

te pacis contenta perpetuo firmiter attendere et observare, et attendi et observari facere sine aliqua excepcione vel dolo, et non contrafacere vel venire aliqua racione, vel causa, modo, vel ingenio. Insuper prelibatus dominus Dux ac omnes et singuli de dictis Consiliis corporaliter tactis scripturis juraverunt ad Sancta Dei Evangelia predictam pacem, et suprascriptum capitulum, et pacta et convenciones ac remissiones, et omnia et singula in instrumentis dicte pacis attendere et observari facere absque excepcione vel dolo in pena et sub pena contenta in contractibus pacis predictae, ac sub obligacione bonorum omnium Communis Veneciarum; renunciantes super omnibus et singulis suprascriptis excepcioni doli mali et in factum, condiccioni sine causa vel ex injusta causa, fori privilegio et omnibus juribus civilibus, canonicis, municipalibus, quibus possent contra predicta, vel aliquod predictorum quomodolibet se tueri. De predictis autem omnibus et singulis rogati fuerunt Notarii infrascripti conficere unum et plura, ejusdem tenoris et consonancie publica instrumenta; videlicet providi viri Stephanus Archidiaconus Camercensis de Ecclesia Zagrabiensi; Gregorius Canonicus Ecclesie Sancti Spiritus Tasinensis (igy) Collegiate Zagrabiensis Ecclesie, Imperiali auctoritate Notarius, et ego Guillielmus de Vincenciis Imperiali auctoritate Notarius et Ducatus Veneciarum scriba. Actum Veneciis in Ducali palacio presentibus domino Michaele Milite de Charna, domino Nicolao germano quondam domini Nicolai Episcopi Quinque-Eclesiensis, domino Jacobo de Jadra Legum Doctore, ac nobili et circumspecto viro domino Raphayno de Caresinis Cancellario Communis Veneciarum; et providis viris ser Amadeo de Bonguadagnis, ser Desiderato Lucio, ser Petro quondam ser Jacopini de Rubeis, et ser Nicolao de Gerardo, Notariis Ducatus Veneciarum, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis et aliis. In premissorum autem fidem et evidenciam pleniorum prefatus Illustris dominus Dux presens instrumentum ratificacionis et juramenti fieri mandavit, et bulla sua plumbea pendente muniri.

Ego Guillielmus de Vincenciis publicus auctoritate Imperiali Notarius et Ducatus Veneciarum scriba, premissis omnibus et singulis presens fui stb.

8. *A velencei köztársaság elfogadja Amadé savoyai herceg intézkedését, hogy a 7000 aranynyi első évi fizetését 1381-re nézve ne szent István, hanem karácson napján tegye. Velenczében 1381. Octob. 11.*

In Christi nomine Amen. Anno Nativitatis ejusdem millesimo trecentesimo octuagesimo primo indicione quarta, die undecimo mensis Octobris. Cum in contractu pacis nuper, scilicet die octavo mensis Augusti proxime elapsi celebrate et firmate in civitate Taurini, interventu et laudabilibus operibus Excelsi et Illustris domini Amadei Comitis Sabaudie inter Reverendos patres, dominos Valentinum Quinque-Ecclesiensis et Paulum Zagrabiensis Ecclesiarum Episcopos, procuratores et legatos Serenissimi et Invictissimi Principis, domini domini Ludovici Dei gracia Hungarie etc. Regis, procuratorio nomine prefati domini Regis ex una parte; et nobiles ac sapientes viros domiuos Zachariam Contarenoo, Johannem Gradonico et Michaellem Mauroceno, Procuratorem Ecclesie Sancti Marci, honorabiles ambaxiatores, syndicos et procuratores Excelsi et Illustris domini domini Andree Contareno, Dei gracia Ducis Veneciarum etc. et Communis Veneciarum, syndicario et procuratorio nomine ejusdem domini Ducis et Communis Veneciarum ex altera parte, inter cetera contineatur, quod dictum Commune Veneciarum dare et solvere debeat dicto Serenissimo domino Regi et ejus successoribus in Regno et Corona, et ipsi Corone representanti Regnum, et presidentibus pro ipsa Corona, in perpetuum annuatim ducatorum septem millia boni auri et in auro, et boni et justii ponderis, solvenda dicto domino Regi et ejus successoribus et Corone, et presidentibus predictis vel thesaurariis ipsorum, et cuilibet alii habenti ydoneam potestatem recipiendi solucionem predictorum septem millium ducatorum, et de ipsa solucione quietacionem, absolucionem et liberacionem debitam faciendi, per procuratorem seu syndicum dicti Communis in festo Sancti Regis Stephani, vigesimo die Augusti cujuslibet anni, vel ante dictum festum; verum de prestacione dictorum septem millium ducatorum fienda prefato domino Regi pro anno presenti, quia propter temporis brevitatem non poterat fieri ad terminum ordinatum, conventum et contentatum fuit per utramque partem, quod prelibatus domi-

nus Comes Sabaudie de termino dicte prestacionis fiende posset statuere sicut vellet. Qui dominus Comes statuit et ordinavit, quod dicta solucio primi anni fieret in festo Nativitatis Domini proximo vel ante, si fieri posset, sub modis et formis contentis in capitulo dicte solucionis. Idcirco Excelsus et Illustris dominus dominus Andreas Contareno Dei gracia Dux Veneciarum etc. una cum suis Consiliis ad infrascripta et alia exercenda specialiter deputatis ad sonum campane et voce preconia more solito vocatis et congregatis, et ipsa consilia una cum ipso domino Duce unanimiter et concorditer nemine discrepante, pro se et successoribus suis, ac nomine et vice Communis Veneciarum fecerunt, constituerunt et ordinaverunt suum et dicti Communis Veneciarum syndicum, procuratorem legitimum, actorem, negociorum gestorem et nuncium specialem, et quicquid melius esse potest, nobilem et sapientem virum dominum Raphaynum de Caresinis, Cancellarium Veneciarum, absentem tamquam presentem in omnibus eorum et dicti Communis Veneciarum causis, litibus, controversiis et querelis civilibus et criminalibus, presentibus et futuris, et specialiter ad recipiendum dicto nomine a predictis Reverendis patribus dominis Quinque-Ecclesiensi et Zagrabiensi Episcopis, procuratoribus et legatis, et procuratorio nomine prefati Serenissimi domini Regis Hungarie contentacionem et affirmacionem tam de prorogacione dicti termini facta, ut predicatur, per prelibatum dominum Comitem ad solvenda ducatorum septem millia auri Majestati Regie Hungarie pro dicta solucione primi anni in festo Nativitatis Domini proximo, vel ante, si fieri posset, sub formis contentis in capitulo dicte solucionis, quam ad recipiendum dicto domino ab eisdem dominis Episcopis nomine predicto contentacionem, quod sicut dicta pecunia, si fuisset portata Jadram, debebat esse in Jadra ad risicum et periculum Regie Majestatis Hungarie, et portari et conduci a Jadra in Budam ad risicum et periculum predictae Regie Majestatis; ita ipsa pecunia, scilicet septem millia ducatorum, que nunc de voluntate et unanimi consensu utriusque partis portantur Segniam, sint et esse debeant in Segnia, et portari a Segnia in Budam ad risicum et periculum prefate Regie Majestatis, cum omnibus modis et condicionibus, quibus esse et portari debe-

bat, et forma dicti capituli solucionis in Jadra, et a Jadra in Budam, salva et reservata forma dicti capituli solucionis in omnibus et per omnia in facto solucionum de cetero annuatim fiendorum, cartas et instrumenta pro predictis et singulis, et circa predicta, ac dependentibus et connexis necessaria rogandum et recipiendum, cum stipulacionibus, pactis, convencionibus, promissionibus, juramenti prestacionibus, penarum adjectionibus, bonorum adjeccionibus, cautelis, et clausulis opportunis; et generaliter ad omnia alia et singula gerendum, faciendum et procurandum, que in predictis et circa predicta, et in dependentibus et connexis necessaria fuerint et opportuna, et que merita causarum et negociorum exigunt, et que ipsimet constituentes facere possent, si presentes forent. Dantes et concedentes dicto suo syndico et procuratori in predictis et circa predicta, et in dependentibus, et connexis plenum, liberum, et generale mandatum, ac etiam speciale, ubi exigitur, cum plena, libera et generali administracione et potestate. Promittentes firma, rata et grata perpetuo habere, tenere, attendere, et observare, quecunque dictus eorum syndicus et procurator in predictis et circa predicta, et in dependentibus et connexis duxerit faciendum, et non contra facere vel venire sub obligatione omnium bonorum communis Veneciarum. Actum Veneciis in Ducali palacio presentibus circumspectis viris dominis Amadeo de Bonguadagnis, Dexiderato Luce, et Petro quondam ser Jacopini de Rubeis, omnibus Notariis Ducatus Veneciarum, testibus ad hec vocatis specialiter et rogatis et aliis. In premissorum antem fidem et evidenciam pleniorum prefatus Illustris dominus Dux presentis syndicatus instrumentum fieri mandavit, suaque bulla plumbea pendente muniri.

Ego Johannes Plumacio filius ser Bertucii de Veneciis, publicus Imperiali auctoritate Notarius, et Ducatus Veneciarum scriba, premissis omnibus et singulis presens fui, eaque de mandato prefati Incliti domini Ducis scripsi rogatus.

(A *Pactorum* czimú velencei államkönyv VI. kötetéből, 184. l.)

9. *A magyar király követeinek elfogadása. Velenczében 1381.
october 11-kén.*

In Christi nomine Amen. Anno Nativitatis ejusdem millesimo trecentesimo octogesimo primo, indiccione quarta, die undecima mensis Octobris, Veneciis in campo Monasterii Sancti Georgii Majoris, presentibus sapientibus viris domino Jacobo de Raduchis de Jadra Legum Doctore, domino Rodolpho licenciato in Decretis et thesaurario Quinque-Ecclesiensi, ser Luca de Medio et provido viro ser Amadeo de Bonguadagnis Notario Ducatus Veneciarum, testibus ibi vocatis specialiter et rogatis, et aliis. Cum in contractu pacis nuper, scilicet die octavo mensis Augusti proxime elapsi celebrate et firmate in civitate Taurini, interventu et laudabilibus operibus Excelsi et Illustris domini domini Amadei Comitis Sabaudie inter Reverendos patres, dominos Valentinum Quinque-Ecclesiensis et Paulum Zagrabiensis Ecclesiarum Episcopos, procuratores et legatos Serenissimi et Invictissimi Principis, domini domini Ludovici Dei gracia Hungarie etc. Regis, procuratoris nomine prefati domini Regis ex una parte; et nobiles ac sapientes viros dominos Zachariam Contareno, Johannem Gradonico et Michaellem Mauroceno, Procuratorem Ecclesie Sancti Marci, honorabiles ambaxiatores, syndicos et procuratores Excelsi et Illustris domini domini Andree Contareno, Dei gracia Ducis Veneciarum etc., et Communis Veneciarum, syndicario et procuratorio nomine ejusdem domini Ducis et Communis Veneciarum ex altera parte, inter cetera contineatur, quod dictum Commune Veneciarum dare et solvere debeat dicto Serenissimo domino Regi et eius successoribus in Regno et Corona, et ipsi Corone representanti Regnum, et presidentibus pro ipsa Corona in perpetuum annuatim ducatorum septem millia boni auri et in auro, et boni et justii ponderis, solvenda dicto domino Regi et eius successoribus et Corone, et presidentibus predictis vel thesaurariis ipsorum, et cuilibet alii habenti ydoneam potestatem recipiendi solutionem predictorum septem millium ducatorum, et de ipsa solutione quietacionem, absolucionem et liberacionem debitam faciendi, per procuratorem seu syndicum dicti Communis in festo Sancti Regis Stephani vi-

gesimo die Augusti cuiuslibet anni, vel ante dictum festum; verum de prestacione dictorum septem millium ducatorum fienda prefato domino Regi pro anno presenti, quia propter temporis brevitatem non poterat fieri ad terminum ordinatum, conventum et contentatum fuit per utramque partem, quod prelibatus dominus Comes Sabaudie de termino dicte prestacionis fiende posset statuere sicut vellet. Qui dominus Comes statuit et ordinavit, quod dicta solucio primi anni fieret in festo Nativitatis Domini proximo vel ante, si fieri posset, sub modis et formis contentis in capitulo dicte solucionis. Idcirco prefati Reverendi patres domini Quinque-Ecclesiensis et Zagrabiensis Episcopi procuratorio nomine prelibati domini Regis, volentes et intendentes recognoscere bonam fidem ad evidenciam predictorum, in presencia providi viri Guillielmi de Vincenciis filii ser Thomasini, Imperiali auctoritate Notarii et Ducatus Veneciarum Scribe; et mei Galuani Notarii infrascripti, et testium predictorum, sponte et ex certa scientia asseruerunt, et affirmaverunt predicta omnia et singula vera esse, et quod predictus dominus Comes Sabaudie ex auctoritate sibi tradita ab utraque parte statuit et prorogavit terminum solucionis, quod primo anno, qui erat ad diem vigesimum Augusti proxime preteriti ad Nativitatem domini proximam, vel ante si fieri posset; alie autem soluciones dictorum septem millium ducatorum fieri debent per dominum Ducem et Commune Veneciarum annuatim in suprascripto termino vigesimo diei Augusti. Preterea cum prefati domini Episcopi procuratorio nomine suprascripto elegerint et deliberaverint pro honore et bono Regie Majestatis Hungarie reverti in Hungariam per iter Segnie super una galea domini Ducis et Communis Veneciarum, super qua vadunt Segniam nobiles et sapientes viri domini Leonardus Dandulo et Fantinus Georgio milites, ambaxiateres prefati domini Ducis et Communis Veneciarum, qui domini ambaxiateres secum portant ducatorum septem millia auri assiganda predicte Regie Majestati pro primo anno, qui quoad solucionem incipit die vigesimo Augusti millesimo trecentesimo octuagesimo primo proxime preterite, et qui annus, quoad solucionem complebitur die vigesimo Augusti anni dicti millesimi trecentesimi octuagesimi secundi,

juxta formam dicti capituli in dicta pace contenti, contenti fuerunt ipsi Reverendi patres Episcopi procuratorio nomine suprascripto, quod sicut dicta pecunia, si fuisset portata Jadram, debebat esse in Jadra ad risicum et periculum Regie Majestatis Hungarie, et conduci a Jadra in Budam ad risicum et periculum predictae Regie Majestatis; ita predicta septem millia ducatorum, que nunc sunt, portentur Segniam, ac sint et esse debeant in Segnia, et portari a Segnia in Budam ad risicum et periculum prefate Regie Majestatis cum omnibus modis et condicionibus, quibus esse et portari debebat ex forma dicti capituli solucionis in Jadra, et a Jadra in Budam, salva et reservata forma dicti capituli solucionis in omnibus et per omnia in facto solucionum de cetero annuatim fiendarum. Et predicta omnia et singula promiserunt prefati domini Episcopi procuratorio nomine suprascripto nobili et sapienti viro domino Rafayno de Carasinis Cancellario Veneciarum, syndico et procuratori prefati domini Ducis et Communis Veneciarum ad hec et alia specialiter constituto, ut constat instrumento syndicatus scripto manu Johannis Plumacio Imperiali auctoritate Notarii publici et Ducatus Veneciarum scribe, suprascriptis anno, indiccione, mense et die a me Notario infrascripto viso et lecto, ibi presenti, stipulanti et recipienti, nomine, quo supra, attendere et observare bona fide et sine fraude, et non contrafacere, vel venire sub pena in infrascriptis dicte pacis contenta, et sub obligatione omnium bonorum mobilium et immobilium prelibati Serenissimi domini Regis. Et de premissis ego Galuanus Notarius infrascriptus per dictas partes una cum provido viro Guilliemo de Veneciis filio ser Thomasini, Notario suprascripto, rogatus fui conficere unum, et plura ejusdem tenoris et consonantie publica instrumenta.

Ego Galuanus quondam ser Bartolomei de Castro Baldo publicus Imperiali auctoritate Notarius, et Judex ordinarius, atque prefati domini Episcopi Quinque-Ecclesiensis scriba premissis omnibus interfui et rogatus scribere fideliter scripsi.

(A *Pactorum* című velencei államkönyv VI. kötetéből 187. l.)

10. A velencei doge és nagy tanács, a magyar királyhoz követeket küldvén, nekik részletes utasítást ad. Velenczében 1381. october 25.

Nos Andreas Contareno etc. comittimus vobis nobilibus viris Leonardo Dandolo et Fantino Georgio militibus, dilectis civibus et fidelibus nostris, quod in nostros ambaxiatores sollemnes ire debeatis ad Serenissimum et Excellentissimum dominum Ludovicum Regem Hungarie cum litteris nostris credulitatis. Cui facta reverencia et salutacione cum verbis amoris et dileccionis, sicut convenit pro honore nostri Domini, exponere debeatis, quod sicut placuit Divine Maiestati, a quo cuncta bona procedunt, nuper in partibus Taurini mediante interposicione Illustris et Excelsi domini Comitis Sabaudie celebrata et firmata fuit bona et perpetua pax inter Serenitatem suam et omnes colligatos, adherentes et sequaces sue Regie Maiestatis ex una parte, et nos et Commune nostrum, et adherentes et sequaces nostros ex altera; quam pacem et contenta in ea sumus dispositi observare cum effectu, et facere inviolabiliter observari, non dubitantes; ymo firmiter tenentes, quod simile propositum est et erit pro futura tempora (igy) in Serenissima Maiestate sua ad laudem Dei et consolacionem et bonum parcium.

Subsequenter exponetis, quod in pace ipsa inter alia continetur unum capitulum istius tenoris, videlicet quod pro majori cautela et stabilimento pacis firmate inter Serenissimam Regiam Maiestatem suam, et nos et Commune nostrum, dicte partes teneantur ratificare presentem pacem et contenta in ea, et quod dominus Dux in Consilio habente omnimodam potestatem, in quo debeant adesse ipse dominus Dux, sex sui Consilarii, tria capita de Quadraginta, Sapientes de guerra, Consilium de Quadraginta, Consilium Rogatorum et Consilium Adiuncte, nomine dicti Communis teneantur emologare et approbare ipsam pacem, et omnia contenta in ea; cuius pacis copiam vobis fecimus exhiberi pro vestra informacione; et dominus Dux et omnes de dicto Consilio teneantur de observancia corporaliter et expresse iurare super tota pace predicta; et quod omnes Duces Veneciarum, qui pro tempore erunt, cum

eorum Consiliis predictis semper et quodocumque ad requisitionem prefati Serenissimi domini Regis et successorum eius, teneantur semel tantum pro quolibet Duce prestare de observancia tocius presentis pacis et transaccionis et omnium contentorum in ea, et iurare corporaliter, ut prefertur, pro quolibet Rege semel tantum. Quam ratificacionem et iuramentum in presencia Reverendissimorum patrum dominorum Episcoporum Quinque-Ecclesiarum et Zagrabiensis, legatorum et ambaxiatorum Serenissime Regie Maiestatis fecimus solemniter, et fieri eciam fecimus per nostros sex Consiliarios, tria Capita de Quadraginta, Sapientes de guerra, Consilium de Quadraginta, Rogatorum et Adiuncte, sicut fieri debuit per formam capituli pacis predictae. Et quia ex parte nostra et omnium Consiliorum nostrorum predictorum factum est cum integritate, quicquid fieri debuit cum effectu; rogabitis Regiam Maiestatem suam, quatenus sibi placeat similiter ratificare et approbare ipsam pacem, et omnia in ea contenta, et facere iuramentum de observacione eius in presencia nostra, sicut in dicta pace continetur. Et ipsam ratificacionem et iuramentum facietis fieri in vestra presencia per ipsum dominum Regem in forma, qua nos fecimus per publicum instrumentum vel litteras suas patentes sub sigillo bullatas. Et ut sitis de omnibus informati, ordinavimus vobis dari instrumentum ratificacionis et iuramenti facti per nos et nostra Consilia predicta, ut faciatis fieri per dominum Regem in simili forma mutatis mutandis, vel per eius litteras patentes suo sigillo bullatas, ut dictum est. Item faciatis fieri per dominum Regem ratificacionem instrumenti unici Pape, sicut in ipso instrumento continetur, cuius copiam vobis dari fecimus pro vestra informacione. Item faciatis fieri ratificacionem per dominum Regem instrumenti de facto Catari sicut in ipso instrumento, cuius copiam vobis dari fecimus pro vestra informacione.

Insuper per formam dicte pacis, cuius copiam ordinavimus vobis dari, ut est dictum, continetur, quod nos et Comune nostrum dare teneamur in perpetuum annuatim ducatos septem millia boni auri et in auro, et boni et iusti ponderis domino Regi et eius successoribus in Regno et Corona, et ipsi Corone representanti Regnum, et presidentibus pro ipsa Co-

rona, solvendos in festo Sancti Regis Stephani die vigesimo Augusti cuiuslibet anni, vel ante dictum festum. Et hoc est pro omni iure ipsi domino Regi et ejus successoribus et subditis quomodocumque et qualitercumque competenti navigandi per culphum, scilicet intra confines, videlicet a Polmentorio et ab Arimino exclusive versus Venecias etc. ut in dicta pace plenissime continetur. Volentes attendere ex parte nostra id, quod promissum et firmatum est, dictos ducatos septem mille auri vobis dari et assignari fecimus pro prima paga primi anni fienda ipsi domino Regi secundum formam capituli pacis predictae, de qua paga vel solutione dicte pecunie facietis vobis fieri instrumentum quietacionis et securitatis ad plenum, sicut fieri debet ordinate per formam capituli pacis predictae, vel eius litteras patentes suo sigillo bullatas. Et ad cautellam ordinavimus vobis dari pro vestra informacione copiam dicti instrumenti quietacionis fiendi in forma qua fieri debet, vel per patentes suas litteras, ut dictum est.

Et his factis, et adimpletis, si Serenissimus dominus Rex Hungarie ultra vobis commissa vobis dicet, vel dici faciet aliqua de novo, super quibus ad iudicium et parere vestrum esset necessarium provideri et responderi, quia essent ponderis, scribatis nobis singulariter et distincte, quicquid habueritis, et expectetis nostrum mandatum. Si vero Regia Maiestas sua non dicet, nec dici faciet vobis aliqua de novo ultra vobis commissa, ut est dictum, tunc accepto honorabili comiteatu a domino Rege et Baronibus suis cum omnibus verbis amoris et dileccionis, et offerendo nos et Commune nostrum ad sua beneplacita et honores, redeatis Venecias de omnibus informati.

Ad abundantem cautellam, et pro honore nostri Domini fieri fecimus vobis litteras credulitatis Serenissime et Excellentissime domine Regine, ut ipsam, sicut et quando vobis videbitur, debeatis, ubi foret, non existente ipsa longinqua ultra duodecim zornatas, visitare cum illis verbis utilibus et fructuosis, que sapientie vestre videbuntur pro honore nostri Domini, et offerre nos et Commune nostrum ad honores et beneplacita Excellencie sue.

Similiter fecimus vobis fieri litteras credulitatis in personas vestras domino Cardinali et Archiepiscopo Strigoniensi,

domino Magno Comiti, domino Suderpetro (Zudar Péter) et domino Vayuode, Illustri domino olim Duci Rossie, ut possitis eos visitare, si sicut et quando vobis videbitur, cum illis verbis, que vobis utilia videbuntur.

Insuper quia sentimus, quod nostris civibus mercatoribus et fidelibus in partibus Segne conversantibus facta est, vel vult fieri novitas in exigendo ab eis decem pro centenario de mercacionibus suis tam ad introytum, quam ad exitum, quod expresse est contra antiquas consuetudines et contra formam pacis nuper celebrate; volumus, quod cum applicueritis Segnam, antequam de illis partibus recedatis, cum favore dominorum Episcoporum Quinque-Ecclesiarum et Isagabriensis procuretis, quod dicta novitas remaneat toto posse vestro, et quod talis vel similis novitas non fiat ullo modo contra antiquas consuetudines et libertates nostrorum, et contra formam pacis nuper celebrate, ut dictum est. Et si in Segna cum Comitibus et favore dominorum Episcoporum predictorum non possetis hoc obtinere, quando eritis ad presenciam domini Regis, procuretis, quod dicta novitas remaneat, sicut iustum est. Et ad istud factum procurandum et obtinendum dicti domini Episcopi se liberaliter obtulerunt pro bono et observacione pacis.

Item quia facta est nobis consciencia, quod nostris mercatoribus in partibus Segne conversantibus, civibus et fidelibus nostris, accepti fuerunt circa valorem ducatorum mille et ultra: procurabitis, quod fiat eis restitucio secundum formam pacis.

Item procurabitis apud dominum Regem, quod Regia Maiestas sua scribat in omnibus partibus Dalmacie et aliis terris et locis suis per litteras suas ad plenum, quod observent pacem nuper celebratam, et omnes consuetudines, libertates et ordines, qui servabantur ante guerram proxime preteritam, sicut in pace nuper celebrata plene cavetur. Et ad hoc eciam procurandum et faciendum dicti domini Episcopi se obtulerunt, quia nos similiter sumus dispositi facere ex parte nostra.

Item procurabitis, quod nostris civibus, mercatoribus et fidelibus fiat restitucio de bonis suis mobilibus, et eciam de debitis specialium personarum, sicut fieri debet per formam pacis; et teneatis modum, quod istud fiat cum effectu, ita quod nostri recuperent et habeant quod suum est. Et quia istud est

multum nobis cordi, oneramus vos de hoc, quantum plus possumus. Et quod fiat et vadat de hoc preceptum expressum ex parte domini Regis ad omnes partes, terras et loca sua.

Item notificamus vobis, quod coram nobis comparuit vir nobilis Johannes Georgio filius quondam nobilis viri ser Petri Georgio, qui ser Petrus fuit filius quondam ser Johannis Georgio olim Comitis Curzole, petens a nobis cum attinentibus suis subvencionem super facto insule Curzole predictae. Et propterea committimus vobis ad instanciam dicti Johannis Georgio et eorum attinencium, ad quos spectat, quod expeditis omnibus factis predictis nostri Communis, sicut et quando vobis videbitur, et apparendo vobis duobus hoc esse bonum, et accipiendo tempus dextrum et habile, debeatis exponere domino Regi, quod sicut est notorium, nobiles viri predicti de chà Georgio a maximo tempore citra, cuius non est memoria in contrarium, tenuerant et possederant insulam predictam Curzole cum iuribus et pertinenciis suis; et tempore, quo conclusimus in alia pace cum domino Rege Hungarie, non habentibus nobis, nec Commune nostro Veneciarum aliquod jus in dicta insula et in nullo nobis subjecta, solum pro contemplacione et contentamento sue Regie Maiestatis fuimus contenti renunciare dicte insule et faciendo preceptum Comiti predicto, quod recedat de inde. Et quia insula ipsa semper fuit nostrorum nobilium predictorum, possessa per ipsos pacifice et quiete, salvo a tempore predicto citra, rogamus Serenissimam Maiestatem suam, quod pro Dei reverencia et pro consolacione nostra placeat dictos nobiles de chà Georgio de facto dicte insule apud gratiam et benignitatem sue Regie Maiestatis habere recommissos, sicut plene speramus in Serenitate et Regia Maiestate sua; cum pro causa predicta ab illo tempore citra dicti nostri nobiles de chà Georgio, quibus spectat, fuerunt et sunt in maxima pauperpate.

(A *Misti* című velencei államkönyvből. XXXVII. köt. 32. s k. lev.)

11. I. Lajos magyar király ratificája a turíni békekötést. Diósgyőr, 1381. november 26-kán.

In Christi nomine Amen. Anno ejusdem a Nativitate millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indiccione quarta

die Martis vigesimo sexto Novembris hora terciarum. Serenissimus et Excellentissimus Princeps, et dominus dominus Ludovicus Dei gracia Hungarie, Polonie, Dalmacie, Chroacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Bulgarie Comanieque Rex, Princeps Salernitanus et Honoris Montis Sancti Angeli Dominus, tam nomine suo, quam heredum et successorum, ac omnium et singulorum Baronum, Nobilium, subditorum et fidelium Regnorum suorum, volens pacem, et pacta et convenciones et remissiones generales, et omnia et singula, que in ipsa pace, seu in instrumentis ipsius continentur, observare, factis et firmatis per Reverendos in Christo patres dominum Valentinum Quinque-Ecclesiarum Decretorum Doctorem, et Paulum Zagrabiensem Episcopos, procuratores, actores, nuncios et legitimos ipsius Serenissimi, et Invictissimi Principis et domini domini Regis premissi; cum quibus quidem Reverendis dominis Episcopis erat et fuit presens Egregius dominus Johannes Domini de Postoch, miles Aule Regie, qui cum dictis dominis ambaxiatoribus fuerat ad ea, sicut asseruerunt, per Regiam Majestatem transmissus ex una parte; et nobiles et sapientes viros dominos Zachariam Contareno, Johannem Gradonico et Michaellem Mauroceno, Procuratorem Ecclesie Sancti Marci, cives Veneciarum, syndicos, procuratores, actores, ambaxiatores et nuncios speciales Illustris ac Excelsi domini Andree Contareno Dei gracia Veneciarum Ducis Incliti et Communis Veneciarum ex altera; interventu et laudabilibus operibus Excelsi et Illustris Principis domini Amadei Comitis Sabaudie anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indiccione quarta, die Jovis octavo mensis Augusti proxime preteriti in castro Taurini. De cujus quidem pacis instrumentis conficiendis ejusdem tenoris fuerunt rogati Notarii infrascripti, videlicet Johannes Rauaysii Secretarius Illustris domini Comitis Sabaudie, Antonius de Credencia Notarius Januensium, Bandinus filius Angeli Notarii de Brazis Notarius Paduanus, Antonius quondam Nicolai olim ser Guarnerii de Sonumbergo Notarius Furlanorum et Bon Johannes de Brixariis Notarius Ducalis Dominacionis Veneciarum; ac ego Gualuanus etc. Notarius infrascriptus, Cujus quidem pacis tenor per omnia talis est:

In nomine Sancte et Individue Trinitatis stb. (következik a békekötés szövege, mint fenebb 8. s k. ll.)

Idcirco prefatus Illustrissimus et Excellentissimus dominus Rex sponte et ex certa animi sciencia, et non per errorem, et omni modo, jure, forma, et causa, quibus melius et efficacius potuit et potest, tam nomine suo, quam heredum et successorum suorum, et omnium et singulorum Baronum, Nobilium, fidelium et subditorum Regnorum suorum, ipsam pacem et suprascriptum capitulum, pacta, conuenciones, finem, et remissionem, et omnia et singula in dictis pace et capitulo seu instrumentis ipsius pacis contenta, in presencia nobilium et egregiorum virorum dominorum Leonardi Dandulo, et Fantini Georgio militum, ambaxiatorum, syndicorum, procuratorum, actorum et nunciorum specialium predicti Illustris et Excelsi domini Andree Contareno Dei gracia Veneciarum Ducis et Communis Veneciarum ad hec et alia exercenda specialiter constitutorum, ut constat mihi Notario subnotato per quoddam publicum instrumentum syndicatus bullatum bulla plumbea pendenti ipsius Inclyti domini Ducis, et scriptum per Bonifacium quondam Magistri Contini de Marchesiis de Carpo, publicum Imperiali auctoritate Notarium et Ducatus Veneciarum scribam anno millesimo trecentesimo octuagesimo primo indiccione quarta, die Sabbati quinto mensis Octobris a me infra scripto Notario visum et lectum, ratificavit, laudavit, admisit, approbavit, confirmavit et emolgavit, atque ratificat, laudat, admittit, approbat, confirmat et emolgat. Prommittens nomine suo, et heredum et successorum suorum, ac omnium et singulorum Baronum, Nobilium, fidelium et subditorum suorum Regnorum suprascriptis dominis Leonardo Dandulo, et Fantino Georgio militibus, ambaxiatoribus, procuratoribus, actoribus, et nunciis specialibus antedictis, ac procuratorio et syndicario nomine suprascripto stipulantibus et recipientibus ipsam pacem et capitulum, pacta, convenciones et remisiones, et omnia et singula in instrumentis dicte pacis contenta perpetuo firmiter attendere et observare, et attendi et observari facere sine aliqua excepcione vel dolo, et non contra facere vel venire aliqua racione vel causa, modo vel ingenio. Insuper prefatus Serenissimus dominus Rex tam nomine suo, quam nomi-

ne heredum et successorum suorum, ac omnium et singulorum Baronum, Nobilium, fidelium et subditorum suorum Regnorum corporaliter tactis scripturis juravit ad Sancta Dei Evangelia predictam pacem et capitulum, et pacta et convenciones, ac remissiones, et omnia et singula in instrumentis dicte pacis contenta attendere et observare et attendi et observari facere absque excepcione vel dolo, in et sub pena contenta in contractibus pacis predictae, et sub, obligacione bonorum omnium dicti Excellentissimi domini Regis et Regnorum suorum. Renuncians super omnibus et singulis excepcioni doli mali et in factum, condiccioni sine causa vel ex injusta causa, fori privilegio et omnibus juribus civilibus, canonicis, et municipalibus, quibus possét contra predicta vel aliquod predictorum quomodolibet se tueri. Actum in Diosgeur in Castro prefati domini Regis, in camera penes stupam parvam, presentibus Reverendis in Christo patribus dominis Valentino Quinque-Ecclesiarum Decretorum Doctore, Ladislao Varadiensis, Paulo Zagrabiensis, Johanne Chanadiensis Ecclesiarum Episcopis, Venerabilibus viris dominis Georgio Boznensis, Nicolao Cazmensis Ecclesiarum Prepositis; Magnificis viris dominis, Petro Zudar Ruzie Regni Vojvoda, Georgio Bubeck Magistro Tavernicorum Reginalium, Emerico Bubeck Regnorum Dalmacie et Croacie Bano testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis, atque pluribus aliis. In premissorum autem fidem plenioram et evidens testimonium prefatus Serenissimus dominus Rex presens instrumentum fieri jussit, et Sue Majestatis sigilli appensione muniri.

Ego Galvanus quondam ser Bartholomei de castro Baldo civis Patuanus, publicus auctoritate Imperiali Notarius et Judex ordinarius, premissis omnibus et singulis affui, et per memoratum Serenissimum dominum Regem rogatus ea fidelitate scripsi, et in hanc formam publicam redegi sub meis signo et nomine consuetis.

(A *Liber Pactorum* című velencei államkönyv VI. kötetéből 59. l.)

12. I. Lajos király helybenhagyja a követei és a velencei követek közti egyességet, hogy a turáni békekötés iránt vitatkozás ne támasztathassék, míg az egyház egysége helyreállítva nem lesz. Diósgyőr, 1381. november 26-kán.

In Christi nomine Amen. Anno Nativitatis ejusdem millesimo trecentesimo octuagesimo primo indiccione quarta, die Martis vigesimo sexto mensis Novembris hora terciarum. Cum Reverendi in Christo patres domini Valentinus Quinque-Ecclesiarum et Paulus Zagrabiensis Episcopi, procuratores, actores, nuncii et legati Serenissimi Principis et domini domini Ludovici Dei gracia Hungarie etc. Regis etc. procuratorio nomine prefati Serenissimi Principis et domini domini Ludovici Dei gracia etc. promiserunt inter cetera egregiis et circumspectis viris dominis Zacharie Contareno, Johanni Gradonico et Michaeli Mauroceno syndicis, actoribus, procuratoribus, ambaxiatoribus, et nunciis specialibus Illustris et Magnifici domini domini Andree Contareno Dei gracia Ducis Veneciarum etc. stipulantibus et recipientibus syndicario et procuratorio nomine prefati domini Ducis et Communis Veneciarum, quod non obstante capitulo in instrumento dicte promissionis contento, cujus quidem instrumenti totus tenor inferius est insertus; nec obstantibus aliquibus in ipso instrumento contentis, quantum super juribus buccarum est in pace inter dictas partes celebrata suprascriptis anno et indiccione, die vero octavo mensis Augusti proxime elapsi contentarum et nominatarum, et aliis dicto domino Regi competentibus; exceptis illis ducatis septem millibus annuis et plenis, de quibus in dicto instrumento pacis fit mencio, non possit lis, questio vel controversia fieri vel moveri coram dicto domino Papa vel eius successoribus, donec et quousque Ecclesia Dei Deo disponente ad unitatem unius Pape reducta fuerit, quo casu coram dicto unico Sanctissimo Papa de predictis omnibus libere agi possit et omnis questio agitari; prout hec et alia in ipso promissionis instrumento distinctius continentur scripto manu Johannis Rauaysii publici Imperiali auctoritate et Excelsi et Illustris domini Amadei Comitis

Sabaudie Notarii jurati, ipsiusque domini Comitis Secretarii, anno Nativitatis Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo indiccione quarta, die octavo mensis Augusti, que quidem promissio et omnia et singula in ipso instrumento contenta ex forma dicti instrumenti ratificari debent specialiter et expresse per prefatum Serenissimum dominum Regem per publicum instrumentum illis temporibus, modis et formis, quibus dicta pax seu instrumentum ejus per dictum dominum Regem ratificari debet. Idcirco prefatus Serenissimus dominus Rex Hungarie cercioratus de promissione predicta et de omnibus et singulis in ipso instrumento promissionis contentis, ipsam promissionem et omnia et singula in eodem instrumento contenta ratificavit, emolgavit, laudavit, approbavit, et confirmavit, promittens per se et successores suos nobilibus et sapientibus viris dominis Leonardo Dandulo, et Fantino Georgio militibus, ambaxiatoribus, et syndicis ac procuratoribus et nunciis prelibati domini Ducis et Communis Veneciarum ad hec et alia exercenda specialiter constitutis, ut constat instrumento syndicatus eorum, scripto manu Leonardi de Lanzoletis Imperiali auctoritate Notarii et Ducatus Veneciarum scribe superscriptis anno, et indiccione, die vero septimo mensis Octobris, a me Notario infrascripto viso et lecto, stipulantibus et recipientibus nominibus, quibus supra, predictam ratificationem et omnia et singula tam in presenti contractu, quam in instrumento prefate promissionis inferius annotato contenta, habere firma et rata, et attendere et observare, et attendi et observari facere, et non contrafacere et venire aliqua ratione vel causa de jure vel de facto, sub pena et in pena superscripta pace contenta. Et sub obligatione omnium bonorum Regie Majestatis Hungarie, mobilium et immobilium, presencium et futurorum. Actum in Dijosgieur in castro Regali in camera penes stupam parvam, presentibus venerabilibus viris Dominis Georgio Bocinensis, Nicolao C(h)azmensis Ecclesiarum Prepositis, Magnificis viris dominis Georgio Bubeck Magistro Thawernichorum Reginalium, Emerico Bubeck Regnorum Dalmacie et Chroacie Bano testibus ad premissa convocatis et aliis. Tenor autem superscripti instrumenti promissionis ratificati

per prefatum Serenissimum dominum Regem per omnia talis est.

In nomine etc.

Ego Galuanus quondam ser Bartholomei de castro Baldo Civis Patavus, publicus et Imperiali auctoritate Notarius ac Judex ordinarius, ipsiusque domini Episcopi Quinque-Ecclesien-sis scriba, premissis omnibus presens fui, et per prefatum Serenissimum dominum Regem requisitus ea fideliter scripsi, et in hanc publicam formam redegi, sub meis signo et nomine consuetis.

(A *Liber Pactorum* című velencei államkönyv VI. kötetéből 88. l.)

13. I. Lajos magyar király első évi nyugtatványa azon 7000 aranyról, melyeket a velencei köztársaság a turáni békekötésnél fogva a magyar koronának évenként fizetni tartozik. Diósgyőr, 1381. november 26.

In Christi nomine Amen. Anno a Nativitate ejusdem millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indiccione quarta, die Martis vigesimo sexto mensis Novembris. Cum in contractu pacis nuper, scilicet die octavo mensis Augusti proxime elapso facte et firmate in Civitate Taurini, interventu et laudabilibus operibus Excelsi et Illustris domini domini Amadei Comitis Sabaudie inter Reverendos patres dominos Valentinum Quinque-Ecclesiarum et Paulum Zagrabiensis Ecclesiarum Episcopos, procuratores et legatos Serenissimi et Invictissimi Principis, domini domini Ludovici, Dei gracia Hnngarie etc. Regis, procuratorio nomine prefati domini Regis ex una parte; et nobiles ac sapientes viros Zachariam Contareno, Johannem Graddonico et Michaelem Mauroceno, Procuratorem Ecclesie Sancti Marci, honorabiles ambaxiatores, syndicos et procuratores Excelsi et Illustris domini domini Andree Contareno, Dei gracia Ducis Veneciarm etc. et Communis Veneciarum, syndicario et procuratorio nomine ejusdem domini Ducis et Communis Veneciarum ex altera parte, inter cetera contineatur, quod dictum Commune Veneciarum dare et soluere debeat dicto Serenissimo domino Regi et ejus successoribus in Regno et Co-

rona, et ipsi Corone representanti Regnum, et presidentibus pro ipsa Corona in perpetuum annuatim ducatorum septem millia boni auri et in auro, et boni et justii ponderis, solvenda dicto domino Regi et eius successoribus et Corone, et presidentibus predictis vel thesaurariis ipsorum, et cuilibet alii habenti ydoneam potestatem recipiendi solucionem predictorum septem millium ducatorum, et de ipsa solucione quietacionem, absolucionem et liberacionem debitam faciendi per procuratorem seu syndicum dicti Communis in festo Sancti Regis Stephani vigesimo die Augusti cuiuslibet anni, vel ante dictum festum; qua solucione facta, quietacionem et liberacionem de receptis facere teneantur et teneatur nuncio et syndico Venetorum. Verum de prestacione dictorum septem millium ducatorum fienda prefato domino Regi pro anno presenti, quia propter temporis brevitatem non poterat fieri ad terminum ordinatum, conventum et contentatum fuit per utramque partem, quod prelibatus dominus Comes Sabaudie de termino dicte prestacionis fiende posset statuere sicut vellet; qui dominus Comes statuit et ordinavit, quod dicta solucio primi anni fieret in festo Nativitatis Domini proximo vel ante, si fieri posset, sub modis et formis contentis in capitulo dicte solucionis. Idcirco prefatus Serenissimus dominus Rex pro se et Majestate sua Regia et successoribus suis et sponte ex certa sciencia fuit confessus, contentus et manifestus, se et dictam Majestatem suam habuisse et recepisse, et Magnifico militi domino Nicolao Zamba thesaurario et nuncio suo data, soluta et numerata integre fuisse septem millia ducatorum boni auri et in auro, et boni et justii ponderis, a nobilibus et sapientibus viris Leonardo Dandulo et Fantino Georgio militibus, ambaxiatoribus, syndicis, procuratoribus et nunciis prefati domini Ducis et Communis Veneciarum ad hec et alia exercenda specialiter constitutis, ut constat instrumento syndicus eorum scripto manu Leonardi de Lanzoletis Imperiali auctoritate Notarii et Ducatus Veneciarum scribe suprascriptis anno, indiccione, die Lune septimo mensis Octobris ibi a me Notario infrascripto viso et lecto; dantibus, solventibus, et numerantibus syndicario et procuratorio nomine suprascripto et de propria pecunia predicti Communis Veneciarum pro primo an-

no solucionis predictae completura in festo Sancti Regis Stephani vigesimo die Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo secundo proxime venturi. Renuncians ipse dominus Rex excepcioni non habitorum, receptorum et numeratorum ac designatorum suprascriptorum septem mille ducatorum, et spei future, et excepcioni doli mali et in factum. Unde prefatus Serenissimus dominus Rex pro se et successoribus suis supradictis dominis ambaxiatoribus et syndicis prelibati domini Ducis et Communis Veneciarum recipientibus nominibus, quibus supra per Aquilianam stipulationem precedentem et acceptilationem legitime substitutam, fecit finem, remissionem, quietacionem et pactum de ulterius non petendo de supra scriptis septem mille ducatis, et de omni eo et toto, quod prefata Majestas Hungarie petere vellet seu posset causa et occasione solucionis primi anni. Quam quidem contentacionem, finem, et remissionem, et omnia et singula suprascripta prelibatus dominus Rex pro se et successoribus suis promisit suprascriptis syndicis et procuratoribus dicti domini Ducis et Communis Veneciarum stipulantibus et recipientibus nominibus, quibus supra, attendere et observare, et non contrafacere vel venire aliqua ratione vel causa, de jure vel de facto, sub pena duppli damni et interesse, et sub obligacione bonorum Regie Majestatis Hungarie mobilium et immobilium, presencium et futurorum. Actum in Diosgeur in castro prefati domini Regis, in camera penes stupam parvam, presentibus Reverendis in Christo patribus dominis Valentino Quinque-Ecclesiarum Decretorum Doctore, Ladislao Varadiensis, Paulo Zagrabien-sis, Johanne Chanadiensis Ecclesiarum Episcopis, venerabilibus viris dominis Georgio Boznensis, Nicolao Chazmensis Ecclesiarum Prepositis, magnificis viris dominis Petro Zudar Ruzie Regni Vajvode, Georgio Bubek Magistro Tavernicorum Reginalium, Emerico Bubek Regnorum Dalmacie et Croacie Bano, et aliis pluribus ad premissa vocatis et rogatis.

Ego Galuanus quondam ser Bartholomei de Castro Baldo Civis Paduanus publicus et Imperiali auctoritate Notarius et Judex ordinarius, ipsiusque domini Episcopi Quinque-Ecclesiarum scriba, premissis omnibus

interfui et ipsa per prefatum Serenissimum dominum Regem requisitus fideliter scripsi et in hanc formam publicam redegi sub meo signo et nomine consuetis.

(A „*Libri Pactorum*“ czímű velencei államkönyvből VI. köt. 94. l.)

14. I. Lajos magyar király ünnepélyes elismerése, hogy Cattaro vára és városa neki átadatott. Diósgyőr, 1381. november 26.

In Christi nomine Amen. Anno ejusdem a Nativitate millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indiccione quarta, die Martis vigesimo sexto mensis Novembris hora terciarum. Cum in contractu pacis inter Serenissimum et Excellentissimum Principem dominum dominum Regem Hungarie seu inter Reverendos in Christo patres et dominos dominos Valentinum Quinque-Ecclesiensem Decretorum Doctorem et Paulum Zagrabiensem Episcopos, prefati domini Regis procuratores, actores et nuncios speciales, ut patet publicis litteris patentibus Regiis magno sigillo Regie Majestatis in pendentibus sigillatis, datis Bude in palacio Regali tercio decimo Februarii millesimo trecentesimo octuagesimo primo procuratorio et actorio nomine supradicto ex una parte, et Illustrem ac Magnificum dominum Andream Contareno Dei gracia Ducem Veneciarum etc. et Commune Veneciarum, seu egregios et honorabiles viros dominos Zachariam Contareno, Johannem Gradonico et Michaelem Mauroceno, Procuratorem Ecclesie Beati Marci, ambaxiatores, syndicos, procuratores, actores et nuncios speciales predicti Illustris domini Ducis et Communis Veneciarum ex parte altera, facte et celebrate, firmate et jurate hoc presenti anno et indiccione, die vero octavo mensis Augusti, inter cetera actum fuerit, et specialiter conventum inter dictas partes, quod dicto domino Regi restituantur omnes terre, loca, et castra, que per commune Veneciarum tenentur, que dicto domino Regi ablata fuissent per Venetos tempore presentis guerre; et specialiter civitas et castrum Cathari etc. ut in ipso capitulo continetur; et prefatus dominus Dux Veneciarum plene restituerit nunciis Regie Majestatis Hungarie castrum Cathari, quod erat in manibus et forcia prefati domini Ducis et Com-

munis Veneciarum; idcirco prelibatus Serenissimus dominus Rex Hungarie pro se et Majestate sua Regia, et pro successoribus suis fuit confessus, et contentus et manifestus, se et dictam Majestatem suam habuisse, et recepisse, et nunciis suis Regiis restitutum et assignatum fuisse per nuncios prefati domini Ducis Veneciarum suprascriptum castrum Cathari secundum formam supradicte pacis. Renuncians ipse dominus Rex excepcioni non habiti, recepti ac nunciis suis Regiis restituti et assignati castri predicti, et spei future assignacionis, et omni excepcioni doli mali, et in factum. Vnde prefatus Serenissimus dominus Rex per se et successores suos nobiles et sapientibus viris dominis Leonardo Dandulo et Fantino Georgio militibus, ambaxiatoribus et syndicis, procuratoribus et nunciis prefati domini Ducis et Communis Veneciarum ad hec et alia exercenda specialiter constitutis, ut constat instrumento syndicatus eorum scripto manu Johannis Plumacii Imperiali auctoritate Notarii et Ducatus Veneciarum scribe, suprascriptis anno et indiccione, die vero septimo mensis Octobris ibi, a me Notario infrascripto viso et lecto, recipientibus nominibus quibus supra, per Aquilianam stipulacionem et acceptilacionem legitime subsecutam fecit finem, remissionem, quietacionem, et pactum de ulterius non petendo castrum Cathari predictum, et de omni eo, et toto eo, quod prefata Majestas Hungarie petere vellet, seu posset causa et occasione castri Cathari supradicti. Quam quidem contentacionem, finem et remissionem, et omnia et singula suprascripta prelibatus dominus Rex per se et successores suos promisit supra scriptis syndicis et procuratoribus domini Ducis et Communis Veneciarum stipulantibus et recipientibus nominibus, quibus supra, attendere et observare, et non contrafacere vel venire aliqua ratione vel causa de jure vel de facto sub pena duppli damni, et interesse, et sub obligacione bonorum Regie Majestatis Hungarie mobilium, presencium et futurorum. Actum in Regali castro in Diosgeur in quadam camera ipsius castri penes stupam parvam, presentibus venerabilibus viris dominis Georgio Bocinensi, Nicolao Chazmensi Ecclesiarum Prepositis, magnificis viris dominis Georgio Bubech Magistro Thavernicorum Reginalium, Emerico Bubech Regnorum Dalmacie et

Chroacie Bano, testibus ad predicta vocatis et rogatis, et aliis pluribus.

Ego Galvanus quondam ser Bartholomei de Castrobaldo Civis Patavus, publicus et Imperiali auctoritate Notarius ac Judex ordinarius et prefati domini Episcopi Quinque-Ecclesiarum scriba, omnibus premissis interfui, et per prefatum dominum Regem requisitus ea fideliter scripsi et in hanc formam publicam redegi sub meis signo et nomine consuetis.

(A „*Liber Pactorum*“ című velencei államkönyv VI. kötetéből 92. l.)

15. I. Lajos magyar király megbízása Miklós pécsi és Pál zágrábi püspökök számára, hogy a velencei követekkel tárgyaljanak. Diosgyőr 1381.

Ludovicus Dei gracia Rex Hungarie etc. Fidelis nobis dilecte. Litteras vestras recepimus, et earum contenta intelleximus. Ad quas vobis respondemus, quod vos et dominus Valentinus Episcopus Quinque-Ecclesiarum bene scitis nostram voluntatem et intencionem; et prout processistis in factis nostris, sic habita deliberacione matura inter vos, et facta collacione cum domino D. Cardinali Strigoniensi et aliis Baronibus nostris concludatis facto in eodem, secundum quod conspicietis cedere nostro honori. Date in Diosgyeur in festo Beati Nicolai Episcopi et confessoris.

Kivül: Fideli nostro dilecto, venerabili in Christo patri, domino Paulo Episcopo Ecclesie Zagrabiensis.

(A velencei *Copia de Commemoriali*-ből VIII. köt. 113. lev.)

16. I. Lajos magyar király Bébek Imre dalmát és horvát bának meghagyja, hogy a velencei köztársaság emberei iránt ezen túl barátsággal legyen. 1381.

Ludovicus Dei gracia Rex Hungarie etc. fidelibus suis magnifico viro Emerico Bubek Regnorum nostrorum Dalmacie et Croacie Bano vel suas vices gerentibus, item Comitibus, Rectoribus, Consiliis et Communitatibus Ciuitatum et Insula-

rum Dalmatarum salutem et gratiam. Quia ad presens cum magnifico domino Andrea Contareno Duce, nec non nobilibus et sapientibus viris Communi Veneciarum, amicis nostris carissimis ad pacis et unionis deuenimus amenitatem; ideo volumus, et fidelitati vestre damus in mandatis, quatenus visis presentibus omnes et singulos homines et subditos dictorum domini Ducis et Communis Veneciarum amicabiliter, et prout decet subiectos amicorum nostrorum pertractetis, et cum eis conuersemini secundum formam ipsorum pacis et pactorum. Datum etc. (1381.)

(A velencei *Copia de Commemoriali*-ból VIII. köt. 113. lev.)

17. I. Lajos magyar király Bebek Imre dalmát és horvát bának meghagyja, hogy a velencei köztársaság embereinek a tőlök elfoglalt földek vissza adattassanak. 1281.

Ludouicus Dei gracia Rex Hungarie etc. fidelibus suis, magnifico viro Emerico Bubeke Regnorum nostrorum Dalmacie et Croacie Bano, vel suas vices gerentibus; item Comitibus, Rectoribus, Consiliis et Communitatibus Ciuitatum et Insularum Dalmatarum salutem et gratiam. Magnificus dominus Andreas Contareno Dux, ac nobiles et sapientes viri Commune Veneciarum, missis nobilibus et sapientibus viris Leonardo Dandulo et Fantino Georgio militibus, ambaxiatoribus eorum, nostri ad conspectum, significaverunt nostre Majestati, quomodo durante pristina guerra cum eisdem domino Duce et Communi Veneciarum habita, in qua Deo volente ad pacis venimus conclusionem, nonnulli homines tam Dalmatini, quam extranei, possessiones, terras, domos, vineas et alia bona occupassent, et diversis acquisitionibus et coloribus pro se vendicassent, cum tamen ex forma pacis et pactorum jam utrobiquo initorum, omnia tempore dicte guerre occupata deberent hinc inde restituti, remitti et resignari. Eapropter fidelitati vestre damus in mandatis, quatenus visis presentibus omnes et singulas possessiones, terras, domos et vineas, et alia queque bona ipsorum Venetorum, pristina guerra astante per quoscunque nostros fideles occasione dicte guerre occupata, usurpata et vendicata juxta formam dictorum pacis et pac-

torum eisdem reddatis, restituatis et resignetis ac remittatis; dummodo versa vice fidelibus nostris, subditis et incolis Regnorum nostrorum super occupatis, vendicatis et alienatis de bonis in territorio Venetorum habitis similis fiat restitutionis evidens equalitas et condigna. Et aliud nullatenus facere audeatis nostre grecie sub obtentu. Datum stb. (1381).

(A velencei *Copia de Commemoriali*-ből VIII. köt. 114. lev.)

18. I. Lajos magyar király Bebek Imre dalmát és horvát bának meghagyja, hogy pénzbéli követeléseik tekintetében a velencei hitelezőknek elégtétel történjék 1381.

Ludovicus Dei gracia Rex Hungarie etc. fidelibus suis magnifico viro Emerico Bubek Regnorum nostrorum Dalmacie et Croacie Bano vel suas vices gerentibus; item Comitibus, Rectoribus, Consiliis et Communitatibus Ciuitatum et Insularum salutem et gratiam. Magnificus dominus Andreas Contarino Dux, ac nobiles et sapientes viri, Commune Veneciarum missis nobilibus et sapientibus viris Leonardo Dandulo et Fantino Georgio militibus, ambaxiatoribus eorum nostri ad conspectum, significarunt Maiestati nostre, quod nonnulli nobiles, ciues et alterius status ipsius Regni nostri Dalmacie homines quam pluribus subditis eorundem domini Ducis et Communis Veneciarum plerumque in aliquibus et magnis summis pecuniarum debitorie obligarentur, de quibus racione pristinae guerre, in qua annuente Domino feliciter deuenimus ad pacis vnionem, ipsis respondere non curarent; cum tamen vigore pacis et pactorum vtrobique initorum hinc inde debita vniuersa deberent refundi, resarciri et persolui. Idcirca vestre fidelitati damus in mandatis, quatenus visis statim presentibus, ex parte omnium illorum nobilium, ciuium, insulanorum, ignobilium et aliorum quorumcunque Dalmatinorum, quos iidem subditi Venetorum debitores sibi fore ascribunt et asserunt, eis et singulis eorum iuxta formam dictorum pacis et pactorum supernominatorum debitum merum, plenum, iustum et indilatatum diligenti exhibeatis fauore, odio et amore quibusuia semotis, dummodo fidelibus nostris subditis et incolis Regnorum nostrorum de debitis, quibus Veneti sibi obligantur, equa-

lis fiat iusticie impensio reciproca vice. Aliud igitur non factu-
ri gracie nostre sub obtutu. Datum stb. (1381).

(A velencei „*Copia de Commemorali*“ból VIII. kös. 114 és 115. lev.)

*19. I. Lajos magyar király utasítása István titkára és ítélőmes-
ter számára, kit követül küld Velenczébe. Diosgyőr 1381.
december 30.*

Primo laudabilem et amicabilem Regie Maiestatis salu-
tacionem offerat Magnifico et potenti domino Duci, Consilio
et Communitati Veneciarum amicis suis, et eo honore, quo
debet.

Secundo dicat, quomodo ipse dominus Rex de amicicia
inter ipsos utrumque ex novorum pactuum unione contracta
indubius manet, firmus stat et confisus minime hesitans, quin
ipsi Veneti amici sui ad complacencias eidem domino Regi
exhibendas benevolos et gratos se offerant in his signanter,
que amicie sunt et hononis; quod vice reciproca ab eodem do-
mino Rege sperare habent indubitantes. Verum quia memora-
tus dominus Rex Magnifico domino Paduano, communi amico,
sit in quinquaginta mille vel paulo plus florenorum summa
obligatus, de quibus eidem satisfacere omnino dispositus ha-
betur; considerans, quod ipse Paduanus certa pecuniarum
quantitate obligatus existat eisdem Venetis; Veneti autem do-
mino Regi singulis annis in festo Beati Regis Stephani septem
mille ducatorum solvere sunt astricti, ut pacta demonstrant;
ideo petit ipse dominus Rex, quatenus Dux, Consilium et Com-
mune Veneciarum septem annorum solucionem in antea fienda,
que summam faceret quadraginta novem millium ducato-
rum, nonine hujusmodi solucionis debende Domino Padue in
sua solucione Venetis fienda, defalcare velint contemplacione
domini Regis. Super quibus septem annorum integre revolvendo-
rum solucione ipse dominus Rex eisdem Venetis quietan-
cias dabit sufficientes; subjungendo, quod expletis et termi-
natis hujusmodi annis ad solucionem deinde faciendam, prout
in pactis continetur, sint adstricti et alligati in premissis et
omni dicto domino Regi gratam complacenciam et sinceram
amiciciam ostendent. Ceterum hujusmodi quietacionum litte-

ras dominus Rex eisdem transmittet ad Venecias in termino eis placido et convenienti, et si consencient in hoc Regie Majestati extunc Domino Padue non velint instare de tanta pecunia solvenda ipsis et eorum Communitati. Datum in Diosgueur penultimo die mensis Decembris anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo.

(A *Copia de Commemoriali* című államkönyv VIII. kötetéből 112. l.)

20. *Erre a velencei nagytanács határozata 1381. (velencei számításához képest; a mi számításunk szerint 1382.) január 30-án.*

Capta. Cum Serenissimus dominus Rex Hungarie per Secretarium Prothonotarium suum Stephanum cum suis litteris credulitatis nobis exponi fecerit ambaxiatam suam in hac forma, videlicet:

Quia ipse dominus Rex est Magnifico domino Padue obligatus in quinquaginta mille florenis vel paulo plus, de quibus dominus Rex ipse est omnino dispositus satisfacere ipsi Domino Padue; considerans ipse dominus Rex, quod Dominus Padue est nobis obligatus in certa pecuniarum quantitate per formam pacis, et quod nos et Commune nostrum Veneciarum sumus obligati ipsi domino Regi singulis annis in festo Sancti Stephani solvere ducatos septem mille, sicut in pactorum et pacis forma continetur etc. Ideo requirit et petit, quod nobis placeat solucionem septem annorum in antea fiendam, que summa capiunt quadraginta novem millia ducatorum nomine huiusmodi solucionis debende per dominum Regem Domino Padue in solucione nobis et Communi nostro fienda in Veneciis per Dominum Padue difalcare pro contemplacione domini Regis, quia ipse dominus Rex nobis et Communi nostro dabit de predictis quietancias sufficientes etc. Vadit pars, quod respondeatur dicto ambaxiatori et nuncio domini Regis intellecta ambaxiata sua predicta nobis sapienter exposita, quod dispositio nostra est sincerissima et optima in complacendo Serenissimo domino Regi Hungarie in omnibus possibilibus et cum leto et bono corde; sed quantum ad factum pecunie, in qua tenetur nobis et nostro Communi Dominus Padue vigore pacis nuper celebrate, sic dicimus et est veritas: Quod primam

pagam pecunie antedictae recepimus ad terminum ordinatum et in pace contentum, scilicet de mense Octobris proxime elapsi M^o CCC^o LXXX° I^o, que pecunia sive prima paga fuit statim distributa et posita in expensis necessariis pro factis nostris; secundam vero pagam fiendam ad Pascha de mense Aprilis proximo jam cum maximis solemnitatibus, stricturis et obligationibus inrevocabilibus deputavimus multis, quibus tenemur, qui mutuarunt denarios nostro Communi in guerra proxime preterita, nec possemus eis deficere de promissis, nisi cum manifesto preiudicio et onere nostri Domini; quod sumus certissimi, quod dominus Rex nollet ullo modo. De tertia vero paga nobis fienda per Dominum Padue ad Pascha de mense Aprilis proximo usque unum annum proximum, sumus contenti ipsi Domino alacriter complacere secundum requisitionem Sue Regie Maiestatis, sicut in cedula ambaxiate continetur; que tertia et ultima paga est ducatorum septemdecim millium vel circa.

De parte	+	87.
De non	—	15.
Non sinceri	—	4.

(A *Misti című velencei államkönyv* XXXVII. kötetéből 102. l.)

21. I. *Lajos magyar király válasza, melyet követe Velenczében kijelentett. 1382.*

Primo qualiter Serenissimus Princeps dominus Ludovicus Rex Hungarie etc. pridie de mense Februarii significabat domino Duci et Communitati Veneciarum amicis suis, quomodo ipse obligabatur domino Francisco de Padua communi amico in quinquaginta millibus ducatorum vel paulo plus, ratione ejusdem mutui contracti; ipse vero dominus Rex senciens, quod idem dominus Paduanus ex pactis pacis Communitati Veneciarum certis terminis solvere habet quinquaginta millia ducatorum; ideo rogabat prefatus dominus Rex ipsam Communitatem Veneciarum amicabiliter, quatenus eadem Communitas de solutione annuali, qua ex pactis et conclusione pacis inite sibi, heredibus et successoribus suis, ac Corone Regni Hungarie singulis annis in festo Beati Stephani Regis de mense Au-

gusti, et in perpetuum septem millia ducatorum solvere sunt astricti, septem annorum solucionem dicto domino Regi faciendam, que in summa se extendit ad quadraginta novem millia ducatorum eidem Domino Paduano in solucione domini Regis facienda diffalcare placeat amore Regie Majestatis. Ad quem passum Regi sic responderunt per litteras bullatas, videlicet, quod libentissime complacuissent dicto Regi in premissis et in toto; sed quia ipse dominus Paduanus primam pagam persolverat; et secundam pagam per ipsum de mense Aprilis modo preteriti faciendam certi cives Veneciarum sub firmis condicionibus promiserant et diviserant, quam honore ipsorum salvo revocare non valebant, et de hoc impossibilitas eos redderet excusatos. Sed de tertia et ultima paga, quam ipse Dominus Paduanus dicte Communitati Veneciarum facere haberet, in summa videlicet sedecim millium sexcentorum sexaginta sex ducatorum et duabus terciis de ducato, eidem domino Regi ad racionem solucionis annorum eidem faciende volentes animo alacri complacere; imo id ipsum liberaliter obtulerunt, prout eorum littere bullate, que hic habentur, clare testantur. Que summa ducatorum se extendit ad annos, videlicet septem millium ducatorum, Domini millesimum trecentessimum tertium; item residua duo millia sexcenta sexaginta sex ducati et due tercię de ducato pro parte aliqualis solucionis sunt pro anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo quarto.

Quam oblacionem Rex prefatus animo gratanti accepit et acceptat, et de tam amicabili oblacione domino Duci et Communitati Veneciarum amicis suis, refert graciaram acciones, dispositus eisdem grate vicissim in his, que amiciciam et honorem respiciunt, complacere.

Et super premissa oblacione, videlicet sedecim millium sexcentorum sexaginta sex ducatorum et duarum terciarum de ducato littere domini Regis quietacionis et absolucionis, prout petere possunt in litteris Ducalibus bullatis, hic habentur et exhibebuntur sufficientes. Item verum, quia hujusmodi solucio sedecim millium sexcentorum sexaginta sex ducatorum et duarum terciarum de ducato se extendunt ad duorum annorum soluciones et partem solucionis anni ex tunc sequentis; videtur dicto domino Regi magis clarum fore, ut sibi complaceant

in tribus annis sese immediate sequentibus, videlicet de secunda solutione septem millium ducatorum pro anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo; item de tertia solutione pro anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo tercio; item de quantitate solutionis pro anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo quarto, ne unus predictorum annorum in solutione dividatur, petit ipse dominum Rex, quatenus condescendant sibi ad dictos tres annos, que faciunt summam viginti unius millium ducatorum. Ex quibus millibus Dominus Paduanus difalcat ultimam eis faciendam, et de residuo eidem Domino Paduano satisfaciant in anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo quarto nomine domini Regis; et de hujusmodi satisfaccione velint ipsum Paduanum certificare.

Item ubi ipsa Communitas volet complacere domino Regi ad tres annos, ut premittitur, de quo ipse Rex non affidat, sed potius sperat, extunc velint attendere amicabiliter ad ea concludenda, que obtulerant per litteras bullatas eorum, et ipsum Paduanum habere quietum et absolutum de ultima paga eis facienda per litteras, ut moris est.

Item tam super prima oblacione difficcationis page Domino Padue fiende juxta oblacionem domino Regi factam, quam etiam super petitione et absolucione trium annorum per dominum Regem petitorum, littere Regie Majestatis habentur sufficientes et idonee, que in specie, quando placebit, exhibebuntur.

Item petit dominus Rex, quatenus velint ipsum per litteras eorum certificare de integritate corporis Sancti Pauli primi heremite. Nam in una manu dicti corporis tres digiti non habentur.

Super premissis dignentur facere responsum domino Regi amico eorum, quod eis videbitur et mihi Regio ambaxiatori.

(A *Copia de Commemoriali* czímű velencei államkönyv VIII. kötetéből. 138.1.)

22. I. Lajos magyar király levele a velencei köztársasághoz Tenedosra nézve a turíni békekötése tárgyában. Budán, 1382. martius 21-kén.

Carissimi Amici. Ex litteris vestris nobis oblatis sane colligimus, quomodo Johannes Mudatio Baiulus et Capitaneus vester de Tenedo ipsum locum Tenedi juxta vestra promissa et formam pacis firmatam ambaxiatoribus Magnifici domini Comitis Sabaudie minime curaverit assignare, sed ductu nequam spiritu ipsum locum Tenedi contra proprium juramentum et fidelitatis vinculum vobis debitum in suum dominium usurpavit, de quo immensam displicenciam et cordialem suppressissetis dolorem etc. Super quo Amicicie vestre vobis plurimum clare respondemus: Quod omni dubio semoto non hesitamus id, quod per dictum Capitaneum in facto Thenedi accidit contra formam pacis, non immerito inducit nobis materiam displicencie et doloris; ac revera credimus talia non de vestro animo processisse, cum semper firmi et constantes soliti estis manere et stare in pactis et promissionibus vestris. Subjungentes vobis cedi ad honorem, omnia ea, que in pactis firmata habentur, duci debitum ad effectum. Date Bude XXI. mensis Marcii M^o CCC^o LXXX° secundo.

Ludovicus Dei gracia Hungarie, Polonie, Dalmacie etc. Rex.

(A *Copia de Commemoriali* című velencei államkönyv VIII. kötetéből 120. lev. Ugyanazon értelmű levelet intéztek a velencei köztársasághoz a „Priores Arcium et Vexilliferi Justicie Populi et Communis Florencie“, Carrarai Ferencz, a genuai doge és az aquilejai patriarcha. U. o. 119—121. lev.)

23. I. Lajos magyar király nyugtatványa, hogy a velencei köztársaság a neki az 1382. 1283. és 1384. évekre járó külön 7000, összesen 21,000 aranyt meghagyásából Carrarai Ferencznek paduai fejedelemnek fizette. Budán 1382. aprilis 1-jén *)

Nos Ludovicus Dei gracia Hungarie stb. Rex stb. notum facimus universis presentes litteras inspecturis pro nobis,

---

*) A velencei köztársaság ezen adót 1399-ig fizette. L. értekezésemet: *Története azon hétezer aranynyi adónak, melyet az 1381-ki turíni békekötésnél fogva a velencei köztársaság a magyar koronának évenként fizet-*

heredibus et successoribus nostris publice recognoscentes, quod Illustris et Magnificus dominus Andreas Contareno Dux, Consilium et Communitas Veneciarum, amici carissimi nostri ac Regni Hungarie perpetui, debitores annis singulis in septem millibus ducatorum boni auri justique ponderis in festo Beati Stephani Regis in singulo mense Augusti nobis, heredibus et successoribus nostris persolvendis obligati, juxta formam pactorum pacis hinc inde vigentis initorum pro tribus annis, videlicet pro secunda solutione septem millium ducatorum nostre Majestati per ipsos fienda in festo Beati Stephani Regis de mense Augusti proximo venturo anno Domini millesimo tercentesimo octuagesimo secundo; item de tertia solutione septem millium ducatorum similiter fienda in dicto festo de mense Augusti de millesimo trecentesimo octuagesimo tercio; item de quarta solutione septem millium ducatorum in eodem festo Beati Stephani Regis de mense Augusti fienda de millesimo tercentesimo octuagesimo quarto; que quidem tres solutiones dictorum trium annorum ascendunt summam viginti unius millium ducatorum boni auri et justis ponderis. Que quidem viginti unum millia ducatorum in nostris, heredum et successorum nostrorum personis Magnifico et potenti domino Francisco de Carraria Seniori, Domino Padue, amico communi, vice et nostrorum nomine recipienti et in compensam aliqualem debiti, quo nos eidem sumus debitorie obligati, acceptanti dederunt et plenarie satisfecerunt de iisdem. Super quidem quibus viginti uno millibus ducatorum auri vice et nomine nostris per prefatum Dominum Padue in compensam aliqualem debiti sui receptorum et integre habitorum memoratos dominum Andream Contareno Ducem, Consilium et Communitatem Veneciarum in nostra, heredum et successorum nostrorum personis quietamus, absolvimus, liberamus, et reddimus pro dictis tribus solutionibus, ut supra, expeditos; spondentes pro nobis, heredibus et successoribus nostris predictis bona fide, absque omni dolo et fraude prefatos dominum Ducem, Consilium et

---

ni köteles volt, mely a magyar akadémia 1847. december 7-ki ülésében olvastatott, az Értésítőben. Ezen történet felvilágosítására ott 55 okmányi adatot a velencei államkönyvekből állítottam össze.

Commune Veneciarum pro dictis tribus annis superius expressatis, facientibus viginti unum millia ducatorum ratione solutionis dictorum trium annorum, ut supra, nostris in personis Domino Padue facte amplius non impetere, seu ullo modo, ingenio, colore vel causa inquietare qualibet occasione et exceptione remota sub nostre Majestatis sigilli appensione testimonio litterarum; presentibus Reverendissimo in Christo patre domino Demetrio tituli Sanctorum quatuor Coronatorum Presbytero Cardinali, Governatore Metropolis Strigoniensis, Summo Cancellario Regni Hungarie, domino Nicolao de Gara ejusdem Regni Comite Palatino; nec non domino Nicolao de Zeech Judice Curie nostre Majestatis, qui hujusmodi quietacionis testes sunt pro certitudine ampliori. Data Bude primo die mensis Aprilis in predicto anno Domini M^o CCC^o LXXX° secundo.

(A *Copia de Commemoriali* czímű velencei államkönyv VIII. kötetéből 163. lev.)

24. *A velencei nagytanács határozata, midőn I. Lajos magyar király haláláról értesült.*

1382. october 7-kén.

Quia nedum utile, sed necessarium est pro bono nostro et agendorum nostrorum providere de mittendo solemnem ambaxiatam nostram in Hungariam ad Serenissimam dominam Reginam pro condolendo de morte Illustrissimi domini Regis Hungarie, et pro aliis, que huic Consilio videbuntur; vadit pars, quod in bona gracia fiant duo solemnes ambaxiatores, qui eligentur per scrupinium in hoc Consilio Rogatorum etc.

De parte -- —21

De non ——21.

Capta. Quod pro modo supersedeatur de faciendo hanc ambaxiatam, et scribatur domine Regine Hungarie et filiabus et aliis, qui videbuntur Domino, Consiliariis, Capitibus et Sapientibus Consilii vel majori parti, condolendo de morte domini Regis, et notificando eis, quod pro hac causa mittemus ad ipsam ambaxiatam nostram.

De parte —27 + 30

De non — 0

Non sinceri — 8 — 4.

1382. november 12-kén.

Ezen tárgyról ismét volt tárgyalás, melynek folytán „quia sincerum propositum et optimam intencionem nostram per litteras plenimode exprimere non valemus, deliberavimus ad Excellenciam Reginalem nostram solemnem transmittere ambaxiatam stb. eligantur per scrutinium in isto Consilio duo ambaxiatores“. Azonban többen választatván, a követséget el nem vállalták.

1382. december 3-kán.

A választás ismételtetvén Morosini Pál és Bragadin Péter választattak a magyar királynéhoz követekül.

(A *Misti* című velencei államkönyvből. XXXVII. köt. 235., 243. és 252. lev.)

25. *Azon követek utasítása, kiket a velencei köztársaság I. Lajos magyar király halála után Mária királynéhoz küldött.*

1382. (1383.) február 4-kén.

Nos Antonius Venerio stb. Committimus vobis nobilibus viris Paulo Mauroceno et Petro Bragadino dilectis civibus et nobilibus nostris, quod cum nostris litteris credulitatis, quas vobis fieri fecimus comparere debeatis coram Serenissimis et Excellentissimis dominabus Reginis Hungarie cum illo bono ordine, qui videbitur sapientie vestre; quibus facta reverencia et salutacione, sicut convenit pro honore nostri Dominii, exponere debeatis, quod cum maxima cordis amaritudine, sicut alias scripsimus Excellencie Sue, intelleximus de obitu felicissime et recolende memorie Serenissimi et Excellentissimi domini Ludovici olim Regis Hungarie, de quo teste Deo, cui cuncta sunt cognita, dolorem maximum et displicenciam singularem sensimus et sentimus in intimis nostris, tum ob dampnum inextimabile toti Christianitati exinde secutum, tum ob intrinsicam affectionem, quam gerebamus et gerere intendebamus in posterum Sue Regie Majestati, utendo his et aliis verbis, que vobis utilia videbuntur.

Subsequenter exponetis, quod de promocione et coronacione Serenissimarum et Excellentissimarum dominarum Reginarum Hungarie, et bono statu et salute earum recepimus et recipimus in cordis nostri (így) maximam leticiam et consola-

cionem, supplicantes humiliter Summo Creatori, a quo bona cuncta procedunt, quod dignetur Serenissimas et Excellentissimas Reginales personas suas in bono et pacifico statu per longissima tempora feliciter conservare, ad laudem ipsius creatoris nostri, consolacionem nostram et omnium amicorum; utendo eciam circa hoc hiis et aliis verbis, que sapientie vestre utilia videbuntur.

Ultimo debeatis offerre ipsis Serenissimis et Excellentissimis dominabus Reginis nos et Commune nostrum leta mente paratos ad sua beneplacita et honores cum omnibus verbis amoris et dileccionis, sicut convenit pro honore nostri Dominii.

Et si per Serenissimas dominas Reginas Hungarie vel aliquam earum, vel Barones suos, vel alias personas tangerentur vel moverentur vobis aliqua verba notabilia, que tangerent honorem et statum nostri Dominii, tunc relinquimus in libertate vestra, confidentes plenissime de personis vestris, respondendi per verba generalia, ut vobis videbitur pro honore et bono nostri Dominii, et trahendi quicquid poteritis de earum intencione. Et si res videbitur vobis notabilis, et cum honore et bono nostri Dominii, quod sit in libertate vestra scribendi et expectandi nostrum mandatum, mittendo nobis ordinate omnia, que traxeritis pro nostra informacione. Si vero non tangerentur et non viderentur vobis notabilia, ut est dictum, tunc, accepto honorabili comteatu a Serenissimis et Excellentissimis dominabus Reginis et Baronibus et omnibus aliis, qui vobis videbuntur pro honore nostri Dominii, Venecias redeatis de omnibus plenissime informati.

Fecimus ad habundantem cautelam vobis fieri litteras credulitatis in personis vestris Serenissime et Excellentissime domine Elisabeth Regine Hungarie; item litteras credulitatis Serenissime et Excellentissime domine Marie Regine Hungarie; et litteras ambabus Reginis predictis insimul; et alias litteras alteri filie quondam domini Regis Hungarie, quas litteras et quamlibet earum, illas, que vobis videbuntur, presentare debeatis cum illo ordine, qui vobis videbitur pro utilitate et bono agendorum nostrorum.

Item fecimus vobis fieri multas alias litteras credulitatis

multis aliis Prelatis et Baronibus de inde, de quibus disponatis et faciatis in presentando eas et quamlibet earum sicut sapientie vestre utilius et melius apparebit, utendo omnibus predictis Prelatis et Baronibus his et aliis illis verbis generalibus amoris et dilectionis, que vobis pro honore nostri Domini utilia videbuntur.

Et tenemini hinc vobiscum quatuor famulos pro quolibet, unum Notarium Curie cum uno famulo, duos regacios pro quolibet, unum expensatorem, unum cochum et unum merschalcum inter ambos. Et potestis expendere in omnibus expensis quomodocunque occurrentibus pro vobis et tota familia vestra ducatos sex in die pro quolibet, exceptis scortis et nabilis navigiorum.

Item concedimus vobis, quod debeatis ultra predicta habere unum interpretem, et tres saumas, et quod expense dicti interpretis et saumarum sint ultra dictas expensas vobis limitatas.

Jurastis etc. Data etc. VIII°. Februar.

(A *Misti című velencei államkönyv XXXVIII. kötetéből 6. lev.*)

26. Maria és Erzsébet magyar királynék Györgyöt boszniai püspököt követül küldik Velenczébe, kinek jelenlétében a velencei doge és annak tanácsa a turáni békességet esküvel megerősítsék. Budán 1383 april 25-kén.

Nos Maria Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Chroacie, etc. nec non Elisabeth eadem gracia Hungarie, Polonie, Dalmacie etc. Regine recognoscimus et notum facimus universis presentes inspecturis, quod nos de circumspeccione fidei et constantis virtutis, industria ac prudencie legalitate fidelis nostri devoti venerabilis is Christo patris domini Georgii Episcopi Ecclesie Bosnensis presumptionem et confidenciam indubiam obtinentes, de Prelatorum, et Baronum nostrorum matura deliberacione, degestoque consilio, ex certa nostra sciencia fecimus eundem dominum Episcopum, constituivimus (így) et creavimus, ac facimus, instituimus et creamus nostrum verum, certum, legitimum et indubitatum procuratorem ac syndicum specialem ad audiendum, ascultandum et recipiendum juramentum ab Inclito domino Antonio Venerio Duce,

ac Communi Civitatis Veneciarum, quod idem juxta formam compositionis et pactorum inter olim Serenissimum Principem dominum Lodovicum Dei gracia Regem predictorum Regnorum, genitorum et consortem nostrum carissimum felicis memorie et suos successores ab una, parte vero ex altera dominum Ducem et Commune Veneciarum initorum et contractorum, prout series certarum litterarum, de et super hoc confectarum declarat et exprimit de observandis, ratificandis, et approbandis eisdem compositionibus, et pactis in dictis litteris seriose expressatis tempore creacionis novi Ducis nostre Majestatis facere tenentur, et generaliter et specialiter omnia et singula facienda, que verus et legitimus procurator et negotiorum gestor, ac homo ad hoc specialiter deputatus facere debet atque potest, circa dumtaxat premissa, et que nos facere deberemus, et possemus, si personaliter interessemus, promittentes seu spondentes bona fide et absque omni dolo ratum, gratum et firmum tenere et habere nunc et semper, que ipse dominus Georgius Episcopus, procurator et syndicus noster specialis vice et nostris nominibus acceptabit, ordinabit ac disponet in premissis. Et in hujus rei testimonium atque robur evidens presentes propter absenciam majorum sigillorum nostrorum appensione sigillorum nostrorum secretorum fecimus communiri. Datum et actum Bude XXV. die mensis Aprilis anno Domini millesimo tercentesimo octuagesimo tercio.

(A *Liber Pactorum* című velencei államkönyv IV. kötetéből 97. l.)

27. *A velencei nagy-tanács végzése a köztársaság Magyarországból visszatért követeknek jelentésének folytán. 1383. Május 4-dikén.*

Capta. Cum ambaxiatores nostri, qui nuper redierunt de partibus Hungarie, inter alia dixerint nobis, quod domini Episcopus Segne, Magnus Comes et Vayvoda habuerunt eis facere mencionem de liga, que multum placeret eis inter Reginallem Majestatem Hungarie, et nos ac Commune nostrum, quibus dominis nostri ambaxiatores fecerunt responsionem, quod non habebant mandatum nec libertatem a nobis super dicto facto, sed quod bene nobis referrent nobis verba predicta, et pro honore et statu nostri Domini faciat non despiciere ista verba; vadit pars, quod committatur nostris ambaxiatoribus,

quod debeant solum ex parte sua, et monstrando, quod scribant a se ipsis, respondere predictis dominis Episcopo Segne, Magno Comiti et Vayvode, quod applicatis ipsis in Venecias, fuerunt ad conspectum nostri Dominii, et exposuerunt nobis verba predicta eis dicta per eos, et quod dominatio nostra ea audivit placibiliter et benigne, et per ea, que possunt comprehendere, posset teneri modus, qui esset causa bone fraternitatis inter partes.

De non ———24

Non sinceri ———11

Alii ———de parte.

(A *Misti* című velencei államkönyv XXXVIII. kötetéből 45. l.)

28. *A velencei doge és annak tanácsa Mária és Erzsébet magyar királynék követének jelenlétében a turíni békességet esküvel erősítik meg. Velenczébe.*

1383. május 15-kén

In Christi nomine Amen. Anno Nativitatis ejusdem millesimo tercentesimo octuagesimo tercio indiccione sexta, die quinta decima mensis Maji. Cum in instrumento pacis, pactorum et convencionum factorum et firmatorum per Reverendos in Christo patres dominum Valentinum Quinque-Ecclesiarum, Decretorum Doctorem, et Paulum Zagrabiensem Episcopos, tunc procuratores, actores, nuncios et legatos pie memorie Serenissimi et Excellentissimi Principis et domini Ludovici Dei gracia Hungarie, Polouie, Dalmacie, Chroacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Bulgarie, Comanieque Regis, Principis Salernitani et Honoris Montis Sancti Angeli Domini, nomine et vice prefati quondam domini Regis ex una parte, ac nobiles et sapientes viros dominos Zachariam Contareno, Johannem Gradonico et Michaellem Mauroceno, Procuratorem Ecclesie Sancti Marci, cives Veneciarum syndicos, procuratores, actores, et nuncios speciales Inclite memorie domini Andree Contareno Illustris Veneciarum Ducis, Consiliorum et Communis Veneciarum, anno Domini millesimo tercentesimo octuagesimo primo indiccione quarta, die Jovis octavo mensis Augusti, in castro Taurini, de cujus quidem pacis instrumentis conficiendis ejusdem tenoris fuerunt rogati Notarii infrascripti, videlicet Johan-

nes Ravaysii Secretarius Illustris domini Comitis Sabaudie, Antonius de Credencia Notarius Januensis, Bandinus filius Angeli Notarii de Bragis Notarius Paduanus, Galuanus quondam ser Bartholomei de Castrobaldo Notarius Reverendi patris domini Episcopi Quinque-Ecclesiarum, Antonius quondam Nicolai olim ser Guarnerii de Sonumbergo Notarius Furlanorum, et Bon Johannes de Brisariis Notarius Ducalis Dominacionis Veneciarum, inter cetera in effectu contineatur, quod omnes Duces Veneciarum, qui pro tempore erunt cum eorum consilio habente omnimodam potestatem, in quo debeant adesse ipse dominus Dux, sex Consilarii sui, tria Capita de Quadraginta, Sapientes dicti Consilii, Consilarii de Quadraginta, Consilium Rogatorum, et Consilium Adjuncte, nomine Communis Veneciarum semper et quandocunque ad requisicionem Serenissime Majestatis Hungarie, et successorum ejus teneantur semel tantum pro quolibet Duce prestare juramentum corporaliter et expresse de observando pacem predictam et omnia et singula in instrumentis ipsius pacis contenta; et versa vice prefata Serenissima Majestas Hungarie, et singuli ejus in posterum successores similiter teneantur de observancia tocius pacis dicte et transaccionis et omnium contentorum in ea corporaliter jurare pro quolibet Rege semel tantum. Idcirco Excelsus et Inclitus dominus dominus Antonius Venerio Dux Veneciarum una cum suo Consilio habente omnimodam potestatem, in quo affuerunt sex sui Consilii, videlicet nobiles et sapientes viri domini Johannes Bembo, Johannes Storlato, Candianus Barbaro, Johannes Barbo, Dominicus Bono, et Remigius Superancio, et tria Capita de Quadraginta, scilicet nobiles viri domini Daniel Dandulo, Johannes Contareno, et Johannes Capello, ac quinque Sapientes Consilii, scilicet nobiles et sapientes viri domini Leonardus Dandulo Miles, Johannes Gradonico Procurator Ecclesie Sancti Marci, Carolus Geno, Petrus Aymo, et Donatus Truno, et omnes et singuli de Consilio Quadraginta, de Consilio Rogatorum et de Consilio Adjuncte; volentes et intendentes dictam pacem et omnia et singula in instrumentis ipsius pacis contenta plenissime et inviolabiliter observare, sequentes formam predicti capituli de dicto juramento prestando in presencia et ad requisicionem

venerabilis in Christo patris domini Georgii Episcopi Ecclesie Bosnensis, procuratoris et syndici Serenissimarum et Excellentissimarum dominarum Marie Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Chroacie etc., nec non Elisabet Hungarie, Polonie, Dalmacie, etc., Reginarum ad infrascripta specialiter constituti, ut constat patentibus litteris prefatarum Serenissimarum dominarum datis Bude XXV° die mensis Aprilis anno Domini millesimo tercentesimo octuagesimo tercio, et appositione sigillorum secretorum predictarum Excellentissimarum Reginarum munitis, a me Notario infrascripto visarum et lectarum, quarum litterarum tenor inferius est insertus, corporaliter tactis scripturis juraverunt ad Sancta Dei Evangelia predictam pacem, et omnia et singula capitula, pacta, et convenciones, ac remissiones, et omnia et singula in instrumento dicte pacis contenta attendere et observare, ac attendi et observari facere absque excepcione vel dolo in pena, et sub pena contenta in contractibus pacis predicte et sub obligatione bonorum omnium Communis Veneciarum; renunciantes super omnibus et singulis suprascriptis excepcioni doli mali et in factum, condiccioni sine causa vel ex injusta causa, fori privilegio, et omnibus juribus civilibus, canonicis et municipalibus, quibus possent contra predicta, vel aliquod predictorum quomodolibet se tueri. Tenor autem litterarum Reginalium predictarum talis est, videlicet: Nos Maria Dei gr. Hung. stb. (mint fenebb 26. sz. a.) De predictis autem omnibus et singulis rogatus fui ego Guilielmus de Vincenciis Notarius infrascriptus conficere unum et plura ejusdem tenoris et consonancie publica instrumenta. Actum Veneciis in Ducali Palacio presentibus nobili et circumspecto viro domino Raphayno de Caresinis honorabili Cancellario Communis Veneciarum, ac providis viris ser Johanne Vido, ser Petro de Quadraginta, ser Nicoletto del Camino, et ser Guilielmo de Clarutis Notariis Ducatus Veneciarum testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis, et aliis.

Ego Guilielmus de Vincenciis stb.

(*A Liber Pactorum* ezímű velencei államkönyv VI. köt. 56. és 96. lev.)

29. *A velencei nagy-tanács Dandulo Saraczent választja követnek Magyarországra, kinek jelenlétében I. Mária magyar királyné a turíni békekötést esküvel megerősítse.*

1383. május 23-kán.

Capta. „Quod pro accipiendo sacramentum Reginalis Majestatis Hungarie secundum formam pacis, sicut acceptum fuit a nostro Dominio hic in Veneciis per ipsum dominum Episcopum Hungarum in bona gracia pro dicto facto et aliis, sicut videbitur isti Consilio, eligatur unus ambaxiator solemnus per scrutinium in hoc Consilio“ stb.

1383. június 19-kén.

„Considerato quantum negocia, pro quibus debet mitti ambaxiata ad partes Hungarie sint magna et ardua“, stb. a követ választása elhatároztatik, s „Saracenus Dandulo“ választatik meg.

(A *Misti* című velencei államkönyv XXXVIII. köt. 84. lev.)

30. *A velencei nagy-tanács Dandulo Saraczent küldi Magyarországra, hogy annak jelenlétében Mária és Erzsébet magyar királynék a turíni békességet esküvel erősítsék meg. Velenczében*

1383. július 6-kán.

In Christi nomine Amen. Anno Nativitatis ejusdem millesimo tercentesimo octuagesimo tercio, indiccione sexta, die sexto mensis Julii, Illustris et Excelsus dominus dominus Antonius Venerio Dei gracia Dux Veneciarum una cum suis Consiliis, Minori Rogatorum, Quadraginta et Zonte, ad infrascripta et alia plenissimam libertatem habentibus, et pro infrascriptis exercendis ad sonum campane et voce preconia vocatis et congregatis; et ipsa Consilia una cum ipso domino Duce, unanimiter et concorditer nemine discrepante pro se et successoribus suis, ac nomine et vice Communis Veneciarum omnibus modis, juribus, formis et causis, quibus melius potuerunt, fecerunt, constituerunt, creaverunt et ordinaverunt suum et dicti Communis Veneciarum syndicum, actorem, procuratorem legitimum et negociorum gestorem, et quicquid amplius et effica-

cius esse et dici potest, nobilem et sapientem virum dominum Saracenum Dandulo, honorabilem civem Veneciarum, ambaxiatorem ad Serenissimas Majestates Hungarie absentem tamquam presentem in omnibus eorum et dicti Communis Veneciarum litibus, controversiis et querelis civilibus et criminalibus, presentibus et futuris, et specialiter ad comparandum pro eis et eorum nomine ad presenciam Serenissimarum et Excellentissimarum dominarum dominarum Marie Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Chroacie etc. nec non Elisabeth eadem Dei gracia Hungarie, Polonie, Dalmacie etc. Illustrium Reginarum, et ad audiendum et ascultandum et recipiendum a Majestatibus prefatarum dominarum Reginarum et utriusque earum corporaliter juramentum, quod prefate domine Regine et utraque earum juxta formam pacis, compositionis et pactorum inter olim Serenissimum et Excellentissimum Principem, dominum Ludovicum Dei gracia Regem, predictarum dominarum Reginarum genitorem et consortem Illustrissimum felicis memorie, et successores suos ab una parte, et prelibatum dominum Ducem et Commune Veneciarum initorum et contractorum, prout series instrumentorum de et super hoc confectorum declarat et exprimit, de observandis, ratificandis et approbandis eisdem compositionibus et pactis in dictis instrumentis seriose expressatis singuli successores prefati domini Ludovici olim Illustrissimi Regis prestare tenentur pro quolibet Rege semel tantum, cartas, instrumenta et litteras de prestacione dicti juramenti obtinendum et recipiendum; et generaliter ad omnia alia et singula faciendum, que in predictis et singulis, et dependentibus, et connexis necessaria fuerint et opportuna, et que dicto eorum syndico videbuntur, eciam si talia forent, que mandatum exigent speciale; dantes et concedentes dicto eorum syndico et procuratori in predictis et circa predicta, et in dependentibus et connexis plenum, liberum et generale mandatum, ac eciam speciale, ubi exigitur, cum plena, libera et generali administratione et potestate, ac promittentes mihi Notario infra-scripto stipulanti et recipienti nomine et vice omnium et singulorum, quorum interest vel interesse posset, se firma, rata et grata habere perpetuo et tenere, attendere et observare, ac adimplere, quecumque dictus eorum syndicus et procurator

in predictis et circa predicta, et in dependentibus et connexis duxerit facienda, et non contrafacere vel venire, sub obligatione et ypotheca omnium bonorum Communis Veneciarum mobilium et immobilium, presencium et futurorum. Actum Veneciis in Ducali palacio stb.

Ego Johannes Plumacio filius ser Bertucii de Veneciis Imperiali auctoritate Notarius et Ducatus Veneciarum scriba, premissis omnibus et singulis presens fui, eaque de mandato prefati Incliti domini Ducis scripsi rogatus.

(A *Liber Pactorum* czimü velencei államkönyv VI. kötetéből, 101. l.)

31. I. Mária és Erzsébet magyar királynék a turíni békességet esküvel erősítik meg, Budán 1383. september 5-kén.

In Christi nomine Amen. Anno Nativitatis ejusdem millesimo trecentesimo octuagesimo tercio, indiccione sexta, die quinto mensis Septembris. Cum in instrumento pacis, pactorum et conuencionum factorum et firmatorum per Reverendos in Christo patres, dominum Valentinum Quinque-Ecclesiarum Decretorum Doctorem, et Paulum Zagrabiensem Episcopos, tunc procuratores, actores, nuncios et legatos pie memorie Serenissimi et Excellentissimi Principis et domini Ludovici Dei gracia Hungarie, Polonie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Bulgarie, Cumanieque Regis, Principis Salernitani et Honoris Montis Sancti Angeli Domini, nomine et vice prefati quondam domini Regis ex vna parte; et nobiles et sapientes viros dominos Zachariam Contareno, Johannem Gradonico et Michaellem Mauroceno, Procuratorem Sancti Marci, cives Veneciarum, syndicos, procuratores, actores et nuncios speciales Inclite memorie domini Andree Contareno Illustris Veneciarum Ducis, Consiliorum et Communis Veneciarum anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indiccione quarta, die Jovis octavo mensis Augusti in castro Taurini, de cuius quidem pacis instrumentis conficiendis eiusdem tenoris fuerunt rogati Notarii infrascripti, videlicet Johannes Ravaysij Secretarius Illustris domini Comitiss

Sabaudie, Antonius de Credencia Notarius Januensis, Bandinus filius Angeli Notarii de Bragis Notarius Paduanus, Galvanus quondam ser Bartholomei de Castrobaldo Notarius Reverendi patris domini Episcopi Quinque-Ecclesiarum, Antonius quondam Nicolai olim ser Guarnerii de Sonumbergo Notarius Furlanorum, et Bon Johannes de Brisariis Notarius Ducalis Dominacionis Veneciarum, inter cetera in effectu contineatur, quod omnes Duces Veneciarum, qui pro tempore erunt cum eorum Consilio habente omnimodam potestatem, in quo debeant adesse ipse dominus Dux, et sex Consiliarii sui, tria Capita de Quadraginta, Sapientes de guerra, Consilium de Quadraginta, Consilium Rogatorum et Consilium Adjunte nomine Communis Veneciarum semper et quandocunque ad requisicionem Serenissime Majestatis Hungarie et successorum eius teneantur semel tantum pro quolibet Duce prestare juramentum corporaliter et expresse de observando pacem predictam, et omnia et singula in instrumentis ipsius pacis contenta; et viceversa prefata Serenissima Maiestas Hungarie, et singuli ejus in posterum successores similiter teneantur de observancia tocius pacis predictae et transaccionis et omnium contentorum in ea corporaliter jurare pro quolibet Rege semel tantum. Idcirco Serenissime et Excellentissime Principes, domina Maria Dei gracia Regina Hungarie, Dalmacie, Chroacie etc., et domina Elisabeth eadem Dei gracia Regina Hungarie, Polonie, Dalmacie etc. volentes et intendentes dictam pacem et omnia et singula in instrumento ipsius pacis contenta plenissime et inviolabiliter observare, sequentes formam dicti capituli de dicto juramento prestando in presencia et ad requisicionem egregii et generosi viri domini Saraceni Dandulo procuratoris, ambaxiatoris, et syndici Illustris et Excelsi domini domini Antonii Venerio Incliti Ducis Veneciarum etc., et Consiliorum suorum atque tocius Communis Veneciarum ad infra scripta specialiter et solemniter constituti, ut constat plenarie instrumento de syndicatu ejus scripto per Johannem Plumacio filium ser Bertucii de Veneciis publicum Imperiali auctoritate Notarium et Ducatus Veneciarum scribam sub anno domini millesimo tercentesimo octuagesimo tercio, indiccione sexta, die sexto mensis Julii a me infrascripto Notario viso, et perlecto

cujus quidem syndicatus tenor per omnia per me infrascriptum Notarium est scriptus inferius et insertus, corporaliter tactis scripturis juraverunt ad Sancta Dei Evangelia predictam pacem et omnia et singula capitula, pacta, et convenciones ac remissiones et omnia et singula in instrumentis dicte pacis contenta, attendere et observare, ac attendi et observari facere, absque exceptione vel dolo, in pena et sub pena contenta in contractibus pacis predictae, et sub obligatione bonorum omnium Reginalium Majestatum prenominarum, renunciantes super omnibus et singulis suprascriptis exceptioni doli mali et in factum, condiccioni sine causa vel ex injusta causa, fori privilegio et omnibus juribus civilibus, canonicis et municipalibus, quibus possent contra predicta vel aliquod predictorum quomodolibet se tueri. Tenor autem syndicatus ejusdem Ducalis Domini Veneciarum per omnia talis est. In Christi nomine Amen stb. (mint fenebb 30. sz. a.). De predictis autem omnibus et singulis rogatus fui ego presbyter Nicolaus Christophori de Rodanis Archi-Diaconus de Vulcho in Ecclesia Quinque-Ecclesiensium Notarius infrascriptus conficere unum et plura ejusdem tenoris et consonantie publica instrumenta. Actum Bude in castro Reginali presentibus honorabili viro domino Bartholomeo Pizani de Bulgarellis de Imola Canonico Faventino, nec non providis et discretis viris Cithandino Berthi citadini de Favencia, et Nanni de Bombaiolis de Bononia, testibus ad infrascripta vocatis specialiter et rogatis ac aliis. In premissorum autem fidem et evidenciam pleniorum supradicte Serenissime et Excellentissime Principes ac Illustrissime ambe domine Regine presens instrumentum fieri mandaverunt, ac sigillorum suorum sub stigmatem seu imagine sigilli cujuslibet munimine roborari.

Ego Presbyter Nicolaus quondam Christophori de Rodanis Archi-Diaconus de Vulcho in Ecclesia Quinque-Ecclesiensium, et Canonicus Ecclesie Aquilejensis, publicus Apostolica et Imperiali auctoritate Notarius et Scriba Reverendi in Christo patris et domini domini Valentini Episcopi Quinque-Ecclesiensium, supradictis omnibus et singulis pre-

missis presens fui, eaque rogatus scribere in hanc publicam formam scripsi, meorumque signi et nominis munimine roboravi.

(A *Liber Pactorum* című velencei államkönyv VI. kötetéből 99. lev.)

32. *Zsigmond magyar király Demetert csazmai prépostot és Zántói Jánost küldi követekül Velenczébe, kiknek jelenlétében a velencei doge és tanácsa a turáni békekötést esküvel megerősíték, Budán 1387. apríl 23-kán.*

Nos Sigismundus etc. Notum facimus vniversis, quibus expedit presentes nostras litteras inspecturis, quod nos volentes cum Inclito domino Duce, et Communitate Veneciarum sinceram habere amiciciam, atque inviolabilem pacem, cujus amatores sumus, alias videlicet anno Domini millesimo tercentesimo octuagesimo primo, die octavo mensis Augusti celebratam inter Serenissimum Principem patrem et dominum nostrum dominum Ludovicum olim Regem Hungarie gloriose recordacionis, mediantibus procuratoribus et syndicis suis specialibus ex una; et dominum — — dominum Ducem et Commune Veneciarum, ipsorum similiter procuratoribus et syndicis intervenientibus parte ex altera, nobis a prefato domino Duce, Consilio, et Commune dicte Civitatis Veneciarum ratificari, ut ex forma dicte pacis celebrate cavetur, honorabilem virum dominum Demetrium Prepositum Chazmensem, et Egregium militem Johannem filium . . . de Zanto fideles nostros, harum ostensores, quos tenore presencium fecimus, constituimus et ordinavimus procuratores nostros et nuncios speciales ad prefatos dominum Ducem, Consilium et Commune Veneciarum, et Consilium dicte Civitatis, pacis antedicte omnimodam et plenam approbacionem, ratificacionem, laudacionem et emolgacionem, et omnium et singulorum, que in instrumento ipsius pacis seriose, et capitulariter continentur; et specialiter ad recipiendum ab ipso domino Duce et ab aliis Consiliariis Communitatis Veneciarum juramentum corporale de hujusmodi pacis observacione, secundum quod in capitulo dicte pacis continetur, quod incipit: „Et pro majori cautela et stabilimento predictorum dicte partes teneantur ratificare presentem pacem“ etc. Dantes

eisdem nostris procuratoribus et concedentes vices nostras, ac plenum, liberum et generale mandatum, cum plena, libera et generali administracione in premissis et quolibet eorum, eciam si aliud magis et expressum et speciale exigent mandatum, ratum, et firmum atque acceptum nos habituros promittentes, quicquid ab ipsis procuratoribus nostris circa premissa et quolibet eorum actum fuerit. Datum Bude in nostro castro Regali die XXIII° mensis Aprilis anno Domini millesimo tercentesimo LXXX° VII°.

(A *Liber Pactorum* című velencei államkönyv VI. köt. 299. l.)

33. *Zsigmond király esküvel kötelezi magát a turíni békeesség megtartására, Csazmán 1387. augusztus 23-kán.*

In Christi nomine Amen. Anno Nativitatis ejusdem millesimo tercentesimo octuagesimo septimo, indiccione decima, die vigesimo tercio mensis Augusti. Cum in instrumento pacis, pactorum et convencionum factorum et firmatorum per Reverendos in Christo patres, dominos Valentinum Quinque-Ecclesiarum Decretorum Doctorem, et Paulum Zagrabiensem Episcopos, tunc procuratores, actores, nuncios et legatos pie memorie Serenissimi et Excellentissimi Principis et domini Ludovici Dei gracia Hungarie, Polonie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie Bulgarieque Regis, Principis Salernitani et Honoris Montis Sancti Angeli Domini, nomine et vice prefati quondam domini Regis ex una parte; et nobiles ac sapientes viros dominos Zachariam Contareno, Johannem Gradonico et Michaellem Mauroceno, Procuratorem Ecclesie Sancti Marci, cives Veneciarum, syndicos, procuratores, actores et nuncios speciales inclite memorie domini Andree Contareno Illustris Veneciarum Ducis, Consiliorum et Communis Veneciarum anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo, indiccione quarta, die Jovis octavo mensis Augusti in castro Taurini, de cuius quidem pacis instrumentis conficiendis eiusdem tenoris fuerunt rogati Notarii infrascripti, videlicet Johannes Ravaysii Secretarius Illustris domini Comitis Sabaudie, Antonius de Credencia Notarius Ja-

nuensis, Bandinus filius Angeli Notarii de Bragis Notarius Paduanus, Galvanus quondam ser Bartholomei de Castro Baldo Notarius Reverendi patris domini Episcopi Quinque-Ecclesiensis, Antonius quondam Nicolai olim ser Guarnerii de Sonambergo Notarius Furlanorum, et Bon Johannes de Brisariis Notarius Ducalis Dominacionis Veneciarum, inter cetera in effectu contineatur, quod omnes Duces Veneciarum, qui pro tempore erunt cum eorum Consilio habente omnimodam potestatem, in quo debeant adesse ipse dominus Dux, et sex Consilarii sui, tria Capita de Quadraginta, Sapientes de guerra, Consilium de Quadraginta, Consilium Rogatorum et Consilium Adjunte, nomine Communis Veneciarum semper et quodocunque ad requisicionem Serenissime Majestatis Hungarie et successorum eius teneatur semel tantum pro quolibet Duce prestare iuramentum corporaliter et expresse de observando pacem predictam, et omnia ac singula in instrumentis ipsius pacis contenta; et viceversa prefata Serenissima Maiestas Hungarie, et singuli eius in posterum successores similiter teneantur de observancia tocius pacis predictae et transaccionis et omnium contentorum in ea corporaliter jurare pro quolibet Rege semel tantum; idcirco Serenissimus et Excellentissimus Princeps et dominus dominus Sigismundus Dei gracia Illustris Rex Hungarie, Dalmacie, Chroacie etc. nec non Marchio Brandenburgensis etc. volens et intendens dictam pacem et omnia et singula in instrumento ipsius pacis contenta plenissime et inviolabiliter observare, sequens formam dicti capituli de dicto juramento prestando in presencia et ad requisicionem egregiorum et nobilium virorum dominorum Leonardi Dandulo Militis, Procuratoris Sancti Marci, et Panthaleonis Barbo Militis, procuratorum, ambaxiatorum et syndicorum Illustris et Excelsi domini domini Antonii Venerio Incliti Ducis Veneciarum etc., et Consiliorum suorum, atque tocius Communis Veneciarum, absente domino Paulo Mauroceno Milite tercio eorum socio, ad infrascripta specialiter et solemniter constitutorum, ut constat instrumento de syndicato eorum scripto per Leonardum de Anzolellis de Veneciis Imperiali auctoritate et Ducatus Veneciarum Notarium sub anno Domini millesimo tercentesimo octuagesimo septimo indiccione decima die Mercurii duodecimo

mensis Junii, in quo quidem instrumento continentur hec verba: „Item ad recipiendum a Serenissimis dominis Rege prefato et Regina et utroque eorum juramentum de observacione pacis firmate inter Serenissime memorie dominum Ludovicum Illustrem Regem Vngarie etc. seu agentes pro Sua Majestate ex una parte, et Illustris memorie dominum Andream Contarino, Ducem et Commune Veneciarum, seu agentes pro eis ex altera, ut in instrumento dicte pacis cavetur“; ac visis litteris Ducalibus datis in die quarto Augusti, per quas libertas conceditur prenominate dominis ambaxiatoribus, quod solus dominus Rex juret, prout patet in ipsis litteris sic incipientibus: „Et primo ad factum sacramenti pacis etc. quod sumus contenti, quod non possendo vos aliter facere“; dominus Rex solus absque domina Regina fecit dictum sacramentum corporaliter tactis scripturis ad sancta Dei Evangelia, predictam pacem, et omnia et singula capitula, pacta et convenciones ac remissiones et omnia et singula in instrumentis dicte pacis contenta attendere et observari facere, absque excepcione vel dolo, in pena et sub pena contenta in contractibus pacis predictae et sub obligacione bonorum omnium Regalis Majestatis prenominate, renunciando super omnibus et singulis suprascriptis excepcioni doli mali et in factum, condiccionem sine causa vel ex iniusta causa, fori privilegio, et omnibus iuribus civilibus, canonicis et municipalibus, quibus posset contra predicta vel aliquod predictorum se tueri. In premissorum autem fidem et evidenciam pleniorum supradictus Serenissimus Princeps et Illustrissimus dominus Rex presens instrumentum fieri mandavit, ac sigilli sui sub stigmatem, seu imagine sigilli munimine roborari. Actum et factum in domo hospitii Serenissimi domini Regis prelibati in Chiasma, presentibus Reverendo in Christo patre domino domino Demetrio Episcopo Nitriensi Electo, et strenuis et egregiis militibus Leustachio filio Petri de Hilstua magistro Curie Regie, Detrico Bubech, Nicolao filio Johannis de Cariga, et Frank filio quondam Combani, et aliis quam pluribus testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Ego Laurencius Vulemus Ecclesie de Iuuanich Zagrabienensis Diocesis publicus Imperi-

ali auctoritate Notarius, supradictis omnibus et singulis presens fui, eaque rogatus scribere per Serenissimum dominum Regem sepe dictum in hanc formam publicam scripsi, eorumque signi et nominis munimine roboravi.

(A *Liber Pactorum* című velencei államkönyv VI. kötetéből 297. lev.)

II.

M A G Y A R R E G E S T Á K

A SZEPESI KÁPTALAN, JÁSZAI S LELESZI CONVENTEK, KASSA ÉS SOPRON VÁROSOK S TÖBB MAGÁNOSOK LEVÉLTÁRAIBÓL S GYŰJTEMÉNYEIBŐL.

1228—1643.

HORVÁTH MIHÁLY

ÁLTAL.

II, KÖZLEMÉNY.

CLXXXII. (Datum Bude die dom. prox. post fest. b. Francisci conf. a. d. 1490.) Nos Ladislaus . . . . . attendentes fidelitatem et . . . merita fidelis nostri Illustrissimi Johannis Coruini ducis Lyphthouie et Sclauonie etc . . . . . Universa bona . . . . . Egregij Petri de Pok . . . . . ob notam infidelitatis eiusdem, quam nunc idem ex eo, quod de cetu . . . fidelium nostrorum se nequiter abstrahendo ac lateri Ser. D. Maximiliani Regis Rom . . . . . se subiecit . . et plurima dampna, incendia, spolia, deuastationes . . . . . una cum hominibus prefati D. Maximiliani Regis intulit . . . . . incurrisse dinoscitur . . . . . cum cunctis suis utilitatibus . . . . . memorato Johanni Corvino duci, suisque heredibus . . . . . dedimus, donavimus . . . . .

(Szepesi kápt. levéltár.)

CLXXXIII. (Datum Bude die dom. prox. post fest. b. Dionisij Mart. a. d. 1490.) II. Ulászló Sopron városához. Quae nobis ex parte treugarum et dispositionum, quas cum Sereniss. D. Roman. Rege fecisse scribitis, plane intelleximus; et licet dispositio ipsa satis nobis grauis esse videatur, tamen quia consideramus, quod non aliter, nisi extrema compulsi necessitate eiusmodi dispositiones fecistis, vobis imputare non possumus . . . . . Rogamus tantummodo ut honoris vestri, simul eciam fidei, qua huic S. Coronae adstringimini, memores esse velitis . . . . .

(Sopron városi levéltár.)

CLXXXIV. (Datum Cassovie fer. 3-a prox. p. domin. Reminiscere a. d. 1491°.) II. Ulászló a Maximiliánnal tartó Azory János és Miklós javait Korláth Lázárnak, Basó Balázsnak, Lénártffy Tamásnak és Janoky Pálnak adományozza.

(Jászai levéltár.)

CLXXXV. (Datum Bude feria 3-a prox. p. Dom. Quasimodo a. d. 1491.) II. Ulászló Poky Péternek, kit, mivel

Maximiliánhoz állott, mint hűtlent, javaitól megfosztott volt, mind személyére, mind javaira nézve kegyelmet ad.

(Szepesi kápt. levéltár.)

CLXXXVI. (Datum Bude in festo b. Thome Ap. a. d. 1491°.) II. Ulászló a Jászai conventhez. Cum nos consideratis fidelitate et servitijs . . . Egregij Bartholomaei Patochy, Comitris Castri Diosger . . . possessionem Keer vocatam in Comitatu Ujvariensi habitam, aliaque uniuersa bona, . . . que nob. Benedicti Borsos praefuerunt, sed ex eo, quod licet nos eidem Benedicto . . . preterita hyeme super eo quod ad Ser. D. Johannem Albertum . . . qui tunc Regnum istud hostiliter invaserat . . . defecerat . . . gratiam fecerimus; tamen idem Benedictus . . . nunc rursus ad eundem Ducem defecisse . . . dicitur . . . ad collationem nostram devoluta esse perhibentur, — neki adományozván, a convent által őt azokba behelyezteteti. (Jászai levéltár.)

CLXXXVII. (Datum Bude secundo die festi Penthecostes, a. d. 1492°.) Wladislaus . . . Non est opus longa declaratione, iam enim satis audire potuistis . . . Thurcorum Imperatorem advenisse, ac castra nostra Sabacz et Nandoralbense obsedis, aut certe his diebus obsessurum esse, cui omni cum celeritate obviandum est, propter quod hys diebus personaliter nos cum omnibus viribus nostris, quas undique colligere potuimus, sine dubio movebimus. Verum tamen scire debetis, quod gentes nostras precipue Bohemicales sine solutione illuc deducere nullo modo possimus. Quo fit, ut ab omnibus Ciuitatibus et alijs eciam regnicolis nostris in tanta constricti necessitate subsidium postulaverimus . . . Ennélfogva Sopron városától is két ezer forintot kér, melyeket emberének átadni tartozzanak. (Sopron városi levéltár.)

CLXXXVIII. (Datum Bude in festo b. Dionisij Mart. a. d. 1492°.) Ulászló a magtalanúl elhalt Rozgonyi István Pest megyei javait, Lőrinczit, Veresegyházát és Szadát, Bálint váradi püspöknek adományozza érdemeiért, quae ipse Matti nostrae . . . in hoc regiminis nostrae initio cum magno suo labore et sumptibus . . . exhibere studuit. (Szepesi kápt. levélt.)

CLXXXIX. (Geben Prespurk am Montag nach Sannt Giligen 1492°.) Pozsony város tanácsa Sopron városához. Zsig-

mond szentgyörgyi és bazini grófa maga földjein kilenczedet akar szedni a pozsonyi polgároktól, — wider den pschlus königlicher Maiestet decreto, vnd wider die gerechtikeit der Ziben freyen Steten. Es ist vnns nicht gemaint solches neunt zu geben. Tudni akarják tehát, mi légyen a soproniak szándoka, hogy velök és a nagyszombatiakkal együtt, kiknek az iránt szinte írtak, egy értelemben ellentállhassanak. Mert az ő végelhatározásuk az, hogy régi szabadságaikat — vns laib vnd leben wertt, — a többi szabad városokkal együtt védelmezik, s miután más adókkal úgy is eléggé terheltetnek, a kilenczedet nem fizetik. Így vélekednek a budaiak is, kik ez iránt őket megkeresték. (Sopron város levéltára.)

CXC. (Datum Bude in festo Circumcisionis Dom. a. e. 1493°.) Báthori István országbíró tanusítja, Quod Ill. D. Johannes Corvinus dux . . . per modum protestationis nobis significari curavit, quomodo ipse . . . anno d. 1490° . . . quoddam oppidum suum Mossowz vocatum in Comit. de Thwroc habitem simul cum Thelorio in poss. Sthwbna . . . ad castrum eiusdem Sklabina . . . pertinente . . . Egregio condam Matheo de Czece tunc Comiti Comitatus Lyptovien. ac D. Margarethe de Chwla consorti eiusdem et per eos Laurencio de eadem Czece uterino, necnon Valentino Korom consanguineo, fratribus eiusdem Mathei . . . pro octo millibus florenorum auri . . . importunitate ipsius Mathei . . . victus, timens nisi id fecisset maius exinde sibi periculum imminere, vigore litterarum suarum . . . asserens se . . . dictos octo millia florenos auri levasse in perpetuum dedisset . . . Cum tamen idem D. Dux protestans pro tunc ad huiusmodi fassionem . . . faciendam propter imperfectam suam etatem omnino inhabilis et impotens exstitisset, ipsamque fassionem . . . non spontanea sua voluntate et libere, sed invite facere et superinde litteras suas dare fuisset coactus, sed nec de prescriptis octo millibus florenis auri prefatus Matheus Comes dicto D. Duci . . . usque modo quicquam persoluisset . . . (Szepesi kápt. levéltár.)

CXCI. (Datum Bude Sabb. prox. ante Domine. Quadrages. a. d. 1493°.) Ulászló Sopron városához. Certificati sumus, qualiter Thurcorum innumerabilis multitudo in tribus vadis ad has partes trajecit cum maxima bombardarum copia

pixidumque et aliorum ingeniorum, adducunt preterea secum cuprum in tanta habundantia pro effundendis nociuis machinis, ut non incursionem facere, sed ultimum periculum huic regno moliri videantur, nam et ipsemet Imperator Thurcorum exercitum ipsum personaliter subsequitur. Ó is személyesen fog tehát táborba szállani, s a várostól a hadjáratra két ezer forint segedelmet kíván. (Sopron városi levéltár.)

Ezen segélykérést Ulászló, bár háborút komolyan nem viselt, majdnem minden évben megújította a városoknál. 1496-ban 1000 ftot kérvén Soprontól, azt adta okául, miképen már úgy is egy éve telt el, hogy a városnak e részben nem volt terhére. (Dat. Bude fer. 6-a ante Pentec.)

1499-ben ismét 1300 arany forint segedelmet kívánt a várostól, avval indokolván, hogy — iam his diebus ceterae quoque ciuitates, praeterea Cumani Philistei et generaliter omnes ciues et populi ac jobagiones nostri certum nobis subsidium praestiterunt . . . (Dat. Bude, Sabb. ante Dom. Judica.)

CXCIII. (Datum ad b. Virginem in Thwroc in festo b. Lucie Virg. a. d. 1493°.) A Thuróczi megyei nemesek közönsége Poky Péter és Antal bajnóczi várnagyokhoz. Ex Relatu famosi Johannis Kepel Castellani Sclabina familiaris vestri veridice percipimus, quod E. V. in facto salium laborare velitis, ut sales polonicales libere vendere possemus . . . Quocirca Vos diligentissime petimus . . . ut in predicto negocio . . . laborare velitis, et nos omnes . . . promittimus, quod pro fatigijs et laboribus Vestris satisfacere volumus.

(Szepesi káptalani levéltár.)

CXCIV. (Datum in Villa Zenthmyhal fer. 2-a prox. p. festum Convers. S. Pauli ap. a. d. 1495°.) Ulászló Sopron városához. Mocio qua nunc in hoc Regno nostro excitata est, et agitur, iam vos non latet. Hortamur igitur fidelitates Vestras . . . et mandamus, ut Custodiae et conservationi Vestrae omni studio et diligenter attendatis; praeterea si qua nouitates emeruerint, aut ex Alemannia, sive ex quacunque parte, statim dies noctesque fideli nostro Egr. Petro Pogan, Comiti Poniensi curetis significare, ut ipse nos possit . . . auizare.

(Sopron városi levéltár.)

CXCV. (Datum feria 2-a prox. p. fest. Inuent. S. Crucis

a. d. 1499°.) Szapolyai István nádor tanusítja, hogy Orsolya asszony, Kállay András neje, Zentgyrothi János leánya, Zentgyroth és Zlavynyn várak s a hozzájuk tartozó javak elajándékozásától Ulászló királyt, átvételétől pedig s elsajátításától Chwlai More Györgyöt, Pogán Pétert és Hagmás Miklóst le tiltotta. (Szepesi kápt. levélt.)

CXCVI. (Datum Strigonij 12-a mens. decembr. a. d. 1499°.) Bakacs Tamás bíbornok-érsek körlevele az Esztergami megye minden rendű papságához. Cum primum Eccl. hanc Strigoniensem . . . intrauimus . . . aciem nostrae considerationis ad hoc duximus, si quid tale esset, quod in ipsa Ecclesia nostra ac eius arce reparacioni dignum foret; circumspectis autem omnibus vidimus omnia penitus ad ruinam tendencia. Itaque . . . tecta Sacristie ipsius Ecclesie . . . cum novis . . . lateribus refecimus; dehinc turre et menia, domos, palacia et alia edificia eiusdem arcis . . . intus et extra que omnia pene diruta erant, pro maiori parte reparauimus, . . . et alia . . . reparare intendimus . . . Item incepimus Organum in ipsa Ecclesia nostra pro eius decore . . . fiendum; et preterea intendimus . . . facere unam turrim magnam in opposito Sanctuarij . . . que erit in custodiam et municionem totius castri. Vltra hoc in redemptionem Bulle nostre Archiepiscopalis, et ad nuncios pro illa ambulantes, et oratores cursores alios similiter graues fecimus expensas . . . Deinde . . . pro defensione ac utilitate reipublice gentes non modicas comparauimus, non sine magno rerum nostrarum . . . detrimento . . . Ezeknél fogva caritativum subsidium, vobis . . . duximus imponendum, mit neki az 1204-ben tartott Laterani Zsinat megenged. A segély menynisége iránt egyenként fognak mindegyikkel szólni kiküldöttei Bakos György és Vyzi György kanonokok. A ki ezen parancsnak tizenkét nap alatt nem engedelmeskedik — ipso facto excommunicationem incurret. Ha valaki az egyházi átokkal mit sem gondolna, meghagyta biztosainak, — ut etiam ad aggravationem et reagravacionem vestri ac mulctas et penas alias contra vos procedant . . . (Szepesi kápt. levélt.)

CXCVII. (Datum Bude fer. 6-a prox. p. fest b. Mathie ap. a. d. 1501°.) Ulászló Sopron városához. Non dubitamus iam eciam vobis cognitum esse quot et quantos tractatus pro de-

fensione S. fidei Cathol. quam . . . . Thurcorum Tirannus . . . . penitus exstingvere querit, cum oratoribus diuersorum principum et Regum hic apud nos in presenciarum agentibus . . . . habemus; ad que et item ad conservationem castrorum finitiorum . . . . pene intollerabiles expensas nos facere oportet. Quod DD. Prelati et Barones considerantes in hoc presenti anno iam bina vice nobis subsidium dederunt . . . . A városra is tehát 1000 ft. adót vet. (Sopron városi levéltár.)

Ugyanannyit kért a várostól 1503-ban (Fer. 6 a ante fest. bb. Philippi et Jacobi ap.) A következő 1504. évben, tudtára adván a polgároknak, hogy az urak fél forintnyi subsidiumot rendeltek, tőlök is 800 ftot kivánt (Bude die dom. ante fest. b. Emerici). Ugyanezen évben már elébb 1000 ftnyi adót vetett volt reájok (2-a die festi Ascensionis dom.) stb.

CXCVIII. (Datum Bude in vigil. festi Nativit. Dom. a. e. 1501°.) Ulászló Sopron városához. Non latet vobis, qualiter superioribus diebus uniuersorum Regnicolarum nostrorum consilio visum est ut pro expeditione ista sancta contra Thurcos eciam a ceteris Regnis et dominijs nostris auxilium et subsidium disponamus . . . . Tum igitur propterea, tum propter certa alia negotia admodum ardua in ipso Regno nostro Bohemie expedienda, hoc biduo val triduo ad ipsum Regnum nostrum Bohemie proficiscemur, et breui volente Deo revertemur. Jelenli nekik, hogy távolléte alatt Geréb Péter nádorra ruházta a kormányhatalmat, kinek engedelmeskedjenek.

(Sopron városi levéltár.)

CXCIX. (Datum Bude fer. 3 a prox. ante fest. bb. Viti et Modesti mart. a. d. 1502°.) Ulászló Sopron városához. Jelenli nekik, hogy Candalei Annát, a francziai király rokonát nőül veszi. In cuius occursum et obuiam notabiles Dominos huius Regni Venetias usque iam misimus, qui cum ipsa Ill. Domina Sponsa nostra ad alterum mensem prox. futurum omnino hic in hoc regno constituentur, que ad festum b. Laurentij . . . . in Alba Regali . . . . coronabitur, et tandem nupcie celebrabuntur. Küldjenek tehát ők is követeket a koronázásra és a nászünnepre, mely immediate post ipsam coronacionem celebrabitur. (Sopron városi levéltár.)

CC. (Datum Bude in festo b. Katerine Virg. et Mart. a.

d. 1506°.) Ulászló Kázméri Akos javait, — *ex eo quod idem Akws . . . nescitur quo maligno spiritu ductus conjugem suam . . . . nece miserabili interemit* — Perényi Imre nádornak és Palóczy Mihálynak adományozza.

(Szepesti káptalan levéltár.)

CCI. (Datum Bude in profesto visit. beatiss. virginis Marie a. d. 1506°.) Ulászló tudósítja Sopron polgárait, hogy — *hodie . . . ex Ill. Dna Anna Regina . . . pulcherrimum filium masculum suscepimus . . . .* (Sopron városi levéltár.)

CCII. (Datum Bude in festo Nativit. b. Johannis Bapt. a. d. 1508°.) Ulászló Pozsony, Sopron és Nagyszombat városok panaszára, miképen a külföldi, kivált osztrák kereskedők, elkerülvén városukat, mellék utakon jönnek az országba, s itt belsőldiek módjára árulják portékáikat, árumegállító jogaik nagy sérelmével, — rendel, hogy az ilyen törvénszegők áruit kobozzák el azon város javára, mely őket elfogta, az áruk harmad részét a fiscusnak beszolgáltatván. (Sopron városi levéltár.)

CCIII. (Datum Bude in festo b. Mathei ap. a. d. 1512°.) Ulászló Sopron városához. *Scripseramus . . vobis his diebus superioribus, ut gentes vestras, quas iuxta formam decreti pro regni defensione conservare tenemini, ad obsidendum Castrum Lanseer quod quidem Castrum relicta quondam Magnifici Udalrici de Waysprochar contra nostram voluntatem tenet, et ultra hoc etiam diffidatos hostes nostros . . . ad illud intromisit . . . . mittere . . deberetis; mivel ezt tenni elmulasztották, a várbeliek pedig naponként több károkat tesznek, ismételve parancsolja, hogy fegyvereseiket a várat ostromlandó Szentgyörgyi és Bazini Péter gróf alá küldjék.* (Sopron városi levéltár.)

Utóbb azonban a város kérelmére, még is felmentette azt a király a fentebbi parancs teljesítésének kötelességétől. (Bude in vigil. Nativit.) Hasonló értelmű egy más levele is, melyben azért menti fel Sopron városát Lánzsér ostromától, mivel oda más városok s urak sem küldöttek fegyvereseket.

CCIV. (Datum Bude fer. 6-a prox. post fest. b. Dionisij Eppi et Mart. a. d. 1515°.) Ulászló Szapolyai János erdélyi vajdához. Jelentvén neki, hogy Kanizsay János, noha már többször megintetett, nem szűnik meg károsítani Sopron város polgárait, meghagyja Szapolyainak, hogy ezeket amaz ellen süke-

resen védelmezze. Scitis enim, . . . defensionem et tutelam subditorum nostrorum et maxime jobagionum Mattis nostre ad vos ex suscepto a vobis officio vestro pertinere. — Szapolyai ugyanis nem csak az ország főkapitánya, hanem Sopron vármegye főispánja is volt, mely hivatalok czímeit nem is mulasztá el e király kiiratni levelében. (Sopron városi levéltár.)

CCV. (In festo b. Thome a. d. 1515°.) Markosfalvi Máriássy István szepesi kapitány — Capitaneus Terre Scepusiensis — végrendelete. Az azon kori öltözetek s házi és ékszerek ismeretének tekintetéből méltók közlésre a következők: Mindenek előtt temettetésére rendelt száz arany forintot. Item omnes res aureas, puta *Annulos, Cathenulas, Nasfa*, aliaque talia ornamenta, que in valore excedunt flor. trecentos, lego Vxori mee cum suis tribus filiis et duabus filiabus. Item *pelvim* cum *Cathero* argenteam, unam *Cuppam* magnam ad modum laboris Erdely, minores *Cuppas* deauratas quinque aliaque omnia argentea, puta, scutellam unam maiorem, duas scutellas minores, vndecim coclearia maiora, quattuor minora, omnia *Tapeta* preter duo, que Francisco filio legauit; *Culcitrans* omnes vulgo hazewkhezew (?) lego vxori. . . . Item tria piccaria simplicia. Item lego Sorori . . . vnam *Cuppam* deauratam. Item nepoti . . . unam *Cuppam* deauratam. Item lego fratri meo D. Rubinth . . . gladium argenteum, et vnam *Subam* de nigra purpura subductam. Item Francisco filio meo lego sex *Cuppas* deauratas minores et unam maiorem, item duas magnas *Tapetas*; item Ornamenta Selle, videlicet frenum et vulgo farmetring cum argento, crepas et calcaria lego filio meo Mathie. Item eidem pugionem vulgo Chakws (csákány?) et gladium cum minori argento. Item duo *Lupibularea* argentea lego lectori Eccl. b. Martini in Scepus. Item vnum picarium simplicem cum uno cocleari, lego plebano de Markwsfalva . . . Item unum coclear lego D. Jacobo Capellano meo. Item lego Gaspar familiari meo vnam *Curiam* nobilem in poss. Chepanfalva. Item *Subam Variolinam* albam, quam porto, lego confessori meo plebano de Kertweles . . . Item *Subam* brumaticam subductam cum variolinis lego fratri meo Franc. Duka . . .

(A szepesi kápt. átiratából).

CCVI. (Datum Bude fer. 5-a prox. p. festum Concept.

beatiss. Virginis Marie a. d. 1518°.) Lajos király Sopron városához. Ex prioribus litteris nostris intelligere potuistis, quomodo in dieta Bachie celebrata ordinatum sit, ut omnia bona nostra Regia . . . nobis quamprimum remittantur . . . pro qua scripseramus . . . nuper . . . egregio Georgio Trynka Capiteo istius Ciuitatis nostre, ut Ciuitatem istam quam primum ad manus nostras remittat, quod ipse facere difficultauit. Meghagyja tehát nekik, hogy ezentúl csak neki és kincstartójának, Pál Sz. Zsigmondi prépostnak engedelmeskedjenek.

(Sopron városi levélt.)

CCVII. (Datum in Castris ad Thethen fer. 5-a post fest. Division. apostolor. a. d. 1521.) Lajos Sopron városához. Hűtlenség s fejvesztés büntetése alatt parancsolja nekik, hogy levélét vévén, Sopron megyei javaiktól parasztjaik ötödrészét a vármegye zászlói alá állítsák, hogy minél előbb a kitűzött helyre érhessenek. Nam in mora summum periculum est, hostis enim crudelissimus Sabacz et aliis certis castris expugnat, Nándoralbam et alia castra ac civitates graui premit obsidione, agiturque de fide vestra Christiana, de toto regno et capitibus omnium vestrum. (Sopron városi levélt.)

CCVIII. a. (Datum in Oppido Thethen fer. 3-a p. fest. b. Anne Matris Virg. gloriose a. d. 1521.) Lajos király ugyanazon okoknál fogva, melyek az előbbi levélben állnak, Sopron városától ezer arany ftot kíván. (U. o.)

CCVIII. b. (Dat. Bude fer. 4-a prox. ante fest. b. Mathie Apost. a. d. 1522°.) II. Lajos nyiltparancsa minden hatóságokhoz. A kassai polgárok panaszából érte, úgymond, hogy az ő kiváltságaik ellenére, sokan volnának, kik a magyar bort mellékútakon Lengyelországba vinnék. Parancsolja tehát, hogy ezt tenni ezentúl senki se merészelje, — sed cum huiusmodi vinis et aliis rebus educendis et inducendis Cassoviam, locum scilicet depositionis ingredi, ibique ad tempus privilegiis in eisdem expressum reponere debeatis; mert felhatalmazta Kassa városát, hogy különben a be- vagy kicsempészett borokat s más árukat lefoglalhassák. (Kassa városi levéltár.)

CCIX. (Datum Bude fer. 4-a fest. b. Martini Ep. et Conf. a. d. 1524°.) Lajos a Sopron városi papsághoz. Exposuerunt nobis fideles nostri Magister Ciuium, Judex et Jurati Ciues eius-

dem Ciuitatis nostre Soproniensis, qualiter plerique ex vobis in dedecus totius cleri et animarum suarum detrimentum vitam dissolutam agerent, palam concubinas alentes, ex quibus liberos etiam genuissent. . . . . Mandamus fidelitati Vestre, ut quisque Vestrum emendet se in melius, et eiectis concubinis, vivat caste, et scandala vitet. . . . Különben felhatalmazta az ügyis kegyúri joggal bíró várost, hogy az engedetlen javadalmától foszsa meg, s más papot válasszon. Ez a papságnál már a terjedező reformatio következtében történt. A reformatio fölvetelére a papság maga, úgy látszik, hajlandóbb volt, mint a városi tanács, mely a „lutheranusok“ fölfedezésében és kiirtásában oly nagy buzgalmat fejtett ki, hogy azért Lajos királytól a következő 1526. évben (Dat. Bude in festo b. b. Viti et Modesti) dicsérő levelet is érdemelt ki.

(Sopron városi levélt.)

CCX. (Datum Bude fer. 6-a ante dom. Oculi a. d. 1525°.) Lajos király meghagyja Sopron városának, hogy miután a törökök az országot megtámadni szándékoznak, ő pedig minden erejével ellentállani készül, — unum ingenium bonum campestre ordinare et illud cum quinquaginta globis, pulveribusque sufficientibus, et curru quo vehi possint, ac uno magistro bombardario ad dominicam Judica prox. venturam huc Budam . . . mittere debeatis. Ceterum mandamus, ut ultra premissa . . . pro ingenijs quoque nostris per nos educendis in castra duo centenaria pulverum huc Budam nobis mittere debeatis. (Sopron városi levéltár.)

CCXI. (Datum Bude in festo b. Stephani Regis anno 1525°.) Lajos tudtára adja Sopron városának, hogy Sopron vármegye követei által arról vádoltatik, miképen a városhoz tartozó falukból a hadi adót a vármegyére adni nem akarja, mint ez a boldogult Ulászló király idejében szokásban volt. Meghagyja tehát a városnak, hogy e szokást, ha az valóban létezett, megtartsa, ha pedig nem létezett, magát tudósíttatni kívánja. (U. o.)

CCXII. Datum Bude fer. 6-a prox. post fest. Sacratiss. Corporis Christi a. d. 1526°.) Lajos király Sopron városához. Miután, úgymond, a török már minden erejével megindult, hogy az országba törjön, ő is az ország egész erejével megy elle-

nökbe. E veszélyt csak közös erővel lehetvén elhárítani, — mandamus fidelitati Vestre . . . sub nota perpetue infidelitatis, quatenus . . . Vos quoque centum pedites cum duobus ingenijs bellicis, videlicet Tharaczk, vel simili ingenio, cum earum sufficientibus pulveribus et correquisitis necessarijs equisque huc Budam mittere debeatis tam tempestive, ut hinc possint descendere ad Oppidum Tholna ad festum Visitationis beatiss. Virginis Marie, ubi nos quoque tunc deo duce constituemur. Provideatis autem ipsis peditibus vestris de ipsorum stipendijs tamdiu, donec huius expeditionis necessitas postulabit. S hagnják meg nekik, hogy kárt sehol se tegyenek, s mindent a levélhez mellékelt árjegyzék szerint fizessenek.

Az árjegyzék következő:

Limitatio de precio victualium intelligenter in bonis monetis vel equiualenti.

Bos unus aratorius fl. 12. — Juvencus triennis fl. 2.

Vacca habens vitulum fl. 6. — Vacca sterilis fl. 1.

Iumenta unius anni fl. $\frac{1}{2}$. — Vitulus unius anni den. 34.

Ovis una den. 20. — Agnus den. 8. — Pullus gallinac. den. 1.

Capo den. 2. — Anta (talán anas) den. 3.

Porcus saginatus fl. 1. — Lardum bonum (mennyi?) fl. 1.

Suellus den. 4. — Buthirum cum pintha Budensi den. 8.

Panis uni homini (sufficiens) ad prandium vel cenam den. 1.

Quartale farine den. 25. — Vinum cum pintha Budensi den. 3.

Aceti pintha den. 4. — Cerevisie pintha den. 1.

Quartale avene den. 10. — Post messem vero den. 5.

Quartale ordei den. 11. — Cubulus siliginis den. 11.

Post messem vero et vindemiam Capitaneorum erit hec aliter iuxta fertilitatem anni limitare.

(Sopron városi levélt.)

CCXIII. (Datum Posonij in vigil. Natiuitatis beatiss. Marie Virg. a. d. 1526°.) Mária királyné Sopron városához. Intelligimus multos regnicolas nostros tam in curribus, quam in equis per Sopronium in Austriam et provincias externas aufugere cepisse, et fuga eorum terrorem alijs quoque subditis no-

stris incutere. Quod ne fiat hortamur fidelitates vestras, eisdemque firmiter committimus, quatenus uniuersos illos regnicolas nostros quicumque et cuiuscunque sint status et conditionis, qui cum rebus et bonis eorum ad externas provincias auferunt, retinere, et a fuga, saluis eorum personis rebus et bonis, continere, ac vel intra istam Ciuitatem . . . . vel in suburbio eiusdem locum ipsis ad considendum dare debeatis, eosque ex hoc Regno exire minime permittatis. (U. o.).

CCXIV. (Datum Posonij feria 6-a prox. ante festum b. Catherine Virg. a. d. 1526°.) Ugyanaz ugyanahhoz. Litteras vestras intelliximus, vidimus etiam illas, quas Johannes Waywoda ad vos misit, ubi cupitis a Matte nostra informacionem habere: quid ad scripta ipsius respondere, et an quempiam ex vobis ad eius vocationem mittere debeatis. Si nondum discessit is, qui litteras Waywode vobis reddidit, per eum respondeatis, alioquin mittatis ad eum aliquem, non de numero Juratorum Ciuium, sed alium quempiam . . . per quem potestis ipsi Waywode renunciare: quod posteaquam Serenissimus et cariss. D. et maritus noster . . . . . occubuit, et nos ad hanc Ciuitatem nostram Posoniensem venimus: vos in nostram protectionem et tutelam, ut veros fideles decuit, confugisse, et nos interim curasse omnia que ad vestram defensionem et tutelam pertinebant, gentes autem que apud vos sunt, per nos ad defensionem Ciuitatis esse missas, quas non ut alienas istic tenetis, sed ut nostras, idest Regine Hungarie; vos tamen nolle separari a membro et Corona Hung. neque nos id vobis unquam suasisse. Interim tamen, dum totum Regnum de Rege concordauerit, vos non posse alium principem, quam nos, uti Reginam observare. Defendemus autem vos et conservabimus contra quoscumque adversarios vestros.

(Sopron városi levéltár.)

CCXV. (Datum Posonij in vig. festi b. Cather. Virg. a. d. 1526°.) Ugyanaz ugyanahhoz. Ex quo nobis scripsistis de 500 peditibus, qui de novo per Capitaneum Ser. Regis Bohemie fratris nostri istuc ad vos adducti essent: bene intelleximus; cupitis a nobis informari, quid in ea re vobis sit faciendum: videtur nobis et de D. Palatino quod illos 500 pedites qui sunt intra Ciuitatem conservetis apud vos, quibus eciam

Ser. Rex Boh . . . . de hac re scribet. Illos vero 500, qui nunc ad vos sunt adducti, admittatis in suburbium . . . . obligatos tamen primus juramento, quod Matti nostre, tanquam Regine Hung. erunt fideles . . . . Vbi autem cupitis a nobis fieri ceriores, si ad conventum per nos in Comaron indictum mittere debeatis: dietam illam Comaromiensem in hac Ciuitate nostra celebrandam decreuimus; volumus igitur . . . ut ad festum b. Andree ap . . . . certos de medio vestri cum plena potestate vestra huc mittatis . . . (Sopron városi levéltár.)

CCXVI. (Datum Viennae die 16-a Januarij a. d. 1527°.) Ferdinánd tudósítja Sopron városát, hogy miután a múlt országgyűlésen királylyá választatott, az idősb Salm Miklós grófot, Fürst Ernst kismártoni kapitányt és Reichenbach Wilhelm kir. tanácsost küldi hozzájuk, hogy tőlök a hűségesküt és hódolatot átvegyék. (U. o.)

CCXVII. (Sontags nach Trinitat. 1537.) Martinus Luther Der Edlen tugentreichen Frawen Dorothea Irrgerin, Witwe zu Koppinz, meiner gunstigen guten freundin. Gnad vnd friede ym Christo. Edle tugentreiche Fraw. Weil — — ir Andres itzt von euch erfordert sich dienstlich zu erzeugen vorhabt, Bitte eih, wollet yhr ym gvnsten befolhen haben, denn er ist ia, wie yhr wisset, ein frommer Mensch, Vnd er sorget, das er nicht ein Jahr da mecht sein vnd euch mit sich ynn die Fahr ziehen, doch werdet ihr wol wissen yhm zu raten, wó not furfallen würde. Ich hab yhm meines Verstands rat mitgeteilet, wo es sein kan, das er so sich halte. Christus vnser lieber Herr sey mit euch vnd sterck euch sampt den ewrn allen ynn seinem heiligen berüff Amen.

M. Stieffel hat mich gebeten, wenn ich Schriff zu euch hette, das ich euch solt von seinet wegen fast seer grussen vnd sein pater noster wundschen. Er stehet Gott lob wol.

(Sopron városi levélt. eredetije.)

CCXVIII. (Datum Viennae 4-a Nov. a. d. 1556°.) Ferdinánd király parancsolja Sopron városának, hogy Szigeth város lakosait, kiket az ellenség fölégetett, s kik annyi jó szolgálatot tettek nem csak az országnak, hanem az egész kereszténységnek is, külvárosukba befogadják. (U. o.)

CCXIX. (Datum Sabariae 8-a Julij a. d. 1579°.) Dras-

kovics György vál. kalocsai érsek s győri püspök tudatja Sopron városával, hogy a király megegyeztével Szombathelyt Aug. 2-kán — iuxta veterem et laudabilem morem — Zsinatot határozott tartani. Kéri tehát a város tanácsát, hogy a városban s annak jószágain levő papokat oda elküldeni szíveskedjenek — ut nimirum salutare Catholicas doctrinas et pias exhortationes ad morum reformationem pertinentes audire et postea populum commodius et utilius docere possint.

(Sopron városi levélt.)

CCXX. Sopron város levéltárában létezik egy régi codex, melyben egyebek közt számos, részint latin, részint magyar nyelven írt történelmi adat foglaltatik a XVI. század utolsó tizedeiből. Íme néhány:

Anno Jesu 1580. Paulus Markhazy hungarus, eo quod venerit ad portam Caesaris Turcarum, Palatinus Transilvaniae (Báthori Kristófot, István vajda és lengyel király helytartóját nevezi így) timens ne officium illi eripiatur et Paulo detur, substitutis Turcis quibusdam, Ahmed interprete, Mustapha interprete et Ahmed csausis, technis et accusationibus iniquis laboravit, in fidem Turcicam traduci (hogy t.i. Markházyt tenék törökké), ideoque Turcas quosdam conducens 250 aureis finis, nobis et nostre fidei maledixit Markhazy Paulus. Inquirentes (eum) capi fecerunt, sed nihil probare queunt, dimissus et pristinae conditioni restitutus est.

Anno 1582. Fratres duo Principis Tartarorum fugerant ad Regem Poloniae, Stephanum Báthory, qui dein eos ad mandatum Caesaris Sultani Muradi 2-di remisit . . . . Propterea fratres autem Principis Tartarorum Stephanus Báthory Rex Poloniae petiuit a Caesare Paulum Markhazyum, qui, e Transilvania ad Caesarem Turcarum venit et Palatinatum Transilvanie petivit, sed Caesar Paulum Markhazium Regi Poloniae negavit.

Legtöbb részletet közöl ez üggyről a nevezett codex magyar jegyzete:

Markházy Pál egy magyar ur, ki Ainaczkeobeol (Hainácskö) Erdelbe ieot vala királi fiához, és királi fia halála után Nisoczkinét, egy eozueg azzont ueot vala el Erdelbe, meli eozueg azzon Hauaseli Vaidanak Moczin neuúnek leánya va-

la, es ismet Bathori Christoph erdelyi vajda az azzont Markhazi Paltol elueotte vala, es (talán: *ez*) bozzusag indította vala Markhazi Palt hogi Constantinapoliba Teoreok Czazarhoz Szultan Murathoz, az 2-dik Szultan Szelim fiahoz ieone, es ieoue Constantinapolba, kinek Teoreok Czazar nagi tiztesseget teon, es ada neki neguen ezzer oszporara az az-ezzer tallerra valo ioszagot Zeremben meli iozagbol esztendeoreol esztendeore három három ezzer taller ki ieo vala. Ez Markhazy Pal Magyar Ur kéré Teoreok Czazartol Erdelyi vaidaságát, miert hogi penig Erdelyi Vaida Bathori Christoph az Báthori Istvan battia, meli Báthori Istvan Lengiel kirali vala és Lengiel kirali birya vala Erdelt alattomba. Annak okaiert ellene leon Lengiel kiralinak hogi Markhazi Pal keré Erdelyi orzagnak vaidaságát és szántalan kinczet keolte az Czazar portaián el Lengiel királ, meli kinczet osztogata az Czazar feo feo emberinek azért hogi valami módon Markhazi Palt Czazarnak be arolnák es el veztenék vagi teoreoke tennék, vagi penigh meg eolnek; de miért hogi akkor feo tanácsza és uezére teoreok Czazarnak Zinan Passa, Arnaot fiu, igen teokelletes ember, es az adomant és pénzt nem zereti vala es el sem vezi vala, semmiképen Markhazi Pálnak Lengiel királi semmit nem ártata és raita semmi niomorusagot nem tehattete egez negi esztendeigh; mihelt penigh ez teokelletes és iambor Zinan Passatol az Pasasága eluéteték, mingiárást egi pénzbe és marhaba telhetetlen Sziauz Passa leon Passáúá az az vezérré Teoreok Czazarnak feo tanaczaua, ki mingiarast Markhazi Palt az Lengiel királinak adomaniert megh fogata, marhaiaban kapsit vetette eomagat Czaus kozebe ada, ieles es draga feo feo louait es draga marhait az Czazar feo lovaz mestere kezebe adata, zolgait az hiora hanyata. Ez megmondoth Markhazi Pal penigh féle hogi Sziauz Passa Lengiel kiralinak keoldi, es Teoreoke leon, neue Ibrahim leon, mind auual is ez telhetetlen Sziauz Passa nem gondola hanem csak hogi Lengiel kiralitol elvehesse az adomant Markhazi Palt megfoga es az Vy uarba uetven fogva tarta. Decembernek Karacson honak 6 dik napian Czeterteken Miklos napian. Anno Muham. 990. Jesu vero 1582.

CCXXI. (Datum in Ciuitate Vienna 21-a sept. 1583.)
Draskovics György kalocsai érsek Sopron városához. Quo-

niam summus Pontifex et Caes. Mattas quoque novum Calendarium in omnibus Regnis et provincijs publicari praeceperunt, — meghagyja nekik, hogy azt ök is kihirdessék, s avval éljenek. (Sopron városi levélt.)

CCXXII. (Anno 1592°.) Carolus dux Stirie milites confinium Regni Croatiae non conpescens, quotannis nundinas atque oppida turcicae ditionis infestantes, Boznai Haszan Passa praeparatus, contra Carolum insurgens exercitum Germanorum numero 6000 conflagavit, praedaque magna in Bozniam est reuersus anno Muham. 1001. Jesu vero 1592. Milites Confinium Regni Stiriae atque Croatiae iterum insurgentes, Boznai Haszan Pasa cum exercitu expedito ad arcem Sissegh festinans, per aquam Kulpa nuncupatam pontem praeparavit, exercitumque totum traductum, ne ipsius exercitus spe liberationis aufugeret, pontem a tergo destruere mandavit, tandem cum Croatis atque Germanis conflagavit; caesusque est Haszán pasa cum toto exercitu ita, — quod pauci liberati per aquam Culpae sint evasi. (Soproni codex.)

CCXXIII. (Datum Saarwar 10-a Octobr. 1593.) Káldy Péter Sopron tanácsához. Ty bizodalmas Vraim és barátim ezt akarom tsiak mastan meg ielenteni Kegyelmeteknek, hogy ma mind Battjány és Zriny Vram Nádasdy Vrammal egyetemben Waion az Marczal mellett zembe lettenek király képével, és azt végeztek, hogy holnap mind Sopron és mind Vasvármegyeieket megmustrallianak és vitten vigyék Kenyeribe, onnet immár nem tudom hova fogiák wket vinnj velwnk egyetemben. Megyeri Vram azt is monda, hogy megmondiam Kegyelmeteknek, hogy Ktek három zazra teolchie az gyalogokat, mert Zriny Vram paranchiolta és fenyegette is Kgket, hogy ha Kgtek meg nem teljesít bizony megbünteti Kgteket. Az teob Vrak jozagából hogy elmaradtak, azt is igen bania . . . . Wespremet hogy megvette az theoreok azt iol tudgia Kgtek. Palotát megzálotta az elmúlt zombaton virradora és igen lwttedy . . . . (Sopron városi levéltár.)

CCXXIV. (Datum in arce n. reg. Pragensi 1-a die mens. May a. d. 1594°.) Rudolf császár s király gróf Erdődy Tamás Horvát- Tót- és Dalmátország bánjához. Postquam afflictus huius Regni nostri Hung. summa et urgens necessitas diaetae in-

stitutionem et promulgationem flagitat, praesens vero expeditio bellica . . . et ingruentia hostilia pericula non patientur, ut generalis Diaeta more hactenus consveto, in uno . . . loco celebretur: visum nobis . . . est, ut ea, quae alioquin in generali Diaeta agi et tractari debent, in diversis et particularibus fidelium SS. et OO. eiusdem Regni n. Hung. conventibus . . . . . per certos . . . commissarios nostros in superiori et inferiori Hung. ac etiam in Sclavonia cum eisdem . . . regnicolis . . . . tractaremus. Őt is kir. biztossá nevezi tehát Sztankovánszky Gáspár zágrábi püspökkel, Latour Ambrus gróffal és Cobenczel János báróval, a gyűlés tartásának idejét Mátyás főherczeg elhatározására bizván. (Az Erdődyek monyorókeréki levélt.)

CCXXV. (Datum ex Castris ad Strigonium positis, 15-a die mens. May a. d. 1694°.) Mátyás főherczeg gróf Erdődy Tamás bánhoz. Bár, úgymond, ő csász. felsége külfejedelmeknél is sürgetett a török ellen, mindjárt a háború kezdetén, segedelmet, s most is e végett megy a birodalom regensburgi gyűlésére: szükséges mindazáltal országgyűlést is tartani, melyen minden más köz és magán ügyek mellőztetvén, — de sola belli huius commodiore prosecutione — tartassanak tanácskozások. Ő felsége a jelen körülmények közt nem akarta messze fárasztani a rendeket, azért több helyt kis országgyűlést tartat. A tótországira őt, Erdődyt, nevezi ki többekkel biztosúl. A gyűlés határnapját a főherczeg a biztosok meghatározására bízza, a Duna-melléki országrészt táborába június 1-ső napjára híván össze. (U. o.)

Hasonló tartalmú levelet írt Mátyás a többi biztosoknak is, az esztergami táborból, Május 23-kán.

Az utasításban, mely a biztosoknak adatott, hosszan leiratván, mennyit tesz maga ő felsége e háború szerencsés bevégezésére, mennyit fáradt Mátyás főherczeg, az újdön kinevezett kormányzó, intetni kívánja a rendeket, hogy a magok részéről is feszítsék meg minden erejököt, miszerint a győzelmek után, melyeket isten már eddig is engedett, az ország, ha, mint kívánandó volna, a török igájától egészen nem szabadíthatik is föl, legalább annak becsapásaitól megmentessék.

Freta igitur S. Mattas sua hac certa de OO. subditisque suis charissimis expectatione, benigne . . . . postulat, ut OO.

et SS. in proximum subsequens triennium quotannis de singulis portis dicae nomine finos sex, duobus terminis dandos constituent et decernant, ita tamen, ut Dicam illam integram S. Mattis suae Camera, quod antehac semper in usu fuit, colligat. Pollicetur vero Mattas Sua, ne obulum quidem inde ullum aliorum, quam in Hungarorum cum equitum tum peditum, recens conscribendorum stipendia convertendum, et quomodo ea pecunia tandem erogata fuerit, OO-bus ipsis diligenter exponendum esse, cum de huius proximi anni dica rationes ita intricatae, ambiguae et incertae sint, ut quantum inde acceptum aut expensum et in quos usus ea conversa fuerit, nemo satis norit . . . . . Reményli ő felsége, hogy az egyházi s világi urak és nemesek, hazájok szeretétől indíttatva, személyesen is minél többen megjelennek a táborban. — Postulat vero etiam, ut ex qualibet porta miles unus pedes, aut ex duabus unus eques armatus mittatur.

Postquam item magna adhuc stipendiorum pars veteranis militibus tam Hungaris quam alijs debetur, ad eorum per solutionem S. Matas Sua Centum florenorum millia ab Ordinibus, hoc anno, duobus terminis numeranda postulat, ex quibus nihil prorsus in alios usus . . . erogandum sit . . . . . Ut autem et Ciuitates ad talem contributionem permoveantur S. Maiestas sua serio curatura est. Cum deinceps ad bellicam hanc expeditionem necesse sit, ut annonae et commeatus copia in promptu adsit . . . . . Matas Sua certam ab OO. iniiri et constitui rationem postulat, ut pro sua quisque facultate ex qualibet etiam porta ratam rei frumentariae sive tritae sive adhuc integrae partem tolerabili et aequo pretio . . . . . castris suppeditent. (U. o.)

CCXXVI. (Datum in nostra et S. Rom. Imperij Ciuitate Ratisbona, decima die Mens. Junij 1594°.) Rudolf Horvát és Tótország összes rendei s karaihoz. Perlatum est ad nos, qualiter vos, nulla habita ratione tot emergentium in horas hostilium eruptionum, vobisque imminentium periculorum ad frequentes fidelis nostri Sp. ac Magn. Comitis Thomae Erdeody . . . . . Bani ac consiliarij nostri requisitiones, pro patriae vestrae . . . . . defensione contra hostes Turcas in quavis etiam ardua necessitate penes ipsum insurgere, vestroque auxilio il-

lum ac milites nostros iuvare recusaretis, et in aliis quoque rebus omnibus ad officium eius spectantibus vos minus obediens, imo tardos praeberetis. Inti tehát őket, hogy ezentúl mind hazájok védelmében buzgóbbak, mind egyebekben is bánjok iránt engedelmesek legyenek.

(A monyorokeréki levéltár.)

CCXXVII. (Datum in Ciuitate nostra Alba Julia die 2-a May a. d. 1595°.) Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem megerősíti a három nemzet rendének apríl 16-ra Gyulafehérvárra kihirdetett gyűléséből elejébe terjesztett végzéseket. Ezek közt a kevéssel elébb elnyomott lázadásra következő pont vonatkozik:

Touaba megertetük Felsegednek büseges Declaratioia-bul az partos Urak, úgymind Bathory Istvan, (hibásan András helyett) Bathory Boldizsar, Kovasoczky Farkas Cancel. Kendi Sandor, Gergeli Deak, Szent Egyedi, Gerendi János, Bornemisza János, Lonai Albert, Zalanczi Laszló, Zalanczi György, Ziluasi Boldisar, Gauai Miklos, Tamasfalui Dienes, elfeletkezven magokrol, felsegedhez ualo husegekrul es Felsegednek vellek valo sok iotetemeierül, és elmult nyarban minemu talalt praetextussal es szivvel akarták volna Felsegedet birodalmabul es szekibül kizinleni és elkuldeni, hogy mi orzagul Felsegedet vagy megfognok es pogan Teoreok czazar kezeben adnok auagy hogy Felsegedet ez vilagbul tollalnák, kiteol valo megmaradasaert, ez dolognak iobban valo megh tudakozasaert, ugy legyen e az, mind Felseged eleiben adtak volt, kenzeritteteth volt Felseged itt valo hazatul kibontakozvan keouari hazahoz menni es ott egy ideigh lenni. Mely partos Urak veven eszekben keouari hazaban valo megh tartozasat az teob gonoz cselekedetekhez ezt is accumulaltak volna, hogy ez alatt Kolosuarat de novo Principe eligendo nem csak gondolkodtak volna, seot kuleon valo tractatusok es ugyekezetek leot volna, ez mellet Fatsatotis az Castelt, kibeol az teoreok ki zeokvin ide az Felseged birodalmahoz appliccaltatott volt, in publicam perniciem ez alatt az teoreoknek kezektul sponte megh ereztették volna. Terieztven Felseged ezt ezekbul eleonkben hogy Felseged nem hogy valamit ok nelkul, seot mindent meltan cselekedet volna, kevanvan Felseged az mi iteleteonket

teczeseonket is feleole. Noha penigh Bathory Andras az Cardinal ez ideoben mikor ezek estek it az Felseged birodalmaba zemél szerint nem volt, mindazaltal elfeledkezuen eois ide valo keotelessegereol es Felsegednek sok vele valo iotetemenyreol ez partosok dolgat es gonoz zandekokat nem csak ertette seot minden tanaczyauual es egyebekkelis valamivel tudta segitette es ezkeppen nekik contentialt volna, Felseged meltosagat idegen orzagokban meltatlan es illetlen zokkal in conspectu multorum principum aliorumque praecipuorum virorum vna voce non modo diffamasset sed etiam ubi id personaliter et oretenus explere nequiuisset, varias easque plurimas litteras diffamatorias conficiendo omni conamine azon leot volna, mind Felsegedet meltóságába io hiribe nevebe ronhatta es gyalazhatta volna. Bathory Andras feleol is mind az teobbi feleol azon itiletbe vagyunk es sententiaban kit az fen megh irtunk. Ezt teven hozza, hogy lolott Felseged zemelyeth meltosagat idegen birodalmokba fejedelmek eleott illyen ignominiaba involválta ezt mi orzagul nem kisebnek tartiuk mindha felsegednek ilete ellen igyekezet volna. (Soproni Codex.)

CCXXVIII. a. (Dat. Posonij ex gener. Regni Comitij die 12-a mens. Mart. a. d. 1596°.) Az ország rendei a pápához. Hosszan elmondván, mennyire köfalátul szolgált Magyarország a kereszténységnek a török ellen, s mennyire meggyöngült a százados harczok alatt, kéri a pápát, hogy azt mind maga lehetőleg segítse, mind más külhatalmak segédelmét megnyerni ügyekezék. Hálásan elismerik azt is, mit eddig tön az országért: „Nam praeter ingentem pecuniarum vim et alia Tuae Beatitudinis in nos collata beneficia, opportune admodum aestate proxima eiusdem in Hungariam venit Exercitus, quo reliquis Suae Mattis copijs adiuncto, Strigonium, Sedes Archi-Episcopalis et Vissegradum opitulante Deo sunt expugnata et recuperata.

CCXXVIII. b. (Datum in Ciuitate Vienna 16-a mens. novemb. a. d. 1599°.) Mátyás főherczeg Mihály havasföldi vajdához. Qua erga SS. Caes. Reg. Mattem . . . . fidelitate, ergaque uniuersam Christ. Rempublicam syncera animi affectione et singulari forditudine Deo O. M. auxiliante Illustris Vestra Dominatio Provinciam illam Transilvaniae in fide data aliquam-

diu vacillantem, armata manu omnium cum admiratione subegerit et Caes. R. Mattis ditioni tum demum adiunxerit, ex Ill. D. V. legatis perlubenter admodum . . . intelleximus, deque victoria illa insigni . . . Ill. V. Dominationi nomine Suae Mattis . . . summopere gratulamur, indubitate nobis persuadentes fore, ut SS. Caes. Mattas . . . eiusmodi praeclarum . . . facinus clementer compensatura sit. — A maga részéről is igéri jóakarátát, barátságát.

Rudolf ugyanazon hónap 29-kén irt választ Mihály vajdának azon levelére, melyben neki az Erdélyben nyert győzelmet jelentette. (Dat. in Ciuitate nostra Pilsna die 29-a mens. nov. a. d. 1599.) Nos Sane — írja egyebek közt, quemadmodum plurimum et nostra et Reip. Christianae causa gaudemus: ita fidem Vestram, quam nobis adeo insignibus rerum documentis probatis magnopere laudamus, nequaquam praetermissuri quin gratum et benigne inclinatum animi nostri affectum quocunque tempore sentiatis. Legatos autem vestros, quos a vobis, ut cetera nobis ulterius exponant, mittendos significatis, libenter videbimus, quae deinceps statuenda sunt singulari cura suscepturi. Interim ut magna vobis apud Christianos omnes et a fortitudine qua victoriam ipsam consecuti fuistis, et a fide, quam nobis praestitistis, gloria: ita summa apud nos gratia.

CCXXIX. (Etliche Articl, was Mihal Vaida erstlich der Zipser Camer vnd nachher Ihrer Matt. proponirt vnd begert, vnd was ihnn zugelassen worden.)

1. Hogy Erdelt, Moldvat es Hauasalfoldet w Felsege in perpetuum Mihally vaidanak és az w fjanak agya.

2. Hogy szabadon az w Nagysaga akarattya zerint donalhasson es inscribalhasson az kinek mit akar.

3. Hogi semi twrueniek innen es apelacyok ki ne uitesenek, hanem mint az elwt, it mi elwtwnk zakagionak vegig.

4. Hogy az wt magyar orzagi uarmegyeket ugi mint Bi-hart, Kwlsz Zonokot, Kraznat es Maramarus varmegyet Erdelly orszaghoz uiza kiuanom, mind Varadot, Huztot es hoza tartozokat.

5. Hogi az ellensegtwl az mi foldet meg zabadithatok

az Ur isten akaratiabol, azt kiuanom hogi w F. azt ennekem engegie es az fijamnak ewrwkben.

6. Hogy kit isten eltaoztasson, ha az ellenseg miat ez harom orzag Erdelli Hauasalfwlde es Moldoua eluezne, teha w F. Magyar orzagban agion szasz ezer arany foryntjwuedelmw jozagot uagi en magamnak uagi az en maradekimnak.

7. Hogy ha w F. hadakozni akar mind penz es nepbeli segetsegel elegendwuel az twrwk csazar es az tatar han ellen elegsegese legien.

8. Hogy ha w felsege frigiet tezen a twrwkel tehat ezt ez felwl meg irt harom orzagot az frigiben bele kwse.

9. Hogi en hirem nekwl w f. az twrwkel frigiet ne vesen se meg ne bekellyek.

10. Hogi w felsege azt az titulusal engemet es az en fijamot meg ekesicse az melli titulus Sigmond fejedelemnek adot uolt.

11. Hogi az inperiombeli feyedelmek kwziben es tarso-sagaban beuegenek engemet is es az en fiamot is w felsegek.

12. Hogi ha w f. hadakozni akar tahat azt kiuanom hogy w felsege huz ezer embere ualo hopenzt agion es nem csak wt honapra, hanem egez eztendöre, hogi mind telben es niarban az poganok ellen elegseges lehesek az hadakozasra.

Ezen pontokra a szepesi kamara következő pontokban válaszolt:

1. Az Provinciakat Erdelth es Moldwatth sajátul örököskeppen nem athatny bizonios okoknak ellenkezetiérth, melliek nyelw szerinth szoval exponalhatni. Hawasallfoldetth penigh priuilegiumaiwal w felseghe kez enghedny w nagisaghanak eörökben.

(A szélen e pont mellé ez iratott: Chaszar hire nélkül nem lehet.)

2. Mindeneknek az w fölsighe newewel es hyrewel kelletik meghlenny. Az Dispositio penigh az regij törveniek es szokassok zerinth az Thanach urnak Thanachabul milto ighassaggal disponaltassanak. Melliekben w Nagisagha Gubernator lewen es az w fölsighe szemellieth representalwan disponalhatth.

(A szélen: Nem lehet, No 11.)

3. Az reghij szokások zerinth megh leznek. (A szélen: Fiet.)

4. Az kwlseö varmegiek es jozagok kik az reghy Thörweniek zerintth az Erdely Provincianak kywül wadnak, azon statusban allapothban kiben mastan talaltathatnak, megh maradgianak. Es az Erdelly Thartomannya az ő hatarin belöl w Nagisagha altal gubernaltassek.

(A szélen: Chazar hire nelkül nem lehet.)

5. Hogi ha warassokatth warakotth es kastelliokat awagy egieb heleketh kik az Magyar orzaghi coronat illetik occupallhattya tehatth azok w Fölsigeth illesek es az magyar orzaghi Coronanak restitultassanak. Bathory Sighmondal is illien weghezes wolph. Az thöbbitth penigh azon kywül mellieketh az ur isten kegielmessegebwl mutath w Nagisaghanak azok megh engedve lehetnek. (A szélen: Chazar hire nelkül nem lehet.)

6. Hogy ha az három Tarthomanth a Theörökök kithwl isten oltalmazza megh wennek: w fölsighe w nagisaganak es fyanak urassagara es birodalmara kegielmes gondoth visel, s megh is latogattia wele ugy hogy w nagysagha mind fyawal egietemben az w fölsighe oltalma es gondviselese alath bekes-sighben es nwgodalmason kedwe zerinth elheth maradeki azonkeppen.

(A szélen: Chazart talallya megh w Nagisaga.)

7. Hogy ha az hadath continue wiselny kellek w fölsighe mind pénzzel s mind egieb segithsighel lezen. Es hogy ha w Ngha ellen walamij hadak awagy derek erő indulna tehatth w fölsighe w Nghath minden hadaywal megh seghity. (A szélen: Valasz uagion.)

8. W fölsighe az Thörökwel frigieth nem weth megh sem bekellik wele w Nagha Thanacha nalkwl es az Provinciak hire nalkwl. (Fiet.)

9. W Nagha hire nalkwl az Thörökwel w fölsighe megh nem bekellik frigieth sem wetth. (Fiet.)

10. Amy illety az w Nagha es fia titulusath, w fölsighe ha zwksege lezen meghcselekezy es a melleth kegyelmes gondviseleteth w Nghának előmenthere prestallia, ugy hogy w Nagha fyawal egietemben raitha megh nwkhatik. (A szélen: Törekedik w Fölsighenel.)

11. Ez dolgoth w fölsighe kegielmessen promoveallia s elő wezy. (E pont ki van törölve.)

12. Az husz ezer embernek fizeteseth w fölsighe mostan nem athattia mert w fölsighenek mind also es felső magyar orzagba azon keppen Totth orzagba es Dalmatiaba continue nagy hadakath kezen tarthany kell, mostan penigh az hadak fen liwin annal is nagio b hadakath kell tharthany és fizethny, hanem amikeppen az előth, mostan is ugy az megh ighirth somma pinz w Naghanak megh adatik. Es hogy ha az zwksigh kywanny foghia w fölsighe az felső magyar orzaghi hadaith maga saiath költhsighen w Naghanak melleie adgia, ha penigh annal is nagio b hadath kywanna az also magyar orzagi hadaith is w Naghanak melleie küldy segithsigwl; w Nagha is tartozek ha kywanthatik wagy magha Zemellie zerinth es hadayval wagy penigh egywth w fölsighe hadaywal az w fölsighe ellenseghinek ellenek allany es thamadni. (A szélen : Csachart talallia meg w Nagha.)

A szepesi kamara válaszára a további alkudozásban Mihály vajda követei újabban ilyképen válaszoltak :

1. Ennek eo Nga engedelmes az eő felsége kewansaganak, hogy Erdelt Gubernatorsagnak neue alatt tarczia es biria, de illien conditioval, hogy eő felsege elteigh engedgie birni, halala utan az fiara zallion es annak maradekira fiurull fiura legien; holott pedigh (kitt Isten eo zenth felsege ell tawoztasson) eő Nganak magwa zakadna, az orzagh legien eő felsegée az Romay Chazaré.

2. Kewannia ezt eo Naga, hagi Molduatis adgia megh eo felsege eörökben fiurull fiura ad utrumque sexum eo Naganak, minth Hawaselföldett, holott pedigh telliesseggel magwa zakadna eő Naganak, hogy mind fiu es leani agh deficialna, tehat eő felsege ez ket orzagnak Moldouanak es Hauaselföldnek illien annuentiath adgion hogy eő magok valazzanak fejedelmet magoknak az kith akarnak, de igi hagi zazlott eo felsegetwl az Romay Chazartull kerienek es zolgallianak eő felsegenek. Az minemw teörviniék leznek az ket orzagban, azokat az feiedelem, ki lezen, tanaczivall egyetemben lassa megh es discutiallia, es ugyan ott előtte zakadgion vege minden törvenieknek mas orzagban ki ne mennienek appelatioba az cau-

sak. Az Kalugerokat is, papokott es monostorokatt senki ki ne vegie az ő regy teorviniekből.

3. Kewansaga az eő Naganak Erdeli országban : kewannia Geörginth Gialutt, Vécziett es Fogarast minden tartomaniwall és jövedelmiwel egietemben eöreökbe, magiar orszagban pedigh Huztott, Keőwaratt tartomaniwall és jeöwedelmiwel egietemben fiurull fiura ad utriusque sexum, ha az fiu agnak magva zakadna, zallanak az leani agra azok, és senki eoket meg ne haborgassa azokba az eő Nga zolgalattiaérth. És illien conditiovall, hogy ha mas feiedelem lenne Erdeliben, annak ne lehessen arra valo authoritassa es hatalma azokatt ki venni fiu az vagi leani agh kezebeöll.

4. Kewannia aztis eő Naga, hogi arra valo authoritasa legien eo Naganak, hogy mindeneknek valakiknek akar adni es donalni, vagi iozagott vagi egiebett akar mith akar, zabaddon adhasson es donalhasson eöreökben. Annak felette valaki vagy eő Naga avagi egiebek ellen vetkeznek akarmiczoda rendbeli ember legien, arra is legien eo Naganak authoritassa, affelekett teorvini zerinth meg bwntetny érdeme zerinth es minden teorwenieknek eo Naga eleott zakadgion vege mashowa ne appellaltassanak es ki ne witessenek az causak.

5. Kewansaga ez eő Naganak, hogi az eöth Varmegieth, Biharth Keözep Zolnokott, Maramarost, Zarandott es Kraznat minden uaraiual tartomaniawal egietemben eő felsege adgia Erdelihez, minth annak eleötte uoltt.

6. Ezt is kiwannia eő Nga, hogi az meli vegh varakatt megh vehett Pogan kezbeoll, ugimint Theömeösvaratt, Felnakot, Chianadott, Beczkerekett, Panczowatt és Berinth, azok eő Nagaé legienek minden tartomaniawal egietemben az Du-naigh eöreökben fiurull fiura ad utrumque sexum.

7. Hogy ha eő Felsege continue akar hadakozny, azt kewannia eő Naga, hogi anni pinztt adgion eő Felsege Erdeli zwksegere, az mennith Sigmond feiedelemnek rendeltt wolttt; Moldouanakis anni pinztt rendellien es adgion eő felsege menit rendelt Hauasalföldnek.

8. Az minemw titulust adott volttt eő felsege Bathory Sigmondnak, ollianth adgion eő Naganak is.

9. Az harom hora, ugimint Augustusra, Septemberre es

Octoberre eő felsege mindenikre adgion zaz zaz ezer forintott, az ki tezen summa zerinth harom zaz ezer forintott mox et de facto kwlgie meg azt eő Flge.

Ezen eő Naganak nagi eőreöme vagion , hagi eő felsége azt megengette, hagi baniakatt mindenütt kezdhessenek az eo felsege pinzewel; kivannia azert eő Naga, hagi holott azokba az praefectusokba, kik az baniakatt miveltenek, valami difficultast és negligentiath esmerne es megh tapasztalna, tehatt eő Naganak lehessen arra zabadsaga affele negligens praefectust kivetni es olira bizni az baniath, ki az orzagnak haznara legien.

10. Mikoron az züksegh kiwania, az az mikoron valami ellensegh tamadna ez orzagra , kiben a Kassai Capitan segítsege kéwantatnek , es eő Naga megh talalna feleöle az Capitant, tehat tartozzek az Kassai Capitan minden ereivel oda menni az hova eő Naga mongia es kewannia ne mutogasson Chazarra eő felsegere.

11. Az meli tanaczbely emberétt oda kwld eo felsege hogy ott legien eő Naga mellett addigh az migh az hadakozasnak ideie lezen az ki gondott visellien az hadaknak zwkségeyre , es holott az teöreöktwll megh mértt feöldrwl es annak hatariroll valami teorwiniek kezdetnének , tehat azok eo Naga es tanaczy eleott legienek es discutialtassanak es adiu-dicáltassanak és ugian eő Naga eleött zakadgion wege azoknak az causaknak, mas howa ne mehessenek appellatioba , az eő felsege embere abban arczia magatt es ne itilhessen se ne adhasson avagi disponalhasson azokboll, avagi elvehessen, hanem cziak tulajdon eő Naganak legien arra autoritasa abbol donalni avagi elvenni az eő tanaczivall egietemben.

12. Az melli emberétt küldi eő Naga oda , ki eő felsege mellett legien , annak eő felsege rendellien mind ételt és italt es mind eo felségétwl s mind pedigh tanaczitwl tisztessége es beöczwleti legien.

Végre , létezik még egy negyedik okmány is , melynek alája, hihetőleg a szepesi kamarában ez íratott : Etliche Artiel warumben Mihal Vaida bey Sr Mt. angehalten, als :

Begertt Moldau vnd Wallachei perennaliter.

Begertt die Gubernation in Sibenbürgen.

Begertt allerley einkhommens davon.

Begertt Autorität Guetter zu conferiren.

Begerrtt perennaliter in Sibenburgen Geörgen, Weche vnd Fogarasch, jn Hungern aber Hust vnd Keöwar oder aber in Behaimb ein Herrschafft mit ziemlichen einkommen.

Letztlich begertt den Gulden Fluss für sich vnd seinen Sohn.

Maga az okmány következő:

1. Meg gondoluan chazar w felsege az en sok munkamat es nehez sullios szolgálatomat es edig valo zantalan sok kwlchegemet kit en nem ugi en magamert mint w felsegekert es az kereztyenseghez valo zeretetemert az twrwk es tatar ellen valo napi kwlcheggel es faratsaggal kellett hadat viselnem ugi mint imar hat esztendeöteöl fogva, kire meni zantalan kwlchegem ment, azt chak az ur isten mondhatia megh.

Ez utan pegig mint illien ket nagi monarchia tudom minden ereyeket hatalmokat chak ez három orzagra fogia forditánya es ellenek mind telben niarban egi arant es nagi zerencheket kel ellenek probalnom.

Azert ezt kivanom hogi w felsége hauasalfwldet, Moldo-
uat en nekem es az en maradekomnak utriusque sexus resignallia in perpetuom.

2. Hogi erdelt sub nomine gubernatoris biryam eya condicione pegig, hogi valamikor akarom es az szikseg kivanja, mindenkor giwlest tehessek es az orzag iavara meg maradasara mindent vegezhesunk es az articulusokat w felsege confirmallia.

3. Hogi az orzagnak minden haznai ugi mint arani ezwst so es egieb baniaynak haznok az en kwlchegem után nekem jaryanak és harmincadok, dezma kibwl udvaromat es hadakozo zogakat tarthasak. (E mellé ez iratott: Meg vagion engedve Chazar w Felsegetwl.)

4. Hogi minden donaciomnak saluo iure alieno hellie legien es kinek kinek az w erdeme zerinth donalhasak w F. neve alatt.

5. Minemw bizontalan legien az embereknek életek s nem tudom mikor hoza el az ur isten az en eletemnek veget, kivanom hogi w felsege az en sok faratsagal munkaual ualo

zolgalatomat meg tekintuen agia en nekem wrwkwben es az en maradekomnak it ez orzagban gwrgent, veechet, fogarast cum pertinencis suyis. Magiar orzagban pegig Kwvarat Huztot *az vagi tokait* es vagi Moruaban vagi che orzagban egi io haznu varat mox et de facto, hogi en is mind az en fiamal egiwt nagioib zivem zerinth zolgalhasak w felsegenek es az egez kereztiensegnek.

6. Kerem es kwniwrgwk w felsegenek mint kegielmes uramnak hogi w f. az en jo zivel es zeretetel valo zolgalatomat meg tekintven, az en titulusomat es az arani barant zereze meg mind en magamnak ses az fiamnak kiért mind en es az en fiam zolgalhason w felsegenek es az egez kereztiensegnek.

CCXXX. (Datum in Bozin 30-a aprilis a. 1600.) Iliesthazj István Mátyás főherczeghez. Menti magát azon vádak ellen, melyek ellene a király előtt emeltettek, s melyeket így ad elő levele kezdetén: *Finita dieta Posoniensi exhibitum est mihi Suae Caesareae Mattis mandatum in quo innuit sua Matas, quod ego in praeteriti anni 99 Dieta hung. articulum de Decimis contra D. Episcopum Nitriensem et per consequens contra omnes Praelatos sub nomine secularium mouerim et urserim priuati mei commodi causa. Praeterea quod comminationes aliquas emissem, et quod Ciuibus Oppidorum St. Georgii et Bozin bona haec a me redimendi facultatem Sua Caes. Mt. indulisset, quae ego agendi nullam causam habeam pro Suae Mattis erga me gratia et pro iuramenti mei qua Suae Caes. Mti ratione officii mei Consiliarij et Magistri Curiae astrictus sum fidelitate.*

Az első vád ellen avval menti magát, hogy a tized ügye nem magán ügye, hanem egész Trencsén vármegyéé; mert ezen megye tizedei a memoria hominum, priscorumque regum et episcoporum tempore ex antiqua denique consuetudine et lege Regni huius semper florenis octingentis per Comitatum redimebantur, idque usque modo ab omnibus Episcopis ita observatum est . . . . Modernus D. Episcopus proprii lucri gratia, his non curatis, imo neque praesentis temporis statum turbulentum . . . . considerans, omnes subditos Comitatus Trinchiniensis, aliquot millia hominum in praesentiam D. Vicarii Tirnaviensis sub poena Excommunicationis . . . . eo ipso

tempore, quo omnes Comitatus in generalem expeditionem cogebantur et expediebantur, citari curavit, mulctam quoque . . . ab excommunicatis et ab his, qui venire non poterant exegit. A püspök e tettét, úgymond, a Trencsén megyei követek bepanaszláak az országgyűlésen. A rendek nagyon felindúltak; mert miután a dézma több vármegyében pénzzel váltatik meg, vele együtt sokan meggyőződtek, hogy a püspök e követelése jogtalan s önhaszon-vágyából ered. Ez alkalommal sokan kikeltek a püspöki székek hatósága ellen is, mondván, neminem sibimet iudicem et Actorem esse posse. Ezen viszályt, úgymond, csak ő csilapította le beszédei által.

A második vád, úgymond, teljesen alaptalan; mert a diaeta idején még szó sem volt Sz. György és Bazin megváltásáról. A diaeta tartatott februárban, s hozzá csak a reá következő augustusban érkezett az iránt a fölség levele. Ubi autem post factam certificationem per supplicem meum libellum . . . dixi, bona haec perennali iure contra priuilegium et collationem . . . . Caes. Maximiliani . . . parentis Serenitatis Vestrae coniugi meae jam antea factam, aliis conferri non posse, praeter ea quod Jus ipsum Coronae et antiquae Leges Regni huius vetarent, Communitatibus et rusticis Castra vel bona possessionaria quovis titulo conferri . . . . haec merito Matti suae me proponere iudicaveram. Extra hoc redemptio bonorum istorum a me prorsus contra me non est.

Intellexi etiam me in negotio Modrensium apud Sertem Vram accusatum esse. Ego fateor, me eius opinionis fuisse, esse etiam modo, quod Ciues Modrenses inter Praelatos Barones et Nobiles in diaetis ex antiqua consuetudine Regni, imo neque iuxta contenta Priuilegiorum suorum assidere posse. Ideo, quia diaeta publica fit potissimum pro contributione subditorum: illi autem, qui subditos non habent, sicuti Modrenses, quomodo de alienis subditis vota dabunt? A kiváltságolt városok, melyek számosak az országban, soha, mióta az ország áll, nem birtak, úgymond, a nemesek közt, szavazattal az országgyűlésen. Hogy a királyi városok ily szavazattal bírnak, csak onnan jö, mert a törvényekben meg vannak nevezve, falukat, jobbágyokat bírnak, mi a modoriakra nézve nem áll. Sőt ezeknek ő felségétől adott kiváltsága sem terjed oda,

ut etiam in Dietis Regnicolarum vota habeant vel ibi assideant. Különben minden nagyobb kiváltságolt város ugyanezt követelhetné, — miből zavarok támadnának. — Egyebekben, úgymond tovább, ő esküje szerint buzgó híve volt ő felségének, subsidia, auxilia et contributiones tam publicas in dietis, quam priuatas apud Comitatus, omni studio, labore et diligentia ita promovi, iuvi etiam ex meo liberaliter, pecunia, milite, victualibus, ut neminem mei ordinis hoc praestitisse facile constabit . . . Kéri tehát a főherczeget, rendeljen biztosoakat, coram quibus sistatur deformatior ille meus; veniam et ego, et si praemissa secus quam Serenitati Vrae proposui, invenientur, merito hoc suspicionis onus subibo. Különben mentesség fel az alól — si enim adulatoribus tantus locus dabitur, nescio quomodo imposterum tute publicis vel privatis consultationibus et tractationibus interesse quis audeat.

(Jancsó Imre gyűjtem.)

CCXXXI. (Kelet-hely és idő nélkül, de 1600. novemb. vagy decemberbe esik.) Ugyanaz ugyanahhoz. Fájdalmasan esik neki, úgymond, hogy, mint elébb is írta, ok nélkül veszté el ő felsége kegyelmét, ki oly hűségesen szolgál. — Ubi autem de quibusdam meis litteris ad Cameram Hungaricam in causa coniugis meae, ratione redemptionis bonorum S. Georgii et Bozin scriptis criminor: dummodo illae quoque aequo animo et iudicio considerentur, comperietur, contra Suae Caes. R. Mattis auctoritatem illa minime esse. A mit írt, úgymond, az mind törvényen és törvényes szokáson alapszik, — quod autem Camerae hungaricae imo et Serti Vrae illa proposuerim, ideo factum est, quod negotium istud, more antea solito non Viennae coram Serenitate Vra et Camera hungarica tractabantur, sed Praegae. Ratus ego, quod domini illi suae Mattis consiliarii leges regni huius non ita perspectas haberent, proposui . . non malo sed bono animo . . siquidem et ego Suae Matti in hoc regno iuramento astrictus sum; superaddidi tamen in eisdem litteris meis, quodsi sua Matas secus habere noluerit, ego paratus ero bonis illis cedere, prout et cessi, neque etiam usque modo integra summa Inscriptionis deposita. — Kéri tehát őt, vesse magát közbe a királynál. (U. o.)

CCXXXII. (Datum ex Castro Bozin 8-a die Novemb. a.

1600.) Illésházy István levele a magyar kamarához, melyben ezen egész ügy megfejtetik, s melyről az előbbi levélben tett említés. Vette, ú. m. levelöket, melyben vele tudatják, hogy Sz. György és Bazin birtoklásának határnapja jövő január 29-kén telik le, mikoron azokat úgy kellend átadnia, hogy a szántóföldek bevetve legyenek.

Ő, úgymond, rég megírta a felségnek, hogy nincs ellenére, ha e javakat Ő felsége a maga számára váltja ki: sed esse contra meum priuilegium legesque et apertum Jus Coronae Regni huius Hung. Collationem et donationem illam, quam Ciues ex informatione talium, qui leges Regni huius Hung. ad quas sua quoque Caes. Matas tamquam Rex Hung. graui obligatione est adstricta, minus intelligunt, sine omni consilio hungarorum, etsi hoc negotium sit mere hungaricum pro sese extraxerunt. Nam Castra ista Sti Georgii et Bozin diuus olim Maximilianus Imp. . . . non tantum simpliciter, titulo pignoris nobis obligauit, verum etiam seipsum et successores eius Reges Hung. hac cautione obstrinxit, ut si vel ipse vel successores eius bona ista vendere voluerint, nulli alio, sed nobis ea vendere queant. Itaque contra expressum talis Priuilegij nostri tenorem bona haec, non praemonitis et insciis nobis, minime aliis vendi potuerunt . . . . .

Constat autem bona haec a nobis non pro se suam Mattem redimere, sed . . . . . ciuibus Oppidorum S. Georgii et Bozin collata esse. Id quod manifestum evadit ex Donatione et Collatione Ciuibus istis facta . . . . . in qua expresse continetur, Castra ista S. Georgii et Bozin eodem plane iure . . . . . quo ego hactenus ea tenui . . . . . ad decennii spacium esse collata. Post decursum vero decennii, ut perennali iure utraque haec Castra et uniuersas eorum pertinentias teneant et possideant, ita tamen, ut tollerabilem aliquem censum quotannis ad Cameram S. Mtis pendant . . . . . Collatio haec Ciuibus facta pugnat contra Jus Coronae Regiae et . . . regni Jura . . . . . Non possunt Ciues Oppidorum . . . . . rustici et communitas . . . castra et jura possessionaria ullo sub colore in hoc Regno tenere et possidere, cum neque lites per se cum nobile ingredi permittantur, sed Dni eorum terrestres pro iis . . . . . agere debent . . . . .

Praeterea cautum est in Decretis Regni Hung. ne reges

Communitati vel etiam liberarum Coronae Ciuitatum . . ulla jura possessionaria sive perennali sive impignoratio aut quouis alio iure conferre possint . . . . . Bona enim Communitati collata nunquam amplius ad fiscum . . . redeunt. Et nonne manifeste hac ratione Corona Regni Hung. a iure successorio Castrorum istorum S. Georgii et Bozin . . . in perpetuum priuabitur, cum tamen et sua Caes. Matas non alio quam iure Coronae, videlicet per defectum seminis Comitum Sti Georgii et Bozin illa consecuta sit.

Szándéka ezeknél fogva személyesen a császár elejébe menni, ezeket neki megmondani, s Maximilián privilegiumát megmutatni, s reményli, hajolni fog ő felsége az igazságra. Ha nem hajolna, ő tovább nem fog ellenkezni, hanem, mihelyt a zálogpénz lefizettetik, kiereszti kezeiből a várakat. Azonban, pro futura conseruatione legum Regni et Juris mei Dominatio-bus Vris Reverendissimae et Generosis, ac de more solito Regni huius etiam in Capitulis protestor, protestatusque sum.

A mi a várak átadásának január 29-re kitűzött határnapját illeti, az nem állhat meg. E javak, miként Zalusky János, a király embere és a pozsonyi káptalannak előadása tanúsítja, gróf Salm örököséről 1575-ki martius 8. és 9-kén szálltak Ő felsége kezére, s azután april 8. és 9-kén adattak át Nagyságos Krusits Jánosnak; a beirat határnapja tehát april 9-ke.

Továbbá Krusits becsü szerint fizette meg a talált vetéseket; ezeket tehát ő is fölbecsültetni s megfizettetni kívánja. Hasonlókép az épületeket.

Végre, ú.m. ök 132 ezer német tallért, mindeniket 70 krajczárral számítva, fizettek beiratkép. Ő is ennyit s ily pénzben kíván; mert hallja, hogy a polgárok lengyel pénzzel akarnak fizetni. (U. o.)

CCXXXIII. (Datum in Bozin 5-a decembr. 1600.) Illesházy István Unverzagt Farkas báró csász. tanácsoshoz. Kéri őt, eszközölje ki, hogy Sz. György és Bazin átadására határnapúl april 9-ke tüzessék ki, e napon kezdődvén Krusithnál is a beiratos átvétel. Ismétli, hogy ezen adomány az ország jogai s Maximilian csász. kötelezvénye ellen történt.

Kéri egyébiránt, hogy a határszéleken állandó katoná-

ság tartassék, különben azok nyiltan állnak a török becsapásainak. (U. o.)

CCXXXIV. (Datum in arce nostra regia Pragensi 10-a die mens. Januarij a. d. 1602°) Rudolf cs. és kir. gróf Erdődy Tamás, fő étekfogó mesterhez. Innotuisse sibi hactenus nihil plane dubitamus, qualiter Ser. Princ. Mathias Archidux . . . . fideles consiliarios nostros hungaros sub generali Diaeta Hungarica anno prox. praeterito 1601° Posonij celebrata de varijs excessibus Magnifici Stephani Ilieshazy etc. Quibus ille contra nos, nostramque dignitatem, atque adeo contra statum nostrum publicum cum scriptis tum verbis passim prolatis sese erigere ac opponere non formidabat, consuluerit; illique iuxta censuerint, eundem Stephanum Ilieshazy . . . . ad reddendas de praemissis ipsius actibus sufficientes rationes iure citandum, ac consequenter crimine laesae Mattis nostrae Regiae, et per hoc nota perpetua infidelitatis condemnandum esse. Tametsi vero certo informemur, te eotunc illi consultationi non interfuisse neque votum superinde tuum dedisse, quia tamen non ipsius Stephani Ilieshazy ausus temerarios iure mediante sub proxime ventura generali diaeta, quam fidelibus nostris omnibus SS. et OO. dicti Regni n. Hung. ad festum Cathedrae b. Petri ap. hoc est 22-um diem m. februarij prox. affuturum pro anno praesenti iam Posonium indiximus et promulgauimus, omnino revideri facere decreuimus. Inté tehát őt, hogy ne csak megjelenjék, sed uti fidelem ac constantem consiliarium nostrum decet, in ferenda hoc in negotio sententia a ceteris fidelibus consiliarijs nostris hungaris utriusque ordinis neutiquam discrepare aut dissentire velis; quin potius re tota exacte . . . . ponderata, illam firmissimis rationibus . . . . tuearis, ac sententiam una cum illis proferas, atque haec quam altissimo silentio contegas, tibi que soli ac nonnullis consiliarijs duntaxat nostris communicata scias . . . . (U. o.).

CCXXXV. (Kelet hely s idő nélkül; tartalma és az elébbi okmány értelme szerint kelt az 1602-ki országgyűlés idején.) Illésházy, Mátyás főherceghez. Többször könyörgött már, ú. m. neki, hogy fordítsa el tőle a fölség haragját, s hallgassa meg személyesen mentségeit. Nescio tamen quo meo infortunio consequi id minime potui. Sed nihilominus postremo

grato cum responso me a conspectu suo Serenitas V. benigne dimisit, cui tamquam firmissimae anchorae innixus eram. Interea vero praeter opinionem, non sine graui honoris et existimationis meae detrimento Sua Caes. Matas me in publicam Regni diaetam citatum esse voluit, idque tali citatione, qualis hactenus in Regno hoc Hung. nec visa nec audita unquam est.

Ő, ú.m. már a felség ösének, s utóbb atyjának, végre neki magának, sok évek óta hűségesen szolgál; semmi bűnről nem vádolja öntudata. Könyörög tehát, vesse magát közbe ő felsége előtt, s eszközölje ki, hogy Matas sua dignetur hanc in me indignationem remittere, et de articulis in citatione nominatis priuatim coram DD. Consiliariis atque Jurisperitis etiam viris clementer audire, ut per me quoque Sua Matas informetur. Neque permittere, ut me inaudito tanta mihi ignominia inuratur, ut publico Jure Sua Matas Caes. mecum agat. Nec alioquin convenit, ut ego humilis Suae Mattis subditus et seruator, hac citatione coactus, ob innocentiae meae defensionem contra Regiam Suae Caes. Mattis dignitatem et auctoritatem disputem et contendam. Kéri tehát, találjon módot, hogy a felség haragja megengeszteltessék; aut Serenitas V. accepta informatione a DD. Consiliariis et Judicibus Regni Ordinariis non tantum a spiritualibus, sed etiam secularibus, nunc Posonij congregatis, dignetur me ad Suam Mattem, datis mihi clementer litteris Serenitatis Vestrae intercessoriis dimittere. Ego enim priusquam in praedictam contra Suam Mattem Caes. publicam disputationem descenderem, omnimode Suam Mattem Caes. humillime lenire et placare malle. (U. o.)

Mi történt ezen folyamodás után, előadja Istvánffy Lib. 33°,490. Illésházy, mint tudatik, utóbb Lengyelországba futott. Futásának okát megfejtí a következő levél.

CCXXXVI. (Extractus ex litteris Domini C. H. de 3-a Decembr. 1603.) Non potui praetermittere quin secretum quoddam Dominationi V. G. detegerem. Dixi adhuc Pragae, Illieshazium gloriatum, quod is resolutionem Suae Mattis intellecturus esset per suas secretas personas. Unde D. Vestra Generosa statim admonuit D. Polcium, ut diligenter attenderet, ne mens Suae Mattis Illieshazio innotesceret, et postea D. Vestra me petiit, ut ab Illieshazio discerem, quinam esset ille, qui haec ta-

lia ipsi perscriberet; ego nihil potui ab ipso expiscari, sed res seipsam ita prodidit. Postquam Illieshazy fuga sibi consuluit, et Vienna sese clam proripuit uxor eius Dnum Isthuanffy adiit, magno conatu apud ipsum egit, ne sententiam scriberet aut extradaret, et maritum suum metuentem vim et potentiam, quod videlicet illa opprimendus foret, hanc declinare voluisse, quia, inquit, scriptum est nobis, quod sua Matas resoluisset, ut caperetur, et ostendit quasdam litteras eius, qui Praga omnia perscripserat; in quibus.. litteris nomen non erat subscriptum sed duae tantum litterae C. et L. quas in aliquem Scribam Camerae possumus interpretari. (U. o.)

CCXXXVI. (Datum in Ciuitate Brassoviensi die 13-a Octobr. a. d. 1601.) Báthory Zsigmond fejedelem Mahmud pasához. Az Nagyságod leveléből és mind pedig az magam követitől megértettem az Nagod hozzám való io akarattját és az hatalmas Cziazarnak mellettem való törekedését . . . . . én is minden örömmel azon leszek, hogy az hatalmas császár hívségetől soha el ne zakadgiak . . . . . és az ő Hatalmassága zárnyai alatt mostani hozzám megmutatott kegyelmességeiért telies életemnek rendiben megmaradjak . . . . . Kérem Nagodat, törekedjék az hatalmas Cziazarnal, ő hatalmassaga agion erős paranczolatokat mind az tatár Hanra s mind az végbeli Passakra, Begekre, hagi legien oly gondviseléssel erre az orzág-ra, hagi valamikor vagi telben vagi niárban kevantatik az ő segítsegek és emberem s levelém által megtalálom őket, segítsenek meg minden ellenségeim ellen. (Soproni Codex.)

CCXXXVII. (Datum in Civitate Brassoviensi die 17-a Februarij a. d. 1602°.) Báthory Zsigmond Halil pasához. Nagyságos Pasa . . . . Szerelmes Apám, stb. . . . A mely dologról Nagod nekem ír, ugyanazon dolgokrol én az Ngos Szerdárnak s Vezir Passának immar irtam s Nagodnak is azt irhatom: hogy valaki ezt az mostani Hauaselföldiben való vaydanak megváltoztatását Nagodnak eleyben adta, az inkább gondolkodott netalan csak az ő maga haznárol hogy sem mint az jelen való és következendő üdökről. Mert hizem az Hatalmas Czászár orzáginak czendesseget kellene inkább zerezni, nem-hogy az barátokból ellenséget. Mert ebből mi iöhessen, megítélheti Nagod, holot az vayda is magat nem örömet hadgya,

az lengielek is pedig nem igen engedhetnék. Mostanság pedig, holot enny felől valo ellenségi vadnak az Hatalmas Cziázárnak, megitéheti Nagod mi következhetnek belőle. Lehet az, hogy tan valami Boerek mennek az H. Cziázar fényes Portayara, de annak az oláh nemzetsegnek mindenkor az volt természetek, hogy örökké két felé pártoltanak és uyabb uyabb változást kivantanak, a miatt romlottak, pusztultak is el mind éltig. Azért Nagodnak csak azt akarom értésére adni, hogy Isten oltalmazzon engemet, hogy az én Kegielmes Vramnak az H. Cziázárnak legkisebbik zavát is vagy aláznám, vagy itélni akarnám, avagy hogy az Nagyságtok tanácsát megakarnám változtatni. De az én hütöm zerint irom, az kivel az H. Cziázárnak az én Kegy. Vramnak tartozom, hogy most annak az Havaseli vaydaságnak megváltoztatásának ideie nincsen, sem modgia. Azért lássa Nagtok mit cselezkik, hogy az H. Cziázárnak valami kára ne következék, se barátnak elidegenítése. (U.o.)

Ugyanaz napról írt Radul oláh vajdához is, barátságot színlelve íranta; de még is megvallva, hogy mellette, ki pártolását kérte a portánál, már semmit sem tehet. „Bánom, ugymond, hogy az Nagod levele engem előb nem ért; mert az Nagodhoz való barátságomat . . . . megmutattam volna. De mivel hogy Simeon vajda cő Naga törekedésére kellett mind az H. Cziázárt s mind az Nagos vezért mellette megtalálnom: mint immár levelemnek irhassak ellene, modgiát nem látom“. (U. o.).

CCXXXVIII. (Kelet nélkül; de tartalma szerint 1603 alá sorozandó). Az Erdélyből kiűzött s török földre bújdosott nemesség folyamodása a szultánhoz . . . . Az mi nagy megromlott állapotunk miá kénzerítettünk Hatalmasságotat megtalálnunk köniörgésünk által, miért hogi orzagunkon kívül vagniunk és naponként napi niomorusagot zenvedünk éhséget és minden egieb niavalát, mind ezeket az Hatalmasságotodhoz való hűségünk miá zenvettük; de sokaknak giermeke, feleségek, kik levágattattanak is, az kik ide futottak is az Hatalmasságotod kegyelmessegehez, városokban zorulva rettegnek az nagi rab-ságtól és vezedelemtől.

Köniörgünk annak okaert Hatalmasságotnak mint Kgelmes Vramnak, hogi az nagi Istent megtekéntvén és az mi

igaz Hatalmassagodhoz való hűségünket, mostanis nagy romlásunkal egietemben, kegielmessegeből megmutatván hatalmas ereit, vigien be országunkban és oltalmazzon meg is; tessék meg, hatalmas és gőzhetetlen czászár, mind ez világ előtt és körölettünk való országoknak is, lehessünk mi is példák, hagi az kik az hatalmasságod köntöséhez ragazkodnak, nem erőtlen fejedelemhez ragazkodnak, hanem erős és világ biro fejedelemhez; kiért az nagi Isten Hatalmasságodat minden lelki és testi iókkal megalgia . . . . .

A levelet aláírták: Simai Borbely György, Reday Ferencz, Boronkay János, Bethlen Gábor, Zalárdi Miklós, Nagy Albert, Balasy Ferencz. (Soproni Codex.)

CCXXXIX. (Datum ex Karanisebes 26-a Augusti a. d. 1603.) Ugyanazok Haszán pasa nagyvezirhez. Ezt is kéri, eszközölje ki segedelmét a szultánnak, hogy általa hazájokba visszavitessenek, — „mert, úgy mondanak, mind enni romlások miatis, kik megmaradhattunk; az hatalmas Czazar hűségétől el nem zakattunk, hanem feleségestől, giermekestől az hatalmas cziászár kegyelmességéhez bizván, Tömösvarhoz és Karansebeshez iöttünk, némellieknek pedig feleségek, giermekek az városokban zorultanak és minden nap csak az rab-ságot váriák az feiekre az segítségnek késedelme miá. — E segedelmet sürgetik tehát . . . . . Töb egieb zükségünkért is boczátottuk az hatalmas Czászárhoz és Nagodhoz az fő atyánkfiát Veres Daidot, Feyer varmegie fő Ispániát, köniörgünk Nagodnak . . . . lássa io kegyelmedel és higyie meg is zázát, és . . . . megtekintvén az mi nagy megmondhatatlan romlasunkat, legien is törekedő mellettünk az hatalmas és gőzhetetlen czazar előtt . . . . . (U. o.)

CCXL. (Irtuk Karansebesben 29-a aug. an. 1603.) Simai Borbély György (kit a törökök Jümüs ayak-nak neveztek) s az erdélyi számüzött nemesség Jemiszei Haszán pasa nagyvezirhez. Megértöttük Nagodnak hozzánk való nagi kegiemességét az mi Istenben boldogult Feiedelmünk Zékely Moyses Urunktul, melliet Nagod az hatalmas Czazar akarattyabul fejedelmul előnkbe valasztott volt . . . Köniörgünk Nagodnak, mint Kegielmes Vrunknak, hagi azutanis azon io akarattyát mutassa hozzánk és az hatalmas Czazar megromlott

országához. Mostanis meg minemü Zerencsétlenség esett raitunk és az hatalm. Czazar orzagan, elhittük hogi Nagod érti. Az hatalmas Czazar orzagabul kiuzettettünk, kedves atyánkfiai feleségünkkel, gyermekünkkel kik levágattanak, kik pediglen rabságra vitettenek . . . . Ezek, kegielmes Vrunk, mind az segetségnek késedelmes volta miatt esett raitunk; mostan is az Basta es az havasalföldi had ben az orzagban vannak, dullyák rabolliak az h. Czazar orzagat; ezek mind az h. Czazarhoz valo hűségünk végiglen valo megtartása miatt esett raitunk. Mind ezeket Nagod zemei eleyben vevén, legien azon az h. Czazárnál hogi igi bujdosasunkbol zabadulhatnank az h. Czazar giözhetetlen hadai által, mert ha my mostan elhagittatunk, ez világon my lezünk elsők, az kik az h. Czazar köntöséhez ragaszkodtanak hogi elhagyattának volna, hanem ha mi rajtunk kezdetik. Feiedelmünk mivel hogi Istennek elvégzett akaratiabul ugian az harczon elvezett, mostan mind hogi egimástul megozlottunk, nemelliek közülünk, kik Tömösvárban kik Karansebesben, Lugosban, nemelliek az havasokon buidosnak, mig az Isten ezve nem vizen bennünket, addig nem itilyük hogi meglehessen. Könyörgünk azon Nagodnak, mint Kegielmes Vrunknak, hogi . . . . engedien zabad válaztást az feiedelemségben, akkor az mikor Isten országunkban az h. Czazar hadai által bevizen.

A levelet vitte Széplaky Péter, ki meg volt bizva, többeket szóval is adni elő a nagyvezirnek. (Soproni Codex.)

CCXLI. (Datum ex Sophia 19-a Sept. anno 1603.) Szilvász Boldizsár, Kamuthi Farkas és Kemény Boldizsár a portára küldött követhoz, Veres Dávidhoz . . . Megertők Zéplaki Peter Vramtul hogy Kgd az portara ment, hogy pedig Kgdet mi nem talaltuk, azt bizony igen zivünk zerint baniuk . . . . imár ez igi levén, akarók Kgdnek értésére adnunk az mi ott lételünknek és törekvésünknek állapottyát. Mi az hatalmas Czazartul két dolgot kértünk: Egyiket, az libera electiot, másikat az segítséget . . . . kirül mindenekrül io valaszunk is vagion, és levelünk is. Mijs azokert Kgdet igen kérünk felette igen, hogi Kgd is ezen installion es az segítséget sollicitállya. Ezeknek utána penig mi erről is az vezirt megtalaltuk hogi Simeon vajdat és Jeremia vaidat semmiképen az

h. Czazar valami okon feiedelemségekben meg ne haboricza; oka az, hogi az minemü Confoederatio az Jeremia vaidának az lengielekkel vagion, statutum az lengielektul, hogi Moldovát, Havasalföldet másnak nem engedik; ha háborgatni kezdik . . . . Basta mellé is ne kötelezzék magokat; sőt mi azon törekettünk, hogy Moldvának az adoíát is mostan az h. Czazar ingien is ne emlicze, sőt paranczollion Heder Passának, hogi mentel hamarább Simeon vaidát vigien be Havasalföldében . . . . És az miképen értjük Bastanak az akarattya, hogy az Zékelliséget mind el hozza az Vaskapu felé, onnet Havasel és Moldava felől mingiárást mind égetéssel mindennel lennének rajta az Zékelliségen. Ezek igi lévén az Zékelliségis és egieb hadais nem annyra giülhet meg Bastának. Ezekről az vezertül noha io válazunk lött, és megis igirte, mindazáltal . . . . Kgd is mind ezekben zorgalmatosson törökediék . . . . Kgd-nek Zéplaki Peter Vramtul zoval is izentünk . . . (U. o.)

CCXLII. (Datum ex Nandorfeyervar 27-a September. 1603.) Bethlen Gábor Czerah Mehemet vezir pasához. Nagyságod immár eginehány rendbeli atyánkfiái által megérthette az mi nagy romlott állapotunkat a hatalmas Czazar hivsege mellett; azokról mostan Nagodnak bőveben nem irunk, hanem akarok Nagodat bizoniossa tenni az lengiel vitézek állapottya felől. Ezek, kegyelmes Vrunck iötenek egynehány ezen lengiel országbul, halván hogi Isten az hatalmas Czazar io zerencségiével Zékely Moyzes Urunkat az orzagban behozta, hogi ő Nagának zolgallianak, de az mikor beérkeztenek, akkor zintén az harcra nem érkeztenek, az mikor az zerencsétlenség Vrunckon velünk egietemben esött, azon meg nem remülvén, hanem minyárást mellénk iövén, velünk egitemben egynehány rendben megvítanak az ellenséggel . . . noha az orzag az vezedelem miatt egy pinz fizetést nekik nem adhattott. Az orzagban az ellenség sokasága miatt meg nem állhatván, velünk egietemben ide az hatalmas Czazarnak birodalmába iötenek, iövendőben is velünk egietemben az h. Czazarnak igiekezvén zolgálni. — Kéri ezután a pasát, rendelkezék dijokról. (U. o.)

Ugyanezen ügyben Szilvász Boldizsár is írt a nagyvezirhez, september 30-kán. A lengyelek is, kiknek vezére Ka-

mienszky Samu volt, két követet, Gorszky Bertalant, és Vaszilkovszky Tamást küldötték ez ügyben a portára.

CCXLIII. (Actum in Galzech die 8-a mens. Septembr. a. 1604.) A felső magyarországi rendek gálszécsi gyűlésének határozatai. Miután, úgy mondanak, a generalis úr, ő felsége parancsolatjából, meghagyta a rendeknek, hogy a tábori szerek szállítására igavonó ökröket küldjenek Kassára, hasonlóképp, hogy táborába élelmi szereket szolgáltatassanak, a RR. ezekről tanácskozzandók Gálszécsen összegyűltek.

Mi az igavonó marhát illeti: bár eddigelé szokásban nem volt, hogy igavonó marhát a RR. adjanak, hanem e teher különösen a városokon feküdt: nehogy azonban ő felsége akaratával ellenkezni látszassanak, bár a végekbeli, s még inkább az idegen katonaság féktelensége által kimerítették, a haza e nagy veszélyében, midőn a török császár seregei már közelednek, határozzák, hogy minden tíz kaputól egy igás ökröt és lovat küldjenek Kassára, melyeknek árát azonban a generalis úr megtérítse. — Az élelmi szerekről pedig határoztatott, hogy minden kaputól egy köből rozs vagy árpa vagy zab és hat kenyér szálltassék a táborba, úgy, hogy minden köből rozsért vagy árpáért egy forintot, zabért pedig 50 dénárt fizessenek az élelmi tisztviselők. Ha a katonaság féktelensége megzaboláztatik, az eleség nem fog hiányzani a táborban.

Admiratione tamen SS. et OO. ducuntur in hac temporis tempestate, Ill. D. Generalem gentibus suae Mattis per viscera reliquiarum afflictissimi Regni ita dispersis, praepotenti Turcarum Imperatoris exercitu appropinquante, et extremum excidium patriae minante, de vetere et laudabili consuetudine vestigia praedecessorum suorum harum superiorum R. H. partium Gen. Capitaneorum non imitari. Nullam tempestiuam et necessariam cum DD. Baronibus et Magnatibus, Comitibusque per conuocationem et consultationem nec de prosecutione et continuatione belli, neque de administratione commeatus et victualium, sed nec de insurrectione, exposcente necessitate ardua mutuam intelligentiam habere, sed reliquias Regni in tempestiue tam in personis, quam in rebus et substantiis nostris consummere et exhaurire pati . . . Quidque sibi status

exinde augurent, quod omnia ab illis ita occultentur, penitus ignorant.

Dum haec praemissa tractarentur, plurimae per nonnullos DD. et fratres nostros querelae tam contra Ill. D. Generalem, quam et suae Mattis internos et extraneos milites accesserunt. Quod fideles Suae Mattis subditi .... non solum bonorum ... potentiaria occupatione (sicut cum Civitate Cassoviensi actum esse ferunt), sed in religione quoque eorum molestantur. Verbi diuini ministri . . varijs a Sua Ill. Dne et a Vallonibus iniuriis afficiuntur. Opinantur SS. et OO. Ill. D. Generalem articulo ultimo . . . . per Mattem Caes. atque R. praeter scitum et extra conclusionem Regnicolarum annexo niti; super quo articulo unanimiter coram Camera Suae Mattis Scepusiensi et in aliis authenticis locis sunt protestati, quod eundem articulum acceptare omnino eis integrum non esset. Et quod maius est, legati SS. et OO. in ipsa quoque diaeta sollemniter in facto tuendae Religionis protestati extitere . . . . cum inculpat^a tutela defensuros sese retulere. Propterea Mattem Suam Caes. R. . . . . oratam habebunt, ut . . . . SS. et OO. in eorum . . . . libertatibus . . . . conservare . . . . dignetur; ademptaque bona Cassoviensium Ciuitati . . . . restitui demandet.

Neque hoc praetermittendum censuerunt SS. ut intolerabilia damna, . . . quae per Walones rubei item et flauis coloris, aliorumque Ordinum milites . . . . patrantur, silentio praetercant. Siquidem Ill. D. Generalis multoties superinde exstitit requisitus, nullum tamen SS. relevamen senserunt; nisi deinceps coerebuntur . . . . insolentiam eorum non laturos, sed Regni publicis constitutionibus superinde editis usuros sese SS. et OO. sollemniter declarant. (Sopron városi levélt.)

CCXLIV. (1604. nov. 12.) A kassai gyűléshez intézett kívánatok, s az azokra adott válasz.

A kívánatok :

1. Aliquod subsidium ad continendos in officio milites.
2. Personalem insurrectionem.
3. Victualia in castra.
4. Pecora pro Artegliaria.
5. A quinque liberis Ciuitatibus 2000 peditum praesidiorum (talán pixidariorum).

6. Restantias Dicae et Taxae.

7. Brevi, si hostis aliquis non obstet (S. Matas) promittit publica comitia.

A válasz:

1. Petúnt ut insolentia militum refrenetur.

2. Promittunt a singulis domibus 1 flnum.

3. A 20 domibus 1 equitem.

4. A singulis portis 1 cubulum avenae pro 50 den. et 10 panes, per annonae Magistrum aestimandos.

5. Sub Artigleriam nihil promittunt.

6. Petunt Ciuitates liberias in suis iuribus seruari.

7. Restantias Dicae Taxae promittunt.

8. In Comitias publica assentiuntur.

9. Petunt omnes SS. in suo quemque iure intactum defendi, et ut consiliarios sibi ex indigenis Magnatibus et Nobilibus, ac etiam Capitaneos in exercitu procurent.

(A bécsi csász. könyvt. kézirat.)

CCXLV. (Datum in Ciuitate nostra Cassoviensi die 14-a Januar. a. 1605.) Bocskay István fejedelem Mehemet pasához. Köszöni a hozzá s a magyar nemzethez mutatott jó akaratát és atyai bölcs tanácsát, mind a maga életének oltalmazása, s mind kicsin seregének megőrizése felől . . . Hasonlóképpen tapasztalom abból is Nagodnak io akarattját, hogy Ali aga melle fő embereit adván, az én dolgaimért mingyárást felőlem való szép commendatiokkal az Hatalmas Czazarnak . . . fényes portáiára küldette . . . . Az tatár segítség felől és az Posgai Zandczak beg öcsének az Czerkeszekkel mellém való rendeléséből is látom Nagodnak reám való vigyázó gondviselését, melyek holott legyenek mostan, az Nagod leveléből nyilván meg nem érthettem, ide pedig hozzám még nem iötte nek. . . . Nagodat azon felette igen kérem, hogy . . . . az Dunán innen valohol legalkalmatosab helyet Ngod ismerhet, mingyárást oda mimellénk segítséget elegendőt rendellyen . . . . melyek nagyob része kívánom hogy török legyen, az tatar pedig kevesebb, mert most is az tatár elzenvedhetetlen dulást, rablást czelekedett itt az alföldön, melyet én nekem . . . az Ngod és hatalmas, giözhetetlen Czázár tekintetiért csak elkellett hallgatnom; de ha zabolán nem tartiák őket, én Nagodnak

igazán akarok írni, hogy hogi(hogian) kívánhatják segítségeket azoknak, az kiktől olyan nagy romlásokat látták. Azért kívánom, hogy az török töb legyen, iob része pedig Janiczar vagy Zömények legyenek, kik felette (nagy) kárt sem tesznek . . . Ezen segedelem, úgymond tovább, elégséges legyen megfelelni a németeknek, mert ő tudja, hogy mielőtt a hatalmas császár derék hadai megindúlnak, minden mérgét reá, Bocskayra, akarja önteni a német király. . . . . Az pénzküldés felől minapi levelemben is emlékeztettem Ngodat; semmi nagyobb fogyatkozása hadamnak ninczen az fizetlenségnél, az földis türhetetlen iszonyu rablással pusztul miatta; tudgya pedig Ngod, hogy az előtt is hüttel ígerte Nagod nekem, azután is Mehemet kehayatul és mind utobban Balassi Ferencztül azont ígerte, hogy hadamnak elegendő pinzt adna . . . . . az minap az mely pinzt vitézim német királynak elnyertek vala, annak is iobb részét afféle fizetetlen zabad nyereségre való haiduk magok között kapsit vetöttek benne, és kezemhez igen kevés rész akadott abban . . . . . Kérem Nagodat immár az pinznek küldését ne halassza . . . . . Az német ellenség . . . . . most is azon helyeken vagion Eperjesen. Minap is io rész fegiveres hadat éyel vitézink felvervén, kit levágtanak, kit az házakban megégettenek, közel másfél ezeret vesztettenek benne; most is naponként vitézink miá nem kevés kárral tartya itt népét . . . . . Egy rész hadamat penig csak minap boczátám az felső Magiar országra . . . . az is reménységünk fölött mind népből zaporodott, és közel tizenöt erős várakat vettek meg számunkra . . . . . mely váraknak neveit jedzésben küldöm Nagodnak. — (A levél végén a következő várak vannak feljegyezve: Szenderő, Kékkő, Bozzók, Czyabrágh, Uypalánk, Divin, Hollokő, Korpona, Szécsén, Drégely, Somoskő, Buják, Szitnya, Gyarmat, „Füleknek az városa“.)

Végezetre Kérem Nagodat, az végbeli vitézeknek Egerben, Zolnokban, Gyulában, Tömösvárban paranczollyon erősen, hogy az kapdosastul és holdoltatástul megzunnyenek, kiről az sok panazolkodást immár eluntam hallani; ha én magamat immár az hatalmas Czazar hívének tartanak, végimnek is hadgyanak bekít . . . . . Fő követimet nem késlelem, ha-

nem az hatalmas Czazarhoz mindyarast indítom . . . . . (Soproni codex.)

Február végén és martius elején is több ízben sürgette Bocskay a budai vezért pénzsegélyért; addig is, míg többet küldhetne, küldjön legalább 20,000 ftot, különben semmire sem mehet fizetetlen hadaival.

CCXLVI. (Datum ex arce Zerench 15-a mens. Martii a. 1605.) Ugyanaz ugyanahhoz. Jelenti neki, hogy Korlát István szendrői kapitányt és Kékedy György nógrádi főispánt követekül küldi a portára, hogy közte s a porta közt örökös szövetséget kössenek. Utóbb pénzt kér seregei fizetésére, mert most a föld népe elpusztulván, adót nem fizethet. (U. o.)

CCXLVII. (Datum in arce Zerench 29-a Mart. a. 1605.) Ugyanaz felső Magyarország rendeihez. Emlékezetökbe idézi, mennyit szenvedett az ország a múlt évben az idegen hadaktól, nem csak javaira, hanem vallás-szabadságára nézve is. Ezek ellen, úgymond, már az elmúlt pozsonyi országgyűlés is óvást tett. Qua quidem protestatione non quod profecissent aliquid, sed contra omne ius Regni motu proprio solum Rom. Caesar, Dominus noster . . . tam insupportabilem . . . et horrendum articulum penes alios articulos conscribi fecerat . . . per cuius articuli continentiam filios mortis nos omnes esse oportuisset, id quod Dominationes Vestrae ex inordinatis actis sive progressu Generalis adverterunt. Et respectu earum ad Galzech convenientes ipsi dicto Generali (cui Sua Matas Dnus noster sanguinis nostri effusionem, libertatis ac religionis nostrae ultimam ruinam et executionem iam concediderat) de-nuo aperte denunciastis, quod secundum factam per Vos Posonij in Diaeta Regni generali protestationem vivere velitis; qui quam vituperosum responsum dederit, id. Dnes Vrae benorunt. Subinde volens is in sibi demandata executione progressi, nos tormentis bellicis Caes. Rom. Dni Nri . . . cum exercitu adortus est, arcesque nostras quasdam occupavit, quasdam vero obsedit; neque sciimus quid amplius agere, sed eo modo, quod D. Deus nobis ostendit, secundum illud oportuit nos tueri . . . . . Licet bene sciamus quod Dnes Vestrae tam a germanis quam haidonibus multa damna sustulerint et adhuc in dies patiantur . . . . . sed ut meliori modo

nos contra hostes defendere possimus, et cum reliquis etiam fratribus nris hungaris tanto magis unanimes efficiamur, desideratur, quod in vnum conveniamus . . . — e végett april 17-kére Szerencsre országgyűlést rendel.

(A bécsi csász. könyvt. kézirataiból.)

CCXLVIII. (1605.) A lengyel király válasza Bocskay s a magyar rendek követeihez. . . . Nollet regia Matas nec S. Caes. Mattem de imperio, nec Ordines Ungariae de suis iuribus et libertatibus aliquomodo periclitari . . . Tanácsolja ennélfogva, hogy mint egykor I. Ferdinánd és János királyok idejében, úgy most is a lengyel király közbenjárása mellett békealkudozás tartassék. Egyébiránt ő, úgymond, jó szomszédi barátságban akar lenni Magyarországgal. (U. o.)

CCXLIX. (Datum ex libera Ciuitate nostra Cassouiensi die 3-a Maii an. 1605.) Bocskay István fejedelem Szofi Sziinan vezir-pasához. Tudtára adja az országbeli állapotokat: hogy a rendektől Magyarország fejedelmévé választatott, és fegyverei szerencsések. — „Az ellenségetis Isten kegyelmességébül mind az alsó Magyarországból kihaitottam, megien az mint mehet Poson felé, de hadam mindenütt raita vagyon, és minden nap erősen ölik, vágják őket. — Panaszkodik azután, hogy a neki ígért pénzsegély mind eddig meg nem küldetett, hadai pedig szükségét szenvednek. Kéri tehát, eszközöljön ki számára pénzt, melyet a hatalmas császár hasznosabban seho-va sem fordíthat — „mert valamit az tizenhárom esztendőben cselekedtenek, Isten segítségéből ez egy esztendőben sokkal többet igiekezem véghezvinni“. . . . (Soproni codex.)

CCL. (Datum in Ciuitate Medgyes 19-a Septembr.a.1605.) Ugyanaz ugyanahhoz. Tudtára adja, hogy míg a „német király“ hadait Magyarországbán annyira megrontotta, hogy azok egészen a határszélekre szorúltak, s ott is csak néhány várban tartják fen magokat, más hadai háta mögé Erdélybe kerültek, miért is kénytelen volt Erdélybe visszamenni, melyet azután szinte megtisztított az ellenségtől. Ismét panaszkodik, hogy az ígért pénzsegély nem küldetik; mindössze is még csak öt ezer aranyat vett, mi hadának számához képest igen kevés; ha vi-tézeit ezután sem fizetheti, félni lehet, hogy azok a német király zászlai alá pártolnak, ki katonáit jól díjazza. Somogyi Má-

tyás kapitány már is elpártolt tőle mind hadastúl. Jelenti tovább, hogy Mátyás főherczeg Forgách Zsigmondot és Pogrányi Benczét küldé hozzá követekül, kiknek választ adván, a főherczeg újabban Pogrányit küldte hozzá azon kéréssel, szerezne békét a török és Rudolf császár között. Ő tehát kívánja tudni, mit végezett ez iránt a fényes kapu. Panaszkodik, hogy a temesvári basa, Lippavár őrségét megvesztegetvén, Lippát, Varsoczot, Aradot, Világosvárt megvette; ezeket tehát visszaköveteli, miután neki azon határokkal adatott az ország, mint Báthory Zsigmondnak, ki e várakat is bírta. (U. o.)

CCLI. (Datum Cracoviae 20-a Januarii a. d. 1620.) Homonnai Drugeth György II. Ferdinándhoz. Nagy örömmel vette Antalfy Lőrincz futár által a császár levelét, melyben neki meghagyatik, hogy minden ügyekről hű tudósítást adjon, mit is a következőkben tesz: A mi személyét illeti, Krakóban időzik, mert betegségbe esett, s a dolgok is úgy kívánják. Ser. Rex Poloniae certum numerum Kozakorum militum, eorum quos Liscovianos vocant, circiter 2500, qui et totam Moscoviam rapinis, caedibus et vastitate compleverunt, ne huic quoque Regno fierent graves, destinavit in Hungariam. Ego antequam cum hoc milite in Hungariam exirem, citato cursu Cracoviam accurri ad Ill. D. Comitem ab Althaim, consulturus eundem de rebus, quae hic agebantur . . . . inter alia petivi, a D. Comite, ut si ad rationem Mattis V. militem conducere vellet, vellet saltem certam pecuniae summam ad manus meas consignare, qua adiutus, Hastatos Equites conducere, adiungendos Kozacis militibus, alioquin industriis . . . et pernicitate valde excellentibus, iusta tamen armatura destitutis ac nudis . . . . D. Comes Altham sic se resolvit, se non posse pecuniam Mattis V. in multas partes distrahere, ac vellem modo cum Kozacis iter in Hungariam ingredi, se promittere . . . . ut numeroso milite conducto, ... e vestigio cum eo me subsecuturum esse . . . . Fui ego contentus hac resolutione et certa promissione . . . . alioquin cum tam paucis Kozacis contra tam numerosum hostem in Hungariam nunquam egressurus . . . Cum autem Ser. Rex Poloniae Kozacis Commissarium prae-fecisset, et ipsi in Hungariam irent, ego quoque me eis adiunxi. Porro cum de nostra in Hung. profectione Georgius Rákoczy cer-

tior factus fuisset, cum numeroso satis exercitu, partim stipendiario, partim ex Comitibus conflato ad Oppidum Homonnam ... nobis obviam factus est . . . . Auspiciis Mattis V. victoriam facili negotio obtinuimus, aliquot millibus rebellium caesis, maxime e nobilitate, quae e superiori Hung. ad hunc conflictum congregata fuerat . . . . . A kozákok, úgymond, e győzedelem után, szokásuk szerint új díjat követeltek, mert a vettért már kiszolgáltak a győzedelem által, különben tovább nem szolgálnak . . . . Ő, úgymond, írt ezután Althán grófnak, kérve őt, jőne már ígérete szerint a sereggel, vagy küldene pénzt, melyen e kozákok a császár szolgálatába fogadtassanak; mert azok eddig a lengyel király szolgálatában álltak, s most díj nélkül tovább szolgálni nem akarnak. Ezt Althánnál annál inkább sürgette, minthogy a kozákok a győzedelem után, míg a díj iránt választ nyernének, Homonnáról Bártfára akartak menni. Druget ezután reábirta a kozákokat, hogy vele Szeben, Eperjes és Kassa alá menjenek; oda érvén intette a városokat, térnének vissza törvényes királyuk engedelmességére; de mindenütt ágyúkkal feleltek neki. A kozákok sem akartak tovább maradni; őket tehát Sztropkóra vezette, hogy ott várják be a díj iránti választ, s az Althantól ígért segédelmet. De itt hamar megunták a várakozást, s néhány nap múlva, egy éjen felszedvén magokat, minden fenyegetések daczára visszatértek Lengyelországba. Utóbb maga Homonnai is visszament Krakóba, s ott szemére vetette Althannak, hogy több héti várakozása után még csak választ sem kapott tőle felszólításaira. Althan avval menté magát, hogy pénz hiányában nem fogadhatott sereget . . . Ezekből láthatja ő felsége, miért maradtak sikeretlenek igyekezetei. Panaszkodik ezután a nyomorról és csapásokról, melyek őt érték. Minden értékesebb marháját Ungvárhoz vitette; de Bethlen Gábor azt 16 szekéren elhordatta. Mind ezek daczára ő hű marad ő felségéhez . . . . De a vármegyékhez szóló leveleket, melyeket ő felsége hozzá küldött, a dolgok ezen állapotjában ki nem hirdetheti; teendi azt mindazáltal, ha Althan sereggel menend be az országba. Végül pénzt sürget, melyen hadat fogadni és Bethlen seregeit visszanyomni lehessen, mit jelenleg annál könnyebb volna tenni, minthogy Skender basa elfogott leveléből kitűnik, hogy

Bethlen most a török kegyelmével sem igen dicsekedhetik, s a moldvai vajda Gratiano Gáspár is oly igen boszankodik reá, hogy ezt is könnyű volna reábírní Bethlen megtámadására. (Eredeti Jancsó Imre gyűjt.)

CCLII. (Datae in Castello Lakompak 26-a Septembr. anno 1620.) Eszterházy Miklós Sopron városához. Conveneram hesterno die Ill. D. Dampierum, Mattis Suae Generalem Capitaneum, cuius mens fuit hodierno die Ciuitatem Vestram aggrediendi, eamque modis omnibus hostiliter tractandi; quam ego calamitatem, vestris ceruicibus imminentem, motus misericordia ad triduum magnis sane precibus . . . averti, ita tamen, ut interim locus vobis datus sit sanioris, securiorisque consilii, excidium certo certius subeundum meliori cum sorte commutandi. Qua in re perpendendus vobis est diligenter cursus fortunae Mattis Caes. quae, ut nostis, utramque Austriam vobis antea amicam in suam redegit potestatem . . . . . postulo, ut intra tres dies . . . directe Dominationes Vrae respondeant, num pax et tranquillitas magis, quam infesta acies placeat; velitisne legitimo parere regi, an hostilia arma experiri? . . . — (Sopron városi levéltár.)

CCLIII. (Kelet nélkül, de 1621. alá sorozandó). Bethlen valamely biztosának utasítása Sopron városához, ezen felirattal: EŐ Felsége az my Kegielmes Vrunck az ide alá megh irth dolgokat kegielmesen véghez vinnem parancsolta.

1. Hogy ő kegielmek (a város tanácsa) megtekintvén az confoederatus országoknál valo ereős keotteseinkeott, attul eo kegyelmeket senki feyegethes avagy biztatásával ne idegeniche és el ne szakazza.

2. Hogy eo Klmek az restantia taxat halogatas nélkül az vitézlő nep fizetésére restituállya.

3. Rakos felül valo tractatus szerint az eo Felsége kegielmes akarattya szerint az hat ezer forinthot megadgya.

4. Ha eo Kglmek az bor dezmat in specie avagy pénzwl halogatas nélkül praestállya és megadgya.

5. Hogy eo Kglmek az varosban leveo beneficiumokra bizonyos summat jure Inscriptionis avagy megh arendalvan adgyanak, alioquin eo Felsége másoknak adattya.

6. Hogy minden dolgokban eo Kglmek Sennyei ka-

pitán Vrammal úgy alkugyek ky, mint eo Felsege dignitasával, eo Kglmek beochwletivel és az város szabadságával s megmaradásával correspondeallyon. (U. o.)

CCLIV. (Datum in Ciuitate nostra Colosvar a. d. 1620°.)
Bethlen Gábor utasítása Csuthi Gáspár udvarmestere számára.

Az udvari élet ismeretére nézve felette érdekes okmány az első s második pontban definitioját adja a Hopmesterségnek, melyet -- úgymond „deakul Magister Curiaenak, magyarul Udvarmesternek szoktak nevezni“; nem kétli, hogy Csuthi ennek emberül meg fog felelni, mert gyermeksege óta urak háta mögött forgott. Réá bizza tehát a hivatalt következő feltételek alatt:

3. Hogy mindeneknek eleötte az mi életwnkre nagiób szorgalmatossággal, oly igassaggal uigiazzon, mint az magáéra; konyhánkon ételwnket Pohárszekünkön kinyerwnket, italunkat szwntelen megh látogassa, kik főzik, kiknek kezek által administraltatik . . . . . étkeinket hites étekfogóinknal egieb életek veszése alatt senki konyhankrul fel ne merje hozni; asztalnokaink az ő szolgálatioknak hetében magok mennienek alá konyhankra, magok szeme eleött adgiak fel, és nagy beczwlettel vitessék aztalunkra.

4. Pohárnokinkra igen uigiazzon, szolgál rend s darabant az mi kényerwnket ne hamozza, es aztalhoz való keszwletet senki végben élete veztése alatt ne merien peragalni egieb, hanem az Poharnokok magok és Poharnok inasok, kik hittel legienek kötelesek tisztékben híven való eliaratra. Azonképpen borteolteóink minemw igassaggal uisellienek italunkra gondot, és az tékozlást mint tauoztathassa el velek, azonképpen borsolóink magunktól oretenus azokról informatiot vévén, szwksegh ahoz magat tartani. Teobbi keozeöt, mivel mind pohárnokok borteölteők szokassá ueöttek, hogy darabontok által uisznek minden szolgálatot uégben, magok az enyet hevernek, széllel iárnak, semmiképpen ázt megh ne engedie nekik, és darabontót se szekereken iárni, se házokban laknj ne engedgie.

5. Noha konyha mesterünk uagion . . . . . de sok fogiatkozásokat lattunk eddigh dolgaiban . . . . . Annakokáért igen szwkséges, hogy maga is mindennap az konyhában ualó állapotot megh megh tekincze, az tékozlást . . . . . ne engedgie, hanem az mit rendeléswnk szerint konyhánkra szokott Praefec-

tusunk adatni, mindent hogy ott kesziczenek el, és tisztviseleő belseő szolgáinknak teőllwnk rendeltetett aztalokra az series szerint, kinek kinek . . . tisztességesen adgianak elegendeő étket, igen megparaczollia; az szakáczokra uigiaztasson, hogy hust, halat, vaját, mézet, fwszerszámoth, semmit egy szóval házokhoz szállásokra ne lopianak fazakakban, az feöt swlt etkeket ki ne horgiak, keönteös alatt ki ne adgiak, az mint ezt immár szokásban ueöttek, hanem az étkeket az aztalokra feladvan, a mi marad, magoknak az szakaczokis adgiak fel és egywtt egienek konyhankon; Mihály mesteren kwuwl, kinek három tál étkeczkét szabad uinni házához. Hogy ezekre konyha mesterwnkel iob gondot uiseltessen tiz gialogot rendeltwnk konyhank aitariara, kik continue ot szoktak lennj . . . . . ha kit bwntetni kellek, azok által megh lehet. Szokot nagy kiáltással ualo toliongás is és szitkozodással ualo harczolás az étkek feladásakor lenni; mely hogy eltáuoztathassék az asztaloknak seriessét cathalogusban irassák és ragasztassanak fel alkalmas helyen, abbol szoliczak az aztalokat, és rendel a szerint adgiak fel mindenek . . . . . Semmiféle szolgálta hit nélkül egy nap se legien, hanem ereős hittel keötelezzék az mi hwsegwnkre életwnknek eörzésére . . . . .

6. Az feiedelmek vdvarában mivel sok rendbeöl ál az állapot, ... mijs az mi Vdvarunk állapatiat igiekeztwnk volt oly rendben állatni, hogy minden Status egymástul megh választassék. De az tiztuisseleőknek lagisagok es gondviseletlenségek miatt mindenek confundaltattanak és abususban keöltenek. Annakokáért szwkséggh az eleöbbi ió szokásokat helyére állatni, melyek imezek voltak: . . . Legkwlseő palotában az palotas hadnagj az eő alatta ualóival szokott lennj, és uigiáznj. A második palotában az vdvar népe szokot lennj, étkefogokkal, vdvarlókkal egyiwtt, oda darabantnak, keözeönséges szolgálta rendnek nem szabad mennj. Azon beleöl való házban az udvari feő feő embereknek, Tisztuisseleőknek és az országbeli feo népnek szabad mennj, ott se étkefogok, se iffiak, se vdvari feő leginyek olliankor ne toliongianak, mikor giwlések auagy valami egieb frequentiak teörtinnek lenni. Azonbeleöl az Ante-Camera uagion, melyben az tanác Vrakon és az beölső hites feő tisztuisseleökeön kiuwl nem szabad senkinek mennj akármí

ideöben is, uagi vagion valami frequentia vagi ninczen; de abban az házban senkit be ne szoktassanak, válaztassék megh az keözeönséges házaktól. Annak obseruatioja hogy inkább megh lehessen ket Aitonállót annak aitaianak allására rendellyen, kiket hittel keötelezzen arra, hogy eliárnak tiztekenben. Azon beleöl uagion az Audientiaház, mely annyt teszen mint minden rendeknek meghallgattatása. Annakokáért annak az háznak olli beczwlet adassék, hogy abban egy szoual senki hiuatlan be ne mennjen, hanem ha kinek az feiedelemmel mi dolga vagion, Cancellarius, feo komornik, Hopmester által ielenczek megh szemben lételre ualo kiuánsagokat . . . . . Az beiáro inasoknak szabad az audientia Cameraban menniek, és ot udvarlaniok mikor az feiedelem ott ninczen; de az barsony székekben senki le ne merien wlni, ha tisztességét szereti. Az feö komorniknak, Hopmesternek, louázmesternek is szabad ollyankor abban az hazban mennj és ott lenni, mikor az feiedelem ott nem találkozik, de mikor ki megiwnk az Audientia házban, akkor az Ante-Camerában mennyenek. Az inasokis ott az aitó eleött legienek czengetésteöl várianak, és ha ki beizen valamellykteöl bemenjen és referallia akarki izenetit minekwnk akarmellyk beiáro. Azon beleöl háló házunk és egieb kamaraink uadnak, kikben hiuatlan senki be ne merien menni, azon kiuwl az kinek arra szabadság teölwnk adatott.

7. Gubernator Vram eöczénknek minden aitóink szabadosok, mellyel Hopmesterwnk megkinallia, valamikor Vdvarnál találkozik lennj.

8. Igen rut szokást uettenek iffiaink ebbeölis, hogy rendelt aztalokat sokan keözwlleök elhagiuán, masutt nyalakodnak; uigiazzon azért arra is, hagi minden rendelt aztalánál egiek. Beiaróink addigh alá ne mennyenek az ételre, hanem megváriák, hagi lewllywnk, az étkek fedeöit felszedgiek, aztalunkhoz marasztot feö emberek le wllyenek, azután terdet haitván mennyenek alá, egyenek egyiwtt beoczwllettel, megh nem részegeduén. Aztalunkra az giwmeölczeöt mihelyt lerakíák, ottan felieöienek udvarlani. Arra is uigiázás legyen, hogy anny vendéget hianak csak az aztalhoz, kik miatt az my beiaróink aztaloktul ki ne rekedienek, és ne kinszeritessenek gialazatosan imitt amott egiebek hátok meget kapdosni, az

mint az igen gyakran megtörtént, némely beiároknak vendégségeket wzeő szokásából.

9. Az mi italunkra az mely inasunkat rendeltwk, az annak gongia uiselésére hittel legien keöteles, és élete uesztése alatt arra ugy uisellyen gondot . . . az mint magunktól . . . Instructiot ueszen, soha masra azt ne bizza. Aztalunknál ualo magunk szolgálattiára mindenkor két apro inas fen maradgion, kik tangierunkat tizticzák, azok az innunk adoual mindenkor egyiwtt egyenek, kiknek konyhánkról ebédre, vaczorára három három tal étkek iarion, pinczenkbeöl kwleön az beiároktul borok, czipoiok.

10. Hogy az asztalnokok s étékfogók együtt egyenek.

11. Az udvarló ifjaknak az asztalnokok tartoznak a fejedelmi asztralról valo étkekből legalább nyolcz tál étket adni egy öreg tálra valóval.

12. A pohárnokok, bortöltők, borsolók ebéden, vacsorán 3 tál ételt kapnak.

13. Az asztalnokok, étékfogók, udvarló ifjak a palotában fen háljanak. Ettől az asztalnokok eltértek, tehát ezután rendre szoríttassanak. Ha valaki kilencz óra után nem talál-tatik fen a palotában, darabontok menjenek érette s gyalázattal vigyék fel. Nappal is mindnyájan egyszerre el ne oszoljanak, hanem rendben váltsák fel egymást. Mikor követség fogadtatik audientían, minden rend a maga helyen legyen, ha tömlöczben ülni nem akar. Hír nélkül senki se távozzék, hanem vagy a fejedelemtől vagy a hopmestertől kéredzzék; engedelem nélkül senki se házasodjék, kivált szolgálati idejének eltelte előtt.

14. Úton a hopmester is fen háljon, s a fő kapitány és az alkapitány éjenként felváltva harmincz legénynyel örködjék.

15. Mivel a pohárnokok, bortöltők és szakácsok otthon is, de kivált úton, nagy tékozlást üznek, fogyatván a vendégszerető városokat és főembereket: szorgalmasan vigyázzon tehát a hopmester, hogy a fejedelem gyalázatjára ilyesmi ne történjék.

16. Az idegen követeket fogadni, reájok gondot viselni: ez iránt minden külön esetben külön utasítást nyerend.

17. Végül legyen mindenben serény, viselje szeme előtt a fejedelem méltóságát stb. (Eredetiről.)

CCLV. (Datum Cassoviae die 4-a Martij anno 1624°.) Bethlen Gábor utasítása a Konstantinápolyba küldött követek, Alsó-balásfalvi Cserényi Farkas, belső szolnok-vármegyei főispán és Eresei Tholdalagi Mihály maros-széki királybíró számára.

A 28 pontból álló terjedelmes utasítás főbb czikkelyei következők:

1. Gondjok legyen reá, hogy, mint főkövetek, Konstantinápolyban illő becsülettel fogadtassanak, miért megérkezésökről a fejedelem kapikiháját eleve tudósítsák, hogy az a vezérnél fogadtatásukra mindent előkészítsen. Közel érkezővén Konstantinápolyhoz, hivassák magokhoz a fejedelem állandó követét, a bemenetelről vele értekezzenek, hogy minél ünnepeyesebben vonúlhassanak be.

2. Bemenvén, mind az állandó követtel, mind egyebekkel is értekezzenek, hogy jól megismerjék az állapotokat. A vezérrel minél előbb legyenek szemben, s nála az állandó követ által eszközöljék, hogy régi szokott gazdálkodásuk megadassék.

3. Mielőtt a fővezérrel szemben volnának, mutassák be neki az öt illető ajándékokat; szemben lévén, adják át a fejedelem levelét és böcsülettel köszöntsék, s kérjék, eszközöljön ki minél előbb audientiát a császárnál.

4. Ezt megnyervén, mutassák be az ajándékokat, s minél többed magokkal jelenjenek meg előtte. A császárt a főkövet kevés és illendő szóval köszöntse, kérje kegyelmét a fejedelem számára, s engedelmét a kivánságok előadására.

5. Ezután kérjenek ismét meghallgattatást a fővezérnél, s adják elébe megbizatusukat. Különösen, hogy a római császárral nem örömet, hanem kényszerítve viselt háborút, mivel Lippa megadásában akadályt tett és más sérelmeket követett el rajta; ugyanis míg Bethlen a „szultán kivánságára Moldvába ment hadaival a lengyellel való megbékéltetésért, alig jött haza, hogy a német császár hadának előljárója szintén Désig benyomúlt, melyet aztán hirtelen ki is üzött. A német császár Sorbant Havasalföldbe, Erdélybe és Moldvába

azért akarta beültetni, hogy a szultán birodalmát derekasan megkezdje; Lippát is azért óhajtá megtartani, hogy onnan Tömösvárt és Gyulát megtámadhassa. Ezek miatt kellett a fejedelemnek a magyarokkal és csehekkel újabb szövetségre lépni. Egyébiránt maga fejétől semmit sem indított, hanem mindent a meghalt Mehemet pasa fővezérnek, a muftinak és Közlár agának megegyeztetével cselekedett; ezek által intett, hogy a németek ellen induljon. Ezt ő a szultán birodalmának haszna miatt cselekedte. Ezért működött abban is, hogy a magyarok és csehek a fényes kapuval örökös szövetséget kössenek; küldöttek is azok követeket, s ha a szövetség létrejö, soha sem kellett volna a töröknek többé a német császártól, spanyol királytól és a lengyeltől félnie; mert a magyarok és csehek mindenkor annyi gondot adtak volna a németnek, hogy nem ért volna reá a szultánnal hadakozni; és így ez a lengyel birodalmat is könnyen adófizetővé tehetendő vala. De az akkori vezérek nem tudták a magyar és cseh követeket megbecsülni, s meg nem gondolván, mi nagy hasznukra válnék e szövetség, gyalázatosan bocsátották el őket; minek következtében ezen két nemzet szíve elidegenedett a portától, sőt magától a fejedelemtől is, őt vetvén okúl, hogy biztatásai által reá biratva a portára követeket küldtek. Második hadjáratában szinte nagy hasznára volt a portának; mert azon 35 ezer ember, melynek ő ellene állott, különben a szultán birodalma ellen vala menendő.

6. S bár ennyit hadakozott is a porta java miatt, ez neki sem népet sem egy oszporát soha nem adott segedelmére, miként adott volt Zsigmond fejedelemnek és Bocskainak, kik sok ezer aranyat kaptak a szultán tárházából, bár ezred résznyi hasznot sem tettek a portának.

7. Utolsó hadakozására is csak az által indítottatott, hogy a német császár, a spanyol és lengyel királyok összeszövetkezvén, nagy haddal akarták megtámadni a szultán birodalmát, aminthogy seregeik már meg is indultak volt. Ezt ő idején megizente a fővezérnek, ki küldött is némi hadat segedelmére, de ennek feje, szerdárja alkalmatlan volt, s csak rablott és égetett, míg a fejedelem az ellenséget fogyatta.

8. Ennyi szolgálatainak nem hogy valami jutalmát lát-

ná, de szüntelen az adó lefizetésével háborgattatik, holott inkább ő várhatná, hogy valami nagyobb summával megsegíttessék. Az előbbi fővezér biztatta ugyan őt, hogy míg hadakozása lesz, adót nem kellend fizetnie, most azonban mást tapasztal.

9. Ezeknél fogva kívánják a követek, hogy az adófizetés halasztassék el; de ha látnák, hogy arra nem nagy a kilátás, ne sűrűssék azt felettébb, hanem jelentsék ki, hogy ha az adót teljességgel nem akarják elengedni, a fejedelem, mihelyt szerét teheti, megküldi azt; de aranyt, tallért és jó dutkát ne várjanak, mert országában a jó pénz teljességgel elfogyott, „annira hogy egy aranyat husz magyar forintért, egy tallért 12 ftért vennének el a forgalomban lévő rossz pénzért, csak kaphatnák. Mindazáltal ollian pénznek szerét tezzwk, az minemw penz Landorfeiertartol foghva mindenwtt mind Boznában, Budai, Tömösvári Passaságokban iár, melliet az oszporánál is örömesben elveznek az Teöreökök“. Küldjön tehát a fővezér parancsolatot a landorfehértvári tefterdárnak vagy a budai pasának, hogy vegyék el adó fejében a fejedelemtől az apró pénzt és oszporát, mit azután a vitézlő népnek adhatnak díjúl; annak helyében pedig a tefterdár küldjön be Stambulba annyit érő aranyat és tallért, ha van neki.

10. Adják elő a követek, hogy előbb Erdély adója csak tíz ló-tereh, vagy is tíz ezer arany volt, „azután valami gonozlator embernek Markhazi Pálnak törökké valo tételéért ígértek volt őt lo tereh pénzzel többet; mit azonban az ő, Bethlen Gábor, követségének idejében Báthory Gábornak elengedtek. Ő mindazáltal kész Budára vagy Fehértvárra tizenöt ló-tereh pénzt küldeni, de apró pénzül és oszporául. Ő az adónak különben szerét nem teheti; nem isten, hogy semmiből teremhessen. E mellett azonban a szokott ajándékokat megküldi a portára.

11. El ne mulasszák azonban kijelenteni a követek, hogy miután őt az adóért így sürgetik, ő azt megadja, de ezután veszteg marad, s bár mint parancsolják is, fel nem ül országának régi szabdsága és frigye ellen; tudja pedig, hogy lesz még a portának szüksége az ő szolgálatára, a mikoron ő

majd csak távolról fogja nézni a dolgokat. — A resolútiókról írást in bona forma hozzanak.

12. Ezek után proponalliak az mostani Némettel való békesség Tractatusának állapotiat, ielentvén azt, hogy az mint Czászár levelét nekünk ez elmúlt napokban erről hozták volt, melliben kévania azt töllwnk, hoga az Budai vezérrel egiet értvén az Némettel való békességnek is modgiait felkeresswk; melliben midőn eő Hatalmasságának akarván igaz szolgálattunkat megh mutatni, mind az szerint chielekedni kézek vagiunk, csak hoga az vezér eő Naga is gondolkodgiek ió itelettel ez mostani állapotokról, és azt bizoniosan el is hidgie, hoga minden mestersége az Németnek abban vagion, miképen az portat circumveniálhassa és neki szép szót adgion csak az végre, hoga minden hadakat az Tengeren által merienek kwlteni, ide által csak az végh házak maradgianak, az benne való fizetett néppel, kikkell ők szabadon birhassanak; melli dolgot ha eő Nagok akarnak, igen könnyen ezekben vehetnek sok és bizonios jelekbeöl főképpen azt ha megh gondolliák, hoga az német, tudván az friginek nilván való felbomlását, semmit azon nem disputal, hanem inkább könnyen lattatik az nehéz dolgok mellől elmenni, és azt tetteti, mintha kevés dolognak tartaná országának elpusztulását, sok ezer vitézinek levágását, Vácznak elvételet sem disputallia, hanem csak azt kévania, hoga az elébbeni frigi heliben maradgion, melliét azért chielekzik . . . . hoga iól tudgia az Tengeren tul való mostani vezekedést, melli felől képtelen hamis hirekkel táplaltatik az ott ben való követtie által . . . . . — a mostani vezérek ú. m. nem eléggé forgottak az itt kün való állapotokban; — Hogiha azért az porta . . . . a német praktikaitól wres akar lenni, és Czászár országának állandó állapotot kéván ezekről az országokról szerezni, nem árt ha mi tanácziunkat, melliét az Budai Vezérnek maga Kihaiatul Jahia Kihaiia Béghtől megizentwnk, és Kapikihánk által is eő Nagának az fő vezérnek bőségesen értésére adtunk megfogadgiak.

13. Erről való teczésünk azért nekwnk az volna, hoga az német követet tovább ott ben ne tarczak, hanem bochassak és kwlgiek Budára, az Budai Vezérnek is parancholliak megh, az némettel ne frigiet, hanem örökös békességet végezzen, ha

lehet, — különben megtréfálja az Német ökö, — s hogy a némettel jól végezzenek, a rumeliai hadat ne vigyék át a tengeren, hanem rendeljék a budai vezér mellé a boszniai és végbeli hadakkal együtt . . . .; ha had a vezér mellett nem léssen, jó békességet ez soha sem csinálhat; addig tartja őt szép szóval a német, míg a hadak a tengeren túl mennek, s akkor aztán minden hadait megindítja a császár ellen. „Valaki békességet akar valameli orzággal vagi fejedelemmel, kiváltképen pedig az némettel szerezni, szinten ugi kívántatik az békesség csinálásához az had, valamint az hadakozáshoz, mert az német ió akarattióból törökkel igaz békességet nem chinál, hanem eő rajta ijesztással kell venni. Tanácsolja továbbá, hogy a portán is hireszteljék, hogy jancsár hadat küldenek Budára, tétessenek is avval valami kis mozdulatot; a tatár khánt pedig küldjék vagy 15 ezer emberrel Neszterfehérvárhoz a pusztára, hogy mind ennek Bécsbe híre menjen, s ha a béke nem sikerül, a tatár fel is jöhessen.

14. Mindenek felett pedig kívántatik, hogy a budai vezér a maga fejétől meg ne kösse a békét, hanem tőle, Bethlentől kérjen tanácsot; ha kívántatnék, ő maga is kész volna a budai vezér mellé menni Vácra, vagy más alkalmas helyre, és jelen lenni az alkudozáson. Így, biztosítja őt, nem fogja a német megcsalni a portát. De ha ő nála, vagy valamely okos embere nélkül köti meg a békét a budai vezér, annak kevés haszna leszen.

15. Ugyanezeket mondják a követek a többi vezéreknek, a Kizlár agának, a muftinak, alkalom szerint, kiknek a küldött ajándékokat is osszák ki. Az angol, francia, és hollandi követekkel is jó egyetértésben legyenek, kivált a hollandival, kihez levelet is visznek.

(Eredetiről, Szalay Ágoston gyűjt.)

CCLVI. (Albae Juliae die 12-a May a. 1628.) Bethlen Gábor utasítása Alsó-balászfalvi Cserényi Farkas tanácsos és belső-szolnok-vármegyei főispán, mint a császár és király őfelségéhez küldött követ számára. Főpontjai imezek:

1. Minthogy . . . az mely lovakat Czázárnak őfelségének és Palatinus Uramnak általa küldeni akarunk, azokat immár eleöl az végekre elindítottuk, szükség neki is arra menni,

a lovakra gondot viselni. — És minthogy a császár Prágából Bécsbe váratik pünköszt ünnepére, menjen elébb a követ a nádorhoz, mutassa be neki a számára küldött lovat, mint jó akaratjának, barátságának jelét. A nádorral beszélgetvén, adja elő neki, hogy küldetésének legfőbb oka, a császár látogatása s üdvözlése, s jó indulatának bebizonyítása.

2. A mi az elmúlt napokban mindkét részről szárnyalt híreket illeti, arról a nádornak hozzá bocsátott szolgája által már elégséges választ adott. (A hír ugyanis az volt, mintha Bethlen a svéddelel szövetségbe, háborúra készülne.) Kéri a nádort újolag, ne adjon hitelt afféle híreknek, s higgye hogy ő semmiféle háborúságra nem ad okot, mert őszintén ragaszkodik a békéhez; vessenek ki tehát szívökből minden bizalmatlanságot és gyanúságot.

3. A mi a törökkel a hódoltságra vonatkozó egyességet illeti, a felküldendő megyei követeknek már kiadta utasítását, kiktől a nádor megértheti véleményét. Kéri őt, úgy végezze el ezen ügyet, hogy abból hazájára való gondviselete a jövőben is kitűnjék és romlás ne következzen a nemzetre. (Miként Bethlennek Eszterházyval folytatott levelezéseiből láthatni, leginkább a hajdúság forgott szóban, melyet a török hódolt népnek akart tekinteni, mivel hódolt földön telepedett meg, a nádor pedig mint Szabolcs vármegye kiegészítő részét a királyi birtokhoz tartozónak vitatott. A fejedelem azt javasla leveleiben a nádornak, ne pendítse meg a törökkel tartandó jövő tanácskozás alkalmával e kérdést, ha azt a törökök szönyegre nem hozzák; utóbb aztán azt lehet majd mondani a töröknek, ha a hajdúságot követeli, hogy miért nem hozta azt szóba, ha a hajdúkat alattvalóinak tartja.)

4. Jelentse azután a nádornak, hogy egyéb végzendői is vannak ő felségénél, melyekben a nádor véleménye szerint kell eljárnia. Ha a nádor őt marasztja, míg a császár Bécsbe érkezik, s tisztességesen teheti, maradjon nála. De ügyekezék szemben lenni Pázmán érsekkel is Pozsonyban vagy Nagyszombatban, s tőle tudósítást venni az udvarban levő állapotokról, kérvén őt is, hogy az ő felségének előadandó dolgokban segedelmére legyen.

5. Ha Bécsben a magyar cancellárt oly ellenséges indu-

latunak találja, mint minőt az már több ízben mutatott iránta, ahhoz tartsa magát, hogy fejedelmének méltósága csorbát ne szenvedjen. Ferenczfy magyar titkárnak adja át a fejedelem levelét, s éljen jó tanácsaival. A császárnál minél előbb eszközjön magának meghallgattatást.

6. Az audientián köszöntvén a császárt, s átadván neki a fejedelem levelét és az ajándékot (a lovakat), kérje őt jó indulatáért, viszont ajánlván a fejedelem készséges szolgálatát. Kérjen azután audientiát a császárnénál s az ifjú királynál; amannak kívánjon szerencsét csehországi koronáztatásához.

7. Ügyekezzen a követ szemben lenni Eckembergh (Eggenberg) herczeggel, s adja neki át a levelet, és Detristan (Ditrichstein) cardinállal, kiknek adja elő fejedelme minden ügyeit, s éljen jó akaratjokkal. Magokat ezen ügyeket a császárnak pontonként leírva nyújtsa be. Állnak pedig ezek a következőkből:

8. Miután a tokaji jószágokat, melyeket előbb a kamara másoknak zálogba adott volt, nagyrészt már kiváltotta, a kiváltás óta pedig azokról neki ő felsége újabb inscriptiót vagy donatiót nem adott: azt kiadni méltóztassék, és pedig, tekintetbe vévén, hogy e fontos végvár megromlott állapotban létezik, s a vármegyék azt ugy sem építik fel, adja azt neki s örököseinek királyi joggal örökösen, miért ő viszont kötelezi magát a vár fölépítésére. Kéreti azonkívül a királyt, hogy a tokaji harminczad ügyeit is végeztesse be minél előbb, ne szenvedjen a miatt tovább is a kereskedő rend, mint szenved a mostani zavarban.

9. Bár ő felsége már azt határozta volt, hogy a magyar és erdélyi pénznek mindenütt egyenlő folyama legyen: mivel azonban az erdélyi pénzt Magyarországon elvenni vonakodnak; szabjon ő Felsége büntetést azokra, kik ebbeli parancsának nem engedelmessékednek, holott az erdélyi pénz is őt latos, hasonló a körmöczyihez. Ebből az a jó következzenék, hogy ha e pénzt ő felsége birodalmában elveszik, el fogja azt venni a török is a szegény hódolt néptől; miben most nehézséget tévén, nagy romlására van a szegény községeknek. Viszont ő is a maga birodalmában büntetést fog szabni azokra, kik ő felsége pénzét elvenni nem akarnák.

10. Tudtára lehet ő felségének, mily nagy gyalázatára van Magyarországnak a lengyel *respublica* azon végzése, mely által a lengyeleknek megtiltatott borért jöni be az országba. Ennek következtében ugyanis a magyarok kezdték a bort magok kivinni Lengyelországba. Ott azonban úgy bánnak velök, mint nekik tetszik; a lengyelek magok szabják meg a hordók árát, még az urakra sem lévén semmi tekintettel, a minthogy ez nem rég az országbirón is megtörtént az egész magyar nemzet gyalázatjára. Miután tehát az ő felsége birodalmában levő vármegyék ez iránt már hoztak végzést, s a Tátrán innen való vármegyék is úgy kívánják: ő, a fejedelem, is kéri ő felségét, adjon ki a maga birodalmában parancsot, mely által az áru elvételének büntetése alatt tiltsa meg a bornak bevitelét Lengyelországba. Így leszen, úgymond, hogy ő felségének méltósága, országának haszna és böcsületi is megkerestetik és helyreállattathatik. (Bethlen ugyanis, a vármegyékkel együtt azt kívánta ezen rendszabály által eszközölni, hogy a lengyelek vegyék vissza a tilalmat, s aztán magok jöjenek be a magyar borért.)

11. Kiváltképen szívére kötötte a követnek Tokajt, meghagyván neki, hogy az örök adományozást a nádor és az érsek által sürgettesse. Ha azonban czélt nem érne, legalább arra ügyekezzenek, hogy a beiratos adománylevélben az öszvegek, melyeken ama jószágokat kiváltotta, pontosan feljegyettessenek. Egyebekről is azonban minden esetre határozott választ hozzon, s ne hagyja azokat függőben továbbra is.

12. Keresse fel a spanyol követet is, és átadván a hozzá szóló levelet, kérje meg, hogy azon esetre, ha ő, Bethlen, Nápolyba küld fő lovak vételéért, írna királyának és szerezne a küldendő biztosnak menevédet.

13. Több pontok után, melyekben a követnek magaviseletére nézve ad utasítást, meghagyja neki, kérje meg ő felségét, hogy valamint eddig elengedte felküldött ökreitől a harminczadot, engedje el azt most is azon két ezer ökörre nézve, melyeket rövid időn felhajtandó leszen.

(Eredeti Szalay Ágoston gyűjtem.)

CCLVII. (Datum in Ciuitate nostra Vienna die 12-a

mens. Januarij a. d. 1643°.) III. Ferdinánd utasítása Erdődy György számára, kit Eszterházy Miklós nádorhoz küldött.

1. A nádort ő felsége kegyelméről biztosítván, adja elő neki a követ, miképen ő felsége főleg arra fordította gondjait, hogy a határszélek jó állapotba helyeztessenek. És miután az utolsó pozsonyi országgyűlésen az volt ez iránt a rendek véleménye, hogy némely helyeken e miatt vármegyei gyűlések tartassanak: ő felsége, e vélemény s kívánat szerint, a dunántúli részeknek február 5-re Nagyszombatba rendelt gyűlést, melyen a püspökök s urak közöl is többen megjelenének, hogy a tartandó többi gyűlések is ettől vegyenek irányt; mert a dunáninnyi részeknek február 15-re Szombathelyre, Horvát- és Tótország rendének Zágrábra, a felső részeknek pedig martius elejére Kassára hirdet gyűlést. Kívánja pedig ő felsége, hogy e gyűlések egyedül a végek védelmének tárgyával foglalkozzanak.

2. Óhajtja ő felsége, hogy az e gyűléseken ajánlandó segély inkább a végek veterán vitézeire, mint újonczok fogadására fordíttassék. Mert a) a veteránok, gyakorlottak lévén, váraik védelmében hasznosabban járhatnak el; b) engedelmebbek, fegyelmezettebbek, mint a fogadott hadak, melyek a kapitányoktól függeni nem akarnak, s a várakat gyakran odahagyják; c) mert így ugyanazon költséggel számosabb fegyverest lehet tartani, a rendkívüli lovas hadaknak hónaponként 5 ft. a végbelieknek pedig csak 3 ft. 20 denár, hasonlóképen a gyalogoknak 3 ft, a végekben pedig 2 ft. fizettetvén díjúl; d) a fogadott hadak a falukon szállásolván, a szegény népet sanyargatják; s végül e) a végbeliek is elkedvetlenednek, látván, hogy a kevesbbé érdemes mezőségi had csaknem két annyi díjat kap, mint ők, kiknek fogyatkozásait pedig, hogy váraikat el ne hagyják, fedezni illik.

3. Hogy a tanácskozások sükerre vezessenek, kívánja ő felsége, hogy Nagyszombatban s utóbb Szombathelyt a nádor is megjelenjék, s az értekezletet jó végre vezesse.

4. Kívánja ő felsége, hogy a nádor a maga meghalt menyének Nagyszombatban tartandó temetését, mennyire lehet, azon határidőre rendelje, hogy ekképen annál több úr gyűljön ott össze.

Az utasításhoz a császár saját kezével e sorokat írta: *Poterit etiam de litteris quae nuperrime ex Turcia venerunt ipsum informare, sicuti etiam de intentione mea Greifenclau ad Portam mittendi, secundum opinionem consilij Hungarici.* (Monyorokeréki levéltár.)

Eszterházy Miklós e követséget meghallgatván, január 14-kén Fraknóról egy kimerítő véleményt küldött át Erdödy által Ferdinándnak, melynek egy része a következő okmányban foglaltatik:

CCLVIII. (Datum in arce Frakno die 14-a Januarij a. d. 1643°.) . . . . Quod in primis DD. regnicolarum pro Confidorum necessitate administrandum subsidium concernit, potero falli, et utinam fallar, hac in re, quemadmodum tamen eorumdem DD. regnicolarum constitutionem modernam animo penetrare possum, ab iisdem . . . neque in congregatione eorundem generali, neque in particulari Comitatum conventu, neque in singulari singulorum Comitatum congressu magnum aliquod subsidium, in arduis etiam necessitatibus, exspectandum est. — Ha az egyes megyei gyűléseken adnának is valami segélyt, az nem másból állna, mint bizonyos számú fogadott, s általok vezérlendő katonaságból, mi a végeknek hasznára nem, az országnak pedig inkább kárára volna. Tudják ezt ők magok is, de sokan vannak, qui defectus libenter vident, ut eo plausibilius conqueri, suasque malas intentiones . . . . . eo liberius . . . in effectum deducere possint.

Et manebit haec animorum Regnicolarum alienatio, quamdiu querelis, ac ex statutis, constitutionibusque collectis praetensionibus ipsorum satisfactum non fuerit, neque interea ab iis aliud expectandum, praeter confusiones. Mert, folytatja, bár mi adatik is elő tanácskozásaikban, megmaradásokra czélozó, neglecto hoc, extemplo obiiciunt, se tum in negotio Religionis, cum etiam in aliis libertatibus laesos et turbatos esse, nec quae ipsis promissa sunt, vel articulis conclusa, in conditionibusque per S. Mattem acceptata, per eandem Mattem effectuari. A dolog e miatt igen veszélyes kezd lenni. Ó, a nádor, ezt már gyakran előterjesztette, de tanácsai elhalasztatnak: a zavar pedig s a veszély egyre nő.

Nem érti pedig, miért halasztatik a nemzet alapos pana-

szainak orvoslata azon időre, midőn majd ő felsége dolgai is jobban állnak. E halasztás csak elmérgesíti az állapotokat. S föltéve, mi kívánatos is, hogy ő felsége ügyei jobb fordulatot vesznek, ő felsége a diplomákkal s ígéreteivel ellenkezésbe nem jöhet a rendek többségének hozzájárulta nélkül; erőszakot pedig használni nem tanácsos, más lévén ezen ország állapota, melynek kebelében a török zsarnokoskodik, mint egyéb tartományoké. Ha ki a királyi ígéretnek ellen erőszakot használni akarna, elébb üzze ki a törököt, ki a zavarnak csak örül, s az elégedetleneket pártolja. Nem használ tehát a halasztás, hanem csak árt, nevelvén az idegenséget s gyűlöletet. Ehhez járul, hogy úgy állanak az ügyek, miszerint félni kell, hogy ő felsége kénytelen lesz, akar vagy nem akar, nagyobb engedményeket adni a protestans félnek. Ezen nehézséget akarta ő a sikeretlenül eloszlott pozsonyi gyűlésen némileg kiegyenlíteni.

A tárgyra visszatérve, ismételve kijelenti, hogy nem nagy a reménye segedelmet nyerni a rendektől a végekre; ha nyújtanak is azt, az kevés lesz, némi fogadott katonaságból s eleségből álló. Aztán segedelmet nem is szoktak adni országgyűlésen kívül, a minthogy azt törvények is tiltják . . . . .

Addo ad haec . . . . me non satis capere, cur iam semel Regnicolis concessa articulisque et diplomatibus Regiis confirmata inter tot angustias et distractiones Suae Mattis, indiscreto zelo, cum tanto periculo Ecclesiarum Dei et Regnorum in dubium revocari debeant; non enim minores iam sunt difficultates, imo longe maiores, quam tunc erant, cum in negotio Religionis indultum est aduersantibus Religioni Hungaris .....

Si quis vero eius sit considerationis, quasi ego in Religionis negotio de novis quibusdam cogitarem concessionibus, fallitur is; nec enim negotium Religionis . . . . et indulta Regia volo vel cogito complanari cum Suae Mattis praeiudicio . . . . aggravationeque conscientiae eiusdem Mattis ac etiam propriae meae; verum ex animo et recta intentione desiderarem, ut Sua Matas dignaretur intelligere, quonam in cardine versetur negotium Religionis, caeteraque omnia, propter quae tum Sua Matas in tam arduis et grauibus etiam negotiis suis tantas subire cogitur molestias, tum vero Regnicolae ipsimet tan-

tas inter se simultates, dissensiones, rixas, odiaque fovere et alere sueverunt, quorum quidem malorum damnum . . . . . iam antea . . . . cognosci debuisset. Sed adest adhuc tempus, et si iam ad opus manus apponatur, — cum in mora periculum video — . . . . nihil oberit, quo et particulares conventus . . . . et generalis Regni Diaeta secure . . . . indici . . . . possit; advertetque hac ratione Sua Matas affectum suorum fidelium Hungarorum, qui haud dubie promptissimi erunt ad omnia possibilis exequenda . . . . .

Si quispiam dicat, non esse multum positum in vi virtuteque et armis Hungarorum: contra opponi potest, assuetam esse hanc gentem ad continuam agitationem et motum, laboresque sufferendos; et cum de facto non desint multi in hoc Regno ad arma apti: inter se coniuncti et uniti, multum haec natio . . . . . facere potest. Quae quidem modo aspicit duntaxat bellorum tragoediam, et multi ex ea Svecicum hostem amicum existimant ex causis praesertim supraspecificatis.

Felel azután a császár azon, Erdödy által vagy csak szóval, vagy más a 256-dik sz. alatt közlöttől külön okmányban feltett kérdésére: ha lehet-e félni az erdélyi fejedelemtől? Certum est, multum hunc Principem in hoc rerum statu contra Suam Maiestatem facere posse, uti cum hostibus etiam S. Mattis certo certius tractat. Huic tamen... malo melius... remedium adhiberi non potest, quam si Regnicolae per . . . . gravanim eorundem complanationem ad Suae Mattis devotionem alliciantur. Nam praeter voluntatem Regnicolarum Hungariae nunquam Transilvanus movere et erumpere audebit; — különben, miután övéi által sem szerettetik, nem fog előhaladni. A magyarok pedig, kik jól ismerik az ő fősvénységét s önhássonlesését, csak úgy fognak hozzá csatlakozni, ha sérelmeik nem orvosoltatnak; mi ha megtörténnék, még maga az erdélyi fejedelem is reábírható lenne, hogy segélyt adjon ő felségének. Ha ő felsége a magyarok sérelmeit orvosolja, ne kételkedjék hűségökben; különben azok bizony szövetkeznek Rákóczyval, s a végsőt is megkísérlik.

Tanácsolja tehát, hogy ő felsége, a mit megadni akar, adja meg gyorsan, mielőtt az erdélyi fejedelem mélyebben elmeríti magát a fondorlatokba; s így aztán gyűlések is bizto-

san tartathatnak, és pedig jó sikerrel. Különben azok semmi jót sem fognak eredményezni, sőt inkább ártani; s nyíltan ki mondja, egyébként ő sem felelhet meg hivatalának, bár egyéb-iránt életét is kész volna feláldozni hűségének bebizonyítására.

(Jancso Imre gyűjtem.)

CCLIX. (In arce Sempthaviensi die 26-a mens. Septembr. a. d. 1643°.) Eszterházy Miklós nádor a császárhoz. Híre szárnyalván, hogy Rákóczy fejedelem Magyarországra törni szándékozik, a császár ez iránt újabban is kikérte a nádor véleményét. Ő hosszú levélben válaszol, miképen e hírek hozzá is elhatottak, mindazáltal azt hiszi, hogy a fejedelemnek nincs komoly szándoka betörni, s célja a hadi mozgalmak által nem más volt, mint a vármegyéknek kihirdetett személyes felkelést s az ő felsége számára megindított hadfogadást sükeretleníteni. Okai e véleményre következők: Máté havasalföldi és Lupuly moldvai vajda egymással háborúskodnak; az erdélyi fejedelem, szövetsége szerint köteles segíteni Mátét; azonban Lupulynak a töröktől is engedelme van Mátét elkergetni; miért Rákóczy nem segítheti Mátét egyenesen, erdélyi alattvalói által, hanem csak fogadott haddal. Nem hiszi tehát, hogy a fejedelemnek komoly ellenséges szándokai volnának most, midőn — ad Mathaei fortunam diligenter attendere debet, agitur enim et res ipsius. Azt is lehetetlennek tartja, hogy a török engedelmet adott volna neki betörni Magyarországra, — non enim ita insipidus est, ut non animadverteret, hoc suo consensu totum foederis statum, solennisque legationis, quam ipse tam avidè desiderat, institutionem se turbaturum; a török, úgymond, úgy is attól tart, hogy ő felsége még a télen megbékél ellenségeivel; most tehát nem ad okot háborúra, különben sem kívánván a fejedelem emelkedését.

Non eo inficias, anhelare Principem ad septem partium regni superiorum Comitatus; sed sive ad eosdem Comitatus, sive ad totum regnum manus apponat, eadem est ratio tam respectu Turcarum, quam sui ipsiusmet ac etiam nostri intuitu. Accedit, in illis etiam Comitatus neminem sapientiorum . . . eius gubernationem anhelare, sed nonnulli solummodo plus debito sapientes et passionati . . . videntur eius benevolentiam captare . . . Kassáról nem hiszi, hogy mellé állana; a kassaiak

nem szeretik a calvinistákat: ha pedig Kassa hű marad, a fejedelemnek sem lesz kedve valamit kezdeni.

Quodsi porro erumpere voluisset, non utique ad Svecorum tot instantias, promissionesque . . . tamdiu intentionem distulisset. A hajdúk sem állanak hozzá; magából Erdélyből pedig, ha azt háta mögött biztosságban akarja hagyni, alig hozhatna ki többet öt-hat ezernél. Mostani nyugtalansága tehát nem lehet ő felsége ellen irányozva. Úgy vélekedik tehát, hogy meg kell vetni őt, sem bozzá nem kell küldeni hírnököt, sem a vármegyékre nem kell írni eziránt, sem készületeket tenni hadfogadásra, mi, ha mégis betörne, úgylis későn kezdetnék. Hanem Kassa, Lócse és Eperjes városának irassa meg ő felsége, hogy bár nem hiszi, hogy a fejedelem készületei ő ellene volnának irányozva, inti mindazáltal a polgárokat, ne feledkezzenek meg a hűségről. Hasonló értelemben kellene írni Bethlen Istvánnak is. Egyébiránt szükség, hogy a végbeliek díja megfizettessék, a főkapitány gondos vigyázatra intessék. Egyéb rendeleteket most fölöslegéseknek tart; mert inkább ingerlők volnának, mint hasznosak. Ha azon részeken had fogadtatnék, az könnyen az ellenséghez állana; innen küldeni pedig oda hadat, zajt okozna az ország lakosai közt. Egyébiránt ő mind Erdélyre, mind Budára gondosan vigyáztat.

Ex secretis ipsius Principis habeo: eundem Principem, si Svecis res melius successisset, iidemque in propinquiores ditiones Suae Mattis penetrare potuissent, nec ipse respectu negotiorum Matthaei vajvodae distractus fuisset, tamquam unum ex regnicolis, ex ceterorum etiam Regnicolarum conniventia et annuentia habuisse intentionem instituendi aliquam legationem ad Suam Mattem ratione . . . . complanationis negotii religionis, ac aliarum etiam promissionum Regnicolis factarum per Suam Mattem procurandae; . . . . cupiens hac occasione . . . Suam quoque auaritiam cum foenere explere, . . . praetendens Echedinum quoque nurui suae haereditarium esse . . . De most, úgymond, a svédok és Máté vajda jelen körülményeiben, úgy látszik, felhagyott e szándokával . . . . . Attendere nihilominus ad hominem a cath. fide alienum, iudi-

cioque immaturum, et ad pauca respicientem, non dico abs re futurum . . . . .

CCLX. (Datum Cassoviae die 22-a Septembris a. 1643°.)
 Forgách Ádám kassai fő kapitány a királyhoz. Az erdélyi fejedelem készületei, úgymond, miként már elébb is írta volt, háborúra mutatnak. A fejedelem a határszéleken hadat szedet; s még azok is oda futnak, kik ő felsége számára fogadtattak. Titkosan de bizonyosan tudja, — ante dies octo Legatum Svecicum, quem insequi iusseram, sed evasit, fuisse apud Principem, ad cuius instantiam Princeps suam gentem congregari iusserat, sed tam Comitatus eidem subiacentes, quam Consiliarii ipsius intentionem impediverunt, quod ad Ciuitatem Déss convocari fecerat. Ultimo institit Legatus, ut saltem suos Hajdones faciat insurgere et Castra ponere penes Debreczinum, ut distrahat Suam Mattem . . . . ad quod se adhuc Princeps non resoluit . . . Egyébiránt, írja ő is, Lupuj moldvai vajda nagy sereggel megy Máté havaseli vajda ellen, ezt pedig segíteni köteles a fejedelem sub amissione Suae Parolae et fidei; ha Máté legyőzetik s elűzetik, ugyanazt várhatja magára nézve a fejedelem is, bár mennyire hízeleg a fényes kapunál; mert Máté védelme a porta sérelme.

Ha azonban mind ezek mellett is betörne a fejedelem, — hic Vestra Matas nec intra nec extra confinia ullas habet opponendi dispositiones, quia armamentaria sunt cum mille defectibus . . . . . Miles confiniarius, praecipue germani in Zathmár pauci, quod unum antemurale est istarum partium, vix sunt 200. Még e dolgon lehet segíteni, ha gyorsan pénz küldetik . . . . .

Dum haec scribo . . . . venit nuncius a meis confidentissimis, Principem contra V. Mattem arma movere iam determinasse; fidere periculosum, quia jurent millies, jurabunt false. A katolikusok hívek lesznek; de a többi gyanus. Készületeket sürget.

CCLXI. (Datum Jaszoviae 2-a Octobris 1643.) Jakosits György egri püspök a királyhoz. Bár nehéz hinni a fejedelem betörését, annyi mindazáltal igaz, hogy ő készületeit mind Erdélyben, mind e részeken naponként neveli. Az ellen-készület is szükséges tehát, mert eddig minden úgy áll, hogy ha a

fejedelem megindúl, nem lehet neki sükerrel ellentállani. Ő és a kassai főkapitány kész volna minden lehető megtenni, de még semmi parancsa sem érkezett ő felségének.

CCLXII. (Datum Cassoviae 3-a Octobr. 1643.) Ugyanaz ugyanahhoz. Vette ő felsége sept. 24-kén Ebersdorfból kelt levelét, melyben neki csak az parancsoltatik, hogy gondosan örködjék, s a híreket feljelentse. Óhajtotta, hogy ő felsége neki határozott parancsokat küldött volna, mit tevő legyen azon esetre, ha a veszély előbb beáll, mintsem tudósítása következtében rendeletet vehetne. Mert a fejedelem egyre készül; a szerződések ellenére, magyarországi jószágain is szed katonát, sőt még a végbelieket, kivált az ónodiakat is csábítgatja, s már mind azokat, kik „Szabad legényeknek“ neveztetnek, úgy lehet tekinteni, mint az ő embereit. Ha valóban betör, nagy lesz a veszély, mert e részeken egy végvár sincs, mely az ellenségnek nyolcz napig ellentállni képes volna, oly kevés bennök a vitéz és eleség, oly rosszak az ágyúk s korhadtak a falak; a katonák, kivált a németek, szinte meztelenek, koldusokhoz inkább, mint vitézekhez hasonlók, kivált Tokajban, hol, miként másutt is, csak egy örkunyhó sincs, s a szegény katonára éjjel-nappal, hőségben s hidegben, esőben és zivatarban szabad ég alatt kénytelen lenni, daczára meztelenségének. A magyar katona pedig már fellázadni készül fizetlensége miatt, s már tényleg is lázong s engedetlenkedik. . . . . Az ő főkapitányi állása csaknem tűrhetetlen: ha csak száz forintot kér is a szepesi kamarától, valamely elkorhadt ajtó, vagy ledőlt várfal kijavítására, válaszul azt veszi, hogy ő felsége parancsa nélkül azt nem adhat. Istennek hála, úgymond, van vagy két milliomot érő vagyona, de itt a kamaránál száz forintra sincs hitele, mert ez felsőbb parancs nélkül egyáltalában semmit sem tesz. Ha ő felsége egy általános felhatalmazást nem ad neki s a kamarának, e viszonyból a legnagyobb bajok támadhatnak; mert egyebek közt a fegyvertárak is siralmas állapotban vannak. Az ellenség ez által, mielőtte nem titok, még inkább ingereltetik a támadásra . . . . . Akár támad az erdélyi fejedelem, akár nem, ezen állapotokon múlhatatlanul kell segíteni; mert az ország biztossága s fennmaradá-

sa forog fen, mert a törökök nyugtalankodnak s kapdosnak a széleken . . . . .

Mennyire volt alapos az erdélyi fejedelem betörésétől való félelem, s mi volt oka, hogy az nem valósult, legvilágosabban megfejtí a következő okmány.

CCLXIII. (Datum Cassoviae die 17-a Octobr. 1643.) Forgách Ádám a királyhoz. A végbeli katonaság már lázongott a fizetlenség miatt, s miután ő felsége hat óra nekik zsoldotk üldött, a másik hat hónapi díjt pedig 3—4 hónap alatt ígerte megadni, csak nagy bajjal sikerült őket lecsöndesíteni. Pénzt, legalább is négy ezer forintot sürget a végvárak kijavítására, mert az erdélyi fejedelem még mindig folytatja készülleteit. Az erdélyi gyűlésnek még nincs vége, s Kéry, ő felsége követe, őket még együtt találandja, valamint a svéd követet is, ki Lengyelországon keresztül érkezett a fejedelemhez. A fejedelemnek, jószágain elhelyezett katonasága rabol és pusztít; a török is kezd féktelenkedni, s alig múlik el hét, melyen a végeknél ne kapdosna; négy nap előtt is ezerezen jöttek Ónod alá. . . . .

CCLXIV. (Datum in Arce Szalancz die 26-a octobr. 1643.) Forgách Zsigmond a királyhoz. Elébbi leveleiben, úgymond, mindig azt állítá, hogy az erdélyi fejedelem szándoka megváltozhatik; s hogy az tényleg meg is változott, most már bizonyosan írhatja. Ut rem Vestrae Matti SS. enucleem: Supremus Vezirius, qui a Principe corruptus, dum filium suum Princeps in successorem regiminis declarandum a Porta Ottomanica supplicaverat, prius iam ab eodem vezirio in promissis habuit, se velle id apud suum Turcarum Imperatorem insciis etiam aliis, qui Devano, seu Consilio illorum adhibentur, Veziriis efficere, ut certo certius voti compos fieret. Sed inopinata Imperatoris resolutio, praetensionem Principis publico discutiendam dedit consilio, quod ubi supremus advertit vezirius, graui cum vitae suae discrimine, et multis etiam sumptibus aegre admodum caeteros vezirios suae fecit subscribere sententiae. Moderna etiam Principis erumpendi intentio, quantum intelligere poteram ex eo variata, quod habuit quidem in promissis apud Vezirium, se ab Imperatore erumpendi imperatorem facultatem, eaque de causa suos fecit bellicos appa-

ratus ; sed cum nec hoc sine publici consilii censura ab Imperatore se impetraturum Supremus Vezirius animadverteret, intentionem suam iussit Principem variare, et arma seponere. Unde manifeste apparet Principem hostili non caruisse intentione ; cum, quod amplius est, illius etiam fuerit resolutionis, ut prius in campum prodiret, et inde Vezirio nunciaret, se movisse ad verbum ipsius. Viderit ipse : vel promissam impetrabit licentiam, vel Principem detegere velle, se inscio Imperatore, ipsi ut moveret, indulgisse. Sed mutare fecit et consilium hoc Moldaviae Vaiuodae adversus Matthaeum Transalpinum machinatio, cui et Porta Ottomanica multum se fauere ostendit. Cumque a Transilvano ipsi Matthaeo clam missae auxiliares copiae iam etiam sint profligatae, magis sibi prospiciendum, quam alios offendendum deliberavit. Et haec est causa, quod omnibus modis iam palliare velit sua consilia, et se fidelissimum erga Mattem vestram exhibere . . . . Ezeket, úgymond, ő hitelt érdemlő személyektől tudja.

III.

HUNYADI JÁNOS

HAT LEGNAGYOBB CSATÁJA, MELYET SZULTÁN
MURÁD ÉS MOHAMMED ELLEN VÍTT.

CHODZSA SZÁDÜDDIN EFFENDITÁDZS ÜTTEVÁRICH

(TÖRTÉNETEK KORONÁJA) TÖRÖK SZÖVEGÉT FORDITVA

KÖZLI

VÁMBÉRY ARMÍN LT.

Íme az európai hirre is emelkedett Szádüddinből a legnagyobb magyar hős hat csatája. Használtam egy saját birtokban levő kéziratot, melyet, ritkasága daczára, sikerült Stambulban megszereznem.

Szádüddin irálya legszebb, azaz leggazdagabb a török történetíróié között; történeti adatai nagy hitellel bírnak Európában, mert az események előadásában, s különösen a chronológiában a nyugoti írókkal majdnem mindenhol egyezik. Európai hírét már két száz év óta, Bratutti- és Gallandnak köszönheti. Az első, az ausztriai internuntiatúra stambuli tolmácsa, annak részletes fordítását, Bécs és Madrid 1649—1652. *Chronica dell' origine e progressi della casa ottomana* czim alatt adta ki. A másíknak fordítása kéziratban létezik a párisi cs. könyvtárban 10,528. szám alatt e czímmel: *Histoire ottomane écrite par Saaduddin Mehemet Hassan, plus connu chez les Turcs sous le nom Cogia Efendi, mise en français par Antoine Galland Professeur et Lecteur royal en arabe 1710.* Azonban, mint hallom, jó része Daru, a *Histoire de Venise* szerzőjének hanyagsága által elveszett.

Sajnálom, hogy e két fordítást nem láthattam, amiért csak sejteni merem, hogy Hammer és Zinkeisen több helyen Szádüddin adataira vonatkozólag elkövetett hibáik egyedül a két nevezett fordítónak járatlanságából vagy könnyelműségéből eredtek, miképen azt e néhány lap folytán is többször megmutatom. Minden esetre feltűnő, hogy Hammer, a nagy keleti tudós, történelmében a tudós Chodzsa művét Bratutti fordításában használta.

Az én fordításom, a mennyire csekély erőmtől telt, nem egészen szabad, nem is annyira szóhoz tapadó, hogy ez által az érthetőség szenvedjen. A közéletet kerestem, s vajha sikerült volna, mert akkor mind a történetírónak, mind a keleti nyelvésznek használhatok.

I.

HUNYADI JÁNOSNAK MEZID BÉG FELETTI
FÉNYES GYŐZEDELME.*Az iszlám sereg megveretése.*

Midőn Drakula ¹⁾ két fiával elzárattott, és tartománya kormányzó nélkül maradt, Magyarország királya az oláh trónörökösök egyikét, a szultán daczára, azon helyre kinevezte ²⁾. Ez a csúf pogány, míg a magas uralkodó Szendrőt ostromolta, a Dunán is átkelt, és az iszlám tartományokat nyugtalanítani kezdé. Szendrő bevétele után a szultán drinápolyi székvárosába visszament, és innét, azon gonosz pogány merész hatalmának fékezésére, Mezid béjt főparancsnokul nevezvén, a háttársereggel együtt őt Oláhországba küldé. Mezid bég teljes hatalommal és bátorsággal ment oda, s az ellenséges csoportokat szétűzte ³⁾. Nem akarván elmulasztani a zsákmánylás alkalmát, minden szerencsevadászatra vágyó vele ment, s mint-hogy azon virágzó országban soknemű vagyton bőven volt, kiki teljes léleknyugodtsággal töltötte kedvét. Mezid bég maga is gondatlanságba és kevélységbe merülvén, arra nem is gondolt, hogy a dolog minő véget veend és csekély sereggel maradt ott. Szenvedélyének hódolván, kedvét egyedül örjögésben találta. Azonban az éjszaki szél a kék fáját jól megver-

---

¹⁾ Drakula Gallipoli tornyában és két fia Kermián tartományban lévő Egrigöz (görbe szem) nevű várában tartatott. Dukász fogásukat Nymphaeumba teszi; meglehet hogy a régi Nymphaeum és a törökök Egrigöze egy volt. Zinkeisen a török szót görögnek látja, és Eripösnek nevezi.

²⁾ Minden törekvésem daczára ki nem deríthettem, ki az az oláh trónörökös, kit a magyar király oda helyezett. Különb az egész nem más mint fogás, melylyel Szádüddin szultánjának minden lépéseit jogosítani iparkodik. Helyesebb és valószínű gr. Teleki József azon állítása, hogy Iszhak bej Belgrád alatt kapott leczkéje okozta ez egész hadat.

³⁾ Sz. Imrénél mart. 18. 1442. A török költő csak óvatosan említi ezen győzedelmet, nehogy a későbbi veszteség annál nagyobb fájdalmat gerjeszzen olvasóinál.

deste, és kivánságának éretlen gyümölcsét a fekete földre öntötte ¹⁾. *Vers:* „*A tobzódásnak termése mindig csak bal szerencse.*“ Szóval, míg az iszlám sereg préda- és rablás-vágyát így töltötte, azalatt a magyar király ²⁾, vezérének segítséget küldött. Oláhország vajdája is, hozzáférhetetlen hegyeiből lecsapott, az átkozott magyarokkal egyesülvén, az iszlám seregre, bosszút veendő, rohantak. Az a számos vészhozó csoport tapasztalásból azon ország ki- és bejárásait jól ismerte, az iszlám sereg nagyobb részét pedig zavarodásban találván, Mezid béjt megtámadta, egészen bekerítette, és pecsétgyűrű módjára őt körülfogván, irgalmatlan dühvel az élet könyvét bevégezték. Azon prédára szomjúzó, puhúltság vánkosság nyugvó marhákat pedig részint megfogták, részint kard élének feláldozták és így az élet gyönyöreivel jól tartották. A többi sereg Mezid béj halálát megtudván, mindjárt futásnak eredt, és a ki csak bírt, az délczeg lován ezer félelem közt és reszketéssel a Dúnán átkelt, s a menekvés partját elérvén, az iszlám földre visszatért. A szerencsétlen dolyf és kincsvágnak, e baj és bal eset, méltó büntetése lön. *Vers:* *A harag csapása sujtá az iszlám sereget.*

II.

A VASKAPUI ÜTKÖZET.

Az iszlám seregnek másodszori megveretése.

Sors határozatából szükségkép keletkezett Mezid béj mártírhála midőn a szultánnak tudtára esett, igen keserves

---

¹⁾ Mit Szádüddin Mezid béj kicsapongásairól beszéll, merő valótlanság, mert ez egy ősz, csatákban edzett vitéz volt, ki már negyven évvel elébb, Szávász védelmében kitüntette magát. Általában az a török történetírók szokása, hogy vesztésök okát mindig a vezérre tolják. Jól mondja Fessler II. 558. l. Nicht viele dem Mezid bej gleiche feldherrn hatte Murad, desto schmerzlicher fiel ihm sein Verlust.

²⁾ Ez nem más mint Hunyadi János, ki Újlaki Miklós kíséretében elszéledt katonáit összegyűjtvén, újra a törökre csapott. De Szádüddin hősünk halhatatlan nevét először csak a kunoviczai nagy ütközetnél említi.

búsongást okozott. Mindjárt is azt kérde: Ugyan most mi teendő, hogy e veszteséget kipótolhassuk, és a csúf pogányon bosszút állhassunk? Amint e pont felől az Ászáf ¹⁾ okosságú vezérei- és főnökeivel tanácskozott, Kule Sáhin ²⁾ Rumili akkori beglerbéje, fölkelt, és a szultánhoz folyamodott: engedtessek meg neki, hogy Oláhországba menvén, az iszlám sereget megboszúlhassa. A szultán ennek kész buzgóságát látván, kívánságának lényegét még egyszer tárgyalta, és a rumilii főnököknek főparancsnokává kinevezte. Anatól vitézeiből is hat derék zászlóalj alája rendelvén, vallásháborúba elküldé. Így indultak el a harcza. Kule Sáhin ugyan egy arany nyergű lovon és szépen felczifrázott sereggel az Iszlám zászlóit Oláhországba vezette, de alacsony lelke a világ poharának kedvezvén ³⁾, a kék és őrzöngéstől a belátás szeme annyira elburkoltatott, hogy Mezid bej megzavarodását elfelejtvén, teljes mámorban mohón Oláhországba rohant. Bár mennyit szóltak is a többi főnökök e bolond önzőnek, tanácsot adva, ekkép: Ellenséges földön a tobzódás nem igen illik; bár mennyit ijesztették a hitetlenek sokaságával könnyelműségét, ő rájuk nem hallgatott, utálatos életmódját csak folytatva, részegségében dölyfösen azt szokta állítani: Ha azok a pogányok a hegyes turbánomat csak látják, tudom hogy félelem- és csüggedéstől néhány napi útra megszaladnak; az én derék kardom egy esővel telt felhő, mely azonban eső helyett csak vért szokott hinteni. Hát ti engemet egy Mezidnek hisz-

---

¹⁾ A keleti regében dicsőített Salamon királynak vélt vezére, kinek nagy bölcsesége közmondássá vált. Az oszmán és perzsa fővezérek mindig e czímmel tiszteltetnek meg.

²⁾ Kule Sahin (barna-sólyom). A keleti írók és utánok az európaiak is e vezér nevére nézve különböző véleményűek. Szádüddin és Nesri azt *Kule Sahinnak* mondják, mások pedig herélt *Sehábeddin pasának*. A csonka nyelvű görögöknél egész lajstroma találtatik holmi kínai vagy mordvin neveknek. Feszler, ki minden török nevet elváltotztat, ezt is *Schach Abedinnak* mondja. *Sehábeddin* annyit tesz, mint a vallás csillaga, Schach Abedin pedig minden értelem nélküli szó, tehát keleten névül elő nem fordul.

³⁾ Rendes valóban, mily hü utánzással ismétlé a német Zinkeisen Szádüddin e szavait, mintha nem tudná, hogy nem a pohár, hanem a magyar kard volt az, mi Kule Sahin eszét elvette.

tek? Az én vezérletem alatt mit félték attól a csúf pogánytól?

Míg ő így haszontalankodott, érkezett a hír, hogy a magyar sereg előnyomúl, és az Iszlámot megtámadja ¹⁾. Kule Sáhinnak szájhős szárnya mindjárt eltörött, s késelem nélkül volt helyéből megszökött. A többi bégek jajgatva ezt kiálták: A hitetlen előtt megszaladni nem okos ember dolga; futásnak eredve nem kell a táborunk népét a gonoszok csoportja által összetiportatni. Hisz még eddig csata sem volt, mely futásra kényszerítene, senkinek még orra vére sem folyt, hogy ily szégyen bélyegétől fölmentene. *Vers: Te ki előbb még oly nagy vitéz voltál, mi lett, hogy oly könnyen a csata terétől elváltál? A padisáh udvarában mi lesz mentséged? hát ilyen az ott ígért törekvésed? Nagy volt a te szád ott a tanácsban: miért jár az eszed most egészen másban?* Ily intés- és szidalommal öt még az este visszatartották, és szándékával ellenkeztek ²⁾. Hanem lassan-lassan a gyáva Sáhin félelme és csüggedése nevedett, az állandóság lába reszketett, s a becsület portékája ár nélküli lett. Odavetve eladta buzgósága öltönyét, és messze pusztára kidobván vitézségének övét, nyakra-főre elfutott. Nehány észnélküli avval a boldogtalan vezérrel tartván, lelkét koczkáztatva a Dunán átkelt, nyomorúlt állapotban az ott lévő sereg maradványaihoz érkeztek ³⁾, igen sok pedig köztök el is veszett. Omur bej fia, az okos és bátor Oszmán cselebi (nemes), Kermián szandzsáknak bége, még néhány előkelő főnökkel, a futás szégyenétől irtóztván, elhatározták magok közt inkább megállni és az ellenséggel szembe

¹⁾ Hunyadi megint Újlaki Miklós diadal- és bajtársától segítette a vaskapui szorost képző hegyláncz oldalain lassan elhúzódik, az ellenség némely csapatait gyengítés végett keresztüleresztí, azután a Magura hegyről leszáll, és ennek tövén véletlenül Kule Sáhint megtámadja.

²⁾ Zinkeisen Szádüddin Bratutti-féle fordítása szerint azt állítja jegyzékben, hogy Kule Sáhin még a csata előtti este megszökött. Ez Bratutti hibája, ki a törököt nem igen jól értette, és fordításában több ily lényeges hibát követett el. Maga a török író is, dagályos beszédében, sejdítetteti, miszerint reggel, azaz a csata alkalmával futott el.

³⁾ Nikápolynál, hol a török sereg néhány csapatja visszamaradt.

szállni. Reggel, midőn a nap nyílkénti sugárai a fellegek tegezéből láthatók lettek, akkor a vallás serege, azon derék harczosok, a hittekintély zászlóit magasan lobogtatták, és az ellenség rontására derék kardjaikat kirántották. Testet és lelket áldozván, a vallás útjában megkezdték már az elejökbe rohanó pogányok életvagyonát megzavarni, és önkéntes módjára azon romló csoportokat szétverni¹⁾. Reggeltől fogva egész nap lenyugtáig a kard és szúrony pusztítása meg nem szűnt, és a küzdések vad tüze a csatatértől el nem tűnt. Végtére midőn a nemtelen²⁾ Sáhinnak rút tette, és az egyenes útróli eltérésének híre a még hátramaradt sereg közt is elterjedt, akkor ők az átkozott magyarok által végképen meggyőzve lerontattak. Mennyi a derék vitéz, ki mint vértanú ott elveszett! mennyi az előkelő és híres bég, ki az élet táblájáról letöröltetett! A többi közt Oszmán cselebi is a csatatéren elesett, és tiszta lelke föl az egekbe lebegett³⁾. *Arabúl: Könyörög az isten kegyencz vitézein, és mártirhalállal ajándékozza meg őket.* (Perzsa félvers). Derék és bátor az az élet, mi mártir-halállal végződik.

Meolana Nesri Oszman cselebinek halálát a várnai ütközetbe teszi, és azelőtt mindenki az ő véleményét követte. Némely oszmán történetírók Kule Sáhin helyébe a herélt Seháb eddin pasát mondják, és hogy azon zavar idejében a Szultán Zsófia városában lakott, népének ott igazságot szolgáltatván. Még mások a csatában elesett főnökök között Tiruzbéj és Dudurmizák (Dudurfirak?) fiát Jakab bég, Mizr bég és Omer béjt is nevezik⁴⁾.

---

¹⁾ Ezt Teleki is mondja I. 295. l. Azalatt a két oldalra rendelt spáhik hirtelen elővágatván, a szemben lévő magyar könnyű lovakat összerombolják, és hátrálásra kényszerítik.

²⁾ Sahin annyit tesz mint sólyom. Szádüddin gúnyolva azt mondja: a varjúvá lett sólyom, mit *nemtelen* szóval fordítottam.

³⁾ Hammer, és utána Teleki azt mondja, hogy a török sereg fővezére is elesett. De ez nem áll. Itt nem annyira Teleki, mint Hammer a hibás, ki Szádüddinben olvashatta volna, hogy Murád a várnai csata után magnéziai magányba visszavonúltakor 14 éves fiát Mohammedet, Chalib, *Seháb eddin* és Szarudzsa pasára hagyta.

⁴⁾ Itt a híres vaskapui ütközetnek vége, mit nem csak a tudós Chodzsánk, hanem a többi török történetírók is eléggé terjedelmes

III.

A KUNOVICZAI NAGY ÜTKÖZET ¹⁾ A MAGYAR SE-
REG A HÄMUSZ HEGYEKEN.

*A hitetlenek szövetsége, és szultán Murád harcza
menése.*

Azon esztendőben, midőn Szendrő bevételét, és Laz országát ²⁾ Vulk fia elvesztette, akkor ez Magyarország királyához menvén, fiainak befogatását és magának trónörökségétől megfosztását elbeszélte. E szavaihoz hozzátevé még azt is: Csak az ily szerencsétlenségem az oka, hogy hozzád ragaszkodom, és hogy országom visszanyertéig védő kezedet el nem hagyom. Másrésztől Karamán Oglu is küldött a magyar királyhoz követeket ily szóval: Megkapjuk mink az Oszmánlit: én e részről, ti csak onnét támadjátok meg ötöt. Vulk fiának visszaadjuk majd országát, Anatólia egész a tengerig az enyém legyen, Rumili a tietek. Élünk barátságban, és törjük meg az Oszmánli erejét ³⁾. A gonosz király, ki csak leste az alkalmat, mindjárt beléegyezett, a többi hitetlenek is hallván, hogy a szultán Anatólba ⁴⁾ ment, ők azonnal a hatalmas Sah országának hódításáról gondolkodtak. A király elküldé az át-

---

elegiában tárgyalnak. Hammer a hősünket dicsőítő csatát, hidegen, csak néhány sorral érinti.

¹⁾ Az egész hadjáratban, mely felett Teleki szerint bizonyos homály uralkodik, némelyek öt, mások hat csatát állítanak. Szádüdin az Izladi szorosban egy fő csatát beszél, melyben az oszmánok megverettek. Minthogy Teleki ezt a kunoviczainak híja, én sem gondolom, hogy hibázok, ha a török kéziratban foglalt csatát így nevezem.

²⁾ Láz országa Szerbia, és Vulk fia alatt Brankovics György értetik. Mikor a törökök legelőször Szerviára ütöttek, akkor ezt Lázár birta, fiát pedig Vulk (farkas)nak hitták. Az oszmán írók az utódokról nem sokat törődvén, mindig csak e két nevet használták.

³⁾ Hogy ily ajánlások tétettek volna Ulászlónak, azt a magyar történetekben nem találtam; hanem az áll, hogy Karamán fejedelme most harmadszor felkelt, és Murád ellen fegyvert fogott.

⁴⁾ Karamán fejedelme ellen.

kozott fiát, és Jankó ¹⁾ nevű becsület nélküli beglerbejét, kire az egész sereg parancsát bízta. Vulk fiát útmutatóul melléjük rendelvén, az iszlám tartományok rablására és pusztítására készíteté. Ez a nagy csoport nevezett kalauzával és főnökével a Dunán átkelt ²⁾, Belgrád mellett elmenvén Áládzsá hiszár (tarkavár, szerb. Krussovác) Sehirköj (város falva) és Nisszát felpörzsölték, a tartomány népét lánczra verték, ingó és ingatlan jószágait feldúlták, és így Zsófiára rohantak. Útitervök sajátképen az volt, hogy az izládi ³⁾ szorosokon keresztül Philippopolba, innét Drinápolyba menvén, az egész országot meghódítsák. Ez alatt a szultán Karamán Oglút meggyőzte, és a neki természetes irgalma közbenjárásával kiengesztelésre hajolván ⁴⁾, Drinápoly székvárosába visszatért. Itt a magyarok berontását meghallotta. Legnagyobb gyorsasággal sietett az istentelen csoportnak ellenébe, és az égi seregek segédelmével az izládi szorosokhoz ért, hol mint egy erős sáncz és messzire nyúló hegy a pogányok előtt megállt. A harcz zászlóit lobogtatták, és a bátorság dobját harsogtatták. E számnélküli pogánycsoport lerombolása a mindig győztes isz-

---

¹⁾ Ez nem más mint Hunyadi János. A török íróknál vagy Jankó vagy Jankó láin, az *átkozott János*, név alatt fordult elő. Ők e nevet a ráczoktól hallották, kik a három nemzet hőseit Sibinjanin Janko (Szebeni János)nak hitták. E cím alatt sok költeményt találtam a Gusle és Kačičové pjesme szerb és bosznia dalgyűjteményben, mi Hammert eléggé tudósíthatta volna, hogy Jankó csak a szláv Janó, nem pedig a görög *Ιοάννης* szónak rövidítése, és hogy ő a tudós németnek daczára még a szláv nemzeteknek is kedvence volt. Janko törökül: viszhang, és az ebből származott ige: jankolandyrmak, viszhangoztatni, egyedül Hunyadi vitéz kardjának köszönheti eredetét, kinek csapásai annyira viszhangzottak az oszmánli földön, hogy a török írók saját akaratjuk ellen, népök félelmét bevallván, neki örök emléket szereztek.

²⁾ Tehát Szendrónél, mikép Hammer, és utána Teleki állítja.

³⁾ A szoros a keresztülfolyó Zlatnicza (arany folyótól) nevezetik így. A török, valamint a magyar nyelvnek két mássalhangzóval kezdődő szava nincsen; az idegeneknél, ő nem, mint az utóbbi, közbe, hanem előre veti a magánzót, p. o. Ispirto légszesz, Istakos rák.

⁴⁾ Azaz megszorult a kapezájja. Hallotta, hogy Hunyadi közeledik, szívesen engedett a közbenjáró nővére kérésének, és Karamán Ogluval kibékült.

lám seregnek most lehetetlen lévén, legalább a nevezett szorosnak védelmezésére fordítottak gondot. Az idő tél volt, az úton a folyók kiöntöttek, s később erősen megfagyva a közlekedést egészen gátolták. A rút ellenség tehát a szoroson átkelni módot nem talált, a táborozás is a kemény hideg végett lehetetlen lévén, másrésről pedig az élelem hiányától kényszerítve szükségkép megfordulva visszatért. A világhódító szultán azonnal Kaszim pasát Rumili beglerbégjét, Balaban pasát Tokat helytartóját, Mahmud Cselebit és más híres főnököket és derék vitézeket az ellenség után küldött ¹⁾. Az átkozott gonosz, az úgynevezett Jankó, több helyen katonáit ²⁾ lesbe állította, s a bátorszívű bajnokok az ellenségnek ily aljas ármányától nem tartva, csak gyorsan, mint a végzet siető nyila, azon pogányok után eredtek. Így ezek (a magyarok) Nissza szorosaiban az iszlám sereget körülfojták, és szám nélküli vitézek mint vértanúk ott haltak. Sok előkelő foglyúl esett, és erőszakkal vasra veretett. A Boli bég, Mahmud Cselebi, a nagyvezér Chalil pasa testvére, és a szultán nővérenek férje pogányok által szinte megfogatott, csak igen kevesen találtak, csüggedt lélekkel, a nagy isten segedelmével, a menekvés völgyébe utat. A rút hitetlen most dicsekedett azzal, hogy az iszlám sereget ekképen kezébe kerítette, volt fáradtságát végtelennek hívén, bolond örömeiben az izládi szorosokban tett készületeiről ³⁾ is megfélekedett, a Dunán átkelt, és kurjongással országába visszasietett. A szultán szomorúan, levert lélekkel, Drinápolyba visszament, elméjében azt forgatván, mint lehetne ezen bajhozó ellenséget kiirtani, és tett rablásait helyrehozni. Épen legnagyobb készületeiben lévén, elérkezik nővére, gyászruhába öltözve, és legmélyebb bútól bélyegezve; forró könnyekkel férjének szabadításáért esdekelt. A szultáni kegy nem késett, és kérésének meghallgatását

---

¹⁾ Ugyanezt a szemtanú Kallimachus után Teleki is mondja, csak hogy nem Kaszim pasa maga volt az üldöző, mint az utóbbi állítja.

²⁾ Hosszúdzsidás lengyel kereszteseket.

³⁾ Minden készület a nagy vállalatához a legpontosabb előrelátással, a körülmények legczélszerűbb használatával volt megtevé. Teleki I. köt. 354. lap.

igérni méltóztatott. Vulk fiának követe is ez alatt érkezett; előbbeni hódolás formáit megújítván, szép ajándékokkal a mentség épületét erősítette. Bűneinek elengedéséért nyilván könyörgött, és két fiának szabadulásából keletkező örömréményét az ország nagyai előtt kinyilatkoztatta, esküvel erősítvén, hogy ha ezen kérése beteljesedik, és Szendrő neki visszaadatik, hogy ő újra hű szolgálatjából ki nem áll, s a szófogadás útjából ki nem tér ¹⁾. Ezen eléggé kétes eredményű kérését előterjesztésre a vezéreknek átadta, egymásután leveleket küldvén az ő segítségöket kérte. Azonban ők az átnyújtással a buzgóság útján nem jártak, s az időt egymásután halasztották. Csak mikor a szultánnak, folyamodó nővérének tett ígéretét hallották, akkor az ügyet némiképp közletni mentek, és Mahmud Cselebinék szabadítását ürügynek vévén, a ragyogó szultáni eszmét kibékülés útjára vonták, és a nevezett baj orvoslását igénylő tette hozták. A szultán Mahmud Cselebi szabadítását mint testvérének férjét és nagyvezír Chalil pasa ²⁾ öcscsét nagyon fontosnak látta, másrésről a pogányok berohanásait is elhárítani akarván, a Tokát várában lévő két foglyot kiereszteni méltóztatott, és azokat gonosz atyjoknak visszaküldette. Mások kimondása szerint Szendrő várát is visszakapta, Mahmud béjt pedig teljes egészségben a szultáni udvarhoz visszahozták. Meoláná Idrisz is állítja először, hogy a despot a főoka a magyaroknak az izladi szorosokba jövetelének, másodsor a békekötést övele történtnek véli, és a kibocsátott foglyokat is ő fiainak mondja. Meglehet, hogy e könyvben idézett tételek Meoláná Nesri Ásikpásázáde és más oszmán történetírók állítása szerint vagy on. Egy török történetben beszélltetik, hogy Szárudzsa pasa igazság útján hivatalából letétetett, és Gallipoliba nyugdíjjal helyeztetett. Hallvána szultánnak az izládi szorosokba menését, az átkozott pogányok to-

---

¹⁾ Szádüddin írói és vallási gőgét mintegy sértve látja az által, hogy a tőle félve megvetett magyarnak békét ajánljon; inkább ily hasztalanságot költ, és a már akkor cselszövő despotát használja eszközüül.

²⁾ Kinek hűsége Murad előtt igen gyanús volt, és kit fia Mohammed Stambul bevétele után Notaras árulásának következtében lefejeztetett.

longó sokaságát, és némely főnökök futásra hajló nyers tanácsát: ő helyében meg nem állhatott, szolgálait fölfegyverkezvén egynehány száz zsoldossal a sereghez csatlakozott. Filipopolban a Sah udvarához dörzsölte homlokát. E tette megdicsértetett, és szultáni kitüntetések tárgyává lön. Mondják, hogy a nevezett szorosban szép tanácsa már előbb megmondta volna a gyáva pogány rontását. Ugyanabban a könyvben az is van, hogy Kászim pasának ¹⁾ a hitetlenekkel özszeütközése, mi által az iszlám sereg megveretett, sok bajnok elvérzett, és Mahmud Cselebi megfogott, a szultánnak még az izladi szorosokba érkezése előtt történt. E bal szerencsének oka egyedül Turachan bég gondatlansága és helytelen okoskodása volt. A rumilii seregeknek ő ekképen szólt: „Hála legyen az Úristennek, erejében van most az iszlámság, neki az egész pogány világot szétverni jelenleg csak csekély dolog; ha most egy ütéssel agyonveritek, micsoda dicsőségtek marad majd későbbre! Ki fogad titeket majd zsoldba? Magatok szánhattok akkor, fejeteket szomorúan lógatván“. Ezáltal a rumilii seregek harezi buzgósága csüggedt, és a Kászim pasától kijelelt helyre Aládzsa Hissar és Nissza környékére nem jöttek ²⁾, az iszlám sereget pedig a pogányok torkába taszították, és a hit buzgóságát nyers ábrándnak hirdették. Turachan bég azért hívatálából letétetett, s minthogy a sors mellőzhetetlen parancsával a szultáni fermán is beleegyezett, ő több ideig fogságban tartatott.

IV.

A VÁRNAI ÜTKÖZET.

A kétszínű pogánycsoport összegyűlése.

Midőn szultán Murád (II.) magas trónjáról lelépett ³⁾, az állam terheitől való kipihenése, és az ország ügyeitől eltá-

¹⁾ Kiről Stambul egy városrésze „az arany szarv“ jobb szárnyán még ma is úgy neveztetik.

²⁾ A török író a magyaroknak e tájékban nov. 3. 1443. vitt győzedelmét Turachan gonoszságának tulajdonítja. Valami lehet a dologban, mert Murád a nevezett béjt egészen a várnai csata utánig fogva tartotta.

³⁾ Murád a szegedi békekötés alatt Ázsiába visszament, hogy

vozása közhírré bocsáttatott, a hitetlenek keblében lappangott régi harag azonnal fellobbant, a méreg és irigység tövise bé-
 löket annyira szurdalta, hogy a kormányról lemondását ma-
 gas esze megzavarodásának tulajdonítván, szoros frigybe ösz-
 szeálltak, egymást bátorították, és az oszmán birodalomnak
 elpusztítását határozták el ¹⁾. E képmutató csoport lajstroma
 élén, ez ármány és cselszövő gonosz társaság elején Karamán
 Oglu állott. Ő a magyar pogányoknak ilyenemű hírt küldött:
 Oszmán fiának esze megveszett, most Szaruchan tartomány
 hegy- és völgyeiben kószál, nők és kegyenczek társaságában
 tölti napjait. A kormány gyepelőit és az ország kardját egy te-
 hetlen gyerkőcnek adta át, ki a csatatéren meg nem áll-
 hat, vésznapokat be nem várhat, és a tapasztalás útján az ész
 lovával nem vágdat. *Vers: Az ellent megtörni nem képes ő, sok
 neki saját helyét is megtartani; tapasztalás nem hatott szívébe,
 még az ész és gondolkozás fokát el nem érte.* Szóval a gyermek
 kisedd kora és atyjának tétlensége egyesülésünknek valódi
 alkalmat nyújt és kár ezt elmulasztani, mert hasztalan, ha ki-
 fejlődik a gyermeki kéz, és a sors szikrája majd lánggá lesz:
 akkor a bánat késő, mert az ily alkalom soha sem kerül ke-
 zünkbe“. Karamán Oglunak e rút híre alig hogy a veszett sor-
 sű hitetlenekhez ért, midőn már az átkozott Janko azt minde-
 nütt elhiresztelte ²⁾; leveleket szétküldvén, sok iparkodása
 mellett nagyszámú sereget lábra állított. Magyar, német, bosz-
 na, hercegovinai, moldván, oláh és más európai hatalmak se-
 rege egy helyre összegyűlt. Laz Oglu despotát előttök vet-

---

itt, a magnésiai rózsakertjében lévő derviszárdában, hátramaradt
 napjait a tudományoknak és jámbor tetteknek szentelhesse. Itt kelt
 szép intézvényei eléggé mutatják, hogy más volt ő ott is, mint későbbi
 királytársa, az örült órásmester.

¹⁾ Szádüddin egészen hallgat a békekötés megszégéséről. Sze-
 rinte a magyarokkal meg sem köttetett az, mint azt az előbbi cikk-
 hez megjegyeztem.

²⁾ Ezen szójáték *Janko Lain bu chaheri jankolandyrü'*: Az át-
 zott Janko (viszhang) e hírt viszhangoztatta, bizonyítja azon állítá-
 somat, hogy a nevezett főnév és ige egyedül Hunyadinak köszönheti
 eredetét. Közéletben most ugyan nem használtatik; de keleti szótá-
 rak mindenhol idézik.

vén ¹⁾, mintegy nyolczvanezer hitetlen, mind aczélruhába öltözve, megmozdult. Mint a Fekete-tenger habjai zajlani kezdett, és egyenesen az iszlám országnak tartott, Belgrádon át Nikápolyra esett, s az egész tájéket elpusztította. Itt Firuz bég Mohammed fiával az alkalmat felhasználván, Rumiliban hírré kapott fogádzsi és akydzy csapatokkal őket hátban megtámadta, néhány pánczélos pogányt elfogatván, őket kötött kézzel a szultán udvarára küldé ²⁾. A határfőnökök e számtalan sokaság jöveteléről értesítve, a kormányzékot rögtön tudósították. A vezérek tanácskoztak, és a dolog mibenlétét az ifjú Sáh elibe terjesztvén, az átkozott hitetlenek rohamait neki hírül adák; szép módon magyarázták neki, hogy győzedelemre szultán Murád vezérlete nélkülözhetetlen ³⁾. Az ifju sáh beleegyezett és szultán Murád udvarához levelet küldtek, melyben a hitetlenek sokaságát megírták, és magas személyének jelenlétéért esdekelték. A levél elérkezett, de a szultán nem igen sokat gondolt vele, és ők a feleletet még várván, tüstént egy másikat is írtak ily módon: „Ha a világ urodalma még némi tekintélyt bírna felsége előtt, az ellenség meggyőzésére most van a legalkalmatossabb pillanat . . . Szóval a körülmények semmi késedelmet nem engednek, ne hogy az iszlám jólétén valami baj történjék“. E csodálatos formájú levél ⁴⁾ alighogy a szultán udvarába ért, midőn a már félig elhagyott útazás tervét újra felkapták, útra indultak és gyorsasággal a tengerpartjaihoz értek. Hanem itt ötvenhat frenk hajó, tengeri ma-

---

¹⁾ Ezen hibát Kallimachus is osztja, noha csakugyan tudva van, hogy György nem csak az egész hadjáratban nem vett részt, hanem még Iszkender csapatjaitól is megtagadta az országán átvonulás engedelmét.

²⁾ T. i. Mohammednek, ki akkor Drinápolyban, mint atyja helyettese székelt.

³⁾ Kitetszik Szádüddin ezen előadásából az ifjú Mohammed uralkodásra vágyó jelleme, ki meglátszik bántódni, hogy vész idején az atyja tanácsa nélkülözhetetlen. Tudva van, hogy ez időtől fogva nagyon haragudott Chalil pasára, kinek unszolására hagyta oda most Murád nyugalmát.

⁴⁾ Chalkondylas és Engel szerint a sajátképeni levélíró György despota volt.

dárként nyitott szárnyával repült, Gallipoli útját elvágni szándékozván. Az isteni ihletéstől tett szultáni ész azt találta jónak, inkább Jalak Abád-felé menni, és Káár Iszkenderie ¹⁾ (Iszkender feneke) nél átkelni. Itt Chalil pasa a padisah szív-reható ihletésében osztozott, és a nevezett helyen való átkelését észrevévén, Rumili bajnokaival a vár szemközti részére, a szultán fogadására, sietett. Az átkelés védésére pedig, mint azt a szükség kívánta, ágyúkat hagyott. Ezenkívül császári parancsolatból néhány hajó is rendeltetett arra a tájékr a ²⁾, s minnekutána az intézkedés a sors végzetével együtt intett, az átkelés is könnyű módon megtörtént, s ők az isteni íge jeleinek buzdításával a tébolygó hitetlenekre siettek.

Midőn e két Sah (az atya és a fia) serege Drinápoly térein tengerként egybe folyván, mint kész vértanúk a csata előtermében magokat mutatták, akkor a vers szellője: *Győztes az iszlám serege* lengedezni kezdett, és ők a legbiztosabb segítségét kalaúzul vevén, a pogányok kiirtására siettek. Ép akkor Mohammed báj által küldött pánczélos hitetlenek is a nagy hatalmú Sah elébe vitettek. Elérkezésök a szultáni szív megörvendeztetése, és az égnek fizetett háladatosság magvai elszórását okozta, a szultán ezt mint egy boldog ujjmutatást nézte, és az ármányos csoport lerontására kardot kötött. Szultán Mohammed fiát Drinápolyban hagyván, győztes seregével a harcztérre sietett. Az útálatos pogány is ez időben Oláhországon átkelvén, Várnára érkezett, az iszlám sereg e helyen rájuk akadt, és ellenét kellően fogadta. *Vers: „Megharsant reggel a harcztrombita, keletről nyugatig elnyúlt a hangja“.* A halál elhiresztelése végett a már előbb meghajolt testekből (így) követül a nyilak csoportja szétküldetett, a tegez fészkekből a jól szárnyalt madarak az idestova menőktől felijesztetvén, az eddig magányban élő szívtépő kard, és vészterhes handzsár a bajnokok hírnökévé váltak. Hány test lett ott fej nélkülivé! Hány fej dísz nélkülivé! Mennyi a vitéz, ki saját

¹⁾ Jalak abad (cseréplak), meglehet, hogy a volt a mai csanak-kelesi (cserépvár). A régi Abydos a Dardanellák ázsiai részén fekszik. Kaar Iszkenderie vagy írói hiba, vagy énelőttem ismeretlen.

²⁾ Velencei és genuai kereskedők, kik minden főtől egy aranyat vevén, a keresztyénség jólétét előmozdították.

vérfolyamán a semmiség völgyébe sodortatott, sorsát bevégez-
vén, az élet zacskójából a tőkepénz szép napjait kiürítvén.
Az igazhivő sereg a hitetlenek e számnélküli csoportját lát-
ván, mindjárt ingadozni kezdett, és minekutána Anatólbeg-
lerbégje Karadzsa bég ¹⁾ is elesett, ők az állandóság lábán
meg nem állhattak, s a buzgóság portékáját csak könnyen
odavetvén, futásnak eredtek. A világértékű padisah a testőrök
és az agg bégektől környezve még is *Vers: Sah maradt ő
híveinek körében, mint ezer csillag közt a hold fényében.* A gyá-
va futók a csatától oly sebesen távoztak, hogy Merola Id-
risz ²⁾ kimondása szerint Dobrudzsa mezeitől a Kamdzsi vi-
zéig, mi közönségesen három napi út, azt ők egy nap alatt meg-
tették. A felleg magasságú uralkodó látván a kitartásra kért na-
gyainak ekképeni futását, ő maga mégis hegyként rendületlenül
megállt ³⁾, s a mindenható udvarához könyörgéseit küldvén,
így szólt: „Oh istenem! Vitéz királyaid országa, a tetszésedet
megnyert hitbajnokok vitézsége, a vallás útján testet és lelket
áldozó hősök tisztelete, a martirok véres halotti lepel által
megnyert felsőségi dicsősége! És ó egek! A prófétai társaság
azon főnöke, a dicsőség társainak azon Szulémánja, az igaz-
ság karavánjának azon kalaúza, az isteni bizodalom terén való
vezetője, a világbirodalom azon tanítója, a teremtés lajstromá-
nak élő szava, a nagy prófétánk fényes lelke tiszteletére kér-
lek! Ne hadd az iszlám sereget a gonoszok által összetipor-
tatni, ne ijeszd a vallás bajnokait a hit-ellenének túlerejével;
hanem kedvezz a muszulmán seregének, lobogtasd magasra
segítséggeddel a vallás-zászlóit. *Vers: Ne nyújts alkalmat a po-
gány királynak, hanem vesd martalékul a kardnak és hand-*

---

¹⁾ Ki mint az ázsiai sereg vezére a bal szárnyon állott. A jobb
szárnyon Daud pasa Rumili beglerbégje volt, nem pedig Turachan
bég, mint azt Hammer után Teleki is állítja. Olvastuk, hogy ez a ku-
noviczai csata után Tokát várába záratott, és nemsokára meglátjuk,
hogy csak a várnai győzelem örömkalmával bocsáttatott ki.

²⁾ Szerzője a *Hest bihist* (8 paradicsom) nevű oszmanli történeti
műnek perzsa nyelven. Véleményem szerint az ő adatai még a Chod-
zsacínál is kevesebbé hitelesek.

³⁾ Hogy csak Murád maga állt meg a csataterén, Teleki is be-
széli, de nem nagyaitól, hanem tömérdek gyalogságtól környezve.

zsárnak, dönts le nyakáról a fejét, hadd érezze az Iszlámnak kezét, ritkítsd meg sűrű sorait, és gázoltasd össze számos zászlóit, a muszalmánt ne tipord annyira, a csúf pogány ne legyen hatalmassá, hajtsd ki az országból a rútakat, ne gázolják szép földét az iszlámnak. *Arabs vers: Mentsd meg az iszlámot minden gúny- és kacajától: hisz te vagy a végzetnek és sorsnak ura* ¹⁾).

Győzedelemért az egek urához ily forró imákkal járulván, mint egy megerősített sáncz és óriási hegy még mindig mozdulatlanul a csatatéren állt, és az isten fohászadásait meghallgatni méltóztatott. Ezalatt a gonosz király, a gög és dölyf szelétől felfújva, és Jankónak szavára hajolva ²⁾, mint egy részeges a szultán főtáborának tántorogva tartott; azt hívén, hogy a sereg hiánya baját majd fogyasztja; piszkos szavakkal, csonka kezében egy meztelen kardot fogott, és így a sah előtt megállt ³⁾. *Vers: Szemével a király meggyőzte már a sereget, magához mondván: ugyan is ebből kit vegyek?* A szelid padisáh ez átkozott tetteit csak türelemmel nézte és az isten segítségével bizván, az öt fénynyel környező vitézeihez így szólt: Ezen átkozott felduzzadt kevélységgel lovasságától annyira távozván, és hozzánk oly közel járulása, csak ország-lása és léte végét jelenti. Ennek megfelelő tanácsa és illő gondolatja az lesz; hogy ti, midőn ő mint egy meglőtt vadkan kö-zitekbe rohan, neki helyet engedvén, két részre válván, őt köz-épre vegyétek, és ott konczoljátok le, hogy hitbajnokok ne-vét nyerhessétek meg.

Mihelyest a gonosz király a szerencsétlenség karikáját könnyelműség ostorával hajtván utálatos testőreinek élén a

---

¹⁾ Nagyon tévedt Hammer, midőn Bratutti fordítása szerint azt mondja, hogy Murád a keresztyének istenéhez is folyamodott. Hisz szemünk előtt az ima, melyben keleti módra először istenhez, azután prófétájához fordul. Keresztyén istenről abban szó sincs.

²⁾ Az igaznak épen ellenkezője. Szádüddin iparkodni látszik az átkozott Jankót nem csak a török, hanem a keresztyén balszerencséknek is kútfejévé tenni.

³⁾ Ezt Teleki is mondja I. köt. 442. lap. Midőn ő fenszóval Murádot párviadalra kiáltva és vakmerően feléje törekedve az ellenség legsűrűbb tömegeibe nyomúl.

ragyogó szultáni lófarknak iramlott, az iszlám sereg mindjárt szultánja parancsolatja szerint annak a test nélküli ebnek útát engedett, és undorító kíséretével őt középre vette. Itt egy Kodzsa Hizr ¹⁾ nevű jancsár hamar megfordult, a pokolra valónak lovát megütötte, nem adva időt és engedelmet, a királynak fejét levágta. A szultán ennek láttára a jancsárt derék tetteért sok kegyben és tetszésben részesítette. Az átkozottnak társai, kik egészen körülvéve, inkább a hajtóktól megszorított vadhoz hasonlók, karddal, buzogánnyal és dzsidával leverettek. Így a rejtettség leple alatt eddig lappangó győzelem most, a sors és végzet segélye által, ragyogó napként sugárzott, s a szultán fényes tükrében szemét kecsegtetvén így szólt: Dicsőítve legyen az, ki a győzedelmet adja. A királynak levágott fejét pedig egy dzsidára feltűzték, hogy a vakszívű hitetleneknek szemökbe tűnvén, végkép megvakuljanak. Megzördült a hadidob, és lobogtatva a hódítás zászlóit, rögtön a pogányokra rohantak, kik, alighogy királyuk agy nélküli csúf koponyáját egy magas póznán meglátták, midőn kitarásra képtelenek és reszkető szívvel éptelenek, lelkök hamar megrepedt, és egységfonaluk megszakadt. Hiába kiabált az átkozott Jankó, őket harcra buzdítandó: Nem a király végett jöttünk mi ide, a mi célunk csak a vallás megerősítése!“ Ők még is a bajnokok rohamaitól ezer darabba tört szívvel a jövetel útjain kívül mit sem kerestek, és mindnyájan általános futásnak eredtek. Leginkább pedig, midőn az országokat hódító iszlám lobogónak magassága, és győztes zászlóinak holdkénti ragyogásának láttára az előbb megfutmodott (iszlám sereg, is visszatért volna, akkor a pogányok állása végkép megromlott, és egész csatarendjük zürzavarba bomlott fel. Az egész csoport, pokolra való elkárhoztatását megtudván, összerogyott trónusaként szétzúzatott, és a vitéz rohamok szelétől parázs nélküli fáklyaként eloltatott. A futók

¹⁾ Hammer e jancsár nevét Chodzsa Chizr azaz a tanító Chizrnek mondja. A tudós, de a keleti nyelveket nem értő Teleki azt magyarosan teszi ki, a két szót elő- és vezeték névnek tartván. A jancsár igazi neve: Kodzsa Chizr, Kodzsa tatárul annyit tesz mint vén, derék, bátor. Fessler a szórontó görög írók után a jancsárnak egy közasszonyi nevet ad, és őt Teréznek híja.

után Rumili bajnokaival Daud pasa küldetett, ki sebesen utánok eredvén egész a Duna partjáig üldözte őket; kezök két nap és két éjjel a hitetlenek folyvásti lekonzolásában meg sem pihent. Számtalan volt a fogoly, számtalan lett a ragadozó madarak tápláléka, és az őket védő 250 szekér, mind drága és válogatott portékával tele rakva, a vallásharczosok kezébe esett, és mindnyájoknak részvehető zsákmánya lett.

Elbeszélés.

Azab bég, a szultáni udvaroncok egyike, kinek szent hagyományaiból Brusszában az úgynevezett Azab pasa mecsetje még most is létezik, szultán Muráddal a harcz után a csatatér szemlélésére ment. A mint ott a holtakat nézték, a szultán a nevezett békhez mondá: Furcsa valóban, hogy anyi hitetlen közt, egy őszszakállú sem találkozik. A mire a bég így felelt: „Ha őszszakállú lett volna köztök, akkor e bajt fejökre és e zürzavart eszökbe nem vették volna. Ifjúi felfuvalkodottsággal még senki sem boldogult“. Midőn az országokat ajándékozó segítségével a fátyol alatt előbb kaczerkódó győzelem szépe most egész arcát megmutatta, a szultán azon főnököket bezáratta, kik a csata elején magokat a futás szégyenével bepiskolták, s azt méltóztatott parancsolni; hogy némelyeket a büntetés nyilával kivégezzenek, másokat pedig asszonyi ruhába öltöztetve, turbán helyett fátyolt kössenek fejökbe és így csúfságul és gyalázatul az utczákon vezettessenek. Azonban a vezérek a szultáni trónushoz homlokukat dörzsölve esdekeltek. És a szultán, az a jószivü pádisah, ki csak az engedésre való ürügyet várta, a vezérek könyörgését szívesen meghallgatta, és bünök lajstromát az engedelem vonásával áthúzta. Csak néhányokat méltóztatott hivatalukból letenni. Merlana Nesri azt is mondja, hogy az örömnép alkalmával Torachan bég tokáti fogságából kieresztetett. A királynak boldogtalan koponyája az örömhírral együtt Brusszába küldetett azon parancsesal, hogy azon paradicsom-alakú városnak ékül szolgáljon. Azon időben Brussza szubásija egy Dzsübb Ali nevü férfiú volt ¹⁾. Midőn a hírnö-

¹⁾ A vízárkolások felügyelője. Török városokban régi időkben

kök közalgését meghallotta, a város lakosaival elejökbe sietett, és Nilufer vizénél összetalálkoztak. A levágott királyi fő, hogy formáját el ne veszítse, mézbe mártatott; most kivették, Nilufer vizébeni megmosása után újonnan levágottnak látszott. Ismét egy dzsidára tüzték, és örömriongás közt a városban körül hordozták, a nép pedig a király fejét vivő legénynek számtalan összeget ajándékozott. A szomszéd uralkodóknak a győzelem híre megíratott, és hogy az Iszlám nagyságát megismerjék, néhány aczélos pogány is elküldetett. Legelőször pedig Egyiptom szultánjának Azab bég által 26 ily v.ertes pogány mutatott be. A sovány arab ezen izmos pogányok bátor kinézését látván, az Oszmánli vitézségét elismerte, felkiáltván: „Az isten segíti az Oszmánlit“; és az Oszmánli jóléteért minden ajak forró imát rebegett. Még azon pénteken a boldog padisáh és a fővezérek magas neve a mecsetek szónokszékein elolvastatott, és az istenhez, a szultánnak ekképe-ni kedvezéseért, forró hálaíma küldetett. Innét Drinápolyba visszamenni méltóztatott.

Ezen örömdús csata 848. évben Redzseb 9-kén egy hét-fői napon történt ¹⁾, miáltal az iszlám népnek kedélye felvidült, és az oszmán föld rút ellenétől megszabadult.

Vers: A csatatéren villogtatták kardjokat a bajnokok, és hála istennek a csúf király feje lerogyott.

V.

A RIGÓMEZEI ÜTKÖZET.

A szultánnak Koszova ²⁾ mezejére való menetele, és a magyar hitetlenek megveretése.

Midőn a szultán Albánia fő helyei elfoglalása után szék-városába visszamenni szándékozott ³⁾ meghallotta, hogy a hi-

---

legnagyobb hatóság, körülbelül annyi lehetett, mint nálunk a polgármester. Dzsübb Ali néven Stambul egy város része is nevezetik.

¹⁾ Nov. 10. 1444.

²⁾ Kosza szerbül: rigó: koszova: rigói.

³⁾ Azaz jobban mondva: midőn Krója hasztalan ostromlásától felhagyván, Skander béggel kibékült.

tetlen hercegek az átkozott Jankótól rászedve, az iszlám ország elpusztítását elhatározták, és az egyes helyeken gonossággal királyi módra székelő bánok egyesülvén, a háborúba indulni készültek: e meglepő hír érkezésekor egy Martalos Dogán¹⁾ nevű ember küldetett, hogy a dolog mibenlétét megtudja. Ez visszajött, s azt beszéllé, hogy az a Jankó, ki a várnai ütközetből, hol a szerencsétlen király feje leveretett, s a pogányság piszkos zászlója a földhöz vettetett, mint egy vad-disznó megszökött, későbbben a magyar trónra ült²⁾, az most lengyel, cseh, szikulet (székely), velek (?) és más bátor hercegekhez biztatva így szólt: „Együtt tartva a mohamedánusok elűzésére miért nem iparkodtok? A mi a király fejét érte, titeket is fog érni. *Vers: Ingadozva áll a királyi szék, ha köztek nem létezik egyesség.* Íme láttátok a királynak sorsa minő lett, példát már most mindenki abból vehet. Helyesnek mondanak mindnyájan e szavát, nagy bajnak nézvén ha rá nem állnak mindjárt. Szóval Jankónak gonossága által a nevezett bánok mind egyet értettek, szomszédjokat is fellázítván, a forradalom dobját verték, s Belgrádon át Jankót mindig szorosan követve mint egy méhraj az iszlám országra estek. Martalos Dogán ezt a hírt is bejelentette, és a szultán Zsófiának tartott. Innét az ország helytartóinak azon parancsolatot adá, hogy az ellenség elűzésére az iszlám seregeket összegyűjtsék, és hamar a szultán fő táborába siessenek. Anatól seregéhez segédtiszteit küldötte azon rendelettel, hogy zsoldosaiknak eleséget küldjenek. Szóval a győztes harcosok tengerként összefolyván, a kitűzött helyre összejöttek, és a szultán a harc szükséges készületeinek végét bevárván, mindig csak Zsófiában maradt³⁾. Míg a sah, a seregek összegyűlését megvárván,

¹⁾ Az európai írók ezt Castriota Györgynek híják.

²⁾ A törökök e korban Hunyadit magyar királynak ismerték; a szegedi békekötésben is a követek egyenesen őhozzá fordultak.

³⁾ Kitetszik ebből, hogy Murád nem oly hamar kelt ki Albániából, s termett a Rigómezőn, mint Teleki mondja. Szerinte Hunyadi sept. 28-án kelt át a Dunán, s már okt. 17-én Muráddal szemközt állott. Az egész időköz tehát csak 19 nap, mely alatt Murád a hadizenetet nem teheté, s ennek következtében messze Ázsiából Szervia határáig seregét nem szállíthatá, minthogy a karamán csapatok átjövetele több mint egy hónapig tarthatott.

itt időzött, az alatt Oláhország vajdája Lázár fia, (Dán?), kit Jankó ezelőtt ide helyezett, minekutána Drakulát megölte, Kule Sáhint, mások szerint a herélt Sehábbendint kizsákmányolta, és az iszlám sereget megszalasztotta; Nikápoly környékén pusztításait és rablásait megkezdé. A határfőnökök Firuz bég fia Mohammed bég, Hászám bég fia Mustafa bég, és Uzgur bég fia Musztafa bég összejöttek, az oláhokat néhány akindzsival ¹⁾ este meglepték, és a hit ellenének vérével azon helyett befestették. Több pánczélos hitelent a szultánnak is küldtek, ki a győzedelem hírének nagyon megörült ²⁾. És tudván, hogy az isten segedelmével a pogányokat majd szétveri, a harcz lobogójával tüstént az ellenség elébe sietett. *Vers: Keletről kikelt a Csin padisáhja* ³⁾, *vallás védtére keziben a lándzsa, még aranycsúcsú lobogó is van vele, kinek fényétől az egész világ megtelék.* Fegyvert és hadi szerszámokat osztatott, vezéreit Zsófia térein együtt látván mindnyájoknak helyét kijelelte; minden egyes csapatot nemes szavakkal buzdított, a hitbajnokok kötelességére figyelmeztetvén őket kitartást ajánlott és a futást megtiltotta. A harcz arszlánjai a bátor íjászok a hetevény csillag csoportjaként együtt maradtak, és a győzedelmet hozó félhold köztök ragyogott. A lovasság és gyalogság harczikészülete alatt Karamán seregei is megérkeztek, és a szultán előtt mutatkoztak. Volt ez egy csoport turgudi török ⁴⁾, kik meztelen fa nyerget, szíjkengyelt, és kardkötöt kötélből használtak, karcsúk mint az ijak, bolond szívöket dallal vidámíták, és ilyképen jelentek meg minden szégyen nélkül a csatatéren. A padisah e sorsdöntök alakját és módját látván, mosolyogva a vezéreikhez így méltóztatott szólni:

---

¹⁾ Akindzsi, egy száguldó csapat.

²⁾ Ezen ütközetről, valamint a zsófiai hadiszállásról, a nyugoti történetírók semmit sem szólnak, pedig nagyon valószínű Szádüddin állítása az utóbbira nézve, mert az Ázsiából jövő seregnek kipihenése és elrendelése szükséges volt.

³⁾ Törökök előtt China egy a hatalom, tekintély és míveltség polczán lévő nemzet.

⁴⁾ Turgud egy kerület volt Szaruchán tartományban, Kis-Ázsiában. Látjuk milyek lehettek lakói, ha vad durvaságok még egy akkori török táborban is gáncsoltatott.

„Seregünk nagyon csekély volt, Karamán Oglu szépen megfelelt kötelességének. *Vers: Segély reményem nem attól kel, csak frígyiink kulcsát ő ne rontsa el. Felejtse el előbbi csalfaságát, s ne keresse csak trónja állandóságát.* A csapatok elrendezése után a hareziás szultán szerencse ösvényén járva Kursum Kiliszeig ¹⁾ ment. Itt a hitetlenek dobszavától állások megtudatott, és a szultán azon tájakra irányozta útját.

852-dik évben Faaban hó negyedikén ²⁾ egy pénteki napon délelőtt megállt a hatalmas iszlámsereg a gonosz hitetlenekkel szemközt. A szultán kible ³⁾ részére fordult, balra és jobbra pedig Rumili és Anatól bajnokait állította fel. A hátfőnökök közül Iszhák bėj fiát Isza bėjt, Turachán bėjt, Miháhy bėj fiát Hizr bėjt, és más efféle bajnokokat a sereg élére helyezte ⁴⁾. A jancsárok a szultán előtt megálltak, s vas buzogányaikkal mintegy sánczot képeztek; ágyúkat szegezvén ki, erős vár módjára az uralkodót környezték. Az arabok is készen tartották dárdáikat, és nyilesövel a pogányok szemé előtt az egész világot elborították. Tudva lévén a szultán előtt, hogy a várnai ütközetben az iszlámseregnek a tusa kezdetkori megszalasztása, és a pogányság csak tetsző győzedelme a sereg hátvéd hiányából történt, most a podgyaszt háttérbe rendelte, és ennek védelmére a számtalan lovászokat és számárhajtókat ívvel, karddal, buzogánynyal és lándzsával felfegyverezte, Szarudsa pasa testvérét Szinán bėjt néhány vitézzel melléjük rendelvén. Az egész vallássereg ekképeni elrendezése után az idő közeledett, s a szultán két rikááti imádságot ⁵⁾ végezvén, az isten irgalmas kapujához küldött fohász-kodásait. Győzedelemért esdekelvén, kezét epedező arczával az éghez emelte, és könyörgött, hogy vágyának szépe csak még egyszer kaczerkodjék és győzedelmet hozzon az iszlám

¹⁾ Kursun kilisse: ón templom.

²⁾ 1443. oct. 17.

³⁾ Délkeleti táj Mekka és Medina szent városok irányában hová a muszulmán imájával fordul.

⁴⁾ A Telekinél idézett Karadzsa pasa fővezérségéről itt szó sincsen, már pedig ily tekintetben Szádüddin hitelesb, mint a tudós gróf bár mely más forrása.

⁵⁾ Az ötször naponként elvégzendő közönséges námáz (ima) négy rikaat (térdhajtás)-ból áll.

fegyvernek. Amint így imádkozott, az isten segedelme mutatkozott; délczeg paripájára felült, és az egész győztes sereg közepén szilárd hegyként feltűnt. A csatatéren a harczosoknak „*Lerontom a pogányokat*“ versét magyarázta. Rigómezőnek térein, melyen a rettenetes dobharsogás elterjedt, az ítéletnapja látszott közeledni, a katonák üvöltésétől, a lovak nyerítésétől az egész földgömb is megrendült. *Vers: Két sereg rontott itt egymásra, és az égbe hallatszott a kardok csapása; vittak űk oly rettenetes harczot, hogy porfellegtől a nap sem látszott. Ott állt az iszlám vitézségben, a pogány veszte reményében; fűrészt lett a kardja csontvágástól, festve a földszín vérfolyamtól. A kit repülő nyila csak elért, az a semmiség völgyébe tért; hisz toll volt a hegye kardjának, melylyel kitörle számát a pogánynak. A hitbajnokok úja alig hogy görbült, a pánzcélos pogánynak teste már eldőlt. Mérget kígyó volt a szuronya, tört sebének nem volt orvosa, és ki csak egyet kóstolt buzgányától, az könnyen felejtkezett világ zajáról.* Azon nap reggeltől fogva délutánig tartott a zshivaj, a vérfolyam Oxusként megapadt, és az egész föld területe az ellenség véréből ázott. Egy perczig sem nyugodott meg a kard hüvelyében, és a csatatér azon bírása, a biztos menésű dárda, halál nélkül sehova sem repült. Most a nap hanyatlani kezdett, és a seregek ellensége, a sötétség, a világot beburkolta. De a bajnoki rendek a kardok villogását fáklyának használva, az öldöklés dühével s a csatázás tüzével föl nem hagytak. Azon este egész reggelig egy általános tusa és vérengzés folyt, egymást felváltva lovaikat legeltették, az éjt nappá átváltoztatva a harcz mezején maradtak ¹⁾). Másnap reggel a viadalt és küzdést folytatván,

---

¹⁾ Tehát az éj nem vetett véget csatázásuknak, mint Teleki mondja. Zinkeisen, ki története első kötetében gyakran nem más mint Szádüddin Gallandféle francia fordításának hű német fordítója, jegyzésben idézi az éjjeli tusát érintő helyet Galland párisi kéziratának e szavaival: *Ils estoient tellement animés que la nuit ne fut point capable de les separer, on demeura sous les armes et l'on conserva ses avantages de part et d'autre avec grand soin, et l'on se releva afin de faire manger les chevaux.* Kérem a tisztelt keleti tudóst ezen sorokat a szöveg és az én rossz magyar fordításommal összehasonlítani: Hogy tetszik Szádüddin a nyugoti ruhában? és hogy a szép magyarban?

végtére az enyészet kapuit az ellenség szeme előtt megnyitot-
ták, és a vész és szerencsétlenség porát a piszkos pogányok
pofájok közé szórták. A rút hitetlenek látván magokat ekkép
legyőzve a vallásbajnokoktól, azon okoskodtak, hogy egy
helyben összegyűlvén, majd rohammal az iszlám seregre üt-
nek ¹⁾. E szándékkal a gyáva csoport mint egy disznócsorda
úgy vetette magát az iszlám lovasságra, s a rendeket jól meg-
rendítette. A győztes iszlám lovasság a vértés pogányok roha-
másától két részre válván, a többi sereg is helyt engedett, ki-
tért és a hitetlent hátul megtámadva törni kezdék. A csúfok
most a poggyásznak rohantak, de rést itt sem találván, irgal-
matlanul lekonzoltattak. Ezalatt az enyészet kapujának őrzői
a Lek és Szekuli bánnak ²⁾ rút teste levágatott, és nyomuk a
föld területéről kiirtatott. A lengyel bán is fogságba került, de
magát meg nem ismertetvén, jó ideig az iszlám országban ma-
radt, a kereskedés útján egy kézből a másikba esvén, végké-
pen megszabadult. *Vers: Visszatért az országába amint szíve
akarta, de az iszlámnak nevét soha említeni sem akarta.* A cseh
bán is kezén lábán bilincscsel a szultán elébe vitetett, és a
szultán egy tolmács által kérdezni méltóztatott: „Minekutána
a te országod az iszlám lovasságtól még össze nem tiportatott,
és e részről hajszálnyi bajjal sem sértettél meg, mi vehetett
tégedet arra, hogy velünk készakarattal ellenkednél, irántunk
rosz szándékot táplálnál, rántott karddal élted tökepénzét a
csatatéren veszélyeztetnéd? És ő így felelt: Mit tehetek én
róla, hogy ekkép törbe esnem végzetem magával hozta?
*Vers: Veled szultán harcolni csakugyan nem volt okosság, de
balszerencsémnek fáján nőtt e rontó vésteli ág. Elismerem bű-
nömet, nézd el oh nagylelkű sáh? Keggy és irgalommal telt szent
házadnak kapuja, és ha kegyelmed tengerével bűnöm mocskát
mosod el, szívesen a rabigával nyakamat czifrázom fel.* Tíz vá-
rat, megyéivel együtt, ajándékú a szultánnak ajánlt, azon-
kívül azt is ígérte, hogy az országában kelő adót a nagy-
úri kincstárnak, s 10,000 vértés harczost a világot védő szul-
táni kengyelhez küldend. De a sáh így felelt: Oh te semmire

¹⁾ Mind ezt Teleki is mondja II. 91. l.

²⁾ Úgy hiszem, hogy ez Székely János, a lovasság vezére, ki
először karját vesztette el, s későbbben meghalt.

való pogány! én az isten kegyelmével sem váraidra, sem országodra, sem rút gyáva katonáidra nem szorúlok, az ily agyafúrteszűséggel telt vadat elszalasztani nem okos ember dolga. És a hóhérnak megparancsolá, hogy piszkos testét a sors széléről lefejtse, s az élet kabátját rút nyakáról levesse. Amint a bán a szultán e rendeletét hallotta, rimánkodva esdekelt, és így szólt: Oh viláгурalkodó! végezzen ki legalább saját kezűddel, és örvendeztesd meg e kegy által nyomorúlt szívemet. Azonban a pogány kívánságának az elfogadás bazarján nem volt ára; vére csak hóhérkardot táplált és boldogtalan koponyája a földre esett. Midőn az egek fáklyája, a kápráztató nyúgoti nap, a halottak szemlélésére győzői tekintettel sugárait ezen alvók tartományában sétáltatta volna, a mocskos pogány, az úgynevezett Jankó akkor szekérvárába visszavonult. A hatalmas uralkodó méltósággal és illedelemmel a csatatéren maradt, köröskörül vasczövekekkel elzárva. A rontó nyíl szolgálóját még fel nem mondta, ide s tova repkedéseitől a lég még nem tisztult, megsiketült a pajzs, buzogány durrogásaitól, és a rendeket leterítő ágyú fel nem hagyott ropogásaival.

Vers: Jankó látván most az iszlám erejét; és szultán Murád növekedő tekintetét, mindjárt észrevette hódítása rossz kimeneteletét; elhatározta magában megmenteni legalább saját fejét. Mikor virradni kezdett, a körülötte lévő szerencsétlen ebeihez így szólt: „Ti itt a szekerek védelmére gondot fordítsatok, én hadd menjek, az ellenséget hátban támadom meg, és a legkevésbé sejdített oldalról lovammal megrohanom“. Ezen csel által a szekérvárból kiosont, és testörével együtt megszőkött ¹⁾. Csak midőn a nap

Vers: Azon arany szárnyú madár égi sétájában jól előhaladt már, akkor visszahúzódott az elősereg, s a hitbajnokoknak engedett helyet. Megtörték újra most a hitelent, tüzszel vassal pusztítva mindent. Jankónak színlelt tá-

---

¹⁾ Szádüddin e szavainál fogva azt hiszem, hogy az európai írók nagyobb kárörömmel beszélnek hősünk azon tettéről, mi csak idegenek előtt homályosítja némiképp dicsőségét, mint az egyébiránt dagályos beszédű Chodzsa. Amazok között leginkább Hammer tünteti ki magát, ki azt „schmälliche flucht“-nak nevezi. Egyébiránt ha Murád Hunyadi megszalasztásának örült is, bezzeg megsiratta azt fia Belgrád alatt.

vozása, és csellel történt elfutása alighogy a pogánynak tudtára esett, midőn egylelkűleg futásnak eredt. Annyi népe és szekerei, hadi eszköze és nagy kincsei, mind a szultán zsákmánya lőn, s a sereg abból nagy részt is vőn. A szekerek közt támadt harc és küzdelem nagyobb volt mint első alkalommal, rendkívüli volt az ott végbevitt öldöklés és mészárlás. Isteni segítséggel és szultáni szerencsének befolyásával ez igen győzedelmes egy csata volt, s ő nagy örömmel Drinápolyba székhelyére visszamenni méltóztatott.

VI.

HUNYADI JÁNOS BELGRÁD ALATT A TÖRÖKÖT RETTENETESEN MEGVERI ¹⁾.

A sáh Belgrádba megy, de hódítás nélkül visszatér.

Belgrád várának, Magyarország azon szilárd gyámoszlopának, s e tartomány erősített helyének bevétele, fellegekénti erőssége, és csillagsokaságú tornyai miatt, nagyon bajos volt. Azt meghódítani még a földsark összes fejedelminek is lehetetlenné lőn. A Duna és Száva összefolyásánál lévén, élelmet vizen és szárazon kapta vas erősségű falai közé; ezenkívül a rút kedélyű Arimán? ²⁾ ellenségéből mintegy 5—6000 vérszomjas pogányt is rejtett, kik az ízlám népet kár- és bajba hozni törekedtek. Minthogy ki- és bejárásai, bezárt és elrekesztett falai nagyon magasak, árakai mindig telvék, járatos útai pedig soknemű védő és támadó fegyverrel ellátva valának, ők e várból folyvást, mintegy lesből, rabló karjokat szabadon kinyújtották, és a lázadás tüzét egyre gyújtogatták. De

---

¹⁾ A Belgrád alatt történt események Szádüddin által érthetetlen és dagályos irányban adatnak elő, úgy hogy a kéziratban lévő két lapon mintegy tíz napig dolgoztam. Mindamelllett fordításom s épen a legfontosabb helyen, kétséges, miszerint leginkább itt keletkezett bennem azon vágy, Bratutti és Galland e ezikkbeli munkáikat látni. Könnyen észrevehető, hogy az arabban és perzsában nagy jártasságú Chodzsa túlesigázott képektől eredt homályos értelem által nemzetének sebeit szándékozott eltakarni.

²⁾ Perzsául a gonosz lélek neve.

minthogy a nemes trónékesítő szultán Mohammed Chán Gázi szántsándéka, és éjjel-nappali tünődése egyedül a volt, mikép a hit ellenének hatalmát fékezze, bajteli tervöket semmivé tegye, s módot találjon mikép országát védhesse és az istentől rá bizott alattvalóinak nyugalmát biztosíthassa: ő szükségkép e vár ostromlását is magas eszének czifra lapjain a csoda írású gondolat tollával felírta, s feltett szándékkal 852. évben tavaszkor ¹⁾ *Vers*: „*Megszámlálta öszves seregét, és Belgrád ostromlására kikelt.*“ És egy a szám és sokaság végső határait túlhaladó nagy sereggel ²⁾ azon fellegekénti erősséget megszállotta. A rendbontó vitéz és derék bajnokok illő bátorsággal ott termettek, és a szultán csillagáért testet és lelket felszenteltek. A magas parancsolat annyi hatással volt, hogy kiki a várba jutni iparkodván, összes erejüket oda központosították, hogy a csillámló tüzszóró karddal a rút ellenség létét az enyészet árkába levessék, és a bánat gödrébe letaszítsák. A vallás harczosai az isteni szent ige és a szultáni parancsolat végett nem restelték buzgó mellöket a golyók czéljának és a rontó nyílnak pajzsúl kitenni. A dárda sebzését és lándsza szúrását mindenki mintegy lelki gyönyörnek nézte, s a mellében rejlő nyilacsokát egy fris fakadozó bimbónak vélte. *Vers*: (perzsa): *Csak hóbertos észszel s dühhel telt kebel a bajnokok lelkét ilykép izgatta fel.* Iszonyú ágyúkat öntöttek, és a Dunán elhozatták ³⁾. Táji Karadzsa pasa volt az, kit a szultán e hivattal megbízott. Meg is felelt ő annak, sánczokat vetvén fel a vár előtt, erélyesen az ágyúzáshoz fogott, és a csúf pogányt az oly hatalmas és tágas erősségben jól megszorította. *Vers*: *A kilőtt golyók együtttrakva egész csillagos eget képezhettek volna, hol a rohanó vérpatakok pirja est és reggeli szürkületnek mondathattott volna.* A legyőzhetetlen sereg bátor fejedelme láttára a csatatéren fiatal oroszánként dühöngött. Bajnokok módjára testet és lelket áldozván, sok hitetlennek fejét levagdalták, és mindenhova lobogó zászlójokat követték. Egymás után szór-

¹⁾ Június, 1455.

²⁾ Szádüddin e szavainál fogva soha sem kell sokallani, bármily nagyra teszik is a nyugati történetírók a török sereg számát.

³⁾ Bizonyosan a három nagy ágyútelep, melyről Ranzanus után Teleki beszéll.

ták a tüzet sárkánytorkú ágyúkkal a várba; puskapor erejével lerombolván falait, megnyílt a rés a kész rohamra. *Vers:* „*Megrendült a várnak fala köröskörül, és iszonyú zavarodást okozott belül.*“ Csak néhány arasznyi volt a távolság, mely a győztes sereget a vártól elválasztotta; mármár tarka lobogóikkal a falakat mint egy tulipánkertet felczifrázták, midőn a gonosz király, az átkozott pogányság néhai fővezére, avval a szándékkal, hogy a belgrádi őrseregnek segítséget hozzon, pokolbeli katonáit összegyűjtette, és mint a veszett kakas a magyarokat, azon kaparó tyúkokat ¹⁾, az iszlám sereg reménymagvaival bevetett földön átvezette, és a szépen kelő vetést gázolni kezdte. A Dunán is sok szekeret hadieszközzel átszállított, és az iszlám hajóhad megtámadására azt a vár tövében lerakta. *Vers:* „*Megjött az átkozott Jankó számtalan sereggel, és Belgrád alatt sátorát ütötte fel.*“ Aljasságból gonosz katonáit mindig visszahúzta; a férfias harcztól és bátorküzdéseitől óvakodván, csak a vár szélein iparkodott megállapodni. De a hajóhad parancsnoka Karadzsa pasa észrevevén, hogy az istentelen király mégis egyszer minden félelem nélkül kirohan; legnagyobb alázatossággal könyörögni kezdett: engedtessek meg neki a Duna tulsó részére menni, hogy a király és vár közti téren a kardok aczél bástyájával a megszállottaknak való segélynyújtást gátolhassa, és az ott lévő szép szigetet katonáival elfoglalván, erős megállapodás után a segítségre jövőket megtörhesse. A többi vezérek a nevezett pasa ellen lévén, tanácsa megghiúsítására törekedtek. Sovány okoskodással és gyenge indokokkal e helyes tanácsot elferdítették, és a józan ész virányos gondolatjába álnokságukat bekevergették. A szultánt is e tanács elfogadásától lebeszélték, és inkább a baj és balszerencse útjára hozták.

Azalatt a sereg mindig a falak lerombolásával foglalkodott, és tört nyilásaiba, mint a tolongó raj a méhkasba, berohant. Míg ezen fejkoczkáztató helyen számtalan vitéz a mártírhalál tiszta mézét kóstolgatta, és a paradicsom húrját

---

¹⁾ A szövegben Dedzsádzs Ledzsádzs: dühös tyúkok. Ez valami új neme a gúnynak, mert tudva van, a tyúk dühét nem igen nagyon bánják.

ölelve körülfogta, azalatt Jankó király zivatara is megjelent, és azon szép szigetet pokolbeli társainak lakásúl és gonosz seregének tanyáúl kinevezte. *Vers: „Duna hátán elérkezett a sok hajó, szárazon seregével az átkozott Jankó, a várral szemközt megállapodtak ¹⁾, élelmet és katonát szállítottak. A Duna hátán a hajók verekedtek, és az iszlám hajók elsüllyesztettek. Megnyílt végre az enyészet kapuja, és a vallás ellene bevetette . . . . . ²⁾. A sivító síp és dörrenő dob hangjától, visszhangzott a világ minden oldaláról, és még az eget legmesszebb térébe hallatszott a kardok csörrenése.“*

Azon disznók által hozatott hajóhad az iszláménál kétszerre nagyobb volt; a csüggedés tehát az igaz hívő hajósokat úgy meglepte, hogy megmérközni nem mertek, és mindjárt futásnak eredtek. Verré vált a Duna és Száva vize, és a zöld mező bíborba öltözött. A harc bátrai egy vér-folyamban rohanván sebesen az árkon keresztül, a vár falainál kiszálltak, és itt testöket a rontó tűznek ³⁾ kitévén, éltök vize az enyészet földére kiöntetett, és poruk a hitetlenek rontó szele által mindenhová elhintetett. A sáh egy jobb sors kelőhold-reményével és az isteni bizodalom pánczélával felezifrázva minden egyéb pajzs és vért nélkül a csatatérre kilépett, tükröző kardjának fényével azon sötét napot kivilágítván, a harc-kezdőket új rohamra felbátorította, és az egész merész seregbe új életet lehelt. A nap csataférfiai és harc-arszlánjai, a bátor jancsárok, a vár résein betörtek, és a mindenható segítségével teljes vitézségökben mutatkoztak, a sokaságot nem tekintvén, saját létöket ott bevégezték. 500 kardot kezelő ifju bent a várban az ellenség visszanyomására éltét feláldozá ⁴⁾; a pogány sereg

---

¹⁾ Teleki II. k. 423. l. Zimonynak térségein szállott tehát táborba.

²⁾ Vagy a kézirat hibás, vagy Chodzsa oly szót használt, mely szótárakban nem létezik.

³⁾ Törökül: Ates fená elká etdiler. A „rossz fene tűz“ név alatt valószínűleg a szurok és kénkőbe mártott rőzsetekercsek értetnek.

⁴⁾ Ezen adat épen oly bizonytalan, mint a keresztyén íróké, kik ugyanezt a számot állítják a dunai harcban elesett törökökről. Tudva van hogy a két csata az egész ostromlásban legnagyobb volt, már pe-

őket egy rohammal mind lekonzolta és a gyűlölet kardjával sok nyalka legényt leütött. A váron kívül lévő sereg a benyomulóknak segítséget nem adhatott, ők tehát szükségképen az élet gyönyöreiről lemondani kényszerítették. Midőn ez a magas szultánnak hírül adatott, azonnal az irgalom jele forró hévvel fellobbant, és az ellenséget faló kardját a bosszú hüvelyéből kirántotta, kegyelem-megszokott kezével a pogány csoportok éltét zavarni kezdé. Saját jeles kardját pohárnokává tévén, maga személyében több mint egy, ördögtermészetű pogányt a túlvilág borával itatott, és sok Ahrimán-kedélyű ellenséget derék szablyájával levágott, (perzsa) *vers: Midőn a hatalmas sáh észrevette, hogy félelemből serege el lesz vesztve, felébredt népe iránti hajlama, és gyorsan az ellenségre rohana. De vezérei lovának gyeplőjét megfogák, őt erővel visszatartván azt mondák: Oh sáh! ha lepkeként sorsod fáklyája körül repkedsz, kinek lesz gondja majd létünk felől? Mint aczélhegy szilárd legyen lelke a szultánnak, de ha mozdúl, rettegjen minden része a világnak, az semmi baj ha testünktől fejünk lezuhan, hisz tied az egész világ s mind ami rajta van. De ha szentelt fejednek csak egy hajszála elveszne, zúrzavarba bomlik akkor a földnek egész rendje; ha minden uralkodó ily merész reptében, mit dicsekszik: a sólyom ott a felhők körében? Ily szavakkal a szultánt visszatartották, de lova kantárát kezökből ki nem bocsáták.*

Az ország nagyai fohászkodással arcukat a nagyúri kengyelhez dörzsölvén, sok kérés után lassan-lassan buzgóság-kantárát a csatatértől elvonták, s a hitetlenekkel összetalálkozástól ovakodván, délezeget paripáját a biztosság útjára hozták. Fényes elméjét pedig „A rendelet az időnél zálogban van“ tétele szerint vigasztalással és kedélyének tükrét a felvidítés fényessége által kipallérozták.

Mesolana Idrisz azt mondja: E nagy uralkodó egyik tiszteletreméltó cselédje összetalálkozásunkkor nekem (e szegénynek) azt mondá: Azon időben, midőn minden lángborult, a bosszú hevétől még az aczélpajzs is megpuhult, mi-

---

dig ha a keresztyén és török írók előadása igaz, hol esett el a 40,000 eszmánli? miről Teleki beszélt?

dön az oly kemény tusától az égi szem is könyezett, a csúf pogány csak buzogányütésre, kardszúrásra törekedett: akkor azon iszfendiári ¹⁾ szultán harczágyának rubinszerű rózsabimbaja, zordon haragjának hevétől egyszerre kipattant. Felhőkénti kezében villámragyogású kardjával sűrű harcban a lovagok rendjeit mind kivilágította, és az ellenség sorából egy borzasztó pogány lovas viadalra kiáltván, őt megtámadta. A szultán hathatós kezével annak a rút koponyának irányzott, és oly hatalmasat vágott, hogy koponyájától mellig a test két részre pártolt. *Vers: „Olyant ütött annak a pogánynak fejére ²⁾, hogy csigolyáját is elvágta két részre.“* A harcias sáh nagy hősi tetteit látó sereg, küzdve annyira iparkodott, hogy a pokolbeli királyt istentelen seregével a várba visszahajtotta, és rontó nyilával pokolbeli lakjába taszította. E helyen Karadzsa pasa ³⁾ egy ágyúgolyó által *vers: felhajtotta a mártírhalál poharát, s elfelejtett minden földi csatázást.* Helyébe Mahmud pasa fővezér és beglerbég neveztetett ki. A jancsárok agája is azon csatában meghalt. Ez időben két üstökös csillag ⁴⁾ jelent meg az égen, nyugaton az egyik, a másik keleten, és az oly egyszerű iparkodások haszon nélkül léte mellett még az iszlám sereg jól meg is veretett, a szilárd vár és nagy erősség bevétele pedig a hatalmas és dicső szultán Szulymán félholdja díszének szánva lévén, Ebul feth Mohammed, mint Stambul hódítója, abban nem aratott sikert, és látván nagy eszével, hogy az isteni bizodalom kísérete tőle elvonatott, és hogy saját terve a sors végzetével össze nem egyezendik, kevés idő múlva ép egészséggel Stambulba visszamenni méltóztatott. *Vers: A nyomortól tiportassál előbb, a miért pharaói koronához József csak kút fenekéből ért. Az okos ember tudja a végzet hatalmát, és végzet nélkül senki sem*

---

¹⁾ Iszfendiar egy híres perzsa hős neve.

²⁾ Chalkokondylas után Teleki: És egy magyar katonát saját kezével vagdaldván össze stb.

³⁾ Az európai írók Karadzsa pasa és Haszán jancsáragának elestét egészen más helyre teszik, amint igazuk is van, de Turachán halálát sem Szádüddin, sem más keleti író, nem említi.

⁴⁾ Az egyikét Teleki szerint a Chron. Aust. szerzője deák korában Bécsben, június hóban látta.

éri célját. Megérik egyszer a kívánság vetése, csak hogy megvan annak a sorstól szabott ideje. Isten a királyoknak korlátlan parancsnoka, és nem arra fúj a szél a merre a hajó akarja. Ha ő parancsol valami dolgot lenni, segítségét se szokta attól elvenni, készületeit az isten nem rendelte, és Belgrádot a szultán bevette. Hanem kelt a szultán Szuleymán Chán forró imája az egek kapuján: így járt ő, az erős vár ostromához, bízván az isten jóságához, és az Úr kívánságát teljesítette, Belgrád kulcsát neki kézbesítette; az ellenség rontó mellét szétütötte, az ott dühöngő harag mérgét kiöntötte. Nagy küzdelem az isten jutalmazta, és az Oszmán elleneit megvakította.

IV.
KISEBB KÖZLÉSEK.

NAGY IVÁNTÓL.

1.

Diós-Győr.

Diós-Győr várának története még nincs meg írva. A mi e cím alatt a Kubinyi Ferencz és Vahot Imre által kiadott „*Magyar- és Erdélyország képekben*“ című munka II. köt. 111. és köv. lapjain közöltetik, az legnagyobb részben Miskolcz történetére vonatkozik. Kevés adatkát közölt róla Podhraczký József is a *Történelmi Tár* VII. köt. 257—258. lapjain.

A ki e vár történeteit megírni akarja, a névtelen jegyzőnek azon adatán kívül, melyet róla a XXXI. fejezetben följegyzett, tekintetbe kellend vennie a következőket:

Nagy Lajos király gyakran időzött e várban: így 1369. évi májusban, septemberben, octoberben, ¹⁾ 1370. évi mart. jun. és decemb. hó néhány napjain, ²⁾ 1371. évi novemberben, ³⁾ 1375. évi december, ⁴⁾ 1376. évi decemb. hóban, ⁵⁾ 1377. decemb. és 1378. januárban; ⁶⁾ 1379. évi májusban. ⁷⁾

---

¹⁾ Fejér Cod. Dipl. tomo IX. vol. 4. p. 175. 176. 177. és vol. 7. p. 285.

²⁾ Ugyan ott tomo IX. vol. 7. p. 237. 267. 572. Tudománytár 20. köt. 295. l.

³⁾ Ugyan ott IX. 4. 336. 341.

⁴⁾ Ugyan ott IX. 5. 34.

⁵⁾ Eredeti okl.

⁶⁾ Fejér Cod. Dipl. IX. 5. 157. 254. Wagner dipl. Sáros 218.

⁷⁾ Ugyan ott IX. 5. 315. 324. — IX. 7. 413. — VII. 3. 140.

1380. jul. és dec. ¹⁾ 1381. évi május és nov. decemb. havakban. ²⁾ 1382. január. febr. hóban. ³⁾ A téli hónapokban legvalószínűbben vadászat okáért.

Innen kitetszik, hogy Diós-Győr ekkor királyi birtok volt.

Zsigmond király benne időzött 1387. octob. 24 én. ⁴⁾ 1388. sept. 22-én. ⁵⁾ 1391. évi mart. 22-én. ⁶⁾

Mária királyné benne mulatott 1390. juniusban. ⁷⁾

Már 1401-ben — úgy látszik — pelsöczi Bubek Detre nádor bírta, legalább innen adta ki 1401. sz. János fővétele napján Porteleki Orsolya részére Portelek féle részére szóló és a váradi káptalanhoz intézett iktatási parancsát. ⁸⁾ Bubek után, ki vagy csak zálogban bírta, vagy mert unokájában kihalt, ismét királyi kézen találjuk, és pedig a királyné birtokában. Már

1431-ben Cilly Borbála megerősíti azon zálogszerződést, mely szerint férje Zsigmond király Diós-Győrt a cserepi és dédesi várakkal együtt 60 ezer darab aranyban Rozgonyi Istvánnak zálogba adta. ⁹⁾

1469-ben várkapitány volt Parlagi György. ¹⁰⁾

Mátyás király korában szintén a királyné bírta Diós-Győr várát, 1482-ben július 17-én Mátyás király parancsot írat Monelli Bernátnak a diós-győri királynéi vár megbízottjának (Commissario castris reginalis) hogy Kassa város embelein véghez vitt erőszakoskodásért a Semseiektől Semse helységet lefoglalja s mind addig tartsa meg, míg mást nem kapott, az azok által elrabolt levelet pedig a kassaiaknak visszaadassa. ¹¹⁾

¹⁾ Fejér Cod. Dipl. IX. 5. 386. 442.

²⁾ Ugyan ott IX. 5. 467. 469. 481. 561.

³⁾ Ugyan ott IX. 5. 568. és Horváth Mih. II. 165.

⁴⁾ Ugyan ott X. 1. 351.

⁵⁾ Ugyan ott X. 3. 69.

⁶⁾ Ugyan ott X. 1. 685.

⁷⁾ Ugyan ott. X. 1. 573. és 658.

⁸⁾ Eredeti okl. az Irinyi cs. levéltárában.

⁹⁾ Keltek az oklevelek in Diós Győr octava die festi SS. corporis Christi; és in festo b. Barnabae Apost.

¹⁰⁾ Teleki, Hunyadiak kora XI. 398.

¹¹⁾ Ugyan ott XII. 221.

Ezután Bajnai Both Endre bírta, miként került birtokába, az még felvilágosításra vár; annyi bizonyosnak látszik, hogy 1519. táján Both Endré-től II. Lajos királyné visszaváltá.

1527-ben a mohácsi vész után Mária királyné egykori kedves udvari hölgyének Pemflinger Orsolyának férje Kallincher Lenárt volt Diós-Győr várnagya. ¹⁾

1533-ban Pemflinger Sebestyén volt benne várnagy. ²⁾

Utóbb 1540. táján már Balassa Zsigmond bírta, János királytól nyervén adományban; utóbb miután Balassa Zsig. I. Ferdinánd részére állt, ez is megerősíti őt 20 ezer fr. felfizetés mellett Diós-Győr birtokában. 1561-ben Balassa Zsigmond özvegye Fánecsy Borbára végrendeletileg I. Ferdinánd királynak hagyományozta.

1564-ben Miksa király 63,000 fban zálogította el Perényi Gábornak, kinek halálával özvegyére Gúthi Országh Ilonára szállott; ez magtalan lévén, nővérére Országh Borbálára, enyingi Török Ferencz hivesére hagyta. Ennek halálával leány ivadékaire szállt Diós-Győr a hozzá tartozó uradalommal együtt. Így bírták homonnai Drugeth István, bedeghi Nyáryak, Wesselényi István stb.

1570-ben Melith Ferencz volt benne várnagy. ³⁾

1581-táján Gezthy János volt benne kapitány, ⁴⁾ tán azon okból, mert rokona vagy testvére Gezthy Ferencz, Országh Borbálát enyingi Török Ferencz özvegyét bírta nőül.

Diós-Győr birtokháromlásának utóbbi történetét érinti Fényes Elek s mások is.

2.

Magyarország pénzügyi történetéhez a XVI. sz. elejéről.

Anno domini 1512.

Ratio data per Egregium Oswaldum de Zánthó, super quator Contributionibus, ad Gentium seu Stipendiariorum conservationem in Comitatu Newgradiensi ab anno domini Millesimo quingentesimo quinto usque ad annum domini millesi-

¹⁾ Jászay P. A magyar nemzet napjai a mohácsi vész után 525.

²⁾ Oklevél a nemzeti muzeumban.

³⁾ Magyar Nyelvemlékek II. 219.

⁴⁾ Istvánffy Hist. p. 359.

mum quingentesimum octavum dicatis et exactis ; et primo super quinquaginta denariis in prenotato anno domini millesimo quingentesimo quinto per Johannem de Mwchiny Judicem Nobilium connumeratis et exactis.

Processus eiusdem Johannis Mwchiny fecit flor. 289.

Processus Stephani Madách fecit flor. 213.

Processus Andree Berczely fecit flor. 146.

Processus Benedicti de Zechyn fecit flor. 107.

Summa totius introitus

facit flor. 705.

Summa totius restantie nondum solute

facit flor. 209.

Item super quadraginta denariis. In anno domini quingentesimo sexto per Stephanum Madách dicatis et connumeratis, quando utputa quinquaginta denarii regie majestati et decem deneraii reginali Matti in subsidium cesserunt et eosdem sexaginta denarios Blasius literatus de Zylas dicavit atque exegit

processus ejusd. Stephani Madách fecit flor. 171.

processus Johannis Mwchiny fecit flor. 242 den. 20

processus Benedicti Zecheny fecit flor. 64. den. 40

processus Sigismundi Bay fecit flor. 137. den. 80.

Summa itaque totius introitus

facit flor. 616. den. 40.

Summa vero restantie nondum solute fecit flor. 139. d. 50.

Item super quadraginta denariis. In anno domini millesimo quingentesimo septimo, tempore Johannis literati Quinqueecclesiensis et Benedicti Badoczy Dicatorum regionum connumeratis et exactis, dum scilicet quinquaginta denarii pro Subsidio et decem denarii ad Tricesimarum redemptionem, vel aurifodinarum de Rivulo dominarum reformationem Regie Matti cesserunt. XL-ta vero denarij gentibus comitatus pervenerunt

processus Joannis de Mwchiny fecit flor. 263 den. 20

processus Sigismundi Bay fecit flor. 148

Benedicti de Zechyn fecit flor. 96 den. 20

Stephani Madách processus fecit flor. 224 d. 80.

Summa totius introitus

facit flor. 732 den. 20.

Summa totius restantie nondum solute facit flor. 189
den. 20.

Item super quinquaginta denariis in anno domini millesimo quingentesimo octavo tempore Stephani Henczely dicatōris regii dicatis et exactis

processus Joannis de Mwchiny fecit flor. 383 den. 25.

processus Sigismundi Bay fecit flor. 244 den. 25

processus Stephani Madách fecit flor. 340 den. 25

processus Benedicti Zechyny facit flor. 226 den. 75.

Summa totius Introitus
facit flor. 1065.

Summa totius restancie facit flor. 219.

Summa summarum quator contributionum

Solutarum facit flor. 3118 den. 10.

Summa summarum restanciarum earundem

dicarum facit flor. 706 den. 20.

Exitus premissarum quator contributionum usque ad annum domini 1508. computando.

Incipiendo ab anno domini millesimo quingentesimo quinto per duos annos integros et medium annum, in quo quidem medio anno dno Michaele Zoby absente et in Transilvania existente, Ladislaus de Chehy capitaneus per duos nobiles licentiatus fuit, et ex eo nihil stipendii solutum extitit Gentibus sew stipendiariis hujus Newgradiensis Comitatus Johanni scilicet Bakos, Thome Trombitas, Balthasar de Legend, Nicolao de Kewesd, Francisco Lyphay, Bartholomaeo Rédey et Ambrosio Bay ad sexaginta equites pro salario eorum annuali per quatordecem flor. computando cedunt, solutique sunt in toto flor. 1680.

Item ad tertium annum sequentem stypendiariis sub capitaneatu Blasy de Saag existentibus, ad quinquaginta quinque equites Blasio videlicet de Saag, Stephano de Herenchen, Sigismundo de eadem, Georgio Kozárdy, Nicolao Kewesdy, Balthasar Legendy, Ladislao Madách, Andree Pyry, Georgio Palothay, Mathie Legendy pro salario ipsorum annuali per dictos quatordecem flor. computando cesserunt datique fuerunt flor. 770.

Item prenomatis sexaginta equitibus pecunias ad sex

menses et medium mensem primo utputa ad dictam festi Bti Michaelis archangeli 1505. quando scilicet dnus Comes Scepusiensis Budam vel potius ad Pest in dietam venit, secundo vero ad dictam festi Bti Georgii martiris 1506. Tertio similiter ad eisdem festi Beati Georgii martiris dictam 1507. dum videlicet ad Kosd propter Capitulum Vaciense descendimus. Quarto ad Hathwan contra Andream literatum eundo. Et inde quinto ad Albam Regiam, indeque sexto contra alemanos profiscendo et redeundo ad medium solum mensem dati sunt fl. 1220.

Pro Blasio de Saag ratione capitaneatus sui dati sunt fl. 50.

Item quatordecem personis sew nobilibus de utroque comitatu Newgradiensi videlicet et Honthensi, qui de Hathwan erga Regiam et reginalem Majestates missi fuerant, quando Stephanus Marijasij captus erat, singulos sex florenos solvendo dati sunt in toto fl. 84, ex quibus ad rationem hujus comitatus cedunt flor. 42.

Item Georgio Moczkos semel, et altera vice Ladislao Lwka, Andree Zanthay et Balthasar de Legend, ad Strigonium pro expensis fl. 12.

Item Ceteris oratoribus ad diversos comitatus Byhoriensis, Tholnensis, Pesthiensis item ac erga Regiam Majestatem aliquoties missis fl. 50.

Item ad quator annos solus Osvaldus Zanthay dicator existens tempore exactionis prescriptarum contributionum exposuit in Zechen fl. 100.

Item ad ipsos quator annos ratione Thezaurariatus sui pro salario annuali per Universitatem nobilium sibi deputato tulit fl. 400.

Item ratione honoris comitatus per duos annos cum socio suo Georgio scilicet Moczkos per reliquos vero duos annos solus existens vice Comes tulit flor. 48.

Item fratribus de Zechen pro claustris reformatione flor. 16.

Summa exitus premissarum contributionum facit 4758.

Tenantur itaque domini nobiles dicatori et domino Michaeli Zoby solvere et reddere flor. 1641.

Item ex contributione quadraginta denariorum 1507 exactorum Oswaldo Tharnok pro expensis suis in legatione

Comitatus factis computate sunt porte 31 facientes flor. 12 den. 40.

Item ex prenotatis quator contributionibus Judices nobilium pro eorum salariis per puator flor. unicuique illorum computando tulerunt flor. 64. Qui omnes in sortem restantiarum sunt computati ex quo soli ipsi per colonos extorserunt et ad manus dicatorum non pervenerunt.

Item ex restantia trium contributionum ab anno domini 1505. incipiendo usque 1508. extensive in sortem et rationem Bonorum Magistri Stephani prothonotarii ¹⁾ cedunt flor. 34, dem 80. Quos ipse pretextu et ratione illorum duorum denariorum, quos universitas nobilium totius regni Hungarie in Campo Rakos eodem anno 1505 sibi obtulerat, et quos domini quoque nobiles hujus Comitatus eidem reddi commiserant, pro se reservavit atque recepit.

Item ex restantia earundem trium contributionum ad rationem bonorum domini Michaelis Zoby cedunt flor. 120. Ex quarta vero contributione quinquaginta denar. 1508. exacta simulcum bonis Magistri Stephani pro restantia cesserunt flor. 59.

Et hos omnes idem dnus Zoby in sortem illorum quingentorum flor. quos Universitas Nobilium duorum Comitatum Newgradiensis scilicet et Honthensis mutuo et sub spe restitutionis ab eodem in Gyarmath circa festum annunciationis Marie postularat, et coram Magistro Stephano fassionem quoque superinde fecerat, pro se reservavit et recepit, cui adhuc tenentur solvere de hoc Newgradiensi Comitatu fl. 72. Medietas namque ejusdem debiti ad rationem Comitatus Honthensis cessit. Quos quidem octingentos flor. quod Demetrius Salathielis de Mwlyad capitaneus gentibus distribuit, et superinde frater suus Bartholomaeus ipso Demetrio decedente rationem in Balog dedit.

Item ex restantia premissa dnus Blasius de Saag in sortem salariorum suorum ratione capitaneatus sui tulit et levavit de bonis suis et Werebely fl. 45.

---

¹⁾ Értsd Werbőczy István.

Supersunt itaque et restant adhuc de totali summa restan. Septingentorum et sex flor. persolvendi in toto fl. 423.

Nem csak a megyei archontologia, nem csak az adozás története lel ez okmányban becses adatokat, de a figyelmes olvasó a megyék akkori szerkezetének némi mozzanatát is feltalálhatja benne.

3.

Rimay János szülei.

Kik voltak *Rimay János* a költőnek szülei? arra mind eddig Irodalmunk története nem felelhet. ¹⁾ Egyenesen szóló adatot én sem hozhatok fel szüleiről, de ha viszonyait az alább közlendő adattal összevetjük, több mint valószínű, sőt tán bizonyossággal állíthatom, hogy atyja *Rimay György deák*, anyja *Madách Krisztina* voltak. Ugyan is

Köztudomásra van, hogy R. János birtokos volt Nógrádban A. Sztregován, sőt mi több, e helységről előnevét is írta, már pedig ama helység a Madách család ősi birtoka lévén, ott R. János csak anyai ágon birhatott, és így joggal hihető, hogy anyja azon Madách Krisztina volt, ki előbb Rimay György deáknak, utóbb (1586-ban) pedig már Sós Péternek is özvegye volt, és ez annál valószínűbb sőt bizonyosb, mivel R. János a költő élet kora, ki — Toldy F. szerint — 1564. körül született, és 1631-ben halt meg, épen helyes chronologiai arányban üt össze igényelt atyja, és még 1586-ban élő özvegy anyja korával.

De azt hiszem eddigi okoskodásomra sem lenne szükség, ha — netalán a szokásos formulát „onera etiam filiorum in se suscipiendo“ — magában tartalmazható azon eladási oklevelet egész terjedelmében közölhetném, melyben özvegy Madách Krisztina Nyitra megyei Krasznai másképp Széplaki birtokrészét 1586-ban Barbarics Györgynek és nejének eladja, és melynek most csak a Nyitra káptalanból ²⁾ következő kivonatát közölhetem:

„1586. Christina Madách primum Georgii Literati Ri-

¹⁾ Toldy Fer. A magyar Irodalom Kézikönyve I. köt. 185
186 Rimay J. életrajza.

²⁾ Capitulum Nitrien. anni 1586. nro 6.

may, dein Petri Sós relicta vidua integram Sessionem coloniacalem in possessione Kraszna alias Zeplak in Cottu Nitriensi habitam in summa 75 tallerorum et 10 aureorum Georgio Barbarics et consorti Sophiae Csery oppignorat.“

4.

Szelepcsény Mihály sírköve.

A garan, sz.-benedeki convent régi egyházában, — melyet 1860. július 27-én látogattam meg, — a szentély előtti téren tapodják azon kőlapot, mely a Koháry nemzetség sírboltját zárja. A Koháryak sír fölíratai nagyobbára ismeretek, és kiadva vannak; azonban ugyan ez egyházban az episztolai oldalon egy oszlopfalba van beillesztve egy közönséges sír kő, melyen Pohronczi Szelepcsény Mihálynak a hason nevű primás rokonától tétetett e fölírat olvasható:

Gen. Dno.

Michaeli Pohronczio Szelepcezeni

Venerabilis Conventus S. Benedicti de juxta Gron

ac Cottuum Bars et Hont Jurato Notario

Fratri suo de se bene merito

Georgius Szelepcezeny

Archi Epp. Strig.

posuit

1676.

E sír-irat is pótléket nyújt azon sorozathoz, melyet Bél Mátyás és utána Lehoczky Bars és Hont megyének tiszttviselőiről, jegyzőiről közöl, hol azonban Szelepcsény Mihályt hiába keressük.

5.

Désházy Istvánné szül. Bánffy Anna sír-irata.

„Hic jacet Magnifica domina Anna, filia Magnifici quondam Joannis Bánffy de Alsó Lyndwa ex generosa condam domina Margaretha filia olim domini Joannis Henning de Szomszédvára procreata; consors vero magnifici domini Stephani Désházy, Comititis perpetui de dicta Szomszédvára, nepotis quondam magnifici Ladislai Szilágy de Horoghszegh Genitoris dominae Elisabethae matris invictissimi Principis

Regis Mathiae. Obiit autem in dicta Szomszédvára Anno 1533. in die Parasceves hora decima.“

Érdekes e sírirat — melyet Wagner Károly sem ismert, és így Collect. geneal. historia dec. II. fel sem is használt, — először azért, mert általa az alsólindvai Bánffy családnak egy nőtagja jó ismeretünkre, s másodszer azért, mert róla a Komárom megyében szerepelt Désházy családnak a horogszegi Szilágyiakkali összeköttetéséről értesülünk. — A síriratot egy XVII. századbéli könyvből másoltam le.

6.

Gezti Jánosné szül. Sulyok Anna sírköve.

Hic sepulta est generosa ac magnifica Dna Sophia Suliok de Lekche, relicta vidua magnifici olim dni Joannis Gezti de Gezt, mater vero magnifici dni Francisci Gezti, filia olim dni Stephani Suliok de Lekche ex domina Kalara Kende, filia olim Kende bani nata. Vixit cum marito annos XIX. ei sex filios procreans: Wolfgangum, Franciscum, Ladislaum, Ioannem et iterum Joannem, postremo Nicolaum, quos omnes vivente marito charissimo in regno Sclavoniae sepelivit, solum Franciscum post se haeredem viventem manentem relinquens, maritus vero anno 1562. die 12. decembris in eodem Regno Sclavoniae in arce sua Szent leorincz vocata defunctus, ibidem in templo sancti Larentii sepultus est. Vixit post eum in viduitate annos 28, obiit tandem in Oppido Déva in curia filii sui Francisci sub arce eiusdem sita, anno MDXC. die XIV. Martii, idest sabbatho proximo ante dominicam Reminiscere post meridiem, hora septima anno aetatis suae LXIV. Sepulta est ibidem in opido Déva in templo Sancti Nicolai Dominica Oculi in meridie.

E sír-irat mellett van a Sulyok család czímere: egy koronából kiemelkedő két bányász sulyok; a körirat ez: Arma seu insignia Familiae Suliok.